

การวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

พระปรเมษฐ์ กิตฺติคุโณ (คำหงษา)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

การวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

พระปรเมษฐ์ กิตฺติคุโณ (คำหงษา)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

AN ANALYSIS OF BELIEF IN KARMA OF THAI PEOPLE IN MODERN TIMES ACCORDING TO THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY

PHRA PORAMET KITTIGUNO (KHAMHONGSA)

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS

FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS

PROGRAM IN BUDDHISM AND PHILOSOPHY

GRADUATE SCHOOL

MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2023

หัวข้อวิทยานิพนธ์	:	**การวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท**
ชื่อนักศึกษา	:	**พระปรเมษฐ์ กิตฺติคุโณ (คำหงษา)**
ชื่อปริญญา	:	**ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**พุทธศาสนาและปรัชญา**
ปีพุทธศักราช	:	**2566**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**พระครูสีลสราธิคุณ, ดร.**
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	**ดร.สงวน หล้าโพนทัน**

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย .....
(พระสุทธิสารเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ :
ประธานกรรมการ .....
(พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก) .....
(พระครูสีลสราธิคุณ, ดร.)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม) .....
(ดร.สงวน หล้าโพนทัน)

กรรมการ .....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์)

กรรมการ .....
(รองศาสตราจารย์ ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thesis Topic	:	An Analysis of Belief in Karma of Thai People in Modern Times According to Theravada Buddhist Philosophy
Student's Name	:	Phra Porameth Kittikuno (Khamhongsa)
Degree Sought	:	Master of Arts
Program	:	Buddhism and Philosophy
Anno Domini	:	2023
Advisor	:	Phrakhusilasarathikhun, Dr.
Co-Advisor	:	Dr.Sanguan Laphontan

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts (Buddhism and Philosophy)

Dean of Graduate School .....
(Phrasutthisanmethi, Asst.Prof.Dr.)

Thesis Committee :

Chairman .....
(Phramaha Maghavin Purisuttamo, Asst.Prof.Dr.)

Member (Advisor) .....
(Phrakhusilasarathikhun, Dr.)

Member (Co-Advisor) .....
(Dr.Sanguan Laphontan)

Member .....
(Asst.Prof.Dr.Prapas Kaewketpong)

Member .....
(Assoc.Prof.Dr.Sowit Bamrungphak)

Copyright of the Graduate School, Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : **การวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท**

ชื่อนักศึกษา : **พระปรเมษฐ์ กิตฺติคุโณ (คำหงษา)**

ชื่อปริญญา : **ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**

สาขาวิชา : **พุทธศาสนาและปรัชญา**

ปีพุทธศักราช : **2566**

อาจารย์ที่ปรึกษา : **พระครูสีลสราธิคุณ, ดร.**

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : **ดร.สงวน หล้าโพนทัน**

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษากรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท และ 3) เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทวาท เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและอื่น ๆ

ผลการศึกษาพบว่า

สภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน มีดังนี้ 1) ปัญหาขาดความศรัทธา สภาพปัญหาในสังคมไทยในปัจจุบันขาดปัญญาในตนเอง ไม่มีความละอายในการกระทำผิด 2) ปัญหาจากการผิดศีลธรรม ซึ่งจะเห็นได้จากปัจจุบันมีการทำผิดทั้งกฎหมายบ้านเมืองและผิดศีลธรรม 3) ปัญหาการมีมิจฉาทิฏฐิ ปัญหาสังคมไทยเกิดจากสถานการณ์ต่าง ๆ จนนำไปสู่ความเห็นผิด จะเห็นได้ว่าผู้กระทำผิดนั้นได้มีจิตเป็นอกุศลมูล ถูกความโลภเพราะมิจฉาทิฏฐิครอบงำ และ 4) สภาพปัญหาของการดำเนินชีวิต ปัญหาเกี่ยวกับการกระทำผิดตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น ค้ายาบ้า ค้าประเวณี ค้าอาวุธ เป็นต้น

กรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา กระบวนการให้ผลของกรรมหรือผลที่เกิดจากการกระทำ กรรมและกฎแห่งกรรมจึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะเมื่อมีการกระทำคือกรรม ย่อมมีผลแห่งการกระทำด้วย ตามหลักกรรมหรือกฎแห่งกรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นสัจธรรมความจริง ซึ่งมีเพียงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียวที่ทรงค้นพบสัจธรรมตามความจริงแล้ว ทรงนำมาแสดงเปิดเผยให้แก่เวไนยสัตว์ กรรมจึงเป็นเรื่องที่ไม่มีผู้ใดสามารถตัด หรือแก้ไขได้ ตัวผู้กระทำเป็นผู้รับกรรมหรือผลแห่งกรรมนั้นโดยแท้

วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทวาท พบว่า คนไทยในยุคปัจจุบันความเชื่อเรื่องกรรมตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทวาท ดังนี้ 1) ความเชื่อ

เรื่องกรรมเพื่อการสร้างความศรัทธา 2) ความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อมีศีลธรรม 3) ความเชื่อเรื่องกรรมการมีสัมมาทิฏฐิ และ 4) ความเชื่อเรื่องกรรมในการดำเนินชีวิต

คำสำคัญ : ความเชื่อ, กรรม, คนไทยในยุคปัจจุบัน, หลักพุทธปรัชญาเถรวาท

ABSTRACT

Thesis Topic	:	**An Analysis of Belief in Karma of Thai People in Modern Times according to Theravada Buddhist Philosophy**
Student's Name	:	**Phra Poramet Kittiguno (Khamhongsa)**
Degree Sought	:	**Master of Arts**
Program	:	**Buddhism and Philosophy**
Anno Domini	:	**2023**
Advisor	:	**Phrakhusilasarathikhun, Dr.**
Co-Advisor	:	**Dr. Sanguan Laphontan**

The objectives of this thesis were 1) to study the problematic belief in karma of Thai people in modern times 2) to study karma in Theravada Buddhist philosophy, and 3) to analyze the belief in karma of Thai people in modern times according to Theravada Buddhist philosophy. It was qualitative research by studying the Tripitaka, commentaries, books, documents, related researches, etc.

The results of the study found that:

The current state of Thai people's belief in karma problems were: 1) the problem of lack of faith: the current problem in Thai society was a lack of self-intelligence, there was no shame in doing wrong, 2) the problem of immorality: Could be seen from the present that there were violations of both law and immorality, 3) the problem of hypocrisy: Problem in Thai society arisen from various situations that led to misconceptions, it could be seen that the offender had an evil mind with dominated by greed due to delusion, and 4) the conditions of live: problems with wrong doing according to Buddhist principles, such as methamphetamine trade, prostitution, arms trade, etc.

Karma in Theravada Buddhist philosophy means to actions with intend. The process of giving the result of karma or the result of the action of karma and the law of karma couldn't be separated from each other. Because when there was action, it was karma. There would be consequences of actions, according to the principle of karma or the law of karma in Buddhism, which it was the truth that there was only His

majesty the Lord Buddha who had actually discovered the truth, and brought it to be revealed to the flocks. Karma was something that no one could avoid or resolve, the person who did it was truly the recipient of the karma or the results of that karma.

An analysis of beliefs in karma of Thai people in modern times according to Theravada Buddhist philosophy found that Thai people in modern times believed in karma according to Theravada Buddhist philosophy as follows: 1) beliefs in karma for creating faith, 2) beliefs in karma for morality, 3) beliefs in karma for having right views, and 4) beliefs in karma for living.

Keywords : Belief, Karma, Thai people in modern times, Theravada Buddhist Philosophy

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความเมตตาจาก พระครูสีลสราธิคุณ, ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ ดร.สงวน หล้าโพนทัน อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางในการทำวิจัยตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ มาโดยตลอด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ทำให้ผู้วิจัยนำไปแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาให้มีความชัดเจนมากขึ้น จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

กราบขอบพระคุณ พระเทพวชิรวิมล, ดร., พระมหาสากล สุภรเมธี, ดร., รองศาตราจารย์ ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์, พระมหาใจสิงห์ สิริธมฺโม, ดร. และอาจารย์ปรเมธ ศรีภิญโย, ป.ธ.9 ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับข้อมูลและหนังสือที่เกี่ยวข้องกับการการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ตลอดจนถึงพระไตรปิฎกและอรรถกถาต่าง ๆ และมีความเมตตาคอยชี้แนะประเด็นสำคัญในการวิจัย พร้อมตรวจทานแก้ไข ให้ครอบคลุมเนื้อหาและมีความชัดเจนมากขึ้น

กราบขอบพระคุณคณะผู้บริหาร อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา และห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ที่มีตำราให้ผู้วิจัยค้นคว้าหาข้อมูล และอำนวยความสะดวกในการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยเพื่อใช้ประกอบในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับบนี้ และครูอาจารย์ทุกท่านกรุณาอบรมสั่งสอนประสิทธิ์ประสาทวิชาและให้กำลังใจผู้วิจัยตลอดมา ขอบคุณบิดามารดา ญาติพี่น้องที่เป็นแรงกระตุ้นให้กำลังใจสนับสนุนในการศึกษาเล่าเรียนจนสำเร็จ ทำให้ความปรารถนาของข้าพเจ้าประสบความสำเร็จด้วยดี คุณความดีทั้งหลายทั้งปวงอันจะเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขออุทิศถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และน้อมบูชาสักการะแด่บุรพาจารย์ทุกท่าน ขอให้ทุกท่านจงเป็นผู้มีส่วนแห่งคุณความดีโดยทั่วกัน

และถ้าหากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความผิดพลาด บกพร่อง ผู้วิจัยขอน้อมรับแต่เพียงผู้เดียว คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศเป็นเครื่องแสดงความกตัญญูกตเวทิตาเพื่อบูชาแด่พระคุณบิดามารดา และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ให้การศึกษาอบรมสั่งสอนให้สติปัญญาและคุณธรรมเครื่องชี้นำสู่ความสำเร็จ

พระปรเมษฐ์ กิตฺติคุโณ (คำหงษา)

สารบัญคำย่อ

พระไตรปิฎกที่ผู้วิจัยใช้ในการทำวิทยานิพนธ์เล่นนี้ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2525 โดยมีคำย่อและคำเต็ม ของคัมภีร์เรียงตามลำดับ ดังนี้

คำย่อ		คำเต็ม
พระวินัยปิฎก		
วิ.ม.	=	วินยปิฎก มหาวคฺค
พระสุตตันตปิฎก		
ที.ปา.	=	สุตฺตนฺตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวคฺค
ที.ม.	=	สุตฺตนฺตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวคฺค
สำ.นิ.	=	สุตฺตนฺตปิฎก สงฺยุตฺตนิกาย นิทานวคฺค
สำ.ส.	=	สุตฺตนฺตปิฎก สงฺยุตฺตนิกาย สคาถวคฺค
อง.เอกก.	=	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย เอกกนิปาต
อง.ทุก.	=	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย ทุกนิปาต
อง.ติก.	=	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย ติกนิปาต
อง.จตุกฺก.	=	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย จตุกฺกนิปาต
อง.ปญฺจก.	=	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย ปญฺจกนิปาต
อง.ฉกฺก.	=	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย ฉกฺกนิปาต
อง.สตฺตก.	=	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย สตฺตกนิปาต
อง.อฏฺฐก.	=	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย อฏฺฐกนิปาต
ขุ.ขุ.	=	สุตฺตนฺตปิฎก ขุทฺทกนิกาย ขุทฺทกปาฐ
ขุ.ม.	=	สุตฺตนฺตปิฎก ขุทฺทกนิกาย มหานิทฺเทส
ขุ.จู.	=	สุตฺตนฺตปิฎก ขุทฺทกนิกาย จูฬนิทฺเทส
ขุ.ธ.	=	สุตฺตนฺตปิฎก ขุทฺทกนิกาย ธมฺมปท
ขุ.อิติ.	=	สุตฺตนฺตปิฎก ขุทฺทกนิกาย อิติวุตฺตก
ขุ.ชา.	=	สุตฺตนฺตปิฎก ขุทฺทกนิกาย ชาตก
พระอภิธรรมปิฎก		
อภิ.วิ.	=	อภิธมฺมปิฎก วิภงฺค

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ที.ม.อ.	=	สุตฺตนฺตปิฏก ทีฆนิกาย สุมงฺคลวิลาสินี มหาวคฺค อฏฺฐกถา
ขุ.ธ.อ.	=	สุตฺตนฺตปิฏก ขุทฺทกนิกาย อฏฺฐกถา
องฺ.อฏฺฐก.อ.	=	สุตฺตนฺตปิฏก องฺคุตฺตรนิกาย มโนรถปูรณี อฏฺฐกนิปาต อฏฺฐกถา
ขุ.อิติ.อ.	=	สุตฺตนฺตปิฏก ขุทฺทกนิกาย อิติวุตฺตก อฏฺฐกถา
ขุ.ม.อ.	=	สุตฺตนฺตปิฏก ขุทฺทกนิกาย สทฺธมฺมปชฺโชติกา มหานิเทส อฏฺฐกถา

การอ้างอิง

ชื่อย่อพระไตรปิฎกมี 3 ตอน คือ พระไตรปิฎกในวิทยานิพนธ์นี้ใช้การอ้างอิง แบบ 3 ตอน เล่ม /ข้อ/หน้า เช่น ขุ. ธ. (ไทย) 25/47/57 หมายถึง พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท เล่มที่ 25 ข้อที่ 47 หน้าที่ 57 เป็นต้น

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... จ

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... ฉ

กิตติกรรมประกาศ..... ซ

สารบัญคำย่อ..... ฌ

สารบัญ..... ฎ

บทที่ 1 บทนำ..... 1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 5

1.3 ขอบเขตการวิจัย..... 5

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย..... 5

1.5 ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 6

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... 17

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย..... 17

บทที่ 2 สภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน..... 18

2.1 ลักษณะความเชื่อของสังคมไทย..... 18

2.1.1 ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา..... 20

2.1.2 ความเชื่อเกี่ยวกับวิทยาคม..... 26

2.1.3 ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์..... 29

2.1.4 ความเชื่อเรื่องผีสางเทวดา..... 32

2.1.5 ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์..... 27

2.2 สภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน..... 39

2.2.1 ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับศรัทธาวิปริต..... 40

2.2.2 ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับการผิดศีลธรรม..... 54

2.2.3 ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับการมีมิจฉาทิฏฐิ..... 58

2.2.4 ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต..... 66

2.3 สรุป..... 73

บทที่ 3 กรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท..... 75

3.1 ความหมายของกรรม..... 75

3.2 ประเภทของกรรม..... 78

3.3 การให้ผลของกรรม..... 80

3.4 กรรมกับสงสารวัฏฏ์..... 92

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

3.5 กฎแห่งกรรม 99
3.6 สรุป 103
บทที่ 4 วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท 105
4.1 ความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อการสร้างความศรัทธา 105
4.2 ความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อการมีศีลธรรม 115
4.2.1 สาเหตุสภาพปัญหา 116
4.2.2 ผลกระทบ 118
4.2.3 แนวทางแก้ไข 119
4.3 ความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อการมีสัมมาทิฏฐิ 125
4.4 ความเชื่อเรื่องกรรมในการดำเนินชีวิต 135
4.5 สรุป 147
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ 149
5.1 สรุปผลการวิจัย 149
5.1.1 สภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน 149
5.1.2 กรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท 150
5.1.3 ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท 151
5.2 อภิปรายผลการวิจัย 153
5.3 ข้อเสนอแนะ 157
5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 157
5.3.2 ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติการ 157
5.3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 158
บรรณานุกรม 159
ประวัติผู้วิจัย 167

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุผล มีระบบความเชื่อความศรัทธา ที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งปัญญา ผู้ที่มีความเชื่อตามคำสอนในพระพุทธศาสนา สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้ ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงหมายถึง วิถีแห่งชีวิต อันเป็นระบบแห่งการดำเนินชีวิต จึงทำให้พระพุทธศาสนาแตกต่างจากศาสนาอื่นที่มีหลักคำสอนเรื่องความเชื่อเช่นกัน หลักความเชื่อในพระพุทธศาสนาเป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผลเรียกว่า ศรัทธา 4 อันประกอบด้วยแนวคิดเรื่องกรรมที่นับว่ามีความสำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งของพระพุทธศาสนา เพราะวิถีชีวิตทุกคนนับตั้งแต่เกิดจนตาย ย่อมเกี่ยวข้องกับกรรมหรือการกระทำที่ตนทำไว้ทั้งสิ้น ดังที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ฐานสูตร ว่า

1. กัมมสัทธา คือ ความเชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ย่อมเป็นกรรม คือเป็นความชั่วความดีมีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่าและเชื่อว่าผลที่ตองการ จะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยอ้อนวอนหรือนอนคอยโชค เป็นต้น

2. วิปากสัทธา คือเชื่อวิบากเชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือว่ากรรมที่ทำแล้วตองมีผล และผลตองมีเหตุ ผลดีจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

3. กัมมัสสกตาสัทธา คือเชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของกรรมจะตองรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน

4. ตถาคตโพธิสัทธา คือ เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง 9 ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดีทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเขาถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิ์หลุดพ้นได้ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง[1]

> “กมฺมสฺสโกมฺหิ กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ กมฺมพนฺธุ กมฺมปฏิสรโณ
> ยํ กมฺมํ กริสฺสามิ กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามีติ.”

---

[1]พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธศาสนากับปรัชญา,* (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พรินติ้งกรุ๊พ จำกัด, 2533), หน้า 12.

แปลว่า เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น”[2]

กฎแห่งกรรมหรือกรรมนิยามที่มาจากหลักคำสอนเรื่องนิยาม 5[3] ในพระพุทธศาสนา อันว่าด้วยกฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์คือกระบวนการให้ผลของการกระทำ เป็นกฎข้อหนึ่งของกฎธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์กล่าวคือ กฎแห่งกรรม หมายถึง กระบวนการก่อกรรม และการให้ผลของกรรมอย่างเป็นเหตุเป็นผล ซึ่งกระบวนการก่อกรรมนั้นต้องประกอบด้วยเจตนา[4] คำว่า กรรมนั้น แปลว่า การกระทำซึ่งเป็นคำกลาง ๆ ถ้าหากเป็นการกระทำดี เรียกว่า กุศลกรรม ถ้าหากเป็นการกระทำชั่ว เรียกว่าอกุศลกรรม แต่ถ้าจำแนกตามการแสดงออก ของกรรม แบ่งออกเป็น 3 ทาง คือ กายกรรม วจีกรรมและ มโนกรรมโดยมีพุทธศาสนสุภาษิตเกี่ยวกับอำนาจของกรรมคือ “วโส อิสฺสริยํ โลเก.” อำนาจของกรรมเป็นใหญ่ในโลกและไม่มีอำนาจใดเสมออำนาจของกรรม[5] ซึ่งหมายถึงอำนาจของกรรมยิ่งใหญ่ที่สุด ไม่มีอำนาจใดทำลายล้างได้แม้อำนาจของกรรมดีไม่อาจทำลายอำนาจของกรรมชั่วและอำนาจของกรรมชั่วไม่อาจทำลายอำนาจของกรรมดีได้อย่างมากที่สุดมีอยู่คือ การทำกรรมดีให้มาก ให้สม่ำเสมอ ก็อาจทำให้อำนาจของกรรมชั่วที่ได้ทำมาตามถึงได้ยาก ดังมีเครื่องขวางกั้นไว้ ซึ่งเปรียบเสมือนการวิ่งหนีผู้ร้ายที่วิ่งไล่ตามมา ถ้ามีกำลังแข็งแรง วิ่งเร็วกว่าผู้ร้าย ก็ย่อมยากที่ผู้ร้ายจะวิ่งไล่ทัน ความแข็งแรงของผู้วิ่งหนีกรรมชั่วก็หาใช่อะไรอื่น คือความสม่ำเสมอของการทำกรรมดีนั่นเองเมื่อมองในแง่ของมนุษย์กฎแห่งกรรมเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะเป็นเรื่องของมนุษย์โดยตรง มนุษย์เป็นผู้เสกสรรปรุงแต่งกรรม และกรรมก็เป็นเครื่องปรุงแต่งวิถีชีวิตและโชคชะตาของมนุษย์

ความเชื่อในพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นความเชื่อที่ได้รับการยอมรับว่ามีเหตุมีผล เพราะหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาเน้นเรื่อง ความจริงอันประเสริฐและสามารถพิสูจน์ได้ ซึ่ง นักวิชาการทางศาสนาหลายท่านได้ให้ความหมายและแนวคิดต่าง ๆ ไว้ เช่น “ความเชื่อ” ในพระพุทธศาสนาที่ตรงกับภาษาบาลีว่า “สัทธา” และตรงกับ ภาษาสันสกฤตว่า “ศรัทธา” ไว้ว่า เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ความมั่นใจ ในความจริง ความดี สิ่งดีงาม

---

[2]องฺ.ปญฺจก. 22/57/87, องฺ.ปญฺจก. 22/57/100.

[3]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,* (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือบริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด, 2559), หน้า 166.

[4]พระเทพเวที (ประยุทธ ปยุตฺโต), *กรรมตามนัยแห่งพุทธธรรม,* (กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊พ, 2513), หน้า 12.

[5]สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน), *อำนาจอันยิ่งใหญ่แห่งกรรม,* (กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองวิริยะพัฒนา, 2550), หน้า 19.

และในการทำความดี ซึ่งประกอบด้วย 4 อย่างดังกล่าวมา กล่าวคือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุผล มีระบบความเชื่อความศรัทธาที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งปัญญา ผู้ที่มีความเชื่อตามคำสอนในพระพุทธศาสนา สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้ ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงหมายถึงวิถีแห่งชีวิตอันเป็นระบบแห่งการดำเนินชีวิต จึงทำให้พระพุทธศาสนาแตกต่างจากศาสนาอื่น เพราะเป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผลและวางอยู่บนฐานของการนำปัญญาที่พิจารณาดีแล้วมาประกอบกับความเชื่อนั่นเอง

ตามหลักความเชื่อทางศาสนาของชาวพุทธที่เชื่อว่า ความเชื่อทางศาสนาเป็นฐานแรกของการปฏิบัติธรรม พระพุทธศาสนาไม่ตองการความเชื่อประเภทงมงาย เพราะความเชื่อที่งมงายทำให้คนหลงผิดและเดินทางผิด ความเชื่อที่ถูกต้องควร ตั้งบนฐานของปัญญา ผู้เชื่อต้องมีเหตุผลที่เป็นแนวคิดของตนเอง ให้นึกคิด ให้เห็นชัดแล้วจึงเชื่อ จากความหมายและทรรศนะต่าง ๆ จึงสรุปได้ว่า ความเชื่อในพระพุทธศาสนา หมายถึง เชื่อสิ่งที่ ควรเชื่อ เชื่ออย่างมีเหตุผล ไม่เชื่ออย่างงมงาย เช่น เชื่อว่าทำดีได้ดี ไม่เชื่ออย่างงมงาย เช่น เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว คือเชื่อเรื่องกฎแห่ง กรรม หรือเชื่อเรื่องบุญและบาป เป็นต้น และประการสำคัญ ความเชื่อทางศาสนาถือเป็นปทัฏฐานที่สำคัญยิ่งต่อการปฏิบัติธรรมขั้นสูงต่อไปคนไทยแต่เดิมมีความตระหนักรู้และการยอมรับเรื่องกฎแห่งกรรมมาก จะเป็นในรูปที่มีความสัมพันธ์กับการเวียนว่ายตายเกิด ความตระหนักรู้และการยอมรับนี้เป็นองค์ความรู้สำคัญที่เป็นพื้นฐานของการสร้างสำนึก ความละอายชั่วกลัวบาป และพื้นฐานความเชื่อเรื่องเจตนาของกรรม[6] ทุกวันนี้คนส่วนใหญ่มีความคิดเกี่ยวกับกรรมเก่าอย่างสุดโต่งหากไม่อยู่ในฝ่ายแรกคือปฏิเสธกรรมเก่าอย่างสิ้นเชิง ก็อยู่ในฝ่ายที่สองคือเชื่อแต่กรรมเก่า คนกลุ่มหลังนี้หากไม่งอมืองอเท้าก้มหน้า “รับกรรม” ก็คิดแต่จะ “แก้กรรม” สถานเดียว ความเชื่อเรื่องกรรมของสังคมไทยในปัจจุบันคลาดเคลื่อนไปมากจากคำสอนของพระพุทธศาสนามาก คำอธิบายของความเชื่อเรื่องการแก้กรรม การตัดกรรม นอกจากจะไม่ตรงกับที่พระพุทธเจ้าทรงสอนและไม่ตรงกับกฎแห่งกรรมแล้ว ยังขัดกับหลักเหตุผลและสามัญสำนึกด้วย ความเข้าใจผิดประการแรก คือความเข้าใจที่ว่า สุข ทุกข์ ยากดีมีจน เจ็บป่วยหรือสุขภาพดี ทุกอย่างที่เกิดกับเราในปัจจุบันนี้เป็นผลมาจากกรรมเก่าในอดีต และเมื่อกรรมในอดีตชาติเป็นสิ่งที่แก้ไขไม่ได้ก็แสดงว่าเราต้องก้มหน้ารับกรรมแต่เพียงอย่างเดียว อย่างเช่น ยอมรับความตาย ไม่สู้ ไม่ขัดขืน โดยมักใช้คำว่า “ตามยถากรรม” ซึ่งในแง่หนึ่งความคิดที่ว่านี้ทำให้เราจำยอมรับสภาพโดยไม่บ่นไม่โวยวาย แต่ว่าข้อเสียคือทำให้ขาดความข้าใจของปัญหาที่ถูกต้องและไม่มีความพยายามที่จะแก้ไขความเชื่อนี้ พระพุทธเจ้าตรัสไว้แล้วว่า แนวคิดแบบนี้เป็นลัทธินอกพระพุทธศาสนาที่มีชื่อว่า “ปุพฺเพกตเหตุวาท” เพราะฉะนั้นคนสมัยก่อนจะเน้นเรื่องการทำใจมากกว่า เพราะมองว่าทำอะไรกับกรรมในอดีตไม่ได้

---

[6]บุญมี เมธางกูร, “ชีวิตภายหลังความตาย”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.dharmagateway.com/ubasok/Boonmee> [10 กันยายน 2565].

จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนเน้นเรื่องกรรมหรือการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาเป็นหลัก และให้ความสำคัญหลักกรรมว่าเป็นหลักธรรมใหญ่และสำคัญ ทั้งนี้เพราะกรรมได้มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์กรรมจึงเป็นหลักธรรมมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในสังคม บุคคลจะมีชีวิตที่เจริญขึ้นหรือเสื่อมลง มีทุกข์หรือสุขนั้นมีผลมาจากกรรมของตนเองทั้งสิ้น มิใช่การกระทำของผู้อื่น ดังนั้นกรรมจึงเกิดจากการกระทำของตัวเราเอง มิใช่มีใครมากำหนด การกระทำดีเรียกว่ากรรมดี การกระทำชั่วเรียกว่า กรรมชั่ว ในการกระทำทุกอย่างย่อมมีผลที่บุคคลผู้กระทำจะต้องเป็นผู้รับผลของการกระทำนั้น โดยส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากกรรมเก่าที่ได้เคยกระทำไว้ในอดีตชาติทั้งในชาติเดียวกันและชาติอื่น ๆ อีกส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากกรรมใหม่ที่สร้างขึ้นเองไม่ว่าจะเป็นทาง กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ซึ่งทำให้ชีวิตของทุกคนแตกต่างกันออกไป โดยบุคคลจะมีชีวิตที่เจริญขึ้นหรือเสื่อมลง มีทุกข์และสุขนั้น ย่อมมีผลมาจากกรรมของตนเองทั้งสิ้น และกรรมยังหมายถึง คำพูดหรือวจีกรรม และความคิดที่ออกมาจากจิตใจหรือมโนกรรมด้วย ดังที่พระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของกรรมไว้ในพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า เรากล่าวเจตนาว่าเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้ว จึงกระทำกรรม ด้วยกาย วาจา ใจ”[7]

อนึ่ง ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า ในปัจจุบันสภาพของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปมากทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจาก การรับความเจริญ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีรวมทั้งการนำวัฒนธรรมของชาวตะวันตกเข้ามาอย่างขาดการกลั่นกรองว่า ควรเป็นแบบไหนอย่างไร และไม่มีขีดจำกัดจึงทำให้วัตถุเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว แต่ในทางตรงข้ามสภาวะจิตใจของประชาชนในสังคมไทยกลับมีความเสื่อมถอย ตกต่ำ ขาดคุณธรรม ขาดจริยธรรม ไม่มีความเกรงกลัวต่อการทำชั่ว ทั้งที่คนไทยมีหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจหรือแนวทางดำเนินชีวิตเป็นหลักอยู่แล้วคือหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา แต่ผู้ที่นำหลักธรรมที่มีอยู่เหล่านั้นมาใช้จริง ๆ น้อยลงทุกที วันเวลาผ่านไปจึงมีปรากฏการณ์จำนวนคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาแต่ในทะเบียนบ้านมากขึ้นทุกที ทำให้แนวทางในการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป ความเชื่อเรื่องการกรรมและการแก้กรรมของคนในสังคมไทย จึงมีความสับสน ไม่ชัดเจน เพราะความเชื่อและกรรมเป็นเรื่องที่มีผลคาบเกี่ยวจากชาติที่แล้ว ชาติปัจจุบัน และชาติหน้าจนกว่าจะเข้าสู่นิพพานได้ ซึ่งความเชื่อเรื่องกรรมและการแก้กรรมนี้จึงเป็นเรื่องที่บุคคลพึงพิจารณา เพราะเป็นเรื่องสำคัญประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของมนุษย์และอยู่ใกล้ชิดมากที่สุด ดังนั้น การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ก็เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้มากขึ้นในสิ่งที่มีหลักฐานปรากฏอยู่ เช่น หลักฐานคำสอนจากพระไตรปิฎก หลักฐานคำสอนที่เกี่ยวเนื่องกับลัทธิหรือศาสนาอื่น เป็นต้น ก็ย่อมจะมีประโยชน์ในเชิงวิชาการแก่ผู้ที่สนใจในคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้ถูกต้องที่และเป็นไปตามหลักความเชื่อ

---

[7]องฺ. ฉกฺก. 22/63/577.

แบบสัทธาญาณสัมปยุตคือความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญาได้เช่นกัน ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะทำการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท” และจะได้ทำวิจัยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน

1.2.2 เพื่อศึกษากรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท

1.2.3 เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเอกสาร

1.3.1.1 เอกสารชั้นปฐมภูมิ ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเอกสารที่เป็นปฐมภูมิประกอบการศึกษา ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2525

1.3.1.2 เอกสารชั้นทุติยภูมิในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งเอกสารชั้นทุติยภูมิออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1.3.2.1 เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนาทั้งที่เป็นหนังสือและตำรา

1.3.2.2 เอกสารที่เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3.2.3 เอกสารทางวิชาการอื่น ๆ (วารสาร นิตยสาร บทความ ฯลฯ)

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาเอกสาร (Documentary research) ดังต่อไปนี้

1.4.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสาร (Documentary research) ซึ่งผู้วิจัยได้จัดรูปแบบในการวิจัยคือ การวิจัยเอกสาร โดยการรวบรวมข้อมูลจากตำราวิชาการ บทความ และงานแปล ตลอดจนแหล่งข้อมูลเอกสารอื่น ๆ ได้แก่ 1) ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และ

คัมภีร์อรรถกถา 2) ชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ ตำราทางวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับ เกี่ยวกับ วิธีการสอน หลักการบรรยาย และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.4.2 ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.4.2.1 รวบรวมข้อมูลที่เป็นปฐมภูมิ มีพระไตรปิฎก เป็นต้น

1.4.2.2 รวบรวมข้อมูลที่เป็นทุติยภูมิ มีอรรถกถา เป็นต้น

1.4.2.3. รวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา เอกสารที่เกี่ยวข้องทั่วไปและงานวิจัยวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

1.4.3 ขั้นวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

1.4.3.1 วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นหนังสือหรือตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.4.3.2 สังเคราะห์ : ถอดออกมาเป็นองค์ความรู้

1.4.4 ขั้นการเขียนวิทยานิพนธ์

14.4.1 นำวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ไปตั้งเป็นบทที่ 2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ไปตั้งเป็นบทที่ 3 และวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ไปตั้งเป็นบทที่ 4 และบทที่ 5 คือการสรุปผลการวิจัยและการให้ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1.4.4.2 ลงมือเขียนตามสารบัญที่กำหนด (เงาวิทยานิพนธ์ทั้ง 4 บท)

1.4.4.3 สรุปผลการวิจัย (บทที่ 5)

1.4.4.4 นำเสนอผลการวิจัย

1.4.4.5 เผยแพร่ผลการวิจัยต่อสาธารณะ (ตีพิมพ์)

1.5 ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.5.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมาย กรรม หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือ ทำด้วยจงใจ หรือจงใจทำดีก็ตาม ชั่วก็ตาม ความเชื่อของศาสนาพุทธ เป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นหลังจากพิจารณาด้วยปัญญาศาสนาพุทธ ไม่สอนให้เชื่อในสิ่งที่งมงายในสิ่งที่ไม่มีเหตุและผลดังหลักฐานที่แสดง ไว้ในกาลามสูตรที่สอนให้มนุษย์อย่าปลงใจเชื่ออะไรง่าย ๆ โดยไม่ได้ไตร่ตรองให้รอบคอบเสียก่อน ความว่า อย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำที่ได้ยินได้ฟังมา อย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำสั้น ๆ กันมา อย่าได้ยึดถือเอาโดยตื่นข่าวว่าได้ยินอย่างนี้ อย่าได้ยึดถือโดยอ้างตำรา อย่าได้ยึดถือโดยเดาเอาเอง อย่าได้ยึดถือ โดยคาดคะเน อย่าได้ยึดถือโดยความตรึกตรองตามอาการ อย่าได้ยึดถือโดยชอบใจว่าต้องกับทิฐิของตัวเอง อย่าได้ยึดถือโดยความนับถือว่าสมณะนี้เป็นครูเรา เมื่อใดท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านั้นใครสมาทาน

ให้บริบูรณ์แล้วเป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็น ประโยชน์เพื่อทุกข์ เมื่อนั้นท่านทั้งหลายควรละธรรมเหล่านั้นเสีย เมื่อใดท่านทั้งหลายเพิ่งรู้เสีย[8]

พระมหามังกร ปญฺญาวโร (เจือจันทร์) ได้แบ่งการให้ผลของกรรมออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้ คือ 1. ระดับภายในจิตใจ ว่ากรรมทำให้เกิดผลภายในจิตใจมีการสั่งสมคุณสมบัติ คือ กุศลธรรมและอกุศลธรรม คุณภาพและสมรรถภาพของจิต มีอิทธิพลปรุงแต่งความรู้สึกนึกคิดความโน้มเอียงความนิยมชมชอบและความสุขความทุกข์ เป็นต้น อย่างไรบ้าง 2. การระดับบุคลิกภาพ ว่ากรรมทำให้เกิดผล ในด้านสร้างนิสัย ปรุงแต่งลักษณะ ความประพฤติ การแสดงออก ท่าที การวางตนปรับตัว อาการตอบสนอง ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ และต่อสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมทั่ว ๆ ไป อย่างไรบ้าง การให้ผลระดับนี้ต่อเนื่อง มากจากระดับที่ 1 นั่นเองและมีขอบเขตคาบเกี่ยวกัน แต่แยกพิจารณาเพื่อให้มองเห็นแง่มุมของการให้ผลชัดเจนขึ้น 3. ระดับวิถีชีวิตของบุคคล ว่ากรรมชักนำความเป็นไปในชีวิตของบุคคล ทำให้เขาได้รับประสบการณ์ที่น่าปรารถนาและไม่น่าปรารถนาประสบผลตอบสนองจากภายนอก พบความเสื่อมความเจริญ ความล้มเหลว ความสำเร็จ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ และความสูญเสียต่าง ๆ ที่ตรงกันข้าม ซึ่งเรียกว่า โลกธรรมทั้งหลาย อย่างไรบ้าง ผลระดับนี้อาจจำแนกมองได้สองด้าน คือ ผลสนองจากปัจจัยด้านอื่น ๆ ของสภาพแวดล้อมที่นอกจากคนผลสนองจากปัจจัยด้านบุคคลอื่นและสังคม 4. ระดับสังคม ว่ากรรมที่บุคคลทั้งหลายกระทำมีผลต่อความเป็นไปของสังคมอย่างไรบ้าง เช่น ทำให้เกิดความเสื่อม ความเจริญ ความร่มเย็นเป็นสุข ความทุกข์ยากเดือดร้อนของมนุษย์[9]

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงเรื่อง ทำอย่างไรจะสอนหลักกรรมให้ได้ผล ในหนังสือ นรก สวรรค์ สำหรับคนรุ่นใหม่ สรุปความได้ว่า เรื่องกรรมเป็นเรื่องของความจริงที่คนส่วนใหญ่มองว่า ไม่สนุกสนาน ไม่น่ารื่นรมย์ เพราะเหตุที่คนส่วนใหญ่ มักไม่ค่อยพอใจอยู่กับความเป็นจริง และให้ความสำคัญกับคุณค่ารอง ที่มีความสนุกเพลิดเพลินมากกว่าคุณค่าแท้ ให้ความสำคัญกับวัตถุ มากกว่า จิตใจ การที่มนุษย์ไม่ชอบเผชิญความจริง ทำให้มนุษย์เกิดปัญหามาก เมื่อความจริงเกิดขึ้นกับชีวิตตนเอง เรื่องกรรมเป็นเรื่องความจริง ที่ปฏิเสธไม่ได้ และเกี่ยวกับชีวิตที่ทุกคนต้องยอมรับ ดังนั้น การที่จะสอนเรื่องกรรมให้ได้ผล จะต้องใช้การปลูกฝังในเรื่องค่านิยมไม่ให้ความสำคัญกับวัตถุ มากกว่าทางด้านจิตใจ ซึ่งหากจะให้ได้ผล ต้องเริ่มปลูกฝังกันตั้งแต่เด็ก[10]

---

[8]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธธรรม,* พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538), หน้า 4.

[9]พระมหามังกร ปญฺญาวโร (เจือจันทร์), *เรียงร้อยถ้อยธรรม,* พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แว่นแก้ว, 2548), หน้า 9.

[10]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *นรก-สวรรค์ สำหรับคนรุ่นใหม่,* (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, 2549), หน้า 29 – 42.

พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร) ได้กล่าวถึงเรื่อง ผลของกรรมเป็นเรื่องซับซ้อนไว้ในหนังสือ กรรมทีปนี สรุปความได้ว่า การศึกษาเรื่องกรรมวิบากหรือผลแห่งกรรม ถือเป็นเรื่องใหญ่ มิใช่เป็นเรื่องที่จะกล่าวกันให้เข้าใจได้ง่ายๆ การที่จะพิจารณาว่า กรรมวิบากหรือผลแห่งกรรมเป็นเช่นไร ผลแห่งกรรมดีกรรมชั่วมีจริงหรือไม่ และ กรรมให้ผลแก่บุคคลผู้เป็นเจ้าของกรรมได้อย่างไร เป็นเรื่องซับซ้อน ดังนั้นการจะเรียนรู้เรื่องกรรมวิบาก ต้องใช้ความพากเพียรในการศึกษา จึงจะเกิดความเข้าใจได้เป็นอย่างดี[11]

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง กรรมและการเวียนว่ายตายเกิด มีความเกี่ยวข้องกันไว้ในหนังสือ กรรมและการเวียนว่ายตายเกิด สรุปความได้ว่า ในทางพุทธศาสนา ความไม่เชื่อเรื่องกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด จัดเป็นมิจฉาทิฏฐิ ประเภทหนึ่งมิจฉาทิฏฐิ คือ ความเห็นผิด มี 11 ประการ เป็นระบบความเชื่อซึ่งชาวพุทธจะต้องไม่รับเข้ามาในความคิด โดยเฉพาะข้อสำคัญ คือ ข้อ 4 ที่ว่าไม่มีผลแห่งกรรมดีกรรมชั่ว ข้อนี้สำคัญมาก เพราะถ้าคนเราเชื่อว่าไม่มีผลกรรมดีกรรมชั่วแล้วในการดำเนินชีวิต คนเราอาจไม่ต้องเกรงกลัวบาปกรรมอะไรทั้งสิ้น ซึ่งจะมีผลทำให้สังคมไม่อาจจะอยู่ในความเป็นระเบียบเรียบร้อย ดังนั้นถ้ามองในแง่ของนักปฏิบัตินิยมก็ต้องยอมรับว่า ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมช่วยให้สังคมดีขึ้น ปัญหาของการละเมิดศีลธรรมหรือปัญหาจริยธรรมคงจะลดน้อยลงไป[12]

พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ จิตธมฺโม) ได้กล่าวถึง ผลกรรมของคนแตกต่างกันเพราะสร้างเหตุไว้ต่างกัน ในหนังสือ กรรมฐานแก้กรรม สำหรับผู้นำ นักธุรกิจ และนักบริหาร สรุปความได้ว่า ศีล 5 เป็นคุณสมบัติสำคัญที่ทำให้ เกิดเป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ได้หากต้องการให้ผลดีต้องสร้างเหตุให้ดี เช่น ต้องการมีอายุยืน ต้องสร้างเหตุคือ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียนสัตว์ หากไปสร้างเหตุที่ทำให้อายุสั้น ด้วยการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต จะส่งผลให้อายุสั้นเสียชีวิตตั้งแต่อายุยังน้อย[13]

พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตวณฺโณ) ได้กล่าวถึงเรื่อง การให้ผลของกรรมมีเรื่องของเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง ในหนังสือ เรื่อง กฎแห่งกรรม สรุปความได้ว่า กรรม หมายถึงการกระทำ ถ้าทำดีจัดเป็นกรรมดี เรียกว่า กุศลกรรม หรือบุญกรรม ถ้าทำชั่วจัดเป็นกรรมชั่ว เรียกว่า อกุศลกรรม หรือ บาปกรรม ผลของกรรมดีและกรรมชั่วมีจริง คือ ใครทำดีก็ย่อมได้ดี ใครทำชั่วก็ย่อมได้ชั่ว เห็นกันอยู่เป็นจำนวนมากแม้ในปัจจุบัน เป็นเพียงแต่ว่ากรรมนั้นจะให้ผลเร็วหรือช้าเท่านั้น การให้ผล

---

[11]พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร), *กรรมทีปนี,* (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2545), หน้า 442.

[12]พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *กรรมและการเวียนว่ายตายเกิด,* (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ระฆังทอง, 2546), หน้า 14.

[13]พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม), *กรรมฐานแก้กรรม สำหรับผู้นำ นักธุรกิจ และนักบริหาร,* (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กู๊ดมอร์นิ่ง, 2548), หน้า 97.

ของกรรมมีเรื่องของเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะกรรมบางอย่างให้ผลเร็ว ส่วนกรรมบางอย่างให้ผลช้า กรรมบางอย่างให้ผลในชาตินี้ กรรมบางอย่างให้ผลในชาติต่อไป ดังนั้น จึงกล่าวกันว่า กาลเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ผลของกรรม[14]

วศิน อินทสระ ผู้เขียนหนังสือ หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด ได้กล่าวถึงเรื่องหลักกรรมเกี่ยวข้องกับการเวียนว่ายตายเกิด สรุปความได้ว่า การลงโทษ และรางวัลแห่งชีวิตเป็นกระบวนการธรรมชาติของหลักกรรมและการเกิดใหม่ มนุษย์จะเข้าใจชีวิตให้แจ่มแจ้งมิได้เลย ถ้าขาดความเข้าใจอย่างแท้จริงในเรื่องหลักกรรมและการเกิดใหม่ การศึกษาเรียนรู้ การสังเกตทดสอบเรื่องกรรมและสังสารวัฏฏ์ จึงเป็นกุญแจดอกสำคัญไขไปสู่ความสว่างไสวในปัญหาชีวิต ยิ่งผู้ที่ฝึกจิตให้สะอาด สงบ และสว่างได้มากเพียงใด ก็จะสามารถเข้าใจชีวิตทั้งในอดีตอนาคตและปัจจุบันได้มากขึ้นเพียงนั้น ความเข้าใจเรื่องชีวิตมีคุณค่าสูงกว่าความเข้าใจเรื่องอื่น ๆ เพราะเป็นปัจจัยให้ชีวิตได้พบกับความสงบร่มเย็น ชนิดที่ผู้ไม่เข้าใจไม่อาจพบได้เลย[15]

สุจิตรา อ่อนค้อม ได้กล่าวถึง กฎแห่งกรรมของพระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ จิตธมฺโม) ที่นำสอนเป็นเรื่องของประสบการณ์ตรงที่ท่านได้จากการปฏิบัติ ในหนังสือ การสร้างสันติภาพโลกแบบยั่งยืน สรุปความได้ว่า พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ จิตธมฺโม) เป็นพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบที่เห็นและรู้เรื่องกรรม ผลของกรรม และกฎแห่งกรรมอย่างแจ่มแจ้งด้วยประสบการณ์ตรงที่ได้จากความเพียรพยายามของท่าน ด้วยเหตุที่ท่านได้ทำกรรมไว้มากในวัยเด็ก ท่านจึงมีประสบการณ์ผลของกรรมหลากหลายมาสั่งสอนแก่ผู้ที่พร้อมจะรับฟัง พร้อมที่จะปฏิบัติ และพร้อมที่จะกำจัดความขัดแย้งและกิเลสตัณหาภายในจิตใจอันเป็นการเริ่มต้นของสันติภาพแบบยั่งยืนโดยแท้[16]

นที ลานโพธิ์ ได้เรียบเรียงประสบการณ์ผลของกรรมจากการละเมิดศีลข้อ 1 ของผู้ที่ได้มาปฏิบัติธรรมกับ พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ จิตธมฺโม) ในเล่าเรื่องกรรมหลวงพ่อจรัญ จิตธมฺโม (พระธรรมสิงหบุราจารย์) สรุปความได้ว่า พระชาวญวณ ชื่อพระบัวเฮียว ก่อนบวช เคยมีอาชีพรับจ้างฆ่าวัว ฆ่าควาย และฆ่าหนูนา เป็นจำนวนมาก เมื่อมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ได้เกิดทุกขเวทนาเป็นอันมาก วิ่งชนต้นสัตบรรณพร้อมกับร้องเป็นเสียงวัวเสียงควายมีเลือดไหลออกมาทุกทวารเป็นจำนวนมาก แม้แต่อุจจาระมีแต่เลือดสด ๆ สบงจีวรขาดพระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ จิตธมฺโม)

---

[14]พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), *กฎแห่งกรรม,* (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 227.

[15]วศิน อินทสระ, *หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด,* (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540, หน้า 116.

[16]สุจิตรา อ่อนค้อม, *การสร้างสันติภาพโลกแบบยั่งยืน,* (กรุงเทพมหานคร : หจก. หอรัตนชัยการพิมพ์, 2546), หน้า 81.

ได้ย้ำเตือนให้พระบัวเฮียวตั้งสติกำหนดเวทนาจนถึงที่สุด พระบัวเฮียวมีสภาพสยดสยอง เช่นนี้ 3 วัน 3 คืน จนกระทั่งคืนที่ 4 ได้เจริญสมาธิสติปัฏฐาน 4 เข้าพลสมาบัติได้ทันที เลือดหยุดไหล แผลแตกตรงศีรษะได้หายไป แผลตรงคอหายไปไม่มีร่องรอยเป็นที่น่าอัศจรรย์ เมื่อมาปฏิบัติกรรมฐาน จึงได้รับทุกขเวทนาอย่างหนัก ซึ่งถือเป็นการชดใช้กรรมให้แก่เจ้ากรรมนายเวร พระบัวเฮียวได้ตั้งปณิธานว่าจะอุทิศส่วนกุศลทั้งหลาย ให้แก่เจ้ากรรมนายเวรจนกว่าชีวิตจะหาไม่[17]

1.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูศรีปริยัติวิกรม (วัชรพงษ์ ทินฺนาโภ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “ศึกษาเทคนิคและรูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสิงหบุราจารย์ (จรัญ จิตธมฺโม) วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี” จากการศึกษาวิจัยดังกล่าว สรุปได้ว่า การแสดงธรรมเรื่องกฎแห่งกรรมถือเป็นวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นจุดเด่นของพระเทพสิงหบุราจารย์ (จรัญ จิตธมฺโม) โดยเฉพาะโดยท่านยกตัวอย่างเรื่องจริงในปัจจุบันมาประกอบ ทำให้ผู้ฟังมองเห็นเป็นมโนภาพ แต่ละเรื่องที่ท่านเล่าให้ฟัง เหมือนกับผู้ฟังได้ร่วมอยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วย เพราะท่านประสงค์จะให้คนทั้งหลายเกรงกลัวบาปกรรมแล้วทำบุญกุศลความดีกันมาก ๆ จึงบอกว่า ผลของกรรมมีจริง หากใครเคยทำกรรมอันใดไว้จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม จะต้องชดใช้หนี้กรรมนั้นแน่นอน เรื่องนี้เคยเกิดขึ้นกับตัวท่านมาแล้ว เมื่อปฏิบัติกรรมฐานจนถึงขั้นจิตสงบเป็นสมาธิดีแล้วผลกรรมเก่าก็ มาปรากฏให้เห็น ทำให้เกิดปัญญาคือตัวรู้ขึ้นมา แล้วรู้กฎแห่งกรรมทันที เพราะการปฏิบัติกรรมฐานจึงทำให้ผู้ปฏิบัติได้รู้ว่าบุญบาปมีจริง ดังตัวอย่างที่เกิดขึ้นกับหลวงพ่อ[18]

พระมหาสำรวย ญาณสำโร (พินดอน) ได้ศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ 5 ที่มีต่อสังคมไทย” จากการศึกษาวิจัยดังกล่าว สรุปได้ว่าศีลถือเป็นเรื่องสำคัญต่อการเกิดเป็นมนุษย์ เพราะการที่คนเราจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น มิใช่ว่าเกิดมามีรูปร่างหน้าตาเป็นมนุษย์เท่านั้น จะต้องมีธรรมคือ ศีล 5 สำหรับมนุษย์อีกด้วย เพราะศีลเป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานแรกของพระพุทธศาสนา หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นข้อปฏิบัติของความเป็นคน โดยเฉพาะศีล 5 ถือเป็นมนุษยธรรมเป็นธรรมของมนุษย์[19]

---

[17]นที ลานโพธิ์, *เล่าเรื่องกรรม หลวงพ่อจรัญ จิตธมฺโม (พระธรรมสิงหบุราจารย์),* (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เครือเถา, 2550), หน้า 14-15.

[18]พระครูศรีปริยัติวิกรม (วัชรพงษ์ ทินฺนาโภ), “ศึกษาเทคนิคและรูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสิงหบุราจารย์ (จรัญ จิตธมฺโม) วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2546, หน้า ก.

[19]พระมหาสำรวย ญาณสำโร (พินดอน), “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ 5 ที่มีต่อสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2542, หน้า ก.

พระมหาสมพงษ์ สุขุมาโล (สิงห์สุพรรณ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสังสารวัฏในพุทธศาสนาเถรวาท และได้กล่าวถึงเรื่อง การเวียนว่ายตายเกิด พบว่า กระบวนการแห่งสังสารวัฏ หรือการเวียนว่ายตายเกิด เป็นไปตาหลักแห่งเหตุปัจจัยในแง่หนึ่งก็คือ กระบวนการแห่งปฏิจจสมุปบาทนั่นเอง หรือจะมองในแง่ของกรรม ได้แก่ วัฏฏะ 3 คือ กิเลส กรรม วิบาก นั่น คือ บุคคลที่ยังมีกิเลส การกระทำของบุคคลนั้นย่อมเป็นกรรมและกรรมนั้นย่อก่อให้เกิดวิบากคือผลของกรรมจะเป็นอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับเหตุ คือ กรรมที่ได้กระทำลงไป ด้วยเหตุนี้กรรมจึงมีอำนาจในการกำหนดหรือควบคุมการให้ผลของกรรมด้วยกระบวนการของมันเอง ไม่เกี่ยวกับอำนาจยิ่งใหญ่นอกเหนือออกไปแต่อย่างใด กรรมย่อมมีอำนาจในการกำหนดความเป็นไปของสัตว์ทั้งหลายด้วยตัวของมันเอง เป็นไปตามหลักที่ว่า สัตว์ทั้งหลายย่อมเป็นไปตามกรรม กรรมจึงเปรียบเหมือนเป็นแดนเกิดของสัตว์ สัตว์ทั้งหลายจึงเกิดมาแต่กรรม มีกรรมเป็นกำเนิดและต้องเป็นไปตามกรรม [20]

พระมหาประศักดิ์ อคฺคปญฺโญ (ชั่งแสง) ได้ศึกษาเรื่อง “ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์กับกฎแห่งกรรมของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน” พบว่า ชาวพุทธไทยในปัจจุบันเชื่อเรื่องกรรมตามหลักของศาสนาที่ว่า “ผู้ทำกรรมดี ย่อมได้ผลดี ผู้ทำกรรมชั่ว ย่อมได้ผลชั่ว” แต่ก็ยังไม่ทราบว่า จะได้ผลดีหรือผลชั่วที่ไหน เวลาใด ในลักษณะอย่างไร จึงต้องอาศัยโหราศาสตร์พยากรณ์โดยอาศัยจุดกำเนิดคนกับการโคจรของดวงดาวบนท้องฟ้า มาเป็นเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบดาวศุภเคราะห์ จะบอกผลกรรมดี ดาวบาปเคราะห์ จะบอกผลกรรมชั่ว เมื่อทราบแล้วจะได้เตรียมตัวเตรียมใจให้ถูกต้องกับการที่จะต้องเผชิญกับเหตุดีและเหตุร้าย และชาวพุทธยังประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งเกี่ยวกับโหราศาสตร์เกือบทุกเรื่อง ดังนั้น จึงมีผลให้ความเชื่อของชาวพุทธไทย โดยเฉพาะปัจจุบันเป็นไปในลักษณะที่เชื่อเรื่องโหราศาสตร์ แต่ไม่เน้นหนัก แต่จะเน้นเรื่องกฎแห่งกรรมและบาปบุญคุณโทษมากกว่า[21]

พระมหาสมคิด ธีรธมฺโม (ทานะจิตต์) ได้ศึกษาเรื่อง“การศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเชน” พบว่า กรรมในพระพุทธศาสนา หมายถึง การกระทำด้วยเจตนาที่แสดงออกผ่านไตรทวารโดยถือว่า การกระทำทางใจสำคัญที่สุด ส่วนในศาสนาเชน หมายถึง วัตถุลักษณะเป็นอนุภาคเล็ก ๆ ละเอียดมากไม่สามารถจะรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส โดยถือว่า การกระทำทางกายสำคัญที่สุด กรรมในศาสนาทั้ง 2 มีลักษณะเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย กล่าวคือผลย่อมสัมพันธ์กับเหตุ กรรมจำแนกเป็นหลายประเภทแต่รวมลงใน 2 ประเภท คือ กรรมดี

---

[20]พระมหาสมพงษ์ สุขุมาโล (สิงห์สุพรรณ), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสังสารวัฏในพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์), 2538, หน้า ก.

[21]พระมหาประศักดิ์ อคฺคปญฺโญ (ชั่งแสง), “ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์กับกฎแห่งกรรมของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2541, หน้า 100-101.

และกรรมชั่ว และมีทัศนะตรงกันว่า ควรละกรรมทุกชนิด ด้านสังสารวัฏศาสนาทั้ง 2 มีทัศนะตรงกันว่า ตราบเท่าที่มนุษย์ยังมีกรรมก็ต้องได้รับผลของกรรมคือการเวียนว่ายตายเกิดต่อไป การเวียนว่ายตายเกิดเช่นนี้ เรียกว่า สังสารวัฏ ในด้านที่แตกต่างพระพุทธศาสนามีทัศนะว่า สังสารวัฏ หมายถึง การวนเวียนอยู่ในวัฏฏะ 3 ฝ่ายศาสนาเชนมีทัศนะว่า สังสารวัฏ หมายถึง การติดข้องอยู่กับอนุภาคของกรรม ด้านการหลุดพ้น พระพุทธศาสนาเรียกว่า นิพพาน หมายถึง การดับกิเลส ฝ่ายศาสนาเชนเรียกว่า โมกษะ หมายถึง การที่ชีวะเป็นอิสระจากอนุภาคของกรรม แม้คำเรียกจะแตกต่างกันแต่มีนัยตรงกันคือ เป็นการหลุดพ้นจากทุกข์และสิ้นสุดการเกิดใหม่ ส่วนข้อปฏิบัติเพื่อการบรรลุสภาวะดังกล่าวพระพุทธศาสนาเน้นการปฏิบัติตามทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ฝ่ายศาสนาเชนเน้นการทรมานตัวเอง (อัตตกิลมถานุโยค)[22]

พระสรณ์สิริ ปชฺชลิโต ได้ศึกษาเรื่อง “ทัศนคติเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา: การศึกษาดารานักแสดงและนักร้องสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3” พบว่า สังคมไทยแต่เดิมได้มีการปลูกฝังค่านิยมเรื่องกรรม ให้เชื่อในกฎแห่งกรรม จนมีสำนวนไทยว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”และยกย่องคนดี คือ คนที่มีศีลธรรม แต่ปัจจุบันสังคมไทยได้มีค่านิยมที่เปลี่ยนไป การให้ความสำคัญเรื่องกรรมมีน้อยลง สาเหตุเพราะสังคมไทยไปรับวัฒนธรรมของชาวตะวันตกเข้ามา ยอมให้เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทเพื่ออำนาจความสะดวกสบายต่อวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทยในทุกเรื่องจนส่งผลให้ความเชื่อ ค่านิยมของคนไทยเปลี่ยนไป เป็นสังคมบริโภคนิยมและวัตถุนิยม และได้สรุประดับทัศนคติเรื่องกรรม พบว่าดารานักแสดงและนักร้องกลุ่มตัวอย่าง มีระดับทัศนคติต่อเรื่องกรรมทุกด้านและในแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก คือ ด้านกัมมสัทธา อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเชื่อว่า สติที่เข็มแข็งตั้งมั่นสามารถชนะความคิดที่จะก่อกรรมไม่ดีได้

กฎแห่งกรรมคือ กฎธรรมชาติ ซึ่งเป็นกฎแห่งเหตุและผลด้านวิปากสัทธาอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเชื่อว่าบุคคลทำกรรมใดไว้ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เขาต้องรับผลแห่งกรรมนั้น และไม่เชื่อว่าคนที่มีผิวพรรณผ่องใส เพราะผลแห่งกรรมดี ด้านกัมมัสสกตาสัทธาอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเชื่อว่า มนุษย์เราเลือกเกิดไม่ได้ แต่สามารถเลือกทำความดี ความชั่วได้ และสิ่งที่เกิดขึ้นกับคนไทยในปัจจุบัน เกิดจากกรรม คือ การกระทำที่ผ่านมาและด้านตถาคตโพธิสัทธาอยู่ระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเชื่อว่า พระพุทธองค์บรรลุธรรม เกิดขึ้นมาด้วยความเพียรของพระองค์เองและแสดงธรรมโดยให้ผู้ฟังมีอิสรภาพในการใช้ปัญญาพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถจัดลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ คือ ด้านตถาคตโพธิสัทธา ด้านกัมมสัทธา ด้านกัมมัสสกตาสัทธา และด้านวิปากสัทธา โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69, 3.60, 3.56 และ 3.44 ตามลำดับ และพบว่า ดารานักแสดง และนักร้อง

---

[22]พระมหาสมคิด ธีรธมฺโม (ทานะจิตต์), “การศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเชน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2552, หน้า 95.

กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน มีระดับทัศนคติเรื่องกรรมโดยรอบทุกด้านไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า ด้านกัมมสัทธา กลุ่มตัวอย่าง ที่มีอายุ 21-30 ปี และ 31-40 ปี 21-30 ปี และ 51 ปีขึ้นไป โสดและสมรส สมรสและหย่าร้าง ปริญญาตรีและปริญญาโท ด้านวิปากสัทธา ดารานักแสดงและนักร้องกลุ่มตัวอย่าง ที่มีอายุ 21-30 ปี และ 31-40 ปี 21-30 ปีและ 51 ปี ขึ้นไป โสดและสมรส สมรสและหย่าร้าง ส่วนด้านกัมมัสสกตาสัทธา ดารานักแสดงและนักร้อง กลุ่มตัวอย่าง มีอายุ 21-30 ปี และ 31-40 ปี 21-30 ปีและ 51 ปีขึ้นไป ปวช. และปริญญาตรี ครอบครัวประกอบอาชีพธุรกิจและราชการ/รัฐวิสาหกิจมีความแตกต่างในระดับทัศนคติต่อเรื่องกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05[23]

พระมหาพิเชษฐ์ ธีรว์โส (ดอกรัก) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องกรรมและสังสารวัฏในพุทธปรัชญาเถรวาท ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนไทยในปัจจุบัน” พบว่า เรื่องบทบาทของกรรมที่มีต่อมวลมนุษยชาติเอาไว้เป็นข้อคิดว่า หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับกฎแห่งเหตุผล และสอดคล้องกับกฎศีลธรรมตามหลักสากล คำสอนของพระพุทธเจ้าล้วนเต็มไปด้วยเหตุผลทั้งหมด เรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมเป็นเรื่องที่เร้นลับหรือสับสนยากที่จะเข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้งด้วยปัญญาชั้นโลกียะได้ จะต้องใช้ปัญญาอันสุขุมรอบคอบเป็นเครื่องพิจารณาจึงจะเห็นได้ว่า ชีวิตของปวงสัตว์ทั้งมวลล้วนตกอยู่ใต้กฎแห่งกรรม ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ชีวิตของสรรพสัตว์อยู่ภายใต้กรรมลิขิตของตนเอง กล่าวคือทำเช่นใดย่อมได้รับเช่นนั้น กรรมเป็นของเฉพาะตน พระพุทธศาสนาจึงถูกขานนามว่า เป็นกรรมวาที ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลยและประณีตได้[24]

พระมหาสมชัย สิริวฑฺฒโน (ศรีนอก) ได้ศึกษาเรื่อง “หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงลูกทุ่งไทย” พบว่า คนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา ส่วนมากมีความเชื่อเรื่องกรรมเก่ากรรมใหม่ โดยมีความเชื่อว่า เป็นเพราะกรรมเป็นตัวผลักดัน จึงทำให้มีชีวิตในชาตินี้มีความแตกต่างกัน และมีไม่น้อยที่พยายามยกเอาเรื่องกรรมเวร ไปสอดคล้องกับเรื่องของความรัก และยัง

---

[23]พระสรณ์ ปชฺชลิโต (โททอง), “ทัศนคติเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาดารานักแสดงและนักร้องสถานีวิทยุโทรทัศน์ทีวีสีช่อง 3”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2552, หน้า 101.

[24]พระมหาพิเชษฐ์ ธีรว์โส (ดอกรัก), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องกรรมและสังสารวัฏในพุทธปรัชญาเถรวาท ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนไทยในปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2534, หน้า 134.

นำไปตัดสินเรื่องของความจนรวย โดยเชื่อว่า คนที่ร่ำรวยในชาตินี้นั้น เป็นเพราะกรรมดีที่สร้างไว้ในชาติปางก่อน แม้กระทั้งการพลัดพรากจากกัน ก็ยังมีความเชื่อว่า เป็นเพราะกรรมเวร[25]

พระอุทัย จิรธมฺโม (เอกสะพัง) ได้ศึกษาเรื่อง “ทัศนะเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท และปัญหาเรื่องกรรมในสังคมชาวพุทธไทยปัจจุบัน” พบว่า ความแน่นอนของกรรม นักศึกษาธรรมะที่กล่าวว่า เป็นกฎธรรมชาตินั้น มักนำไปเทียบกับความแน่นอนของพืช กล่าวคือ พืชพันธุ์ใดก็ตามเมื่อปลูกลงไปในดินแล้ว ก็จะผลิตดอกออกผลมาเป็นพันธุ์เดิมของตน โดยสิ่งแวดล้อม ไม่สามารถจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นพันธุ์อื่นไปได้กรรมก็เช่นเดียวกัน เมื่อทำไปแล้วทั้งดีและชั่ว สิ่งแวดล้อมหรือกาลเวลา ไม่สามารถเปลี่ยนกรรมดีให้เป็นกรรมชั่ว และกรรมชั่วให้เป็นกรรมดีได้[26]

อัมพร หุตะสิทธิ์ ได้ศึกษาเรื่อง “กรรม 12 และการให้ผล” พบว่า กรรมนั้นมีความแน่นอน การที่กรรมเป็นกฎธรรมชาตินั้น เมื่อนำไปเปรียบกับพืชพันธุ์ก็จะเห็นว่า เมื่อเราปลูกพืชพันธุ์ใดลงในดินแล้ว พืชพันธุ์นั้นจะผลิดอกออกผลออกมาเป็นพันธุ์เดิมของตน เช่น ปลูกมะม่วง โดยสิ่งแวดล้อมไม่อาจจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นพืชพันธุ์อื่นได้ กรรมก็เช่นเดียวกัน เมื่อบุคคลกระทำลงไปแล้ว ทั้งกรรมดีและกรรมชั่วสิ่งแวดล้อม หรือกาลเวลาก็ไม่อาจเปลี่ยนแปลงกรรมดีให้เป็นกรรมชั่ว และเปลี่ยนแปลงกรรมชั่วให้เป็นกรรมดีไปได้[27]

นางกัณห์ทิพย์ ชลวิสุทธิ์ ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พระอภิธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้” พบว่า ความมาปรากฏของมหาวิบากในการนำเกิดจะมีลักษณะแตกต่างกัน ดังนี้

1) เกิดด้วยมหาวิบากดวงที่ 1 จะเป็นคนที่มีจิตใจแจ่มใสร่าเริงยิ้มง่าย เป็นคนมีปัญญาเฉลียวฉลาด มีจิตใจเด็ดเดี่ยว ตัดสินใจฉับพลันไม่ย่อท้อ ไม่ลังเล

2) ถ้าเกิดด้วยมหาวิบากดวงที่ 2 จะเป็นคนที่มีจิตใจแจ่มใสร่าเริงยิ้มง่าย เป็นคนมีปัญญาฉลาด แต่ไม่เด็ดเดี่ยว ตัดสินใจฉับพลันไม่ได้ มีความย่อท้อ ลังเล

3) ถ้าเกิดด้วยมหาวิบากดวงที่ 3 จะเป็นคนที่มีจิตใจแจ่มใสร่าเริงยิ้มง่าย ไม่มีปัญญาไม่เฉลียวฉลาด กล้าตัดสินใจ ไม่ย่อท้อ ไม่ลังเล

---

[25]พระมหาสมชัย สิริวฑฺฒโน (ศรีนอก), “หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงลูกทุ่งไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์), 2537, หน้า 342-343.

[26]พระอุทัย จิรธมฺโม (เอกสะพัง), “ทัศนะเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทและปัญหาเรื่องกรรมในสังคมชาวพุทธไทยในปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2543, หน้า 121.

[27]อัมพร หุตะสิทธิ์, “กรรม 12 และการให้ผล”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (โครงการบัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏธนบุรี), 2546, หน้า 351.

4) ถ้าเกิดด้วยมหาวิบากดวงที่ 4 จะเป็นคนที่มีจิตใจแจ่มใสร่าเริง ยิ้มง่าย ไม่ประกอบด้วยปัญญา ไม่เฉลียวฉลาด มีจิตใจไม่เด็ดเดี่ยว ไม่กล้าตัดสินใจ ท้อแท้ ลังเล

5) ถ้าเกิดด้วยมหาวิบากดวงที่ 5 จะเป็นคนที่มีจิตใจ สุขุม เฉย ๆ ไม่ร่าเริงแจ่มใสยิ้มยาก แต่มีปัญญา เฉลียวฉลาด มีจิตใจเด็ดเดี่ยว กล้าตัดสินใจได้อย่าฉับพลัน ไม่ย่อท้อ ไม่ลังเล

6) ถ้าเกิดด้วยมหาวิบากดวงที่ 6 จะเป็นคนที่มีนิสัยจิตใจสุขุม เฉย ๆ ไม่ร่าเริงแจ่มใส แต่ประกอบด้วยปัญญา มีปัญญาเฉลี่ยวฉลาด มีจิตใจไม่เด็ดเดี่ยว ไม่กล้าตัดสินใจอย่างฉับพลัน มีความลังเล

7) ถ้าเกิดด้วยมหาวิบากดวงที่ 7 จะเป็นคนที่มีจิตใจเฉย ๆ ไม่ร่าเริงแจ่มใส ยิ้มยาก ไม่มีปัญญา ไม่เฉลียวฉลาด แต่มีจิตใจเด็ดเดี่ยว กล้าตัดสินใจอย่างฉับพลันได้ ไม่ย่อท้อ ไม่ลังเล

8) ถ้าเกิดด้วยมหาวิบากดวงที่ 8 จะเป็นคนที่มีจิตใจเฉย ๆ ไม่ร่าเริงแจ่มใส ไม่ประกอบด้วยปัญญา เป็นคนที่ไม่มีความเฉลียวฉลาด ไม่กล้าตัดสินใจอย่างฉับพลันมีความลังเล ท้อถอย[28]

นางนัฏกร อาชะวะบูล ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาหลักกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ : เฉพาะกรณีเรื่อง “เจ้ากรรมนายเวร” พบว่า หลักกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ เฉพาะกรณีเจ้ากรรมนายเวร ที่ออกอากาศระหว่างวันที่ 14 พฤศจิกายน 2543 ถึง 3 มกราคม 2544 เพื่อวิเคราะห์ว่าการนำเสนอเรื่องกรรมและกฎแห่งกรรม ถูกต้องตรงตามหลักพระพุทธศาสนาหรือไม่ ละครช่วยให้ผู้ชมเกิดความรู้ความเข้าใจในหลักกรรม และมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวความคิด ความเชื่อ และวิถีชีวิตหรือไม่ เพียงใด และสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างมีความรู้พื้นฐานทั่วไปในหลักกรรมทางพระพุทธศาสนา และในเรื่องของกรรมและกฎแห่งกรมโดยภาพรวม อยู่ระดับดี ยืนยันในหลักคำสอนที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”

2. ละครช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องของกรรมและกฎแห่งกรรมตามหลักพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น

3. แนวความคิดและวิถีชีวิตหลักจากชมละคร เปลี่ยนแปลงไปในทางดี คือ คิดดี พูดดี และทำความดียิ่งขึ้น ด้วยเกรงกลับบาป

4. กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 90 มีความเห็นว่า ควรจัดสร้างละครโทรทัศน์ที่ใช้หลักกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแกนของเรื่องให้มากกว่านี้ โดยให้เหตุผลว่า โทรทัศน์เป็นสื่อสารมวลชนที่เข้าถึง

---

[28]นางกัณห์ทิพย์ ชลวิสุทธิ์, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พระอภิธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2546, หน้า ก.

ประชาชนได้ง่าย รวดเร็ว ทุกเพศทุกวัย และทุกพื้นที่ ละครโทรทัศน์จึงจัดว่า เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่หลักธรรมอย่างได้ผลประการหนึ่ง[29]

พระมหารังสรรค์ ธมฺมรโส (แสงสีสม) ได้ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ของกรรมและการเกิดใหม่ที่มีอิทธิพลต่อการระลึกชาติ” พบว่า การที่บุคคลต่าง ๆ ระลึกชาติได้นั้น ล้วนเกิดจากเหตุปัจจัยตามที่ได้แสดงไว้ในพระไตรปิฎก อรรถกถา และในทรรศนะของนักปราชญ์ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศทั้งสิ้น อีกทั้งยังทำให้คนพบเหตุปัจจัยที่ทำให้ระลึกชาติได้ของบุคคลต่าง ๆ อันเป็นเครื่องยืนยันว่ากรรมและการให้ผลของกรรม คือ การเวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิต่าง ๆ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง จะเป็นผู้ที่มีหิริโอตตัปปะ กล่าวคือ ความอายชั่วกลัวบาปสูง ตลอดถึงทำให้บุคคลที่มีความลังเลสงสัย และยังไม่เชื่อหลาย ๆ คน เมื่อได้ศึกษาเรื่องนี้แล้ว หมดความสงสัยและมีความเชื่อเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้บุคคลเหล่านี้ได้ลด ละ เลิก การกระทำที่ไม่ดี ที่ตนเองเคยทำมาก่อนลงได้ ซึ่งก็เท่ากับเป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมไปด้วย[30]

นางสาวสุจริต พรศิริประสาท ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กฎแห่งกรรมศึกษาเฉพาะงานเขียนของ ท. เลียงพิบูลย์” พบว่า ปัจจุบันคนส่วนใหญ่ไม่ได้อ่านพระไตรปิฎก อีกทั้งมีความไม่เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมเนื่องจากระยะเวลาการส่งผลของกรรมที่เป็นรูปธรรมไม่สามารถเห็นได้ชัดเจนนัก ถึงแม้ว่าการส่งผลของกรรมมีอยู่ซึ่งเกิดขึ้นทันทีหลังจากกระทำกรรมนั้น ๆ แล้ว แต่คนมักจะมองข้ามไป ทำให้คนหลงผิดทำกรรมชั่วกันมากขึ้น การเห็นผลของกรรมที่เป็นรูปธรรมจึงมีความสำคัญต่อมนุษย์ไม่น้อย ซึ่งเรื่องเล่าในพระไตรปิฎก ธรรมบทต่าง ๆ มีประโยชน์ในระดับหนึ่ง แต่เนื่องจากปัจจุบันวัฒนธรรมประเพณีการดำรงชีพในแต่ละสังคมมีความเปลี่ยนแปลงซับซ้อนมากขึ้นกว่าในสมัยพุทธกาล ทำให้ไม่สามารถเทียบเคียงเลียนแบบได้มากนัก งานเขียนของ ท. เลียงพิบูลย์เป็นการบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งเรื่องของตนที่ได้ประสบเองและของบุคคลอื่นเกี่ยวกับการกระทำกรรมดีกรรมชั่ว ผลของการกระทำ ซึ่งสามารถพอมองเห็นได้เป็นรูปธรรมในงานเขียนของ ท. เลียงพิบูลย์ นอกจากจะเขียนถึงกรรมแล้ว ยังเขียนถึงความลี้ลับของวิญญาณ การเป็นห่วงเยาวชนไทย และเรื่องอื่น ๆ[31]

---

[29]นางนัฏกร อาชะวะบูล, “ศึกษาหลักกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ : เฉพาะกรณีเรื่องเจ้ากรรมนายเวร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2554, หน้า 110.

[30]พระมหารังสรรค์ ธมฺมรโส (แสงสีสม), “ความสัมพันธ์ของกรรมและการเกิดใหม่ที่มีอิทธิพลต่อการระลึกชาติ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2551, หน้า 92.

[31]นางสาวสุจริต พรศิริประสาท, “การศึกษาวิเคราะห์กฎแห่งกรรมศึกษาเฉพาะงานเขียนของ ท. เลียงพิบูลย์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2551, หน้า 142.

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน

1.6.2 ทำให้ทราบถึงกรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท

1.6.3 ทำให้ทราบถึงความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ความเชื่อเรื่องกรรม หมายถึง ความเชื่อเรื่องการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาคือกระทำด้วยความจงใจหรือจงใจทำ จะเป็นการทำดีก็ตามหรือการทำชั่วก็ตาม ว่าโดยสาระแล้ว กรรมคือการเจตนา หรือเจตนานั่นเองเป็นกรรม และเป็นความเชื่อที่มีอยู่ในความนึกคิดของมนุษย์และมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่แสดงออก และจะเป็นแรงดลใจให้มนุษย์มีพฤติกรรมต่าง ๆ จึงมีอิทธิพลต่อการกำหนดวิถีชีวิตของแต่ละบุคคลและสังคม ในบุคคลและสังคมหนึ่ง ๆ จะมีความเชื่อเรื่องกรรมและการกระทำที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งกรรมนี้เองจะเป็นตัวจำแนกออกว่า สัตว์หรือบุคคลนั้น ๆ จะเลว (ชั่ว) หรือประณีต (ดี)

กรรม หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือ การกระทำด้วยความจงใจหรือจงใจกระทำ เป็นการกระทำทางกาย ทางวาจาและทางใจ เป็นคำกลาง ๆ ถ้าเป็นการกระทำดี เรียกว่ากรรมดี การกระทำชั่ว เรียกว่ากรรมชั่ว

คนไทยในยุคปัจจุบัน หมายถึง คนในสังคมไทยที่มีความเชื่อตามหลักคำสอนทางศาสนา ในที่นี้หมายเอาคนไทยที่มีความเชื่อตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่เชื่อในเรื่องกรรมหรือการกระทำเป็นส่วนใหญ่ เช่น เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น อันหมายถึงความเชื่อในเรื่องกรรมหรือการกระทำที่ประกอบด้วยเหตุผล (สัทธาญาณสัมปยุต) และความเชื่อในเรื่องกรรมหรือการกระทำที่ประกอบปราศจากเหตุผล (สัทธาญาณวิปยุต)

พุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง แนวคำสอนของพระพุทธเจ้าที่พระสงฆ์ผู้เป็นสาวกถือเอาตามการทำสังคายนาครั้งที่ 1 ที่ถ้ำสัตตบรรณคูหา และได้รับสืบทอดกันมาเพื่อเป็นแนวทางของการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ได้ผลตามความปรารถนา และเป็นหลักคำสอนที่เกี่ยวกับการแสวงหาความจริง ตามการใช้เหตุผลและวิธีการของปรัชญาเพื่อการแสวงหาความรู้ในทางพระพุทธศาสนาตามพระวินัยแบบดั้งเดิมที่ไม่ได้มีการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยของแต่ละสังคม

บทที่ 2
สภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน

บทนี้ผู้วิจัยศึกษาสภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน โดยมีประเด็นดังต่อไปนี้ 1) ลักษณะความเชื่อของสังคมไทย 2) สภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน มีประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 ลักษณะความเชื่อของสังคมไทย

ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในอดีตมีพัฒนาการทางวิทยาการน้อย ความเชื่อจึงเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์ไม่สามารถอธิบายได้ จึงเชื่อว่าเกิดขึ้น จากอำนาจของเทวดา พระเจ้า หรือภูตผีปีศาจ ดังนั้น เมื่อเกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ขึ้น เช่น ฝนตก ฟ้าร้องฟ้าผ่า แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด อุทกภัย และวาตภัยต่าง ๆ ขึ้น ล้วนเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อชีวิตหรือความเป็นอยู่ของมนุษย์ ซึ่งยากที่จะป้องกันหรือแก้ไขได้ด้วยตัวเอง

ความเชื่อเหล่านี้จึงเป็นที่มาของศาสนาและลัทธิต่างๆ แม้ในปัจจุบันสังคมไทยเองซึ่งเป็นสังคมที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ยังมีลักษณะความเชื่อแบบงมงายปรากฏอยู่ในเห็นทั่วไป ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ขัดกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เน้นเหตุและผล แต่บางครั้งความเชื่อหรือศรัทธาก็เป็นบาทฐานให้ปฏิบัติคุณที่สูงยิ่ง ๆ ขึ้น ไป หากแต่ความเชื่อเหล่านั้น ต้องประกอบด้วยปัญญาด้วย ปัจจุบันในสังคมไทยมีการปะปนหลากหลายความเชื่อโดยเฉพาะเรื่องเทวดาและโชคลาภต่าง ๆ ซึ่งความเชื่อเหล่านี้นำไปสู่แนวทางปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรม หรือศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องตามมามากมาย คำว่า “ความเชื่อ” มีความหมายอยู่หลายความหมาย นักวิชาการและผู้รู้ได้ให้ความหมายของความเชื่อไว้ในแง่มุมต่าง ๆ ดังนี้

ความเชื่อ หมายถึง สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มนุษย์ได้ให้การยอมรับนับถือ ทั้งที่มีให้เห็นปรากฏเป็นตัวเป็นตนมีอยู่จริงหรือไม่ปรากฏเป็นตัวตน และการยอมรับนับถือนี้ อาจจะมีหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ได้หรืออาจจะไม่มีหลักฐานที่จะพิสูจน์ให้เห็นเป็นจริงเกี่ยวกับสิ่งนั้น เลยก็ได้[1]

ความเชื่อ คือ การยอมรับว่าสิ่ง ใดสิ่ง หนึ่งเป็นความจริงหรือเป็นสิ่ง ที่เราไว้ใจ ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นความจริงที่ตรงตามหลักเหตุผลหรือหลักวิทยาศาสตร์ใด ๆ คนที่เชื่อในฤกษ์ยามก็จะถือว่า

---

[1]กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, *พิธีกรรมและประเพณี*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2552), หน้า 5-9.

วันเวลาการโคจรของดวงดาวจะก่อให้เกิดผลต่อตัวมนุษย์ คนที่เชื่อเครื่องรางของขลังก็จะมีความยึดมั่นว่า เครื่องรางของขลังให้คุณให้โทษแก่ตนได้จริง ตัวอย่างของความเชื่อ ได้แก่ ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ โชคลาง ของขลัง ผีสาง นางไม้ความเชื่ออำนาจลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เหล่านี้ เป็นต้น[2]

ธวัช ปุณโณทก ได้กล่าวถึงความเชื่อไว้ว่า คือ การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์นั้น ๆ หรือสังคมมนุษย์นั้น ๆ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ไม่สามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเคารพเกรงกลัวสิ่งเหล่านี้ เรียกว่าความเชื่อ ฉะนั้น ความเชื่อจึงมีขอบเขตกว้างขวางมาก ไม่เพียงแต่จะหมายถึงความเชื่อในดวงวิญญาณทั้งหลาย ภูตผีคาถาอาคม โชคลาง ไสยเวทต่าง ๆ ยังรวมถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มนุษย์ยอมรับนับถือ เช่น ต้นไม้ ป่าเขา เป็นต้น[3]

สรุปได้ว่า ความเชื่อ คือ ความรู้สึกที่คล้อยตาม หรือเห็นด้วย หรือเห็นเป็นจริงเช่นนั้น ด้วยความเชื่อของมนุษย์ส่วนมากเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เมื่อสิ่ง ที่เกิดขึ้นนั้นมีผลต่อวิถีชีวิตมนุษย์ทั่ง ให้คุณประโยชน์และให้โทษ แล้วมนุษย์ไม่สามารถค้นหาสาเหตุมาอธิบายได้ หรือไม่สามารถค้นพบคำตอบในสิ่ง ที่เกิดขึ้น จากธรรมชาติ ทำให้เกิดความหวาดกลัวธรรมชาติ พยายามสร้างจินตนาการเพื่อจะได้นำมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับความเชื่อนั้น ๆ โดยความเชื่อเหล่านั้น ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษถึงรุ่นลูกหลานความจนกลายเป็นพิธีกรรมตามความเชื่อในบริบทของสังคมไทยในทุกภาคส่วนมีความเชื่อที่หลากหลาย อันเป็นที่มาของความเชื่อและพิธีกรรมตามประเพณี มีธรรมเนียมและรูปแบบการปฏิบัติที่แปลกและแตกต่างกันสามารถแบ่งออกได้เป็นประเภท ดังนี้ ประเภทแรก คือ ความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาทางพระพุทธศาสนา เป็นความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม เชื่อว่าทำเหตุเช่นไรย่อมได้รับผลเช่นนั้นประเภทที่สอง คือ ความเชื่อที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ เป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่ยึดถือนำมาเกี่ยวโยงเข้ากับวิถีการดำเนินชีวิต กำหนดเป็นรูปแบบของพิธีกรรมตามแต่ความเชื่อของคนแต่ละชุมชน ซึ่งอาจมีแนวปฏิบัติที่คล้ายกันและแตกต่างกันโดยระยะแรกเริ่มอาจเกิดขึ้นเพียงในกลุ่มความเชื่อกลุ่มเล็ก ๆ ค่อย ๆ กระจายไปสู่คนกลุ่มอื่นในชุมชนอื่น ๆ จากสังคมในระดับท้องถิ่น ไปสู่สังคมในระดับชาติ ความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทย

---

[2]กลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้, *ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : กรุงสยามการพิมพ์, 2526), หน้า 23.

[3]ธวัช ปุณโณทก, *ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์ กับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน, ในวัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 350.

2.1.1 ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

เนื่องจากคนไทยนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่บรรพบุรุษ ความเชื่อจึงมุ่งเน้นพระรัตนตรัย และหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ

1) ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม : ใครทำกรรมใดไว้ ผลกรรมนั้น จะตามสนองซึ่งมีความเชื่อว่า ทำดีย่อมได้ดี ทำชั่ว ย่อมได้ชั่ว ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้

2) ความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิดใหม่: สัตว์โลกทั้งหลายย่อมเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร ตามผลแห่งกรรมของตน เป็นความเชื่อตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังตัวอย่างที่ปรากฏในพระไตรปิฎกสังยุตตนิกายภิกษุทั้งหลาย การเวียนว่ายตายเกิดเปรียบเสมือนท่อนไม้ที่โยนขึ้นไปในอากาศบางครั้ง ก็ตกลงทางโคน บางครั้ง ก็ตกลงทางกลาง บางครั้ง ก็ตกลงทางปลาย สัตว์ทั้งหลายผู้มีอวิชชาเป็นเครื่องกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องผูกมัดวิ่ง ไปท่องเที่ยวไปอยู่ บางครั้งก็ไปสู่โลกอื่นจากโลกนี้ บางครั้ง ก็มาสู่โลกนี้จากโลกอื่น ดูกรภิกษุทั้งหลาย สงสาร การเวียนว่ายตายเกิดนี้มีที่สุดอันตายไปไม่พบ ไม่ปรากฏเงื่อนไขในเบื้องต้นเบื้องปลายของสัตว์ผู้มีอวิชชาเป็นเครื่องกั้น ตัณหาเป็นเครื่องผูกมัดวิ่ง ไปท่องเที่ยวไปอยู่ ควรเพื่อจะเบื่อหน่าย คลายกำหนัดในสังขารทั้ง ปวงควรที่จะพ้นไปเสีย[4]

3) ความเชื่อเรื่องกฎแห่งธรรมชาติ : เป็นคำสอนตามหลักทางพระพุทธศาสนา ตัวอย่างเช่น พระอัสสชิได้ตอบคำถามอุปติสสะมานพถึงใจความของพระพุทธศาสนาว่า “สิ่งเหล่าใดเกิดมาเพราะมีเหตุทำให้เกิดพระตถาคตเจ้าแสดงเหตุของสิ่ง เหล่านั้น พร้อมทั้ง แสดงความดับสิ้นเชิงของสิ่งเหล่านั้น เพราะหมดเหตุ พระมหาสมณเจ้าตรัสอย่างนี้”[5]

4) ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ : เป็นความเชื่อตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังปรากฏในพระไตรปิฎก อังคุตตรนิกายว่า ภิกษุทั้ง หลายบุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม 5 อย่าง ย่อมขึ้น สวรรค์เหมือนถูกนำตัวไปวางไว้ ธรรม 5 อย่าง คือ 1) ผู้เว้นจากการฆ่าสัตว์ 2) ผู้เว้นจากการลักทรัพย์ 3) ผู้เว้นจากการประพฤติผิดในกาม 4) ผู้เว้นจากการพูดปด 5) ผู้เว้นจากการ ตั้งอยู่ในความประมาทด้วยการดื่มน้ำเมา คือ สุราเมรัย ภิกษุทั้งหลายบุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม 5 อย่างเหล่านั้นแล ย่อมขึ้นสวรรค์เหมือนถูกนำตัวไปวางไว้[6]

ความเชื่อของชาวไทยความเชื่อในด้านพุทธศาสนาในปัจจุบันจะแยกออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) เชื่อเรื่องบุญ 2) เชื่อเรื่องบาป

---

[4]สำ.นิ. 16/219/89.

[5]พุทธทาสภิกขุ, *คู่มือมนุษย์,* (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2552), หน้า 21.

[6]องฺ.ปญฺจก 22/191/200-201.

1. เชื่อเรื่องบุญ บุญ คือ สิ่งซึ่งเกิดขึ้นในจิตใจแล้วทำให้จิตใจใสสะอาด ปราศจากความเศร้าหมองขุ่นมัว ก้าวขึ้นสู่ภูมิที่ดี เกิดขึ้นจากการที่ใจสงบทำให้เลือกคิดเฉพาะสิ่งที่ดี ที่ถูก ที่ควร ที่เป็นประโยชน์ แล้วพูดดี ทำดี ตามที่คิดนั้น บุญ เมื่อเกิดขึ้นแล้วย่อมส่งผลปรุงแต่งใจของเราให้มีคุณภาพดีขึ้น คือตั้งมั่นไม่หวั่นไหว บริสุทธิ์ผุดผ่องสว่างไสว โปร่งโล่ง ไม่อึดอัด อิ่มเอิบ ไม่กระสับกระส่าย ชุ่มชื่นเบาสบาย ผ่อนคลายไม่ตึงเครียด นุ่มนวลควรแก่การงาน และบุญที่เกิดขึ้นนี้ยังสามารถสะสมไว้ในใจได้อีกด้วย

คนทั่วไปแม้จะมองไม่เห็น "บุญ" แต่ก็สามารถรู้อาการของบุญ หรือ ผลของบุญได้ คือ เมื่อเกิดขึ้นแล้วทำให้จิตใจชุ่มชื่นเป็นสุข เปรียบได้กับ "ไฟฟ้า" ซึ่งเรามองไม่เห็นตัวไฟฟ้าโดยตรง แต่เราสามารถรับรู้อาการของไฟฟ้าได้ เช่น เมื่อไฟฟ้าผ่านเข้าไปในหลอดไฟแล้วเกิดแสงสว่างขึ้น หรือเมื่อผ่านเข้าไปในเครื่องปรับอากาศแล้วเกิดความเย็นขึ้น เป็นต้น

จากการที่ชาวพุทธโดยทั่วไปนิยมทำบุญ เพื่อส่งเสริมบุญบารมีของตนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และท่าทีของชาวพุทธที่มีต่อการการทำบุญในพระพุทธศาสนานั้น อาจจำแนกความสำคัญของการทำบุญเป็น 3 ประเภท ใหญ่ ๆ คือ

1. ทำบุญเพื่อผลในชาตินี้และชาติหน้า
2. ทำบุญเพื่อไปสู่ความหลุดพ้น
3. ทำบุญอุทิศแก่ผู้ตาย

การทำบุญเพื่อผลในชาตินี้ ก่อนอื่นเราควรทราบลักษณะของบุญที่ ฐิตวณฺโณภิกขุ ได้รวบรวมไว้ 3 ลักษณะ คือ

1.เมื่อกล่าวถึงเหตุของบุญ ได้แก่การทำความดีทุกอย่าง
2. เมื่อกล่าวถึงผลของบุญ ได้แก่ความสุขทางกายสุขใจทั้งในชาตินี้และชาติต่อไป
3. เมื่อกล่าวถึงสภาพของจิตใจ ได้แก่ จิตที่สะอาด ผ่องใส[7]

ชาวพุทธทำความดีเพื่อความสุขใจ และเพื่อผลในโลกหน้า โดยเชื่อว่าการทำบุญ มาก ๆ จะส่งผลให้ผู้นั้นมีความสุข ความเจริญ จึงนิยมสร้างบุญ คือ ทรัพย์ภายใน อันใคร ๆ อื่นขโมยหรือแย่งชิงเอาไปไม่ได้ สมจริงดังคำที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกะคฤหบดีอุบาสกว่า “ขุมทรัพย์คือบุญ ของผู้ใดเป็นสตรีก็ตาม เป็นบุรุษก็ตามฝังไว้ดีแล้วด้วยทาน ศีล สัญญมะ ความสำรวม ทมะ ความฝึกตน ในเจดีย์ก็ดี ในสงฆ์ก็ดี ในบุคคลก็ดี ในแขกก็ดี ในมารดาก็ดี ในบิดาก็ดี ในพี่ชายก็ดี ขุมทรัพย์นั้น ชื่อว่าฝังไว้ดี ใคร ๆ ไม่อาจผจญได้ เป็นของติดตามตนไปได้ บรรดาโภคะทั้งหลาย ที่เขาจำต้องละไป เขาก็พาขุมทรัพย์ คือ บุญนั้นไป ขุมทรัพย์คือบุญ ไม่สาธารณะแก่ชนเหล่าอื่นโจรลักไปไม่ได้ บุญนิธิอันใดติดตามตนไปได้ปราชญ์พึงทำบุญนิธิอันนั้น”[8]

---

[7]ฐิตวณฺโณ ภิกขุ, *ตายแล้วไปไหน*, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2528), หน้า 5-6.

[8]ขุ.ธ. 25/9/11-12.

การทำบุญเพื่อผลคือความสุขในชาตินี้ เป็นความหวังของมนุษย์ จึงนิยมทำบุญด้วยการให้ทาน การรักษาศีล การสำรวม การฝึกนิสัยตนให้มุ่งมั่นต่อบุญกุศล เพราะเป็นอริยทรัพย์ภายในอันประเสริฐ

ผลของบุญนั้นปรากฏแก่ผู้ประกอบ เช่น มีวรรณะงาม มีเสียงไพเราะ มีทรวดทรงดี มีอำนาจยิ่งใหญ่ มีบริวารมาก สมจริงดังคำที่พระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า

“บุญนิธินั้น อำนวยผลที่น่าปรารถนาทุกอย่าง แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เทวดาและมนุษย์ปรารถนานัก ซึ่งอิฐผลใด ๆ อิฐผลทั้งหมดนั้น ๆ อันบุคคลย่อมได้ด้วยบุญนิธินี้ ความมีวรรณะ-งาม ความมีเสียงไพเราะ ความมีทรวดทรงดี ความมีรูปสวย ความเป็นใหญ่ยิ่ง ความมีบริวาร อิฐผลทั้งหมดนั้นอันบุคคลย่อมได้ด้วยบุญนิธินี้”[9]

จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชน ทำบุญเพื่อผลอันยิ่งใหญ่ในภาพหน้าดังพรรณนามา การทำบุญเพื่อความหลุดพ้น ในขั้นนี้ชาวพุทธที่หวังสุขอันยิ่งคือพระนิพพานย่อมอาศัยบุญเป็นเหมือนเรือข้ามไปสู่ฝั่ง โดยดำเนินการให้ทาน รักษาศีล และภาวนาเพื่อยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นพ้นจากความโลภ โกรธ และหลง เพราะทานกำจัดกิเลสคือความตระหนี่ ศีลกำจัดกิเลสอย่างหยาบ ภาวนา กำจัด กิเลสอย่างกลาง และปัญญา กำจัดกิเลสอย่างละเอียด ดังในนิธิกัณฑสูตร ก็ได้ตรัสถึงบุญนิธิ เพื่อพระนิพพานไว้ว่า “สมบัติของมนุษย์ ความยินดีในเทวโลก และสมบัติคือ พระนิพพานอันใด อิฐผลทั้งหมดนั้นอันบุคคลย่อมได้ด้วยบุญนิธินี้[10]

การทำบุญอีกประการหนึ่ง ที่ชาวพุทธทุกชาติทุกภาษานิยมทำกัน คือ การทำบุญอุทิศแก่คนตาย ในสังคมคนไทยมีพิธีกรรมอุทิศแก่ผู้ตายมากมาย เช่น การทำบุญสวดศพ การทำบุญครบรอบ 7 วันบ้าง 100 วันบ้าง หลังวันตายบ้าง การบุญอุทิศแก่ผู้ตายนี้ ได้มีการกล่าวแล้วถึงผลทานที่มีการอุทิศไปให้สัตว์ผู้ตายไปแล้วว่าเปรตทั้งหลายเหล่านั้นได้บริโภคอาหารหรือไม่ มีความปราบปลื้มยินดีหรือไม่ มีพุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้ใน อิโตทินนกถาว่า

ฝนที่ตกบนที่ดอน ย่อมไหลไปสู่ที่ลุ่มฉันใด ทานที่ทายกอุทิศให้จากมนุษย์โลกนี้ย่อมสำเร็จผลแน่นอนแก่พวกเปรตฉันนั้นเหมือนกับห่วงน้ำที่เต็มย่อมยังสมุทรสาครให้เต็มเปี่ยมฉันนั้น เหมือนกันเพราะในเปตวิสัยไม่กสิกรรม โครักขกรรม พานิชกรรมนั้น ผู้ที่ตายไปเกิดเป็นเปรตในเปตวิสัยนั้น ดำรงชีพอยู่ด้วยผลทานทีพวกญาติอุทิศให้จากมนุษย์โลกนี้[11]

ดังนั้น ผู้ศึกษาวิจัยมีแนวความคิดความว่า ความเชื่อเรื่องทำดีคือ การทำบุญ ความสำคัญของ “บุญ” คือ เป้าหมายของบุญ คือ ที่หวังให้บุญเป็นเครื่องชำระจิตใจ ทำให้จิตใจสะอาด บุญทำให้ใจอิ่มเอิบ หายเศร้าหมอง หายสกปรก อาหารหล่อเลี้ยงจิตใจให้ชุมชื้น ทำให้สูงขึ้น ดังนี้แล้ว ย่อมทำ

---

[9]ขุ.ธ. 25/9/11.

[10]ขุ.ธ. 25/9/12.

[11]อภิ.ก. 1/488/518.

ให้คนเราจะกระทำคุณงามความดีต่าง ๆ เมื่อใจมีบุญกุศลแล้ว ก็ย่อมจะพัฒนาไปสู่มรรคผลนิพพานได้ไม่ยาก มนุษย์เราควรสร้างแต่บุญทั้งหลาย ทั้งทางกาย วาจา และใจ เพราะบุญจะช่วยขัดเกลากิเลสทั้งหลาย มีโลภ โกรธ หลง เป็นต้น ที่นอนนอนเนื่องอยู่ในสันดานให้เบาบาง และสิ้นสุดไปในที่สุด

อนึ่ง ความสำคัญอีกประการหนึ่งของ “บุญ” นอกจากชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใสแล้ว ยังลดความเห็นแก่ตัวให้มีความเอื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นอีกด้วย เมื่อจิตใจมีความคิดถึงประโยชน์ตนและประโยชน์ส่วนรวม โดยมีความรักความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ จิตใจก็จะมีความบริสุทธิ์ผ่องใส ก็ชื่อได้ว่าเป็นการพัฒนาจิตใจคือยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นไม่เห็นแก่ตัว บุคคลที่มีความเสียสละเพื่อผู้อื่นก็ดี ผู้ที่มีคุณงามความดีอยู่ในจิตใจ มีความสงเคราะห์ อนุเคราะห์ผู้อื่นก็ดี ก็จัดว่าเป็นผู้มีจิตใจสูง ดังนั้น มนุษย์จึงจำเป็นต้องหมั่นทำบุญอย่างสม่ำเสมอตลอดชีวิต ย่อมมีภูมิใจในบุญของตนเอง มีความอิ่มใจที่ได้สั่งสมบุญ เมื่อตายไปแล้ว ย่อมมีความบันเทิงในโลกสวรรค์ เพราะได้ทำบุญไว้นั่นเอง ข้อนี้มีพระพุทธพจน์ยืนยันว่า “ผู้ทำบุญแล้ว ย่อมยินดีในโลกนี้ ตายแล้ว ย่อมยินดี ชื่อว่า ย่อมยินดีในโลกทั้งสอง เขาย่อมยินดีดีเราทำบุญไว้แล้ว ไปสู่สุคติย่อมยินดียิ่งขึ้น ดังนี้[12]

2. เชื่อเรื่องบาป หลักพุทธศาสนาได้แสดงลักษณะของบาปไว้ในลักษณะไม่ดี ไม่มีใครชอบ เพราะบาปนำความเดือดร้อน ความทุกข์ ความโศกเศร้า ลำบากให้แก่ผู้ทำบาปซึ่งให้ผลแตกต่างกันตามประเภทของบาปกรรมที่หนักหรือเบา บาปกรรมที่หนักให้ผลรุนแรง บาปกรรมที่เบาให้ผล ซึ่งแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ ก็คือ การเกิดในสัตว์นรก เปรต อสุรกาย แม้ได้เกิดเป็นมนุษย์ก็เป็นคนไม่สมประกอบ[13] บางคนตาบอด บางคนก็ขาขาด บางคนก็หูหนวก ปัญญาอ่อน หรือได้รับทุกข์บ่อย ๆ ตามความหนักเบาที่บาปกรรมได้ทำลงไป

เมื่อสัตว์ทั้งหลายยังต้องมีกรรมเป็นเครื่องผูกมัดตนเอาไว้และยังต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสาร แต่ตัวกรรมที่มีอยู่ทั้งกุศลกรรม อกุศลกรรม เป็นตัวกำหนดบทบาทหรือชีวิตของสัตว์ให้เป็นไปตามสิ่งที่ตนได้เคยกระทำมามีคำว่า ทำกรรมดี ย่อมไปสวรรค์ ทำกรรมชั่ว ก็ย่อมไปนรกหรือชั้นที่เลวทราม มีความเป็นของชีวิตอยู่ทีเดียวที่ทุกคนต้องตกอยู่ในต้องตกอยู่ในห่วงแห่งกรรมที่ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้แต่จะไปเกิดในภูมิใดนั้น จึงขึ้นที่ผลของกรรมชั่วที่ทำมามากหรือน้อยแตกต่างกัน ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ในวัตถูปปมสูตรว่า “จิตฺเต สงฺกิลิฏฺเฐ ทุคฺคติ ปาฏิกงฺขา. เมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว ทุคติเป็นอันต้องหวัง และ จิตฺเต อสงฺกิฏฺเฐ สุคติ ปาฏิกงฺขา. เมื่อจิตไม่เศร้าหมองแล้ว สุคติเป็นอันหวังได้” ดังนั้น จึงเห็นสัตว์บางจำพวกไปเกิดในภูมิที่ดี มีข้อความที่สอดคล้องกันว่าถึงผลกรรมที่ตนได้กระทำมา ทำให้ทราบว่ากรรมชั่วที่สัตว์ทำนั้นตนเองเป็นผู้กำหนด พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในกถาวัตถุว่า “บุคคลผู้ทำบาปเอง ย่อมเศร้าหมองเอง ไม่ทำบาปเองก็บริสุทธิ์เอง ความบริสุทธิ์และได้บริสุทธิ์เป็นของเฉพาะตน บุคคลอื่นจะทำคนอื่นให้บริสุทธิ์ได้ไม่[12] กรรมกับการไปสู่เส้นทางไปสู่

---

[12]ขุ.ธ. 25/11/17.

[13]องฺ.จตุกฺก. 21/198/236.

ภพภูมิใหม่ พระพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักเกณฑ์เอาไว้ 3 ประการ คือ กฎแห่งวัฏจักร กฎแห่งปัจจัยการ และกฎแห่งอภิธรรม ในก็ในกฎทั้ง 3 อย่างนี้ จะต้องมีกรรมเป็นตัวกำหนดชีวิตของสัตว์ผู้จะไปเกิดในภูมิใหม่ ในบรรดาอกุศลกรรมที่ชักนำให้ไปเกิดในอบายภูมิ 4 ได้นั้น ต้องมี จิตกับเจตสิกร่วมอยู่ด้วยในจิตเจตสิกนั้นจะต้องมีอกุศลมูล 3 อย่าง เป็นตัวขับเคลื่อนของชีวิตสัตว์ให้เป็นไปจุติตามกรรมของตน คือ

1. โลภะ ความกำหนัด ความยินดี ความอยาก ความหวังในลาภหวังในทรัพย์ ความโลภเกินความพอดี ความที่ละโมบ ความปรารถนา ติดอยู่ในวัตถุมีประการต่าง ๆ เป็นมูล

2. โทสะ คือ ความอาฆาต ผู้ทำให้เสื่อม ความแค้น ความประทุษร้าย ความขุ่นมัวแห่งจิต ความคิดที่จะประทุษร้าย ความไม่พอใจ ความเกรียวกราด ความไม่แช่มชื่นแห่งจิต

3. โมหะ คือ ความหลง ความไม่รู้ ไม่พิจารณา ความทรามแห่งปัญญาความพลั้งเผลอ

จากเนื้อความข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า สิ่งที่ทำให้ทราบว่าชีวิตของสัตว์ที่ยังมีชีวิตยังมีกิเลสครอบครองอำนาจจิตใจของสัตว์อยู่ เปรียบเหมือนโจรปล้นความดี ทำให้ไม่ได้รับความสุขความสงบแห่งชีวิตมีแต่ความทุกข์เดือดร้อน มีสภาพคล้ายกับการเป็นอยู่ของเปรตหรือจิตใจตนที่มีตะกอนวกวนอยู่ภายในใจนั้น เพราะเหตุแห่งกรรมชั่วมีประการต่าง ๆ เมื่อจิตเศร้าหมอง ความทุกข์ย่อมเข้าครอบงำอยู่ 3 อย่าง คือ

1. ราคานุสัย คือ เชื้อแห่งความกำหนัดหรือความอยากได้

2. ปฏิฆานุสัย คือ เชื้อแห่งความชั่ง

3. อวิชชานุสัย คือ เชื้อแห่งความหลง

ข้อความที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้ในอาเสวนาปัจจัยการ เกี่ยวกับสิ่งที่เป็นปัจจัยให้สัตว์ได้เคลื่อนจุติตามอำนาจของกรรมว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปาณาติบาต (การฆ่าสัตว์) ที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้มากย่อมอำนวยผลให้ไปเกิดในนรก อำนวยผลให้ไปเกิดในเดรัจฉานอำนวยผลให้ไปเกิดในเปตวิสัย วิบากแห่งกรรมปาณาติบาต อย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้ เป็นผู้มีอายุสั้น แก่ผู้มาเกิดเป็นมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย มิจฉาทิฏฐิ ที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้มากแล้ว อำนวยผลให้ไปเกิดในนรก อำนวยผลให้ไปเกิดในเดรัจฉาน อำนวยผลให้ไปเกิดในเปตวิสัย ภิกษุทั้งหลาย มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ มิจฉาทิฏฐิที่บุคคลเจริญทำให้มาก ย่อมอำนวยผลให้ไปเกิดในภูมิแห่งเปรต

กรรมหรือกิเลสฝ่ายชั่วนั้น เปรียบเหมือนท้องฟ้าที่มีเมฆหมอกปกปิดเอาไว้เมื่อจิตเจตสิกรูป เกิดขึ้นพร้อมกันกับกิเลส ทำให้จิตเศร้าหมอง เร้าร้อนกระวนกระวาย เพราะจิตใจของบุคคลนั้นมีแต่ความโลภ ความโกรธ ความหลุ่มหลง แฝงอยู่ในใจ รูปร่างหน้าตาเศร้าหมองไม่ผ่องใส ไม่เป็นที่สบายกาย สบายใจ เป็นผู้เต็มไปด้วยความอมทุกข์ ด้วยเหตุนี้ พระพุทธองค์จึงทรงตรัสว่า

กิเลสนีติ อุปมา เปนตีติ, กิเลสา (วา) กิลิสฺสติ เอเตหีติ. กิเลสธรรมชาติใดย่อมทำให้เร้าร้อน ฉะนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า กิเลส หรือสัมปยุตตธรรมคือจิต เจตสิก ย่อมเศร้าหมองด้วยธรรมชาติใดฉะนั้น ธรรมชาติที่เป็นเหตุแห่งการ เศร้าหมองของสัมปยุตตธรรมนั้นจึงชื่อว่า กิเลส

เมื่อมองให้เห็นในเนื้อหาแล้ว พระพุทธเจ้าจะทรงแสดงเนื้อหาที่คล้ายกันเพียงแต่จะมีความละเอียดมากน้อยแตกต่างกัน เช่น การแสดง เหตุแห่งการทำกรรมชั่ว 10 ประการ คือ

1. โลภะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องเศร้าหมองคือความยินดี พอใจในโลกียารมณ์ต่าง ๆ องค์ธรรมได้แก่ โลภเจตสิกที่เป็นมีในโลภมูลจิต 8

2. โทสะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องเศร้าหมอง คือ ความโกรธ ความไม่พอใจ องค์ธรรม ได้แก่ โทสเจตสิกที่มีในโทสมูลจิต 2

3. โมหะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องเศร้าหมอง คือความหลง ความโง่ องค์ธรรมได้แก่โมหเจตสิกที่มีในอกุศลจิต 12

4. มานะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องเศร้าหมอง คือ ความเย่อหยิ่ง ถือตัว องค์ธรรมได้แก่ มาฆเจตสิกที่มีในทิฏฐิอตวิปปยุตตจิต 4

5. ทิฏฐิ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องเศร้าหมอง คือ ความเห็นผิด องค์ธรรมได้แก่ทิฏฐิเจตสิกที่มีในทิฏฐิอตสัมปปยุตตจิต

6. วิจิกิจฉา ธรรมชาติที่เป็นเครื่องหมอง คือ ความสงสัยลังเลใจในสิ่งที่ควรเชื่อ องค์ธรรมในวิจิกิจฉาเจตสิก ทีมีในวิจิกิจฉาสัมปยุตฺตจิต 1

7. ถีนะ ธรรมชาติเป็นเครื่องเศร้าหมอง คือ ความหดหู่ องค์ธรรมที่ได้แก่ถีนะเจตสิกที่มีในอกุศลสสังขริกจิต 5

8. อุทธัจจะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องเศร้าหมอง คือ ความฟุ้งซ่าน องค์ธรรมได้แก่อุทธัจจะเจตสิกที่มีในอกุศลจิต 12

9. อหิริกะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องเศร้าหมอง คือ ความไม่ละอายต่อทุจริต องค์ธรรมได้แก่ อหิริกะ เจตสิกในอกุศลจิต 12

10. อโนตตัปปะ ธรรมชาติที่เป็นเครื่องเศร้าหมอง คือ ความไม่สะดุ้งกลัวต่อทุจริต องค์ธรรมได้แก่ อโนตตัปปะเจตสิกในอกุศลจิต 12 [14]

ตามข้อความดังกล่าวอกุศลกรรมที่มีจิตเจตสิกร่วมกันย่อมเกิดขึ้นและสัตว์ทั้งหลายเมื่อจุติใหม่ ย่อมได้การบริโภคในอาหารตามแต่เฉพาะส่วนที่ตนได้กระทำมาในอดีตเมื่อครั้งที่เป็นมนุษย์ อาหารจะมีมากหรือน้อยประณีตหรือหยาบกระด้างอยู่ที่ผลกรรมเป็นหลักเกณฑ์ในการตัดสินการกำเนิดของสัตว์ทั้งหลาย ได้มีการกล่าวแล้วถึงผลทานที่มีการอุทิศไปให้สัตว์ผู้ตายไปแล้วว่าเปรต

---

[14]พระมหารบ ธมฺมธโร, “มโนทัศน์เกี่ยวกับความตายในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2546, หน้า 94.

ทั้งหลายเหล่านั้นได้บริโภคอาหารหรือไม่ มีความปราบปลื้มยินดีหรือไม่มีพุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้ในอิโตทินนกถาว่า

ฝนที่ตกบนที่ดอน ย่อมไหลไปสู่ที่ลุ่ม ฉันใด ทานที่ทายกอุทิศให้จากมนุษย์โลกนี้ ย่อมสำเร็จผลแน่นอนแก่พวกเปรตฉันนั้นเหมือนกับห่วงน้ำที่เต็มย่อมยังสมุทรสาครให้เต็มเปี่ยม ฉันนั้น เหมือนกันเพราะในเปตวิสัยไม่กสิกรรม โครักขกรรม พานิชกรรมนั้น ผู้ที่ตายไปเกิดเป็นเปรตในเปตวิสัยนั้น ดำรงชีพอยู่ด้วยผลทานทีพวกญาติอุทิศให้จากมนุษย์โลกนี้

เป็นที่น่าสนใจได้ว่าสัตว์เมื่อได้ละสังขารจากโลกนี้ จักต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ต้องตามตัวไปฉะนั้น สิ่งจะติดตามไปก็คือ กุศลกรรมและอกุศลกรรม หรือเปรียบเทียบได้เหมือนกายกับจิตหรือจิตเตสิก การได้รับผลของบุญหรือบาปนั้น อยู่ที่ว่าเมื่อครั้งที่มีชีวิตอยู่ในสมัยเป็นมนุษย์เขาได้กระทำกรรมมาในรูปแบบใด และย่อมบ่งบอกถึงคตินิมิต กรรมนิมิตที่จะมาสงเคราะห์อุปถัมภ์ให้สัตว์ทั้งหลายได้เห็นในจิตใต้สำนึกหรือที่เรียกว่า มโนทวารก่อนที่จะสิ้นลมหายใจ เช่น ถ้าเห็นเป็นหุบเขา สถานที่เป็นถ้ำที่มืดมิด หิวกระหายในน้ำเป็นที่แน่นอนว่า ย่อมได้ไปเกิดเป็นเปรตหรือ อสุรกาย เห็นเป็นเปลวเพลิงที่ทำให้เร้าร้อน ย่อมไปเกิดในนรก เห็นในนิมิตทุ่งหญ้า ย่อมไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน เป็นต้น แต่ในที่นี้จะได้พูดถึงสิ่งที่เกี่ยวเนื่องของกรรม จิต เจตสิก ที่เป็นฝ่ายชั่วและที่ยังสัตว์ทีตายแล้วไปจุติในโลกของเปรต เพื่อคนทั้งหลายได้รู้และเข้าใจมากยิ่งขึ้น

สรุปความว่า ความเชื่อในพระพุทธศาสนา เป็นการยอมรับและน้อมเอามาปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา เชื่อเรื่องกรรม บุญบาป ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่อนรกสวรรค์ และความเชื่อเรื่องกฎธรรมชาติ

2.1.2 ความเชื่อเกี่ยวกับวิทยาคม

ความเชื่อเรื่องสิ่งลึกลับที่เหนือธรรมชาติ ไม่สามารถพิสูจน์ทราบได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ แยกออกได้เป็น 2 เรื่อง คือ 1) ความเชื่อเรื่องเวทมนต์คาถา เป็นจำพวกตัวอักษรหรืออักขระที่ ผูกเป็นข้อความถือว่ามีอำนาจลึกลับแฝงเร้นอยู่ เมื่อนำไปใช้ตามที่กำหนด เช่น นำไปบริกรรม เสกเป่าหรือสวดเชื่อว่าจะเกิดความศักดิ์สิทธิ์ หรือเกิดความขลัง ปัดเป่าป้องกันสิ่งชั่วร้าย หรือดลบันดาลให้เป็นตามความต้องการของผู้ใช้ เช่น คาถามหานิยมของหลวงปู่หลวงตา หลวงพ่อ ฯลฯ ที่คนใน สังคมยอมรับ 2) ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังเป็นความเชื่อในสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น เชื่อว่าสามารถป้องกันอันตราย ยิง แทง ฟันไม่เข้า ตัวอย่างเช่น เหล็กไหล เขี้ยวหมูตัน เขี้ยวเสือ เป็นต้น

ท่านพุทธทาสภิกขุให้ความหมายของคำว่า ไสยศาสตร์ไว้เป็น 2 ประการ

ประการที่ 1 หมายถึง ความรู้ที่ดีกว่าความรู้ระดับสัญชาตญาณของบุคคลผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาอบรม (อาจหมายถึงเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ได้) เพราะความรู้ทางไสยศาสตร์เกิดจาก

การศึกษาอบรม และปฏิบัติจนเกิดผลในระดับหนึ่งจึงเรียกความรู้ระดับนี้ว่า ภาวิตญาณ แต่ยังไม่ถึงขั้นรู้แจ้งแทงตลอดถึงสัจธรรม

ประการที่ 2 หมายถึง ความรู้ครึ่งๆ กลางๆ เหมือนความรู้สึกคนครึ่งหลับครึ่งตื่น คือ ไม่รู้แจ้งประจักษ์ ซึ่งต่างจากความรู้ของผู้ตื่นแล้วที่เรียกว่า พุทธศาสตร์ (พุทธะ แปลว่า ผู้ตื่น) ได้แก่ ความรู้อันเป็นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า พุทธศาสนาหรือพุทธศาสน์[15]

การเกิดขึ้นของไสยศาสตร์ยังเป็นที่ถกเถียงกันว่า ไสยศาสตร์ กับ ศาสนา อะไรเกิดก่อน นักมานุษยวิทยาได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของไสยศาสตร์และศาสนาว่าสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ[16]

1. กลุ่มที่เชื่อว่า ไสยศาสตร์เกิดหลังศาสนา มี ดร.เจวอนส์ (Dr. F.B. Jevons) เป็นต้น เชื่อว่าศาสนาดั้งเดิม (primitive religion) นั้นเป็นศาสนาธรรมชาติ (natural religion) ยังไม่ถูกมนุษย์ปรุงแต่ง ไสยศาสตร์เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ศาสนากาลังเสื่อมถอยจากศาสนาธรรมชาติ เทียบได้กับศาสนาพหุเทวนิยม (polytheism) เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ศาสนาเอกเทวนิยม (monotheism) เสื่อมถอยลง กล่าวโดยสรุป คือ ไสยศาสตร์เกิดจากลักษณะฝ่ายลบของศาสนานั่นเอง

2. กลุ่มที่เชื่อว่า ไสยศาสตร์เกิดก่อนศาสนา มี เซอร์ เจมส์ เฟรเซอร์ (Sir James Frazer) เป็นต้น เชื่อว่า ศาสนาวิวัฒนาการมาจากไสยศาสตร์ เมื่อมนุษย์มีพัฒนาการทางจิตสูงขึ้นและเห็นประจักษ์ว่าไสยศาสตร์ไม่อาจนาความสำเร็จตามที่ตนปรารถนาได้ เพราะไสยศาสตร์เกิดจากวิธีคิดที่ผิดดังนั้น มนุษย์จึงแสวงหาที่พึ่งใหม่ซึ่งนั่นก็คือ ศาสนา นั่นเอง

3. กลุ่มที่เชื่อว่า ไสยศาสตร์และศาสนามีมูลกำเนิดเดียวกัน (a common root) มี เอมิลดูร์คาม (Emile Durkheim) เป็นต้น เชื่อว่า ไสยศาสตร์และศาสนาเกิดจากประสบการณ์ของมนุษย์ในเรื่องอำนาจลึกลับชองโลก เมื่อมนุษย์เจริญก้าวหน้าขึ้น ไสยศาสตร์และศาสนาจึงถูกแยกออกจากกัน แต่อย่างไรก็ตาม ในสังคมปัจจุบันไสยศาสตร์กับศาสนาดูเหมือนว่าจะผสมกัน กล่าวคือในพิธีกรรมทางศาสนาบางอย่างเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อทางไสยศาสตร์และในขณะเดียวกันพิธีกรรมทางไสยศาสตร์บางอย่างก็แฝงด้วยหลักคำสอนทางศาสนา

การเกิดขึ้นของไสยศาสตร์จะเกิดก่อนหรือหลังศาสนานั้นเป็นสิ่งที่นักมานุษยวิทยาได้แต่เพียงสันนิษฐานจากเหตุผลและความเชื่อของตน เป็นที่ยอมรับกันว่าทั้งไสยศาสตร์และศาสตร์อื่น ๆ รวมทั้งศาสนาเกิดมาจากความกลัวของมนุษย์ มนุษย์เกิดกลัวธรรมชาติ เช่น ฟ้าร้อง น้ำท่วม ฟ้าผ่า เป็นต้น โดยที่จินตนาการไปเองว่าภัยธรรมชาติต่าง ๆ นั้น มีผู้อยู่เบื้องหลัง มนุษย์ก็ยังไม่รู้ว่าอะไรอยู่

---

[15]พุทธทาสภิกขุ, *ไสยศาสตร์กับพุทธศาสตร์ โหราศาสตร์กับพระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งแสงการพิมพ์, 2529), หน้า 17.

[16]อดิศักดิ์ ทองบุญ, ความเชื่อเรื่องทรงเจ้าเข้าผี, *วารสารพุทธจักร*, ปีที่ 48 ฉบับที่ 11 (พฤศจิกายน 2547) : 143.

เบื้องหลังภัยธรรมชาติเหล่านั้นและยิ่งทาให้ความกลัวของมนุษย์ทวีคูณมากยิ่งขึ้น เนื่องจากกำลังเผชิญหน้ากับสิ่งที่มองไม่เห็น ความกลัวเหล่านั้นไปรบกวนความคิดของมนุษย์ในสมัยนั้น พวกเขาจึงหาทางออกและทางออกนั้นได้กลายรูปมาเป็นศาสนาบ้าง ไสยศาสตร์บ้าง วิทยาศาสตร์บ้าง[17]

ในอีกทัศนะหนึ่ง ไสยศาสตร์ในความเชื่อของคนไทยมีที่มาจาก 2 แหล่ง คือ 1) เป็นความเชื่อขงคนไทยที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม 2) ความเชื่อที่รับมาจากศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู นำมาผสมผสานกับความเชื่อแบบดั้งเดิมจนมีรูปแบบที่ซับซ้อน[18]

การเกิดของไสยศาสตร์ตามแนวคิดของนักมานุษยวิทยาส่วนใหญ่เชื่อว่า ไสยศาสตร์เกิดจากความกลัวและยังมีผู้เห็นว่าไสยศาสตร์ไม่ได้เกิดจากความกลัวเท่านั้น แต่ไสยศาสตร์ยังเกิดจากความอยากได้ อยากมี อยากเป็นอีกด้วย

สำหรับชาวไทยพุทธบางกลุ่มยังมีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์เพราะเกิดจากความกลัวโชคลาภหรือแม้แต่เครื่องลางของคลัง เนื่องจากไสยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่กระจายอยู่ทั่วทุกมุมโลก การแบ่งประเภทของไสยศาสตร์จึงมีความหลากหลาย นักมานุษยวิทยาจึงนามาแยกแยะ ดังนี้ไสยศาสตร์แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ[19]

1. ความเชื่อเรื่องผีสางวิญญาณ คือ เชื่อว่ามนุษย์มีวิญญาณ และวิญญาณนี้สามารถอำนวยประโยชน์หรือให้โทษได้ บางทีก็เรียกวิญญาณว่าผีสาง

2. ความเชื่อถือเรื่องโชคลาง และลางสังหรณ์

3. ความเชื่อถือเรื่องคาถาอาคมและเครื่องรางของขลัง เชื่อว่ามีอานาจลึกลับและผู้ที่มีความรู้ไสยศาสตร์คือรู้คาถาอาคม มีเครื่องรางของขลัง สามารถนาอำนาจลึกลับนั้นมาใช้เป็นประโยชน์ตามที่ต้องการได้และนอกจากนี้ยังมีท่านผู้รู้ได้แบ่งไสยศาสตร์ออกเป็น 10 ประเภท คือ[20]

1. ความเชื่อเรื่องบุคคล ได้แก่การตั้งชื่อ วิญญาณ การตายแล้วเกิดใหม่

2. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ เทพเจ้า เทวดา เวทมนต์คาถา

3. ความเชื่อเรื่องสิ่งแวดล้อมและปรากฏการณ์ธรรมชาติ พฤติกรรมสัตว์ต่าง ๆ

4. ความเชื่อเรื่องโชคลาง ฤกษ์ ได้แก่เรื่อง ฤกษ์งามยามดี ผึ้งทารัง จิ้งจกทัก

5. ความเชื่อเรื่องความฝัน ได้แก่ การทำนายฝัน

---

[17]สมภาร พรมทา, *มนุษย์กับศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ศยาม, 2546), หน้า 37.

[18]สุเชาว์ พลอยชุมแสง, *พระเกียรติคุณสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส (พระองค์เจ้ามนุษย์นาคมานพ) วัดบวรนิเวศวิหาร,* (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2541), หน้า 42.

[19]ทัศนีย์ สุจีนะพงศ์, *การใช้ไสยศาสตร์ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน, (*กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2516), หน้า 13 – 16.

[20]กิ่งแก้ว อัตถากร, *คติชนวิทยา*, เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 184, (กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการ, 2519), หน้า 24.

6. ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง ได้แก่ พระเครื่อง ผ้ายันต์ ว่าน ตะกรุด

7. ความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจ

8. ความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์

9. ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ หมอดู

10. ความเชื่อเรื่อง ฮวงจุ้ย

สรุปได้ว่า ความเชื่อเรื่องกับวิทยาคมของสังคมไทยนั้นยังอยู่คู่คนไทยที่ยังมีความนิยมและมีความเชื่อเกี่ยวกับอาคมต่าง ๆ เพื่อส่งผลดลบันดาลให้โชคให้ชัย และมีความเชื่อของอาคมหรือเครื่องรางของขลังต่าง ๆ นั้นสามารถปกป้องคุ้มครองให้แคล้วคลาดปลอดภัยได้ด้วย

2.1.3 ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ความเชื่อประเภทนี้น่าจะเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับคนไทย สังคมไทยมาแต่อดีตในทุกชุมชน กระทั่งไม่สามารถแยกจากกันได้ บ้างก็ถือเป็นสิ่งประจำบ้านประจำหมู่บ้าน ประจำเมืองเกือบจะทุกหมู่บ้านถือว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองก็คงจะไม่ผิดส่วนมากจะพบเห็นได้จากพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองรูปเหมือนพระสงฆ์ที่เคารพนับถือเป็นเกจิอาจารย์ของชาวบ้าน หรืออาจจะกล่าวรวมไปถึงศาลปู่ตา ศาลหลักเมือง ศาลเจ้าพ่อ ศาลเจ้าแม่ ฯลฯ โดยความเชื่อลักษณะนี้ชาวไทยพุทธจำนวนหนึ่งก็จะสามารถแสดงออกด้วยการอ้อนวอน การบ่นบานสานกล่าวต่าง ๆ เป็นต้น

ความเชื่อของมนุษย์เกิดขึ้นจากความไม่รู้ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสว่าเป็น “อวิชชา“ เมื่อได้พบเหตุการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ฟ้าผ่า แผ่นดินถล่ม จึงเกิดความคิดว่าต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งกระทำให้เกิดขึ้นจึงพากันสร้างผี วิญญาณ เทพารักษ์ขึ้น แล้วพากันนึกคิดว่าสิ่งที่สร้างขึ้นมานั้นมีรูปร่างตามจินตนาการของตน และทาพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อบูชา สักการะ เช่น บวงสรวง เพื่อให้สิ่งที่ตนคิดว่ามีอยู่นั้น ผ่อนคลายความรุนแรง และมีเมตตากรุณา ไม่ทำร้าย และบันดาลความสุขมาให้ ความเชื่อแบ่งออกเป็น 2 ประเภท[21] คือ

1. ความเชื่อทั่ว ๆ ไป หรือความเชื่อธรรมดา เช่น นรก สวรรค์ ความฝัน เป็นต้น

2. ความเชื่อที่แฝงไว้ด้วยความกลัว หรือ ความเชื่อทางไสยศาสตร์ ความเชื่อดังกล่าวนี้แบ่งย่อยเป็น 12 อย่าง คือ

1. ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ

2. ความเชื่อเกี่ยวกับยากลางบ้าน

3. ความเชื่อโชคลาง

4. ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม นิมิต ฝัน

5. ความเชื่อทางไสยศาสตร์

---

[21]สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ปหาณี ฐิติวัฒนา, *ศาสนาและความเชื่อในกรุงเทพมหานคร*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 14.

6. ความเชื่อลักษณะของคนและสัตว์

7. ความเชื่ออันเนื่องมาแต่ศาสนา

8. ความเชื่อเกี่ยวกับการทำมาหากิน และอาชีพ

9. ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี

10. ความเชื่อเรื่องเคล็ดและการแก้เคล็ด หรือการแก้กรรม

11. ความเชื่อเกี่ยวกับนรกสวรรค์ ชาติ ภพ

12. ความเชื่อเกี่ยวกับเลขดี เลขร้าย วันดี วันร้าย ฯลฯ

ผลของความเชื่อ ดังนี้ คือ

1. ความเชื่อทำให้เกิดความมั่นใจ

2. ความเชื่อทำให้เกิดพลัง

3. ความเชื่อทำให้เกิดการสร้างสรรค์

4. ความเชื่อทำให้เกิดความสามัคคี

5. ความเชื่อทำให้เกิดรูปธรรม (สัญลักษณ์)

6. ความเชื่อเป็นพื้นฐานให้เกิดปัญญา

7. ความเชื่อทำให้การนับถือศาสนาเป็นไปอย่างมั่นคง

8. ความเชื่อทำให้เกิดฤทธิ์ทางใจ

ในทางตรงกันข้าม หากความเชื่อนั้นเป็นความงมงายไม่ใช้วิจารณญาณ กล่าวคือ เชื่อตามคำบอกเล่าของบรรพบุรุษ โดยมิได้พิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผล ก็ทาให้เกิดผลเสียแก่ชุมชนสังคมโดยเฉพาะในการพัฒนาประเทศ เพราะนอกจากจะไม่ให้ความร่วมมือแล้วยังกระทำการต่อต้านอีกด้วย

สาเหตุและจุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการบนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวพุทธในสังคมไทยมีความเกี่ยวข้องกันอย่างแยกให้ขาดออกจากกันไม่ได้ แต่ในที่นี้จะขอแยกเป็นเรื่องสาเหตุและจุดประสงค์โดยใช้เกณฑ์ในการจำแนกคือ สาเหตุเป็นเรื่องของจุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดความต้องการจะบน ส่วนจุดประสงค์มุ่งถึงเรื่องที่ผู้บนต้องการจะได้

สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการบนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวพุทธในสังคมไทยอาจจำแนกได้เป็น 2 สาเหตุสำคัญ ดังนี้

1. ความทุกข์ ความต้องการพ้นทุกข์ และความต้องการความมั่นใจ เหตุผลหรือสาเหตุสำคัญของการบนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวพุทธในสังคมไทย คือ ความปรารถนาจะได้ในสิ่งที่ตนหวัง คือ ความหลุดพ้นจากความทุกข์ที่ประสบหรือการได้โชคลาภหรือสิ่งที่ปรารถนา และความเชื่อในความสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของสิ่งที่ตนบนว่าสามารถดลบันดาลให้สิ่งที่ตนปรารถนาสำเร็จได้ เหนืออื่นใดเหตุที่ทำให้หลายคนบนบานอันเนื่องมาจากความอยากมีอยากได้ จึงก่อให้เกิดทุกข์ และความต้องการหา

หนทางดับทุกข์ ท่านภิกขุ ปัญญานันทมุนี ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับทุกข์ไว้อย่างน่าสนใจในหนังสือที่จัดพิมพ์ในงานฌาปนกิจศพคุณแม่ของท่านเอง ชื่อว่า “ท่านเป็นชาวพุทธหรือ? ชาวพุทธควรจะเชื่ออย่างไร” ความว่าความทุกข์นั้นมีสองแบบ คือทุกข์ทางกายและทุกข์ทางใจ ทุกข์ทางกายเป็นเรื่องของกายล้วน ๆ แก้ได้โดยอาศัยวัตถุมีประการต่างๆ ส่วนทุกข์อีกประเภทหนึ่ง เป็นทุกข์ทางใจ ความทุกข์ในทางใจเป็นเรื่องเกิดเพราะความอยากปรารถนาในสิ่งที่ใจต้องการ เกิดเพราะความไม่รู้จักอิ่ม ไม่รู้จักพอในเรื่องนั้น ๆ มีความรู้สึกขาดแคลนอยู่ตลอดเวลา[22]

ปัจจุบันชาวไทยนิยมหาทางดับทุกข์ที่เกิดทางด้านร่างกายหรือจิตใจด้วยการบนสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันเนื่องมาจากหมดหนทางหรือจนด้วยปัญญา แต่กลับหลงลืมว่าหนทางดับทุกข์ในทางพระพุทธศาสนานั้นก็คือการปฏิบัติธรรม เพื่อให้จิตใจพ้นทุกข์ หากแต่ชาวพุทธในปัจจุบันเริ่มห่างเหินจากหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา จากที่เดิมผู้คนนิยมเข้าวัด ปฏิบัติธรรม เจริญภาวนา รักษาศีล ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ก็เริ่มแสวงหาหนทางดับทุกข์ทางอื่นที่สามารถตอบสนองความต้องการหรือความปรารถนาของตนได้รวดเร็วกว่า นั่นคือการบนบานกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์

2. ความเชื่อที่สืบทอดมาในสังคมไทย สาเหตุที่ชาวพุทธไทยหันไปบนนอกจากเพราะความทุกข์ ต้องการที่พึ่งทางใจ ต้องการความเชื่อมั่นแล้ว ยังพบว่าส่วนหนึ่งเกิดจากความเชื่อที่มีมาเนิ่นนาน ซึ่งหากจะกล่าวว่าการที่ชาวพุทธไทยในปัจจุบันไขว้เขวจากพระธรรมคำสอน แล้วหันไปบนบานศาลกล่าวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะความเชื่อที่แปรเปลี่ยนไปก็คงไม่แปลกนัก ความเชื่อที่เปลี่ยนนี้แท้ที่จริงแล้วอาจไม่เคยเปลี่ยน แต่เป็นความเชื่อที่ฝังรากลึกจนกลืนไปกับวิถีชีวิต จนชาวบ้านทั่วไปไม่สามารถแยกแยะได้ดั่งทรรศนะของศรีศักร วัลลิโภดม ความว่า “...ทำไมความเชื่อถึงสำคัญ เพราะความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นมนุษย์...”[23]

สรุปได้ว่า ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เกิดจากความรู้สึกว่า ไม่ปลอดภัยจากอำนาจเหนือธรรมชาติ เมื่อเกิดเหตุการณ์ทางธรรมชาติที่ทำอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์ และเมื่อมนุษย์หาเหตุผลมาอธิบายไม่ได้ จึงเกิดความคิดว่าจะต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งบันดาลให้เป็นไป และสิ่งนั้นจะต้องมีอำนาจเหนือธรรมชาติซึ่งไม่สามารถบอกได้ว่าอานาจเหนือธรรมชาตินั้นคืออะไรจึงมีจินตนาการขึ้นตามความรู้สึกว่าสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติคือ ภูตผี ปีศาจ วิญญาณ เทวดา นางไม้ เป็นต้น

---

[22]ภิกขุปัญญานันทมุนี, *ท่านเป็นชาวพุทธหรือ? ชาวพุทธควรเชื่ออย่างไร?*, (ธนบุรี : โรงพิมพ์บรรหาร, 2505, หน้า 6.

[23]เรื่องเดียวกัน, หน้า 79.

2.1.4 ความเชื่อเรื่องผีสางเทวดา

ผีสางเทวดา คนในสังคมไทย หมายถึง สิ่งลึกลับที่มองไม่เห็นตัวตน ถือว่ามีอิทธิฤทธิ์และอำนาจเหนือมนุษย์ สามารถให้คุณและให้โทษก็ได้ โดยที่ชุมชนต่าง ๆ ได้มีการแบ่งแยกออกตามความเชื่อว่า มีผีดี คือ ผีที่ให้คุณกับมนุษย์ ได้แก่ จำพวกเทวดา ผีเรือน ผีปู่ ย่า ตายาย ฯลฯ และผีไม่ดีหรือผีร้าย คือ ผีที่ให้โทษกับมนุษย์ ที่ชาวบ้านเรียกว่า ผีปอบ ผีโขมด ผีกองกอย ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ทางวิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถหาบทสรุปได้แน่ชัดว่ามีจริงหรือไม่บางครั้งในสิ่งที่เกิดขึ้นก็มีเหตุอันน่าเชื่อถือ

การเชื่อเรื่องวิญญาณ ภูต ผี ปีศาจนั้นมีมาตั้งแต่มนุษย์เกิดมาในโลก และยังไม่มีศาสนาหรือลัทธิต่าง ๆ ความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับว่ามีอำนาจทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ “สามารถถ่ายทอดกันไปจากสิ่งหนึ่งไปยังสิ่งหนึ่งได้และถ่ายทอดจากธรรมชาติสู่มนุษย์ได้มนุษย์จึงทำการอ้อนวอนบูชาเพื่อให้วิญญาณ ภูต ผีปีศาจ ซึ่งมีอำนาจลึกลับพอใจจะได้ช่วยเหลือตนให้พ้นจากอันตราย หรือประสบความสุขความสำเร็จได้”[24]

พุทธศาสนิกชนชาวไทยยังมีการยอมรับนับถือเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่เกี่ยวข้องกับเทวดามาอย่างช้านาน โดยยึดถือเชื่อตามตาราว่ามนุษย์ที่ได้เคยกระทาความดีเอาไว้เมื่อตายไปแล้ววิญญาณจะไปเกิดในดินแดนที่เรียกว่าสวรรค์

เมื่อมนุษย์อยู่กับมนุษย์ก็ย่อมมีธรรมเนียมในการปฏิบัติตนต่อกัน และระหว่างมนุษย์และเทวดา ก็ย่อมมีธรรมเนียมในการปฏิบัติตนต่อกัน ซึ่งหากจะกล่าวไปแล้ว เทวดาย่อมเป็นผู้ที่มีฐานะเหนือกว่ามนุษย์ มนุษย์จึงจาเป็นต้องบูชาและเคารพเทวดาเป็นธรรมดา พระราชวรมุนี (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวเอาไว้อีกว่า ในลัทธิศาสนาที่มีมาแต่ก่อนพุทธกาล เชื่อว่ามีเทวดาอยู่มากมาย และมีเทวดาสูงสุดเป็นผู้สร้างทุกสิ่งทุกอย่าง ซึ่งมนุษย์ไม่อาจจะเทียบได้ มนุษย์จึงสร้างความสัมพันธ์ด้วยการอ้อนวอนร้องขอต่อเทวดา ด้วยการยกย่อง สดุดี บวงสรวง สังเวย บูชายัญ และการปรนเปรอเอาอกเอาใจ หือไม่ก็ด้วยการเรียกร้องให้เทวดาสนใจ หรือไม่ก็บีบบังคับให้เทวดาสงสารเมตตา ซึ่งเร้าให้เทวดาเกิดความร้อนใจจนทนไม่ได้ที่จะหันมาดูแล หรือหาทางแก้ไข เช่นสนองความต้องการให้แก่มนุษย์ ทั้งนี้โดยวิธีการข่มขี่ บีบคั้น ลงโทษทรมานตนเอง ที่เรียกว่า ประพฤติพรตและการบาเพ็ญตบะต่าง ๆ[25]

นอกจากนี้เทวดา ที่มนุษย์ทาการเคารพบูชาที่เป็นชาวสวรรค์แล้ว คาว่าบูชายังหมายรวมถึงสิ่งของต่าง ๆ ที่มนุษย์เคารพนับถือ ทั้งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต เช่นการบวงสรวงสังเวย เซ่นไหว้ด้วยข้าว ปลาอาหาร และการบูชาด้วยจิตใจหรือความศรัทธา ซึ่งท่านพระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตฺโต) ก็ได้กล่าวอีก

---

[24]พระมหาหมวด สุกฺกธมฺโม, “ศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องความเคารพในพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2547, หน้า 15.

[25]พระราชวรมุนี (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม*, หน้า 468.

ว่า ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาปรากฏว่า มีเรื่องเกี่ยวกับเทวดาเข้ามาเกี่ยวข้องมากมายดังนั้นจึงถือว่า คติการบูชานับถือเทวดานั้น ย่อมเป็นไปตามเหตุผลสามัญวิสัยของมนุษย์เอง มนุษย์จานวนมากตั้งแต่สมัยอดีตโบราณมาจนถึงปัจจุบัน มีความเชื่อถือเคารพบูชา หรือมีความหวั่นเกรงต่ออำนาจของผีสางเทวดา มนุษย์ต่างพากันมุ่งหวังที่จะขอความช่วยเหลือจากเทวดา แต่เมื่อพุทธศาสนาเกิดขึ้นก็ได้สั่งสอนให้เลิกวิธีการเหล่านั้น และสามารถชี้แสดงเหตุแสดงผลให้แจ่มชัดกับคุณและโทษตลอดถึงวิธีปฏิบัติต่อเทวดา[26]

ตามทัศนะของพระพุทธศาสนา เทวดาก็เป็นเพียงสัตว์ที่ต้องเวียนว่ายตายเกิดร่วมสังสารวัฏเช่นเดียวกับมนุษย์ ซึ่งสภาพทางจิตใจก็ไม่ได้ต่างจากมนุษย์ไปมาก คือยังมีความหมกมุ่นอยู่ในกามคุณหรือการเสพสุขอยู่เช่นกัน หากจะต่างก็เป็นด้านคุณธรรมที่สูงส่งกว่ามนุษย์บางจำพวกดังที่ได้กล่าวไปแล้วในตอนต้น ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่า เทวดาเองก็มีทั้งที่เป็นสัมมาทิฐิ คือมีความเห็นชอบและเทวดาที่เป็นมิจฉาทิฐิ คือยังมีความเห็นผิดอยู่เช่นกัน เพียงแต่อาศัยปัจจัยของบุญในการดำรงทรงอยู่ในอัตตภาพความเป็นเทวดาอยู่เท่านั้น

ความสัมพันธ์ระหว่างเทวดากับมนุษย์ที่ปรากฏในสังคมไทย ส่วนใหญ่จะเกิดจากอิทธิพลจากความใกล้ชิดกันของภพภูมิ ที่มีที่มาที่ไปอาศัยแนวคิดจากความเชื่อ ซึ่งส่งผลให้เกิดเป็นสัมพันธภาพ และรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการดารงชีวิตของมนุษย์ในแต่ละด้าน ซึ่งสังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดรับการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ ดังนั้นอิทธิพลต่าง ๆ ที่เข้ามา จึงถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเกิดความสัมพันธ์กันในสังคม ผู้วิจัยจึงขอนาความสัมพันธ์ในลักษณะต่าง ๆ มาแสดงพอสังเขปให้ให้เห็นชัดเจนได้ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ด้านประเพณี พิธีกรรม ประเพณีเป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติที่แสดงต่อสืบ ๆ ต่อกันมา โดยได้รับการยอมรับนับถือ ให้เป็นแบบแผนหรือแนวทางให้แก่คนในสังคมได้ถือปฏิบัติร่วมกัน สอดคล้องกับรูปแบบของพิธีกรรมที่แสดงออกเพื่อบ่งบอกถึงการยอมรับ ดังนั้นความเชื่อในเรื่องของเทวดาจึงมีปรากฏตั้งแต่ในอดีต ที่มาจารีตมาจากในราชสำนัก และกระจายออกไปสู่ภายนอก ทั้งที่มีความเชื่อพื้นฐานเดิมที่เกิดจากศาสนาพราหมณ์ และอำนาจของสิ่งลี้ลับ เช่น เทวดาที่รักษาคุ้มครองบ้านเมืองได้แก่พระเสื้อเมือง พระทรงเมือง หรือแม้แต่อำนาจทางไสยเวทย์ที่เกี่ยวข้องกับอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของคาถาอาคม เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการออกรบ เช่น การตัดไม้ข่มนาม หรือการพรมน้ำพุทธมนต์แก่เหล่าทหารกล้าทั้งหลาย สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพระราชพิธีของพระมหากษัตริย์ตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ที่ยกพระราชาให้อยู่ในฐานะของ “เทวราชา” และ”ธรรมราชา” ด้วยการนาความเชื่อในอำนาจแห่งเทพเจ้า ในทางศาสนาพราหมณ์ฮินดูเข้ามาเกี่ยวข้อง ที่เชื่อว่า พระราชามหากษัตริย์คือ เทวดาอวตารลงมาเกิดเพื่อปราบทุกข์เข็ญให้แก่ประชาราษฎร์ “และแนวคิดนี้เป็นสถานะที่สร้างเสถียรภาพทางการเมืองและการปกครองของราช

[26]เรื่องเดียวกัน, หน้า 468.

สำนัก”[27] ดังนั้นในพระราชพิธีและพิธีกรรมต่าง ๆ ในราชสำนัก จึงเป็นความสัมพันธ์ที่มักจะเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ และพราหมณ์ โดยมีการแต่งตั้งพราหมณ์ในราชสานักเพื่อทาหน้าที่ดูแลรับผิดชอบหน้าที่นี้โดยเฉพาะ เช่นพระราชพิธีราชาภิเษก พระราชพิธีตรียัมพวาย ตรีปวาย และพระราชพิธีพืชมงคลแรกนาขวัญ ที่จะมีเทวดาที่เกี่ยวข้องกันกับเทวดาของทางพราหมณ์ คือ พระตรีมูรติ[28] หรือประเพณีลอยกระทงที่มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ในสมัยพระร่วงเจ้า (พระมหาธรรมราชาลิไทย) เพื่อเป็นการบูชาพระแม่คงคาและตามแต่ละท้องถิ่น คนในสังคมยังมีความสัมพันธ์กับเทวดาระดับล่าง หรือที่เราเรียกว่าพระภูมิเจ้าที่ ซึ่งยืนยันได้จากการไหว้เจ้าที่ หรือการตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ไว้ในแต่ละบ้านหรือสถานที่อยู่อาศัย เพื่อแสดงการยอมรับและขอให้เทวดาเหล่านั้นมาปกปักษ์รักษา จะต้องมีการสักการะบูชาและสังเวยพระภูมิเจ้าที่เสียก่อน จึงจะมีความสุขสบาย เจริญรุ่งเรืองโดยส่วนใหญ่ได้รับแนวคิดความเชื่อนี้มากจากศาสนาพราหมณ์ ผู้คนจึงพากันสักการะสังเวยพระภูมิกัน[29]

ในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ที่มักจะมีการสวดบทชุมนุมเทวดา ก่อนที่จะอาราธนาพระปริตร และบทอาราธนาธรรม ก่อนที่จะนิมนต์พระสงฆ์แสดงธรรม พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า “การสวดมนต์เข้ามาสู่สังคมไทย ภายหลักจากได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนาเถรวาทตามคติของลังกาวงศ์”[30] ซึ่งในความคิดของผู้วิจัยนั้น พิธีกรรมตามที่กล่าวมายังคงสมเหตุสมผลในความสัมพันธ์ที่เอื้อต่อกันระหว่างเทวดา และมนุษย์ดังที่กล่าวไปแล้วในเบื้องต้นซึ่งในการสวดมนต์ของคนไทยนิยมสวดเพื่อป้องกันภัย หรือปกป้อง คุ้มครอง ซึ่งการสวดนี้นิยมสวดบทเจ็ดตำนานหรือจุลราชปริตร และบทสวดสิบสองตำนาน หรือมหาราชปริตร ซึ่งในอดีตพระมหากษัตริย์ทรงนิมนต์พระสงฆ์ไปสวดในพระบรมมหาราชวัง ต่อมาอำมาตย์ราชบริพารและประชาชนทั่วไปนิมนต์พระสงฆ์ไปสวดที่บ้านของตนบ้าง[31] ด้วยพลานุภาพของพระปริตรนี้จึงมีการอัญเชิญเทวดาเพื่อมาฟังธรรมนี้ด้วย แต่บางพิธีกรรมที่อาจจะเป็นการเข้าใจผิดของสังคมอยู่มากคือ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับทางอาคมไสยสาสตร์ เช่น การสวดภาณยักษ์ ซึ่งความเชื่อนี้ได้รับมาจากแนวคิดตาม อาฏานาฏิยสูตร ว่าด้วยมนต์เครื่องรักษาชื่ออาฏานาฏิยะ ที่ท้าวเวสสุวัณณได้แสดงถวายแก่พระพุทธองค์เพื่อใช้ในการปกป้อง รักษาจากอมนุษย์ สิ่งไม่ดีต่าง ๆ ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคทรงเรียนมนต์

---

[27]สุภาพรรณ ณ บางช้าง, *ขนบธรรมเนียมประเพณี : ความเชื่อและแนวทางการปฏิบัติในสมัยสุโขทัยถึงสมัยอยุธยาตอนกลาง*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 39.

[28]สารานุกรมเสรี อธิบายว่า การอวตารรวมของพระเป็นเจ้าสูงสุดทั้งสามองค์ในศาสนาฮินดู อันได้แก่ พระพรหม (พระผู้สร้าง) พระวิษณุ (ผู้ปกป้องรักษา) และ พระศิวะ (ผู้ทำลาย).

[29]จ.เปรียญ (นามแฝง), *ประเพณีพิธีมงคลของไทย*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมบรรณาคาร, 2525), หน้า 211.

[30]พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *อานุภาพพระปริตร*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549), หน้า 23.

[31]สุชีพ ปุญญานุภาพ, *ความรู้เรื่องบทสวดมนต์*, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2548), หน้า 11.

เครื่องรักษาชื่ออาฏานาฏิยะ เพื่อให้ยักษ์เหล่านั้นเลื่อมใส เพื่อคุ้มครอง เพื่อรักษา เพื่อไม่ถูกเบียดเบียน เพื่ออยู่สาราญของภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาทั้งหลายเถิด พระพุทธเจ้าข้า"[32] ซึ่งพระพุทธองค์ทรงสรรเสริญว่ามนต์ปริตรบทนี้ประกอบด้วยประโยชน์ เพื่อคุ้มครอง เพื่อรักษา เพื่อไม่เบียดเบียน เพื่ออยู่สำราญของภิกษุ ภิกษุณีอุบาสก อุบาสิกาทั้งหลายได้จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างเทวดาที่ปรากฏในพิธีกรรม และประเพณีในสังคมไทยมักจะมีความเกี่ยวข้องกับหลักศาสนาพุทธโดยตรง และผสมผสานกับความเชื่อกับหลักการของศาสนาพราหมณ์ที่ยึดถือบูชาเหล่าเทวดาองค์สำคัญ ๆ คือพระตรีมูรติ และเทวดาประจำทิศ ประจำที่ที่คนในสังคมให้การยอมรับนับถือ และเคารพบูชาจนก่อให้เกิดเป็นวิธีการปฏิบัติที่พัฒนามาเป็นพิธีกรรมต่อคนในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2. ความสัมพันธ์ด้านวรรณกรรม วรรณกรรมของไทยที่ได้แนวคิดมาจากความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา จึงอาจกล่าวได้ว่าผสมผสานอยู่ด้วยกัน เป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่บอกเล่าประวัติความเป็นมา และปลูกฝังเรื่องคุณธรรมที่จะเน้นสอนให้ผู้คนในสังคม เห็นคุณของความดีและหลีกหนีความชั่ว และเป็นผู้มีบุญ จึงได้รูปงามและมีฤทธิ์อำนาจทิพย์สมบัติมากมาย สามารถช่วยเหลือมนุษย์ผู้ทำความดีได้นั่นเอง ดังนั้นจึงขอยกมาพอสังเขปเพื่อให้เข้าใจดังต่อไปนี้

1. ไตรภูมิพระร่วง ผู้แต่งคือ "พระมหาธรรมราชาลิไทย"[33] ไตรภูมิไตรภูมิพระร่วงหรือเตภูมิกถาศิลาจารึกวัดป่ามะม่วงและศิลาจากรึกวัดศรีชุม พระมหาธรรมราชาที่ 1 (พญาลิไท) ได้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นหลังจากที่ทรงผนวชแล้ว และขึ้นครองราชย์ได้ 6 ปี ประมาณ พ.ศ. 1896 จัดเป็นวรรณกรรมทางศาสนาที่สำคัญเรื่องแรกของไทย เพื่อเป็นแนวทางให้ชาวพุทธตระหนักรู้ในผลกรรมที่ตนได้กระทาได้ว่า หากกระทาดีย่อมได้ดี แต่หากกระทาชั่วก็ย่อมส่งผลให้ได้รับความทุกข์ทรมาน

2. ปฐมสมโพธิกถา วรรณกรรมเรื่องนี้เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติพระพุทธเจ้ามีความหมายว่า "เรื่องราวเกี่ยวแก่การตรัสรู้โดยแจ่มแจ้งและเลิศล้าของพระพุทธเจ้าซึ่งเพิ่งจะบังเกิดผ่านพ้นไป"[34] โดยที่ผู้นิพนธ์ได้นำมาเรียบเรียงเป็นความเรียงร้อยแก้วโดยใช้สานวนโวหารที่ไพเราะ แม้จะเป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้า แต่ก็ได้มีการสอดแทรกเรื่องของเทวดาเข้าไปด้วย

3. ภูมิวิลาสินี วรรณกรรมเรื่องนี้ ให้ความรู้และข้อคิดเกี่ยวกับเรื่องเทวดาที่กว้างขวางคล้ายกับเรื่องไตรภูมิพระร่วง สาหรับใช้ในการประกอบการศึกษา ซึ่งอธิบายบางตอนเกี่ยวกับเทวภูมิ

---

[32]ที.ปา. 11/276/219.

[33]นิยะดา เหล่าสุนทร, *ไตรภูมิพระร่วง การศึกษาที่มา*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แม่คำผาง, 2543), หน้า 11.

[34]สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, *ปฐมสมโพธิ (ภาษาบาลี) ฉบับคัดลอกจากคัมภีร์ใบลานอักษรขอม,* (กรุงเทพมหานคร : คณะสงฆ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามวรมหาวิหาร, 2537), หน้า 5.

ว่า “หากว่า ตนได้เคยสร้างบุญกุศลไว้มากพอ ก็ได้ไปอุบัติเกิด ณ วิมานของตนเองเพราะมีปราสาทพิมานพร้อมทั้งเทพ บริวาร คอยต้อนรับอยู่แล้ว ไม่ต้องเป็นบุตรธิดาหรือเป็น เทวดารับใช้ของเทพผู้ใดเป็นอยู่อย่างสบายอิสรเสรี มีความสุขเสวยทิพยสมบัติ อยู่ ณ เมืองแมนแดนสวรรค์นั้น”[35]

4. ลิลิตโองการแช่งน้ำ วรรณกรรมเรื่องนี้ถือว่าสำคัญเล่มหนึ่งในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นวรรณกรรมที่แยกออกมาจากพุทธประวัติ หรือเรื่องราวในไตรภูมิ แต่กล่าวถึงพิธีการในราชสำนัก คือการถือน้ำพิพัฒน์สัตยาสันนิฐานว่า “พราหมณ์ในราชสานักอยุธยาเป็นผู้แต่งขึ้น เพื่อใช้ในการอ่านในพระราชพิธีถือน้าพระพัทธ์หรือถือน้าพิพัฒน์สัตยา”[36] ความสำคัญบ่งบอกถึงความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเทพยดา ในศาสนาพราหมณ์ทั้ง 3 องค์เพื่อขออัญเชิญให้มาเป็นพยานในพิธีการถือน้ำ และชี้ตัวผู้คิดคดทรยศต่อพระเจ้าแผ่นดิน ด้วยคำสาปแช่งให้มีอันเป็นไปต่าง ๆ นานา ซึ่งถือว่าเทพยดาท่านผู้มีฤทธิ์สามารถบันดาลผลให้ตามที่สาปแช่งนั้นได้นั่นเอง

5. รามเกียรติ์ ถือเป็นวรรณคดีที่มีความสำคัญของสังคมไทย เพราะมีการกล่าวถึงความเชื่อของการมาอุบัติเป็นพระราชา ด้วยการอวตารของพระนารายณ์ หรือพระราม ลงมาปลดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาราษฎร์ ซึ่งที่มาจาก มหากาพย์รามายณะ ที่ได้รับอิทธิพลมาจากอินเดียสำหรับเรื่องรามเกียรติ์ของไทยนั้นมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา จนกระทั่งถึงในสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ทรงพระราชนิพนธ์สาหรับให้ละครหลวงเล่น ปัจจุบันมีอยู่ไม่ครบ ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1[37] ได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้เป็นเรื่องเดียวยาวตั้งแต่ต้นจนจบ คล้ายกับมีพระราชประสงค์ที่จะรวบรวมเรื่องรามเกียรติ์ที่คนไทยรู้จักดีเข้าไว้ด้วยกัน และก็ได้มีการแต่งเติมเสริมต่อในรัชกาลต่อ ๆ มาด้วย เพื่อให้ประชาชนเห็นคุณค่าและเทิดทูลบูชาพระมหากษัตริย์ประดุจดังทวยเทพจุติมาเกิดนั่นเอง

3. ความสัมพันธ์ด้านศิลปกรรมไทย ศิลปกรรมของไทย เป็นสิ่งที่บ่งบอกเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของความเป็นไทยสังคมที่มีศิลปะที่งดงามโดยอาศัยแนวคิดความเชื่อทางพระพุทธศาสนาอยู่อย่างมากมาย อธิเช่น

1) จิตรกรรม ส่วนใหญ่ภาพจิตรกรรมมักจะถูกวาดหรือเขียนลงบนฝาผนังโบสถ์หรือวิหาร ที่มีที่มาจากวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนานั่นเอง เช่นที่ ประตูพระอุโบสถ และพระบรมมหาราชวัง เป็นรูปเทพบุตรและเทพธิดา ซึ่งเขียนด้วยช่างหลวงที่ประจาราชสานัก ที่มีฝีมือ

---

[35]พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร ป.ธ. 9), *เทวภูมิ*, 20 เมษายน 2563 <http://www.dharmagateway.com/monk/preach/lp-vilas/lp-vilas-01-06.htm> (2 เมษายน 2565)

[36]พระบริหารเทพธานี, *พงศาวดารไทยสมัยศรีอยุธยา ภาคแรก*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บพิธ, 2514), หน้า 28.

[37]พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, *รามเกียรติ์*, (กรุงเทพมหานคร : ศิลปบรรณาคาร, 2510), หน้า 10.

ประณีต และถูกขยายออกไปสู่ท้องถิ่น ด้วยการได้เห็นแบบอย่าง โดยมีการเรียกช่างจำเพาะที่เขียนภาพที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงว่า “ช่างเขียนในพุทธศาสนาเถรวาท”[38] ภาพจิตรกรรมส่วนใหญ่จึงเน้นไปที่เรื่องราวพุทธประวัติ เช่นทศชาติชาดกที่พระพุทธองค์ทรงบาเพ็ญบารมี เรื่องราวในไตรภูมิ ที่แสดงถึงการมีอยู่ และที่อยู่อาศัยของเทวดาในแต่ละภพภูมิ หรือแม้แต่ทวารบาลคือเทวดาผู้รักษาประตูสถานที่ต่างๆนั่นเอง

2) ประติมากรรม คือศิลปะที่แสดงออกด้วยการปั้นแต่งสร้างสรรค์ขึ้นมา เช่นภาพแต่งตามพุทธสถาน และเทวสถานสำคัญ ๆ เช่นตามพระบรมมหาราชวัง หรืองานปูนปั้น รวมถึงงานแกะสลักที่ประประดาตามสถานที่ต่าง ๆ ที่จะเน้นไปที่พระพุทธรูปแล้วยังมีเทวดา เช่น เทพพนมนางฟ้าหรือสัตว์เทวดาเช่น พญานาค สัตว์ป่าหิมพานต์ ซึ่งเป็นการยืนยันในการยอมรับถึงความสัมพันธ์ของคนไทยสังคมมาตั้งแต่ครั้งสมัยอยุธยาที่ค้นพบตามหลักฐาน ที่แสดงถึงการมีความเคารพนับถือเทวดาที่เราสามารถพบเห็นได้ตามวัดวาอาราม และสถานที่ทางประวัติศาสตร์ทั่วทั้งทุกภาคในไทย

จากความสัมพันธ์หลาย ๆ ด้านที่กล่าวมาเบื้องต้นนี้ แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ในสังคมมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับเทวดาอย่าง เหนียวแน่น และแน่นแฟ้น ทั้งที่บ่งบอกผ่าน พิธีกรรมประเพณี วัฒนธรรมทางด้านสังคมที่ถูกกลั่นกรองและตกผลึกเป็น วรรณกรรมเรื่องราวความเป็นมา และศิลปกรรมทางด้านงานศิลป์ ได้แก่ภาพจิตรกรรม และประติมากรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับเทวดามาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งนี้ยังไม่รวมถึงความสัมพันธ์ในเชิงนามธรรมที่เป็นความเชื่อที่แบ่งย่อยออกไปในแต่ละเชื้อสายชาติพันธุ์แต่ละท้องที่ ที่มีเอกลักษณ์และความแตกต่างกันไปในท้องถิ่น แต่ก็ยังคงอาศัยแนวคิดที่ได้จากความเชื่อเรื่องเทวดาทางศาสนามาเกี่ยวข้องทั้งสิ้น

สรุปได้ว่า ความเชื่อเรืองผีสางเทวดา ยังเป็นความเชื่อที่ยึดติดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หรือความเชื่อดั้งเดิม เชื่อว่าอำนาจของผีสางเทวดาจะช่วยคุ้มครอง ให้แคล้วคลาดปลอดภัย ดลบันดาลให้เกิดความสุขได้

2.1.5 ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์

โหราศาสตร์ เป็นวิชาว่าด้วยการพยากรณ์โดยอาศัยดาราศาสตร์เป็นหลักความเชื่อเช่นนี้ปรากฏแพร่หลายไปในทุกชนชั้น ของสังคมไทย จนกระทั่ง ถือเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งที่มีการเรียนการสอน สืบทอดอย่างเป็นทางการ และมีการยึดถือเป็นอาชีพ

คำว่า “โหราศาสตร์” (Astrology) มีศัพท์มาจากภาษาสันสฤกต หมายถึงวิชาที่ว่าด้วยเวลา และคำว่า โหราศาสตร์ ตามตำราของ “วราหมิหิระ” กล่าวว่าเป็นคำที่มาจากคำประสม สองคำ คือ “อโห”และ“ราตรี” ซึ่งแปลว่า วันและคืน โหราศาสตร์มาจากคำว่า“อโห” แปลว่า กลางวัน และ”

---

[38]อธิบายไว้ในสารานุกรมไทยสาหรับเยาวชน/ฉบับกาญจนาภิเษก/เล่มที่ 20/เรื่องที่ 3 จิตรกรรมไทยประเพณี/ โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นสารานุกรมไทยแบบเป็นชุด

ราตรี” แปลว่า กลางคืน แต่ได้ตัดอักษรพยางค์แรกและพยางค์หลังออกเสีย จึงเหลือเพียงคำว่า “โหรา” ยังมีอีกคำที่ใช้แทนโหราศาสตร์ คือ โชติยศาสตร์ มาจากคำว่า โชติ แปลว่า แสงสว่าง หรือ ดวงดาว[39]

โหราศาสตร์ไทย เป็นหนึ่งในวิชาที่ว่าด้วยการทำนายโชคชะตา เพื่อทำนายอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้นกับบุคคล สังคม โดยใช้ดวงดาว ผลกรรมต่างๆ ของมนุษย์ มาเป็นปัจจัยในการกำหนดว่ากันว่าโหราศาสตร์ไทยเป็นวิชาที่มาจากคัมภีร์พระเวทในศาสนาพราหมณ์ที่มีอยู่ก่อนพุทธศาสนา โดยหลักของโหราศาสตร์ไทยนั้นตามหลักฐานที่มีอยู่ แสดงถึงการสืบทอดมาจากอินเดียตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาจนถึงปัจจุบัน ในทางพุทธศาสนา สมเด็จพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าได้มีพุทธานุญาตให้พระภิกษุสงฆ์เรียนรู้วิชาโหราศาสตร์ในเรื่องฤกษ์ยาม เพื่อจะได้รู้เวลาอุโบสถสังฆกรรม อันเป็นกิจในพระพุทธศาสนา จึงได้มีชื่อ วันเดือน ปี และฤกษ์แสดงไว้ท้ายบอกวัตรพระเป็นประเพณีสืบต่อมา

ดังนั้น โหราศาสตร์จึงเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการทำนายหรือการพยากรณ์ชะตาของมนุษย์และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของโลกโดยอาศัยการโคจรของดวงดาวเป็นหลักและมีการรวบรวมเป็นสถิติเพื่อเป็นข้อมูลในการพยากรณ์สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกัน มีความเชื่อมโยงทั้งตำแหน่งและการเคลื่อนไหวของดวงดาวในเชิงดาราศาสตร์ ซึ่งรวมทั้งพระอาทิตย์ พระจันทร์ ดาวเคราะห์ และดวงดาวต่าง ๆ ดวงชะตาของมนุษย์จะขึ้นอยู่กับการเคลื่อนไหวของดวงดาวในขณะตกฟาก ซึ่งโหราจารย์จะเชื่อว่า อิทธิพลของดวงดาวต่าง ๆ จะส่งผลต่อบุคลิกลักษณะของบุคคลนั้น ๆ การรับรู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกลักษณะของคนกับการเคลื่อนไหวของดวงดาวจะทำให้โหราจารย์สามารถทำนายเส้นทางที่จะเป็นไปของบุคคลนั้นได้ ซึ่งอาจจะไม่ใช่เพียงแค่ปัจเจกบุคคล แต่อาจจะรวมทั้งกลุ่ม สังคม และประเทศชาติได้ด้วย78 ส่วนคำว่า “Astrology” ในภาษาอังกฤษนั้นมีรากศัพท์มาจากภาษากรีซ 2 คำ คือ “ASTROW” หมายถึง ดวงดาว กับ “LOGOS”หมายถึง ถ้อยคำหรือคำพูดซึ่งแปลรวมกันว่าเป็นการพูดเกี่ยวกับดวงดาว[40]

ความเชื่อในโหราศาสตร์เป็นที่ทราบกันดีว่า โหราศาสตร์ได้รับอิทธิพลมาจากโหราศาสตร์อินเดียหรือที่เรียกกันว่า โชติยศาสตร์ ซึ่งสาขาหนึ่งในบรรดา 18 ศาสตร์[41] ที่พระพุทธเจ้าเคยเรียนเมื่อครั้งเป็นพระราชกุมาร แต่อย่างไรก็ตามโหราศาสตร์ไทยก็ยังไม่เหมือนของอินเดียโดยทีเดียวเพราะไทยไม่ได้รับโดยตรงจากอินเดีย แต่ได้รับสืบทอดต่อจากพม่าและมอญ ผู้ที่เรียนวิชานี้ก็คือผู้ที่อยู่ในวังและพระสงฆ์ จากหลักฐานที่พอเป็นตัวอย่างคือ ศิลาจารึกวัดป่ามะม่วงด้านที่สองมีคำกล่าวสรรเสริญ

---

[39]มานพ นักการเรียน. *พระพุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์.*(กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554), หน้า 1.

[40]Nicki Tesch, “The Mystery of Astrology”, 30 November 2011, <http://komar.cs.stthomas.edu/qm425/Tesch4.htm, 1997, P.1> (10 กันยายน 2565)

[41]มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *มิลินฺทปญฺหา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญาณ, 2540), หน้า 4.

พระปัญญาของพระยาลิไทยว่า “เรียนพระวินัย พระอภิธรรม โดยโลกาจารย์มีพราหมณ์แลดาบส” เป็นต้น สมเด็จบพิตรทรงพระราชบัญญัติคัมภีร์ เพทศาสตราคม ธรรมนิยม มีโชคศาสตร์ (ตำราโหร) เป็นต้น โหราศาสตร์ไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะตน โดยนำความเชื่อในเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ภาคคำนวณ เป็นเรื่องของการคำนวณตัวเลข การนับตัวเลข และกฎเกณฑ์ในเรื่องของการหาตำแหน่งของดวงดาวต่างๆ เช่น กฎเกณฑ์ในการผูกดวง โดยใช้คัมภีร์หรือตำราเป็นหลักในการพยากรณ์ เช่น คัมภีร์สุริยาตร์ เป็นคัมภีร์สำหรับคำนวณหาจุดเถลิงศก, วัน, ยาม, ราศี เป็นต้น

2. ภาคพยากรณ์ เป็นเรื่องของการเชื่อมโยงกฎเกณฑ์ในการตีความและเชื่อมโยงความหมายออกเป็นลักษณะของคำทำนาย อาจแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) การพยากรณ์ในด้านอดีต 2) การพยากรณ์ปัจจุบัน 3) การพยากรณ์ในด้านอนาคต

3. ภาคพิธี เป็นการนำหลักของไสยศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย หรือเรียกว่าพิธีสะเดาะเคราะห์โดยนำพิธีกรรมทั้งของพราหมณ์กับพุทธศาสนามาประสมกันเพื่อให้เกิดศรัทธากับผู้มารับบริการ อนึ่งสำหรับพระสงฆ์นั้นใช้ดูฤกษ์ดี ไม่ดี เพื่อนำไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาด้วย[42]

สรุปได้ว่า ความเชื่อในโหราศาสตร์ได้รับอิทธิพลมาจากโหราศาสตร์อินเดียซึ่งสาขาหนึ่งที่พระพุทธเจ้าเคยเรียนเมื่อครั้งเป็นพระราชกุมาร โหราศาสตร์กับสังคมไทยนั้น แยกจากกันไม่ออก ในสมัยโบราณ การดำเนินชีวิตของบุคคลหรือเหตุการณ์บ้านเมือง โหราศาสตร์จะนำมาใช้อย่างเข้มงวดกวดขัน โดยแสดงออกในรูปของพิธีกรรม ความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณี ตั้งแต่การเกิด การมีคู่ครอง การทำบุญอายุ การตาย การทำศึกสงคราม การวางศิลาฤกษ์ฝังเสาหลักเมือง ในพุทธศาสนามีทัศนะอย่างไรบ้างต่อความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ เป็นเรื่องที่ชาวพุทธควรศึกษาเพื่อเพิ่มสติปัญญาบารมีของตนเองและจะได้กำหนดท่าทีที่ถูกต้องต่อโหราศาสตร์อีกด้วย

2.2 สภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน

คนส่วนมากยังมีความเชื่อว่ามีผู้ดลบันดาล เช่น ดลบันดาลให้เกิดภัย ดลบันดาลให้เกิดโชคลาภ เป็นต้น แต่ทางพระพุทธศาสนาได้แสดงว่า คนมีกรรมเป็นของตน จะมีสุขหรือทุกเพราะกรรม ก็เปลี่ยนให้คนมากลัวกรรมกันอีก เช่นเดียวกับที่เคยกลัวผู้ดลบันดาล เมื่อคิดถึงก็คิดเห็นไปคล้ายกับเป็นตัวทุกข์มืด ๆ อะไรอย่างหนึ่งที่น่าสะพึงกลัว ผู้เงือดเงื้อจะลงโทษ กรรมจึงคล้ายผู้เคราะห์ร้ายที่ถูกเข้าใจในทางร้ายอยู่เสมอ เมื่อได้ดีมีสุขก็กลับกล่าวว่าเป็นบุญบารมี กรรมจึงไม่มาเกี่ยวในทางดีตามความเข้าใจของคนทั่วไป นอกจากนี้ คนจะทำอะไรในปัจจุบันก็ไม่ได้นึกถึงกรรม เพราะเห็นว่ากรรม

---

[42]มานพ นักการเรียน , *พระพุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554), หน้า 1.

ไม่เกี่ยว กรรมจึงกลายเป็นอดีตที่น่ากลัว ที่คอยจะให้ทุกข์เมื่อไรก็ไม่รู้ ซึ่งไม่สามารถจะป้องกันได้เท่านั้น ดูก็เป็นเคราะห์กรรมของกรรมยิ่งนักที่ถูกคนเข้าใจไปเช่นนี้ อันที่จริงพระพุทธศาสนาได้สอนให้คนเข้าใจในกรรมเช่นนี้ไม่ ไม่ได้สอนให้คนกลัวกรรม เป็นทาสของกรรม หรืออยู่ใต้อำนาจกรรม แต่สอนให้รู้จักกรรม ให้มีอำนาจเหนือกรรม ให้ควบคุมกรรมของตนในปัจจุบัน

ผู้วิจัยขอเสนอสภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมหรือการกระทำของคนไทยในยุคปัจจุบัน โดยได้วิเคราะห์เอกสาร และสังเคราะห์เอกสารข้อมูล ได้ประเด็นดังต่อไปนี้

2.2.1 ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับศรัทธาวิปริต

ความเชื่อเรื่องกรรมหรือการกระทำของสังคมไทยปัจจุบันคลาดเคลื่อนไปมากจากคำสอนของพุทธสาสนาคำอธิบายของความเชื่อเรื่องการแก้กรรม ตัดกรรม นอกจากไม่ตรงกับที่พระพุทธเจ้าสอนไม่ตรงกับกฎแห่งกรรมแล้ว ยังขัดกับหลักเหตุผลโดยสามัญสำนึกด้วย

ความเข้าใจผิด ประการแรก คือความเข้าใจที่ว่า สุข ทุกข์ ยากดีมีจน เจ็บป่วยหรือสุขภาพดีทุกอย่างเกิดกับเราในปัจจุบันนี้ เป็นผลมาจากกรรรมเก่าในอดีตชาติ และเมื่อกรรมในอดีตชาติแก้ไขไม่ได้ก็แสดงว่าเราต้องก้มหน้ารับกรรมอย่างเดียว อย่างเช่น ยอมรับความตาย ไม่ต่อสู้ไม่ขัดขืน โดยมักใช้คำว่า “ตามยถากรรม” ซึ่งในแง่หนึ่ง ความคิดที่ว่านี้ก็ทำให้เราจำยอมรับสภาพโดยไม่บ่นโวยวาย แต่ว่าข้อเสียคือทำให้ขาดความเข้าใจปัญหาที่ถูกต้องและไม่มีความพยายามที่จะแก้ไข

ความเชื่อนี้พระพุทธเจ้าตรัสไว้แล้วว่าเป็นลัทธินอกพุทธศาสนามีชื่อว่า “ปุพเพกตเหตุวาท” เพราะฉะนั้น คนสมัยก่อนจะเน้นเรื่องการทำใจมากกว่า เพราะมองว่าทำอะไรกับกรรมในอดีตไม่ได้ แต่ว่าคนสมัยนี้เชื่อว่าทุกอย่างจัดการได้ จึงเกิดแนวคิดในการแก้กรรม ตัดกรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในยุคนี้เท่านั้น คือยุคที่เราจะไม่ยอมอยู่เฉย จะต้องทาอะไรสักอย่าง ต้องจักการเรื่องหน้าตา เรื่องผิวพรรณ เรื่องทรวดทรง เรื่องธรรมชาติ เรื่องความเจ็บป่วย จัดการทุกอย่าง แต่ล้วนเป็นการจัดการกับสิ่งนอกตัวทั้งสิ้น โดยขอให้มีเงินเท่านั้น เงินคือตัวแปรสำคัญแนวคิดนี้เกิดขึ้นเพราะประการแรก เราไม่ได้คิดถึงชาติหน้าเราระวังเอาผลในชาตินี้เลย และประการที่สอง เราไม่ได้คิดถึงเรื่องการทำบุญทำกุศล คิดเพียงแต่ว่าจะไปหาอาจารย์ที่ไหนที่จะแก้กรรมได้ และทางออกนี้คือต้องมีเงิน เงินเท่านั้นเป็นปัจจัยสำคัญตรงนี้ต่างจากคนสมัยก่อน คนสมัยก่อนยังมีความเชื่อเรื่องบุญ เรื่องกุศล ทำให้คนพยายามทำความดี ต้องทำกุศล ต้องให้ทาน ต้องเข้าวัดฟังธรรม ต้องรักษาศีลทำสมาธิภาวนา ซึ่งก็ต้องลงแรง ต้องใช้ความเพียร เพื่อว่าชาติหน้าจะได้ไปสวรรค์หรือไปดี แต่คนในสมัยนี้จะไม่มีความคิดอย่างนั้น คนสมัยนี้ใจร้อน ทำอะไรก็อยากได้ผลเร็ว ๆ ไม่อยากลงแรงจะลงทุนอย่างเดียว ถ้าตามกฎแห่งกรรมแล้วต้องลงแรงไม่ใช่ลงทุน[43]

ในประเด็นความเชื่อความศรัทธาตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นตัวบ่งบอกถึงการน้อมรับเข้าไปยึดเหนี่ยวจิตใจ การให้ความเคารพ หรือแม้แต่ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดถือว่าเป็นการแสดง

[43]พระไพศาล วิสาโล, *แกะรอยกรรม สู่รอยธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : เนชั่นบุ๊คส์ 2553), หน้า 90-91.

ตนหรือเป็นพุทธมามกะอย่างจริงจัง แต่ในชาวพุทธไทยในปัจจุบันนั้นประสบปัญหามากมายในแต่ละประจำวันในการดำเนินชีวิต การดำรงชีวิตที่รีบร้อนเพื่อต้องการแสวงหาหรือประกอบอาชีพต่าง ๆ จนหลงลืมไปว่าการทำมาหากินนั้นได้สร้างกรรมชั่วหรือกรรมไม่ดีเอาไว้ ส่งผลถึงความเชื่อหรือความศรัทธานั้นขาดหายไปตามหลักพระพุทธศาสนา แสดงถึงความไม่มั่นคงในพระรัตนตรัยหรือภาษาที่พูดกันโดยทั่วไปว่า หมดศรัทธา และย่อมส่งผลถึงบุคคลนั้นไม่เชื่อผลของกรรมที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำที่ผิดพลาด

กรรมเป็นคำกลาง ๆ แปลว่า การกระทำแต่เมื่อจะตัดสินการกระทำนั้นว่าเป็นกรรมหรือไม่และเป็นกรรมฝ่ายใดประเภทใด จะต้องดูที่เจตนาคือความจงใจ กรรม ตามรูปศัพท์แปลว่า การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา หรือการกระทำที่เป็นไปด้วยความจงใจ[44] คือ ทำด้วยความจงใจหรือจงใจทำดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เช่น ขุดหลุมพรางดักคน หรือสัตว์ให้ตกลงไปตาย เป็นกรรม แต่ขุดบ่อน้ำไว้กินใช้ สัตว์ตกลงไปตายเอง ไม่เป็นกรรม (แต่ถ้ารู้อยู่ว่า บ่อน้ำที่ตนขุดไว้อยู่ในที่ซึ่งคนจะพลัดตกลงได้ง่าย แล้วปล่อยปละละเลยมีคนตกลงไปตาย ก็ไม่พ้นเป็นกรรม) การกระทำที่ดีเรียกว่า กรรมดี ที่ชั่ว เรียกว่า กรรมชั่ว และในกรณีที่กระทำที่ไม่มีเจตนา ก็ไม่เรียกว่าเป็นกรรมในความหมายทางธรรม ฉะนั้นกรรมจึงเกิดจากเจตนา แล้วนำไปสู่การกระทำด้วยกาย วาจา และใจ

ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ว่า “ ความเชื่อเรื่องกรรมที่ไม่ถูก คือ เรามองกรรมไปที่สิ่งของที่เงินทองของนอกกาย จะไปเทือกนั้น ซึ่งเป็นความเชื่อที่ไม่ถูกต้องแต่ไม่ได้มองที่ผลของมัน คือความดีความชั่ว อันมีอยู่แล้วในกรรมนั้น ซึ่งจิตใจเราสัมผัสได้ทุกครั้งที่เราทำกรรม”[45]

ปัญหาขาดความศรัทธาในสังคมไทยนั้นจะเห็นได้จากการปฏิบัติตนเองเกี่ยวกับผิดศีล 5 เช่น การฆ่าสัตว์ การขโมยของบุคคลอื่น การประพฤติผิดในกาม การพูดปด และการดื่มสุราเมรัยเป็นต้น

ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่เห็นสังคมชาวพุทธไทยที่ยึดค่านิยม และกระทำตามกันมาโดยจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจของการผิดศีล 5 ในข้อ 5 ซึ่งเป็นประเด็นเกี่ยวกับการเว้นจากการดื่มของมึนเมาหรือสุราเมรัยต่าง ๆ ที่ส่งผลให้เกิดความเดือดร้อนทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ แต่ถึงอย่างไรก็ตามแม้ค่านิยมของคนไทยจะดื่มหรือเสพของมึนเมากันอย่างออกหน้าออกตา ก็ถือว่าถือศีลข้อ 5 ในทางพระพุทธศาสนาที่ได้บัญญัติไว้ แสดงถึงการไม่เชื่อกรรมในทางพระพุทธศาสนา การที่จะได้รับผลของกรรมนั้น ๆ ที่ได้ปฏิบัติไว้

สุราหรือเหล้า สุรานั้นเป็นเครื่องดื่มที่มีมาแต่โบราณกาลตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ มนุษย์เราได้เรียนรู้มาจากสัตว์ในป่าโดยบังเอิญ คือในสมัยนั้นมีป่าใหญ่แห่งหนึ่งมีต้นไม้ใหญ่ แผ่กิ่งก้านสาขาปกคลุมไปทั่ว และบริเวณนั้นก็ร่มเย็นทำให้สัตว์ป่าต่าง ๆ แล้วยังมีสัตว์จำพวกกินพืชและผลไม้เป็นอาหาร

---

[44]องฺ.ฉกก. 22/334/463.

[45]พุทธทาสภิกขุ, *กรรมและการอยู่เหนือกรรม*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2539), หน้า 20.

เช่น ลิง กวาง ชะนี ค่าง ช้าง หมี เป็นต้น ต่างก็พากันใช้เป็นที่พักผ่อนและหาอาหารกิน เนื่องจากบริเวณนี้ มีผลไม้ต่าง ๆ นานาชนิด เช่น กล้วย ลูกหว้า มะปราง มะม่วงป่า เป็นต้น บรรดาสัตว์ที่ชุกชนและชอบแหย่สัตว์จำพวกต่าง ๆ ก็คือ ลิง ซึ่งชอบปลิดลูกไม้ขว้างปากันเอง หรือสัตว์ป่าอื่น ๆเสมอ จนกระทั่งผลไม้ต่าง ๆ เกลื่อนกลาดโคลนไม้และตามค่าก็คบ นอกจากนั้นบางทีก็คาบผลไม้ไปกินและทิ้งเมล็ดไว้ตกเกลื่อนกลาด ผลไม้ที่แก่งอมคาต้น บางกิ่งก็ตกลงเองค้างอยู่บนโคนของต้นไม้แล้วหล่นอยู่ ครั้นเวลาล่วงเลยไปหลายวัน ผลไม้ซึ่งถูกหมักขึ้นโดยธรรมชาติ เนื่องจากน้ำตาลในผลไม้ได้กลายเป็นแอลกอฮอล์ ส่งกลิ่นไปทั่วบริเวณนั้น และเกิดเป็นเหล้าขึ้นเอง บรรดาสัตว์ต่าง ๆ เช่น ลิง นก เป็นต้น ได้กลิ่นหอมก็พากันมากินเหล้าธรรมชาติที่ค่าคบต้นไม้ และเกิดอาการเมามายขึ้น และเหตุนี้เองจึงเป็นที่มาของเหล้า

ในตำนานที่เกิดของสุราเมรัยทางพระพุทธศาสนาปรากฏในกุมภชาดกพูดถึงตำนานของสุราที่ว่าด้วยสุรา-วารุณี สรุปใจความได้ดังนี้ สุราก็ดี เมรัยก็ดี เป็นเครื่องดื่มที่เรียกว่า สุรา เพราะนายพรานป่าคนหนึ่งชื่อว่า สุระ เป็นคนค้นพบชนิดหนึ่ง ได้เข้าไปในป่าเพื่อหาของใช้ที่ป่ามีต้นไม้ต้นหนึ่งมีลักษณะสามง่าม ในระหว่างสามง่ามของต้นไม้นั้นมีบ่อน้ำกว้างประมาณตุ่มน้ำ และบ่อนั้นเต็มด้วยน้ำเมื่อมีฝนตกลงมา บริเวณนั้นก็มีต้นสมอ มะขามป้อม กอพริก ข้าวสาลี บ้างเกิดขึ้นบริเวณใกล้ ๆ บ่อ นกทั้งหลายได้คาบผลไม้ต่าง ๆ เหล่านั้นตกลงไปบนสามง่ามนั้น เมื่อบ่อน้ำนั้นถูกแสงอาทิตย์แผดเผานานวันเข้าน้ำนั้นก็กลายเป็นสีแดง เมื่อฝูงนกกระหายน้ำต่างพากันดื่มกินและกลิ้งตกลงที่โคนต้นไม้นั้น หลับอยู่สักครู่ก็บินต่อไป พรานป่าเห็นเหตุการณ์นั้นแล้วจึงคิดว่าบ่อน้ำมีพิษนกเหล่านี้ต้องตาย แต่สัตว์เหล่านั้นมึนงงครู่หนึ่งก็จากไป น้ำนี้ต้องไม่มีพิษแน่ จึงดื่มน้ำนั้นบ้าง จากนั้นเขาก็มีอาการเหมือนกับนก พรานป่าจึงไปชวนดาบสมาดื่มน้ำนั้นด้วย เหตุนี้น้ำนั้นจึงได้ชื่อว่า สุราและวารุณี เพราะความที่พรานป่าชื่อสุระและดาบสชื่อวารุณะพบเห็นและดื่มกิน[46]

คนไทยดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ในปริมาณที่มากเป็นอันดับ 5 ของโลกเมื่อปี 2543 โดยดื่มเฉลี่ย 13.59 ลิตร ต่อคนเพิ่มขึ้นประมาณ 1 เท่าตัวในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาคือดื่มเฉลี่ย 7.46ลิตรต่อคนเมื่อปี 2533 สถานการณ์การดื่มของคนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป จากการสำรวจสุขภาวะอนามัยครั้งที่ 3 พ.ศ. 2547 พบว่า คนไทยมีอัตราการดื่มร้อยละ 42.32 หรือ ประมาณ 20.8 ล้านคนเป็นผู้ชายมากกว่าผู้หญิงประมาณ 2 เท่าคือ 14 ล้านคนต่อ 6.8 ล้านคน มีผลการศึกษาวิจัยเป็นตัวอย่างการบริโภคสุรา ดังต่อไปนี้

1. พ.ศ. 2546 จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติครั้งล่าสุดพบว่า คนไทยอายุ 11 ปีขึ้นไป ที่ดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์มีจำนวน 18.61 ล้านคนหรือร้อยละ 60.80 ของเพศชายอายุ 11 ปีขึ้นไปเป็นหญิง 3.95 ล้านคน หรือ ร้อยละ 14.51 ของเพศหญิงหรือผู้ชายดื่มมากกว่าผู้หญิง 5 เท่า

---

[46]องฺ.จตุกฺก. 27/33-63/543-547.

2. พ.ศ. 2546 ในกลุ่มของผู้ที่ดื่มตั้งแต่ 1-2 ครั้งขึ้นไปต่อสัปดาห์ ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่ดื่มประจำพบว่าในเพศชายที่ดื่มประจำมีอัตราร้อยละ 43.9 ในเพศหญิงที่ดื่มประจำมีอัตราร้อยละ 16.7

3. เมื่อพิจารณาจากกลุ่มอายุ พบว่า กลุ่มที่ดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มวัยทำงานชายอายุ 25-44 ปี จำนวน 7.84 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 74.64 ของประชากรเพศชายในวัยเดียวกัน (จำนวน 10.50 ล้านคน) ทั้งนี้ พบว่า กลุ่มวัยทำงานอายุ 25-29 ปี ดื่มมากที่สุด

4. พ.ศ. 2539 –2546 ในช่วงเวลาเพียง 7 ปีกลุ่มผู้หญิงวัย 15-19 ปีเป็นกลุ่มที่น่าจับตามากที่สุดเนื่องจากมีการเพิ่มจำนวนขึ้นเกือบ 6 เท่าคือจากร้อยละ 1.0 เป็นร้อยละ 5.6 และในกลุ่มหญิงที่ดื่มวัย 15-19 ปี ร้อยละ 14.1 เป็นกลุ่มที่ดื่มประจำ (ดื่ม 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ถึงดื่มทุกวัน)

5. วัยรุ่นเพศชายวัย 11-19 ปี ที่บริโภคเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ มีจำนวนประมาณ 1.06 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 21.23 ของประชากรในกลุ่มอายุนี้

6. มีการคาดการณ์ว่า ในอนาคตมีแนวโน้ม ที่จำนวนผู้บริโภคเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์จะเพิ่มมากขึ้นในทุกเพศและทุกกลุ่มอายุและดื่มปริมาณเพิ่มขึ้น 1 เท่า ทุก 3 ปี

7. ผู้หญิงตั้งครรภ์แต่ยัง “ดื่ม” มีประมาณ 1 ใน 4

8. อุบัติการณ์นักดื่มหน้าใหม่เพิ่มขึ้นปีละ 2.6 แสนคน

9. ปัจจุบันหญิงไทยนิยมดื่มเบียร์มากกว่าแต่ก่อน

10. เครื่องดื่มที่วัยรุ่นหญิงนิยมดื่มคือสุราต่างประเทศหรือสุราผสมน้ำผลไม้ เพราะเชื่อว่า ดื่มแล้วไม่เมา[47]

ผลกระทบอันสืบเนื่องจากการดื่มสุราในสังคมไทยปัจจุบันเป็นที่น่าวิตกและน่าเป็นห่วงอย่างยิ่งโดยเฉพาะในช่วงเทศกาลสำคัญต่าง ๆ มีวันหยุดติดต่อกันหลายวันผู้ดื่มมักถือโอกาสเช่นนี้ดื่มกันอย่างแพร่หลายและมีความเสี่ยงต่ออันตรายในการขับขี่รถยนต์ดังจะเห็นได้จากสถิติในแต่ละปีเช่นเทศกาลวันขึ้นปีใหม่จะมีผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุรถยนต์นับร้อย ๆ รายวันสงกรานต์ก็เช่นกันมีจำนวนไม่น้อยกว่าปีละ 400–500 รายเลยทีเดียวสุราจึงเป็นสาเหตุหลักของการเกิดอุบัติเหตุในการเดินทางของประชาชนส่วนใหญ่ที่ประมาทและไม่ได้พิจารณาเห็นโทษของสุราจึงทำให้ประเทศไทยของเราต้องสูญเสียบุคลากรที่อยู่ในวัยทำงานไปปีละไม่น้อยและสูญเสียทรัพย์สินชีวิตเสียเวลาหรืออาจจะทำให้พิการทุพพลภาพเป็นต้นดังนั้นสุราที่ถูกดื่มเข้าไปโดยไม่มีสติของผู้ดื่มนั้นจึงทำให้เกิดผลกระทบในด้านต่าง ๆ ตามมา คือ ผลต่อสุขภาพร่างกายผลต่อครอบครัวผลต่อสังคม ผลต่อเศรษฐกิจ และผลต่อศีลธรรมจริยธรรมความเป็นมนุษย์

---

[47]องค์กรเครือข่ายงดเหล้า, *ความรู้เกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2547), หน้า 16 – 17.

1) ผลกระทบต่อสุขภาพ

เครื่องดื่มที่ผสมแอลกอฮอล์นั้นได้ทำร้ายตัวเองและสังคมโทษและผลเสียจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้นในหลายมิติสรุปสถิติของผู้ที่ดื่มประจำทุกวันในปริมาณ 20.0 - 39.9 กรัมของแอลกอฮอล์บริสุทธิ์หรือเทียบได้กับเบียร์ 1 – 2 ขวด/ต่อวัน จะมีความเสี่ยงมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ดื่มในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้

(1) แท้งผู้ดื่มเสี่ยงมากกว่าผู้ไม่ดื่ม 1.76 เท่า

(2) มารดาคลอดทารกน้ำหนักต่ำเสี่ยง 1.40 เท่า

(3) มะเร็งปากและช่องปากเสี่ยง 1.85 เท่า

(4) มะเร็งหลอดอาหารเสี่ยง 2.38 เท่า

(5) มะเร็งตับเสี่ยง 3.03 เท่า

(6) มะเร็งเต้านม (อายุน้อยกว่า 45 ปี) เสี่ยง 1.41 เท่า (อายุมากกว่า 45 ปี) เสี่ยง 1.38 เท่า

(7) มะเร็งอื่น ๆ เสี่ยง 1.30 เท่า

(8) ความดันโลหิตสูงเสี่ยง 2.00 เท่า

(9) ตับแข็งเสี่ยง 9.50 เท่า

(10) หัวใจเต้นผิดปกติเสี่ยง 2.23 เท่า[48]

อย่างไรก็ตามเครื่องดื่มที่ผสมแอลกอฮอล์เอธิลแอลกอฮอล์เป็นสารที่มีคุณสมบัติที่สามารถละลายในน้ำและในไขมันได้ดีเมื่อนำมาผสมกับน้ำหรือโซดาแล้วดื่มจะสามารถดูดซึมได้ทันทีเช่นเดียวกับน้ำดังนั้นเมื่อดื่มแอลกอฮอล์ชนิดต่าง ๆ เข้าสู่ปากแอลกอฮอล์จะซึมผ่านเข้าสู่ร่างกายอย่างรวดเร็วโดยแอลกอฮอล์ส่วนใหญ่จะถูกดูดซึมในกระเพาะอาหารประมาณ 20-30% ที่เหลือจะดูดซึมในลำไส้เข้าสู่ตับแล้วถูกย่อยเผาผลาญในตัวบางส่วนจะถูกดูดซึมเข้าสู่หัวใจและกระแสเลือดภายในเวลาเพียง 5 นาที และอวัยวะต่าง ๆ ทั่วร่างกายภายใน 10-30 นาที แล้วถูกขับออกทางลมหายใจปัสสาวะและเหงื่อดังนั้นการตรวจวัดระดับแอลกอฮอล์ในร่างกายสามารถวัดได้หลายทางทั้งทางลมหายใจเลือดและปัสสาวะทั้งนี้ จะสามารถตรวจพบแอลกอฮอล์ในเลือดได้ภายในเวลา 5 นาทีหลังจากเริ่มดื่มและเริ่มก่อให้เกิดปฏิกิริยาต่ออวัยวะทั่วร่างกายดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ช่องปากและลำคอ การดื่มแอลกอฮอล์จะเกิดความระคายเคืองอย่างที่นักดื่มเรียกว่า“เหล้าบาดคอ”

2. ผิวหนังและหลอดเลือด ฤทธิ์ของแอลกอฮอล์จะส่งผลให้เห็นชัดเจนตั้งแต่ผิวหนังที่เปลี่ยนไปและหลอดเลือดที่ขยายตัวจากฤทธิ์ของแอลกอฮอล์จะทำให้ผู้ดื่มหน้าแดงตัวแดงในทางตรงข้ามผู้ดื่มบางรายอาจมีอาการเส้นเลือดหดตัวทำให้หน้าซีดซึ่งเป็นอันตรายต่อชีวิตมากกว่า

---

[48]สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), “แอลกอฮอล์ทำร้ายตัวเองและสังคม”, 1 เมษายน 2565 <http:www.thaihealth.or.th/cms/detail.php.htmiv <26-July-59> 26 เมษายน 2566

3. สมอง แอลกอฮอล์มีพิษโดยตรงต่อสมองทำให้สมองขยายตัวเกิดอาการเรียกว่า “สมองบวม”นานเข้าจะเกิดการสูญเสียของเหลวในเซลล์สมองเซลล์ลีบเหี่ยวเสื่อมและตาย

4. หัวใจ การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทำให้หัวใจถูกกระตุ้นเพื่อสูบฉีดโลหิตเร็วขึ้น หัวใจจะทำงานหนักขึ้นในระยะยาวการทำงานของกล้ามเนื้อหัวใจจะแปรปรวนเมื่อหัวใจทำงานหนักขึ้นกล้ามเนื้อหัวใจจะเริ่มหนาขึ้นเกิดโรคหัวใจโตจนกระทั่งหัวใจวายหรือหัวใจล้มเหลวในที่สุด

5. กระเพาะอาหาร โรคที่พบได้บ่อยในหมู่นักดื่ม คือ โรคกระเพาะอาหารเพราะแอลกอฮอล์แม้ในระดับความเข้มข้นต่ำเพียงร้อยละ 10 ก็ทำให้การกระตุ้นน้ำย่อยในกระเพาะอาหารส่งผลให้เกิดแผลทั้งในกระเพาะอาหารและลำไส้ขณะที่แอลกอฮอล์ที่มีความเข้มข้นสูงจะทำให้เกิดอาการเยื่อบุกระเพาะอาหารอักเสบเฉียบพลันดังนั้นหากดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ติดต่อกันเป็นเวลานานจะทำให้มีเลือดออกในกระเพาะอาหารอาเจียนเป็นสีดำอุจจาระดำและอาการที่น่ากลัวอาจเกิดขึ้นได้ในผู้ดื่มบางรายก็คือการฉีกขาดของเยื่อหลอดอาหารซึ่งเกิดจากการอาเจียนหรือขย้อนอย่างรุนแรงกรณีเช่นนี้ ผู้ป่วยจะอาเจียนมีเลือดปนออกมาบ่อย ๆ ทำให้เสียเลือดมากอาจต้องรักษาโดยการผ่าตัดเย็บรอยฉีกขาดของเยื่อบุดังกล่าว

6. ตับ แอลกอฮอล์เป็นสารพิษที่ร่างกายไม่ต้องการและถูกย่อยโดยตับ ฉะนั้นตับซึ่งเป็นอวัยวะที่ได้รับพิษจากแอลกอฮอล์มากที่สุดเซลล์ของตับที่ถูกทำลายจะมีไขมันเข้าไปแทนที่หากถูกทำลายมากขึ้นจะทำให้เกิดการคั่งของไขมันในตับซึ่งเป็นสาเหตุแรก ๆ ของอาการตับอักเสบเมื่อเซลล์ตับตายลงถึงระดับหนึ่งจะมีการสร้างพังผืดขึ้นที่บริเวณนั้นในลักษณะคล้ายแผลเป็นทำให้เนื้อตับที่เคยอ่อนนุ่มจะแข็งตัวขึ้นเกิดอาการที่เรียกว่า “ตับแข็ง” การสูญเสียเซลล์ตับทุกเซลล์เป็นการสูญเสียที่ถาวรและไม่มีการสร้างขึ้นทดแทนเพราะฉะนั้นยิ่งเนื้อตับถูกทำลายมากเท่าใดโอกาสที่ผู้ป่วยจะเสียชีวิตยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น โปรดระลึกไว้เสมอว่าเซลล์ของตับถูกทำลายไปพร้อมกับทุกหยดของแอลกอฮอล์ที่ดื่มและตับต้องทำงานหนักเพื่อขจัดสารพิษแปลกปลอมออกจากร่างกายเพราะฉะนั้นถ้าไม่อยากให้ตับซึ่งเปรียบเสมือนเป็นกองบัญชาการสูงสุดต้องสูญเสียกำลังไปควรงดดื่มดีที่สุด

7. ไอคิวลดเพราะดื่มหนัก มีรายงานการวิจัยในประเทศไทยที่ระบุว่าการดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ตั้งแต่อายุยังน้อยทำให้ผู้ดื่มมีระดับเชาวน์ปัญญาลดลงการวิจัยดังกล่าวคือการวิจัยเรื่องความเสี่ยงของเชาวน์ปัญญาในผู้ป่วยจิตเวชสุราของโรงพยาบาลสมเด็จเจ้าพระยา[49]

8. ก่อให้เกิดโรคจิต จากการศึกษาขององค์การอนามัยโลก พบว่า 1 ใน 3 ของผู้ป่วยทางจิตในแต่ละประเทศมีสาเหตุมาจากแอลกอฮอล์สารพิษที่เกิดจากการเผาผลาญแอลกอฮอล์ในร่างกายคือ “เตตราไฮโดรไอโสควิโนลีนส์” ซึ่งสารนี้ จะเข้าไปทำลายสารเคมีในสมองที่ช่วยให้คนเรารู้สึกเป็นปกติสุขและสงบเพราะเหตุนี้คนที่ติดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จึงมักมีจิตใจและอารมณ์อ่อนไหวมี

---

[49]องค์กรเครือข่ายงดเหล้า, *ความรู้เกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2547), หน้า 23.

ความอดทนต่อสิ่งต่าง ๆ ลดน้อยลงขาดสมาธิสุดท้ายนำไปสู่บุคลิกภาพที่เสื่อมโทรมและมีอาการต่าง ๆ ได้แก่

(1) ผู้ที่ดื่มเรื้อรังจะมีอาการฝ่อลีบของสมองส่วนนอก (cortex) ซึ่งมีผลทำให้เกิดอาการเสื่อมทางจิต

(2) โรคจิตจากการดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์มีหลายอาการและมักจะรักษาให้หายขาดได้ยากได้แก่โรคประสาทหลอนโรคหวาดระแวงโรคความจำเสื่อมโรคซึมเศร้าโรคหวาดกลัวผิดปกติ เป็นต้น

(3) อาการทางจิตที่เกิดขึ้นในผู้ดื่มอย่างชัดเจนคือภาวะตื่นกลัวที่เรียกว่า “panicdisorder” ซึ่งอาการนี้จะนำไปสู่ภาวะแทรกซ้อนอื่น ๆ ตามมาได้แก่อาการผิดปกติของหัวใจระบบประสาทและระบบกระเพาะอาหาร

(4) โดยปกติภาวะกลัวเช่นนี้พบในอัตรา 1-2 คนจากประชากร 100 คนแต่ในกลุ่มผู้ดื่มจนเข้าสู่ภาวะพิษสุราเรื้อรังอัตราจะเพิ่มเป็น 13-50 คนต่อ 100 คน ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะไม่สามารถใช้ชีวิตตามปกติได้

9. แอลกอฮอล์ทำให้แก่เร็วหย่อนยานก่อนวัย เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้อวัยวะเสื่อมทั้งโดยฤทธิ์ของแอลกอฮอล์เองและฤทธิ์ของสารกระตุ้นที่ผู้ผลิตผสมซึ่งสารเหล่านี้จะกระตุ้นให้อวัยวะสำคัญอย่างเช่นหัวใจไตสมองเป็นต้นทำงานหนักเกินกว่าปกติทำให้อวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายเสื่อมสภาพก่อนเวลาอันควรหรือหยุดทำงานเมื่อขาดการกระตุ้นดังนั้นคนที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยเฉพาะผู้ที่ดื่มจัดจึงมักดูแก่ก่อนวัยและเมื่ออายุมากขึ้นก็อาจ“หมดสภาพ”ไปได้ง่ายๆ รวมถึงการเสื่อมสมรรถภาพทางเพศก่อนวัยอันควรนั่นคือร่างกายจะหยุดการสร้างเซลล์สืบพันธุ์ผลที่ตามมาคือเต้านมเหี่ยวรังไข่มดลูกเสื่อมสภาพเร็ว

10. “แม่ดื่ม” อันตรายส่งถึงลูกในท้องพิษของแอลกอฮอล์สามารถส่งผ่านจากแม่ไปสู่ทารกในครรภ์ได้อย่างง่ายดายแม้ว่าจะดื่มเพียงเล็กน้อยก็ตามและโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับทารกที่อวัยวะต่าง ๆ ยังไม่เจริญเติบโตเต็มที่พิษของแอลกอฮอล์ก็ยิ่งส่งผลในการทำลายมากขึ้นแอลกอฮอล์มีผลกระทบต่อการสร้างอวัยวะของตัวอ่อนทารกโดยเฉพาะในระยะเวลา 6-8 สัปดาห์เพราะฉะนั้นแม่ที่เป็นนักดื่มจึงมีโอกาสสูงที่จะทำให้ทารกที่เกิดมามีความพิการของอวัยวะต่าง ๆ เช่น กระดูกหัวใจไตเป็นต้นมีร่างกายเล็กลีบแคระแกรนและมีความเสี่ยงสูงที่ลูกจะปัญญาอ่อนแต่กำเนิดแอลกอฮอล์อาจทำให้เกิดการตกเลือดหรือแท้งได้จากการศึกษากรณีผู้ป่วยแท้งบุตรพบว่าหลายรายมีประวัติดื่มยาดองเหล้าซึ่งส่วนใหญ่ใช้แอลกอฮอล์เป็นตัวทำลายแม้ว่ายาดังกล่าวจะโฆษณาว่ามีสรรพคุณในการบำรุงครรภ์ก็ตามในทางการแพทย์พบว่าแม่ที่ดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ขณะตั้งครรภ์จะทำให้เกิดความผิดปกติต่อลูกในครรภ์ได้อย่างมากนับตั้งแต่ก่อนคลอดคือแท้งทารกเสียชีวิตขณะคลอดหรือคลอดออกแล้วร่างกายไม่สมประกอบรวมถึงมีพัฒนาการช้าในช่วงหลังคลอด

11. พิษแอลกอฮอล์ก่อให้เกิดความผิดปกติ แอลกอฮอล์สามารถทำให้เกิดความผิดปกติบางอย่างหรือครบทั้ง 10 อย่างแก่ทารกได้แก่น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ปกติปากแหว่งเพดานโหว่ ดวงตาและกรามมีขนาดเล็กกว่าปกติสมองเล็กกว่าปกติหัวใจผิดปกติแต่กำเนิดแขน-ขาเจริญเติบโตผิดปกติความสามารถในการดูดน้อยกว่าทารกปกติร้องกวนโยเย่ง่ายรูปร่างแคระแกรนนอนหลับยาก ระดับสติปัญญา (ไอคิว) ต่ำกว่าปกติมีผลการวิจัยในประเทศสวีเดนพบว่าถ้าแม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นประจำขณะตั้งครรภ์จะส่งผลให้ลูกมีโอกาสติดเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ในอนาคตได้มากกว่าเด็กธรรมดาถึง 4 เท่ากล่าวคือถ้าแม่ไม่ดื่มโอกาสที่ลูกจะเติบโตเป็นนักดื่มมีเพียงร้อยละ 2.8 แต่ถ้าแม่ดื่ม[50] ลูกในครรภ์ที่เกิดมาติดเหล้าถึงร้อยละ 10.3

12. การตายที่สัมพันธ์กับการบริโภคแอลกอฮอล์ องค์การอนามัยโลก (2004) ระบุว่าการเจ็บป่วยและเสียชีวิตก่อนวัยอันควรที่สัมพันธ์กับการดื่มสุราคือโรคทางจิตประสาท 38 % การบาดเจ็บที่ไม่ได้ตั้งใจ 27 % การบาดเจ็บโดยจงใจ 13 % โรคระบบทางเดินอาหาร 8 % โรคมะเร็ง และโรคหัวใจและหลอดเลือด 7 % ด้วยเหตุนี้การเสียชีวิตของประชากรโลก 5 ใน 100 คน เกิดจากเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์และเป็นสาเหตุของโรคและการบาดเจ็บมากกว่า 60 ชนิด[51]

2) ผลกระทบต่อครอบครัว

ครอบครัวไม่เพียงเป็นหน่วยสังคมแรกที่มีอิทธิพลต่อการเป็นคนดื่มหรือไม่ดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์แต่ครอบครัวยังเป็นหน่วยสังคมที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากการดื่มของคนในบ้านดังต่อไปนี้

1. เพิ่มค่าใช้จ่ายในบ้าน ในสภาพสังคมปัจจุบันแทบทุกครอบครัวสามีภรรยาต่างก็ต้องช่วยกันทำงานเพื่อเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวและหาเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในชีวิตประจำวันซึ่งก็มีอยู่มากมายจนต้องทำงานกัน “ตัวเป็นเกลียว” แทบทุกบ้านอยู่แล้วยิ่งถ้าสมาชิกคนใดคนหนึ่งในบ้านอ่านเป็นนักดื่มก็จะเพิ่มรายจ่ายขึ้นมากับสิ่งที่ไม่มีประโยชน์และซ้ำร้ายยังมีโทษอื่น ๆ ตามมาอีกมาก

2. เกิดการทะเลาะเบาะแว้งทำร้ายร่างกาย ถ้าพ่อหรือแม่ดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์แน่นอนว่าครอบครัวย่อมหาความสงบได้ยากเพราะเมื่อแอลกอฮอล์เข้าปากสติยั้งคิดก็ไม่เต็มร้อยความอดทนต่อสิ่งต่าง ๆ ลดลงการทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นได้ง่ายเรื่องเล็กกลายเป็นเรื่องใหญ่มีการทุบตีทำร้ายกันจนบาดเจ็บทั้งร่างกายและจิตใจและผู้ได้รับผลกระทบอย่างเต็มที่ก็คือลูกซึ่งเมื่อเขาเติบโตไปในวันข้างหน้าเขาจะเกิดความเคยชินกับพฤติกรรมทำนองนี้และดูดซับความรุนแรงเอาไว้ในบุคลิกภาพของตนเอง

---

[50]องค์กรเครือข่ายงดเหล้า, *ความรู้เกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์*, หน้า 27.

[51]เรื่องเดียวกัน, หน้า 22.

3. แอลกอฮอล์ทำลายอนาคตครอบครัวทุกด้าน จากงานวิจัยของมูลนิธิเพื่อนหญิง เรื่องแอลกอฮอล์ในฐานะปัจจัยร่วมก่อความรุนแรงในครอบครัว (2545) พบว่า เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ทำให้เกิดปัญหาในครอบครัว 3 ด้าน คือ

(1) ปัญหาสุขภาพเช่นสมรรถภาพของร่างกายและจิตใจลดลงเพราะบาดเจ็บตามร่างกายจากการทุบตีคิดมากอารมณ์เสียง่ายซึมเศร้าคิดสั้นประสิทธิภาพการทำงานลดลงเป็นโรคต่าง ๆ

(2) ปัญหาการใช้ความรุนแรงเช่นเกิดการทะเลาะเบาะแว้งด่าว่ากันด้วยถ้อยคำหยาบคายระหว่างคนในครอบครัวเดียวกันเกิดการละเมิดสิทธิทางเพศและทำลายสิ่งของ

(3) ปัญหาทางเศรษฐกิจครอบครัวจะเริ่มมีปัญหาเรื่องรายได้ตั้งแต่ระดับไม่มีเงินเก็บรายได้ไม่พอใช้จ่ายจนกระทั่งถึงขั้นเป็นหนี้สินในที่สุด

4. ถ้าพ่อแม่ดื่มลูกเสี่ยงเป็นโรคซึมเศร้า การเผชิญหน้ากับการทะเลาะเบาะแว้งระหว่างพ่อแม่จากการมึนเมาทำให้เด็กเกิดความตึงเครียดด้านอารมณ์เกิดความรู้สึกหวาดกลัวตกใจโดดเดี่ยวไม่สบายใจขณะเดียวกันพ่อแม่ที่มีความเครียดก็จะไม่สามารถตอบสนองด้านอารมณ์ให้กับเด็กได้จากการรวบรวมข้อมูลพบว่าเด็กในครอบครัวที่พ่อแม่ดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์มีแนวโน้มจะเกิดโรคซึมเศร้ามากกว่าครอบครัวทั่วไปและเด็กมีพัฒนาการด้านการเรียนรู้ช้ามีปัญหาเรื่องการเรียน

3) ผลกระทบต่อสังคม

องค์การอนามัยโลกคาดประมาณว่าร้อยละ 30 ของการตายจากมะเร็งหลอดอาหาร โรคตับ โรคชัก อุบัติเหตุจราจร ฆาตกรรมและการบาดเจ็บโดยเจตนามีสาเหตุจากการดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ในกลุ่มประเทศยุโรปที่มีอัตราการบริโภคพอๆกับคนไทยนั้น 1 ใน 4 ของการตายในผู้ชายอายุระหว่าง 15–29 ปีนั้น มีสาเหตุมากจากการดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ปัญหาจากแอลกอฮอล์ในสังคมไทยแอลกอฮอล์เป็นสาเหตุการตายอันดับหนึ่งของอุบัติเหตุจราจร (ร้อยละ 50 เกิดจากคนเมาแล้วขับรถ) นอกจากนั้นแอลกอฮอล์เป็นภาระโรค (disease burden : ตายก่อนวัยอันควรบวกสูญเสียจากการเจ็บป่วย) อันดับที่ 3ของคนไทยในปี 2542 และอันดับที่ 1 ของประชากรในประเทศกำลังพัฒนาโดยมากกว่ายาเสพติดประมาณ 5 เท่าแอลกอฮอล์เป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวแอลกอฮอล์เป็นสะพานเชื่อมไปสู่ยาเสพติดเพศสัมพันธ์และอาชญากรรม แม้ว่าหน้าที่สำคัญในการเกิดมาเป็นมนุษย์ก็คือช่วยเหลือทำประโยชน์ให้กับชุมชนหรือสังคมของตัวเองและไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาหรือสร้างภาระให้กับสังคมไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมนี่คือหน้าที่ของ “พลเมืองดี” แล้วรู้หรือไม่ว่าการดื่มแอลกอฮอล์ที่ใคร ๆ มักพูดกันว่าเป็นสิทธิส่วนตัวนั้นแต่พอดื่มจนเมา (หรือดื่มถึงขั้นเป็นโรค) ผลกระทบย่อมเกิดขึ้นเป็นวงกว้างและสร้างความสูญเสียต่อสังคมหลายประการดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. เพิ่มภาระแก่โรงพยาบาล ในความเป็นจริงโรงพยาบาลทุกแห่งของรัฐต่างทำงานกันหนักอยู่แล้วเพื่อรักษาผู้ป่วยที่มีจำนวนมากในแต่ละวันแต่ปรากฏว่าทุกวันนี้จำนวนผู้มารับการรักษาในโรงพยาบาลมากขึ้นเพราะเกิดอุบัติเหตุหรือการบาดเจ็บจากการทะเลาะวิวาทดังนั้นจากการสำรวจในโรงพยาบาลชุมชนพบว่าผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุจราจรและอุบัติภัยเพราะเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มานอนรักษาตัวนอกเวลาปกติคิดเป็นร้อยละ 90 จากผู้บาดเจ็บที่มารักษาตัวนอกเวลาทำการทั้งหมด

2. แอลกอฮอล์เป็นสาเหตุให้เกิดคดีสารพัดรูปแบบ มีการศึกษาพบว่าการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ก่อให้เกิดความรุนแรงและอาชญากรรมประมาณร้อยละ 7 ของคดีอาญาทั้งหมดซึ่งอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ คือ ทำให้เสียทรัพย์ 59 % ความผิดเกี่ยวกับเพศ 35 % ความผิดต่อร่างกาย 20 %

3. “ดื่มแล้วขับ” เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุกว่าปกตินับร้อยเท่า หน่วยจัดการความรู้เพื่อถนนปลอดภัยคณะแพทย์ศาสตร์รามาธิบดี (จรป.) ยืนยันระดับความเสี่ยงจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก่อนการขับรถว่าทำให้มีโอกาสเกิดอุบัติเหตุมากกว่าปกติยิ่งถ้าระดับแอลกอฮอล์ในเลือดเข้มข้นมากเท่าใดก็ยิ่งเพิ่มโอกาสเกิดอุบัติเหตุสูงมากขึ้นเท่านั้น

(1) ระดับแอลกอฮอล์ 20-40 มก.% (ประมาณไม่เกิน 1 ชั่วโมง หลังการดื่มเบียร์ 1 ขวด) จะเสี่ยงต่อการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุมากกว่าคนที่ไม่ได้ดื่ม 3 – 5 เท่า

(2) ระดับแอลกอฮอล์ 50-70 มก.% เสี่ยงต่อการเสียชีวิตเพิ่มเป็น 6-17 เท่า

(3) ระดับแอลกอฮอล์ 100-140 มก.% เสี่ยงต่อการเสียชีวิตเพิ่มเป็น 29-240เท่า

(4) ระดับแอลกอฮอล์เกิน 150 มก.% เสี่ยงต่อการเสียชีวิตเพิ่มสูงเป็น 300 เท่า

4. เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทำลายสมรรถภาพการขับรถทุกด้าน มีผลวิจัยชัดเจนชี้ให้เห็นว่าแอลกอฮอล์ทำลายความสามารถในการขับขี่ยานพาหนะในด้านต่าง ๆ ดังนี้

(1) ทำให้การมองเห็นแคบลงมัวลงเห็นภาพซ้อนในสภาพเช่นนี้ผู้ขับขี่จะรับรู้การเคลื่อนไหวรอบตัวได้น้อยลง

(2) ทำให้การสั่งการของสมองไปยังกล้ามเนื้อช้าลงเมื่อเกิดภาวะคับขันอาจแตะเบรกได้ช้ากว่าปกติและหักรถหลบหลีกได้ช้ากว่าปกติ

(3) ทำให้ลำพองใจในลักษณะ“เห็นสิบล้อเป็นรถอีแต๋น หรือ ซาเล้งได้”

5. ความสูญเสียจากการ“เมาแล้วขับ” ตามปกติอุบัติเหตุทางถนน หรือ อุบัติเหตุในส่วนอื่น ๆ ก็เกิดขึ้นมากมายเป็นประจำทุกวันอยู่แล้วยิ่งถ้ามีการดื่มแล้วไปขับรถความสูญเสียก็จะยิ่งเพิ่มขึ้นในหลายๆ ส่วนเช่นมีผู้บาดเจ็บพิการและเสียชีวิตเป็นจำนวนมากขึ้นจากอุบัติเหตุรถชนกันบนถนนจากข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุขและสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทยระบุว่าคนไทยเสียชีวิตจากอุบัติเหตุเฉลี่ยถึง 2 คนต่อชั่วโมง จากรายงานผลการศึกษาทางการแพทย์ทำให้

คาดคะเนได้ว่าบ้านเรามีจำนวนคนพิการเพิ่มขึ้นปีละกว่า 4,000 คน เนื่องจากอุบัติเหตุจราจรโดยที่บางคนอาจจะยังพอทำงานช่วยเหลือตัวเองได้บ้างและอีกบางส่วนพิการมากจนสูญเสียทั้งอาชีพและรายได้ทั้งหมดถ้าหากใครเจอแบบนี้ชีวิตก็เหมือนตกนรกทั้งเป็นเลยทีเดียว[52]

6. ความรุนแรงของปัญหาจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เหตุผลของการดื่มของคนส่วนใหญ่อาจต้องการเพียงแค่คลายเครียดและความสนุกสนานในกลุ่มเพื่อนฝูงชั่วคราวแต่ผลพวงหลังการดื่มอาจจะให้บทเรียนที่เจ็บปวดไปตลอดชีวิตการดื่มแอลกอฮอล์เป็นสาเหตุการตายอันดับ 1 ของอุบัติเหตุจราจร (ร้อยละ 50 เกิดจากคนเมาขับรถ) นอกจากนั้นการดื่มแอลกอฮอล์เป็นสาเหตุการเจ็บป่วยอันดับ3ของคนไทยรองจากการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัยและบุหรี่เป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นสะพานเชื่อมไปสู่ยาเสพติดชนิดอื่น ๆ เพศสัมพันธ์ความปลอดภัยและอาชญากรรม

7. แอลกอฮอล์กับอุบัติเหตุ จากรายงานการเฝ้าระวังการบาดเจ็บรุนแรงจากอุบัติเหตุขนส่งในวันหยุดปีใหม่ของสำนักระบาดวิทยากรมควบคุมโรคพบว่าร้อยละ 72.7 ของผู้บาดเจ็บรุนแรงจากยานพาหนะทุกประเภทนิยมดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก่อนเกิดเหตุและในปี 2547 มีผู้บาดเจ็บรุนแรงที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก่อนเกิดเหตุถึงร้อยละ 44.2 สูงกว่าปี 2546 ซึ่งมีร้อยละ 19.2

4) ผลกระทบของการดื่มสุราที่มีต่อเศรษฐกิจ

สังคมก็เหมือนครอบครัวใหญ่หากสมาชิกในบ้านสร้างปัญหาขึ้นก็ย่อมส่งผลกระทบต่อครอบครัวหรือสังคมโดยตรงเช่นกันการดื่มแอลกอฮอล์ไม่เพียงแค่เปลืองเงินส่วนตัวของผู้ดื่มเท่านั้นหากแต่ยังกระทบไปถึงเงินส่วนกลางของชาติด้วยหากคุณดื่มแล้วขับจนเกิดอุบัติเหตุ ดังนั้น พอสรุปความเสียหายในแง่มุมทางเศรษฐกิจได้ดังต่อไปนี้

1. ดื่มแล้วเจ็บตายสร้างภาระหนักต่อระบบบริการสุขภาพ จากการรวบรวมสถิติผู้ประสบอุบัติเหตุบนท้องถนนพบว่าในภาวะปกติร้อยละเกี่ยวข้องกับการ“เมาแล้วขับ”และเพิ่มเป็นร้อยละ60 – 65 ในช่วงเทศกาลเมื่อคำนวณเฉพาะค่าวัสดุสำหรับการรักษาพยาบาลผู้ป่วยหนักกลุ่มนี้พบว่าต้องเสียค่าใช้จ่ายประมาณ 3,000- 10,000 บาทต่อรายและใช้จ่ายจะเพิ่มเป็น 3 เท่าสำหรับการรักษาในโรงพยาบาลเอกชนอย่างไรก็ตามสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยได้วิเคราะห์ไว้ว่าหากสามารถลดอุบัติเหตุจราจรคนเมาได้ร้อยละ 50 จะลดจำนวนผู้เสียชีวิตได้ปีละ 2,900 รายและลดการบาดเจ็บได้ปีละ 29,625 รายตัวเลขดังกล่าวบอกให้เราทราบว่าถ้าเราไม่ประมาทจนบาดเจ็บ หรือตายทุกคนจะช่วยประหยัดเงินของชาติ 13, 975 ล้านบาท

2. ครอบครัวสูญรายได้ลงขวดเหล้านับหมื่นล้านต่อปี ผลวิจัยภาคสนามของมูลนิธิเพื่อหญิงเมื่อปี พ.ศ. 2546 พบว่า ค่าใช้จ่ายในการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในครอบครัวที่มีผู้ดื่ม

---

[52]สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า, *ความรู้เกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์*, (ม.ป.ท.: ม.ป.ป.), หน้า 34.

แอลกอฮอล์สูงเฉลี่ยประมาณวันละ 100-300 บาท ซึ่งเมื่อคำนวณจำนวนผู้ดื่มขั้นต่ำประมาณ 13ล้านคน ในอัตราความถี่ของการดื่มประมาณสัปดาห์ละครั้งคิดเป็นเงินจ่ายในการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ถึง 4.68 หมื่นล้านบาทในแต่ละปีซึ่งเงินจำนวนนี้สามารถนำไปให้โรงเรียนได้ประมาณ 7,000 - 20,000 แห่ง

3. เศรษฐกิจประเทศทรุดลงแต่คนดื่มแอลกอฮอล์กลับเพิ่มจำนวนขึ้น ข้อมูลนี้เป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงมากเมื่อปี พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นช่วงวิกฤตเศรษฐกิจคนไทยดื่มแอลกอฮอล์เฉลี่ยต่อคนอยู่ที่110.6 ลิตรต่อคนปี พ.ศ. 2544 เพิ่มเป็น 125.9 ลิตรต่อคน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2539-2544 ผลลัพธ์ออกมาว่าคนไทยบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพิ่มขึ้นปีละ 15 ลิตรในเวลา 5 ปี จนถึงวันนี้ จำนวนคนที่ริเริ่มทดลองดื่มก็ยังเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งนับเป็นปัญหาใหญ่เรื่องหนึ่งของประเทศชาติที่ต้องมาตามแก้ปัญหาผลพวงจากคนดื่มแอลกอฮอล์ดังนั้นถ้าทุกคนรักประเทศไทยรักสังคมรักครอบครัวและรักตัวเองก็ไม่ควรเกี่ยวข้องหรือตกเป็นทาสของเครื่องดื่มที่ได้รับการขนานนามว่า “น้ำเปลี่ยนนิสัย” หรือ“เครื่องดื่มอายุสั้น” กันเลยและโปรดระลึกไว้เสมอว่าเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทั้งหลายอาจให้ความเพลิดเพลินสนุกสนานเพียงชั่วครู่แต่ชีวิตอาจพบกับความหดหู่ทุกข์ทรมานตราบจนสิ้นลมหายใจ

4. นโยบายและมาตรการควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ องค์การอนามัยโลก (WHO) ประมาณการว่าร้อยละ 4 ของการตายและความพิการทั่วโลกเกิดจากการบริโภคแอลกอฮอล์ซึ่งมากเกือบเท่าบุหรี่และมากกว่ายาเสพติดถึง 5 เท่าการบริโภคแอลกอฮอล์เกินควรทำให้เกิดปัญหาทางสังคมและสุขภาพต่าง ๆ เช่น ความเครียดการบาดเจ็บมะเร็งการเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ เกิดการเสพติดครอบครัวแตกแยกและการสูญเสียงานปัญหาเหล่านี้ไม่ได้เกิดแก่ผู้บริโภคแอลกอฮอล์เพียงผู้เดียวแต่มีผลกระทบต่อคนที่เกี่ยวข้องในสังคมอีกด้วยในประเทศกำลังพัฒนาที่มีอัตราการตายต่ำแอลกอฮอล์เป็นปัจจัยเสี่ยงอันดับแรกในเพศชายทำให้เกิดความสูญเสียถึง 9.8 % ของปีที่หายไปจากอายุเฉลี่ยเนื่องจากตายหรือพิการอันมีสาเหตุมาจากแอลกอฮอล์

อย่างไรก็ตามในขณะผู้บริโภคแอลกอฮอล์ทั่วโลกส่วนใหญ่เป็นผู้ชายผู้หญิงเป็นผู้ได้รับผลกระทบมากที่สุดไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงในครอบครัวหรือเงินจุนเจือครอบครัวที่ลดน้อยลงการดื่มแอลกอฮอล์อย่างหนักทำให้เกิดผลกระทบอย่างมากต่อผู้เยาว์โดยทำให้พฤติกรรมด้านอาชญากรรมของเด็กการบาดเจ็บและการได้รับการศึกษาที่ไม่สมบูรณ์ตามเกณฑ์มีอัตราสูงขึ้นประเทศไทยถือว่าเป็นประเทศที่พลเมืองมีการบริโภคแอลกอฮอล์บริสุทธิ์โดยเฉลี่ยต่อหัวสูงเป็นอันดับ 5 ของโลกจากฐานข้อมูลการบริโภคเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ขององค์การอนามัยโลก (WHO) ที่คำนวณการบริโภคแอลกอฮอล์บริสุทธิ์ต่อหัวต่อปีของประชากร พบว่า ปี พ.ศ. 2543 คนไทยบริโภคต่อหัวเท่ากับ13.59 ลิตรสูงเป็นอันดับ 5 รองจากโปรตุเกสสาธารณรัฐไอร์แลนด์บาฮาม่าส์และสาธารณรัฐเชกตามลำดับ

เป็นที่น่าสังเกตว่าประเทศไทยมีอัตราการดื่มสูงกว่าประเทศที่เข้าใจกันว่าดื่มมากเช่น ฝรั่งเศสเยอรมันรัสเซียอังกฤษสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นดังนั้นจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติครั้งล่าสุดปี พ.ศ. 2546 พบว่า คนไทยอายุ 11 ปีขึ้นไปที่ดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์มีจำนวน 18.61 ล้านคนหรือคิดเป็นร้อยละ 29.13 ของประชากรทั้งหมด 63.38 ล้านคน มีปริมาณการบริโภคเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์เฉพาะที่ผลิตเองภายในประเทศรวมทั้งหมดประมาณ 3,691 ล้านลิตรคิดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่า 1.5 แสนล้านบาท

5) ผลกระทบต่อศีลธรรม/จริยธรรม

คำว่า “ศีลธรรม” กับคำว่า “จริยธรรม” คำแรกคือ “ศีลธรรม” เป็นคำเก่าใช้กันมาในสังคมไทยจนกระทั่งไม่รู้ว่ามีความหมายอย่างไรแน่ชาวบ้านก็เข้าใจว่าปัจจุบันนี้ คนมีศีลธรรมหรือไม่มีศีลธรรมโดยมุ่งไปในเรื่องของการดำเนินชีวิตด้านภายนอกและการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นใหญ่และความรู้สึกจะบอกว่าเป็นเรื่องราวอยู่ร่วมกันแต่ก็มีนักปราชญ์บางท่านพยายามจะแยกว่ามันมาจากคำอะไรบางท่านก็บอกว่ามาจากศีลและธรรมศีลก็ คือ ข้อห้ามธรรมก็คือสิ่งที่แนะนำให้ประพฤติก็ตีความกันไปถ้าอย่างนั้น ศีลก็เป็นเรื่องในระดับของความประพฤติทั่วไปเช่นการอยู่ร่วมสังคมโดยเฉพาะก็คือการเว้นจากการเบียดเบียนกันจะได้อยู่ร่วมกันได้ดีส่วนธรรมก็คือคำแนะนำสั่งสอนการทำความรู้สึกของคนทั่วไปศีลธรรมมันไม่เข้าถึงเรื่องที่ลึกซึ้งอย่างนั้นเป็นเรื่องของการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นใหญ่เพราะฉะนั้นจึงมีการให้ความหมายอีกอย่างหนึ่งคือคำว่าธรรมเป็นคำว่าที่กว้างครอบคลุมหมดเราก็มาแบ่งธรรมเป็นระดับต่าง ๆ ธรรมในระดับศีล เรียกว่า ศีลธรรม จากนั้นก็มีสมาธิธรรมและปัญญาธรรมต่อไป

อย่างไรก็ตาม “จริยธรรม” จึงเป็นเรื่องของการประพฤติสิ่งที่ดีงามที่เน้นในการอยู่ร่วมกันในสังคมปัจจุบันก็ขยายไปถึงเรื่องสิ่งแวดล้อมทั่วไปด้วยถึงอย่างไรก็อยู่ในเรื่องสิ่งแวดล้อมนั้นเองคือ (1) สิ่งแวดล้อมทางสังคม (2) สิ่งแวดล้อมโดยธรรมชาติเป็นอันว่าจริยธรรมก็อยู่ในระดับสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องความประพฤติปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกตัวอย่างนี้จึงตรงกับคำว่าศีลธรรมในความหมายที่ว่าธรรมะระดับศีลศีลธรรมในทัศนะผู้รู้ทางศาสนาในสังคมอื่นแปลคำว่า ethic เทียบกับศัพท์ในพุทธศาสนาว่าศีลเท่านั้นเองเพราะฉะนั้นก็ลงกันว่า ethic คือเรื่องศีลเป็นธรรมระดับศีลจริยธรรมในความหมายของตะวันตกที่เราบัญญัติตาม ethic ก็หมายถึงเรื่องของศีลจึงสรุปได้ว่าจริยธรรมของฝรั่งเป็นแค่ศีลเท่านั้นเอง แต่ในความหมายทางพุทธศาสนาที่เรียกว่า “พรหมจริยะ” แปลว่า “จริยะอันประเสริฐ” หมายถึง ศีล สมาธิ ปัญญา

ฉะนั้น จึงเกิดความลักลั่นระหว่างความหมายของตะวันตกที่ไทยเอามาใช้กับตะวันออกหรือของฝรั่งที่ไทยเอามาเรียกกับพุทธศาสนาไม่เท่ากัน คำว่า “จริยะ” ในพุทธศาสนาได้แก่มรรคมีศีลสมาธิปัญญารวมหมดทั้งชุดส่วนของตะวันตกได้แค่ศีลนี้เป็นเรื่องของการพยายามหาความหมายตามศัพท์[29]

เมื่อย้อนกลับมาในเรื่องขอบเขตของจริยธรรมที่สัมพันธ์กับมนุษย์และการพัฒนามนุษย์ในเมื่อพุทธศาสนามองจริยะว่าคลุมทั้งเรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญา ดังนี้

(1) ศีล คือ เรื่องพฤติกรรมภายนอกที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งทางสังคมและวัตถุตลอดจนธรรมชาติ

(2) สมาธิ คือ เรื่องของจิตใจบางทีท่านใช้คำว่า “จิต” เหตุที่ใช้สมาธิ เพราะว่าสมาธิ เป็นตัวแกนสำคัญในการพัฒนาทางด้านจิตใจ เรียกง่าย ๆ ว่า จิตใจ

(3) ปัญญา คือ เรื่องของความรู้ความเข้าใจการมองเห็นเหตุผลคุณค่าตลอดจนเข้าถึงความจริงของธรรมชาติทำไมจึงว่ามีสามอย่างก็เพราะถือว่าตัวคนนี้ เป็นองค์รวมที่ใช้ศัพท์ปัจจุบันคือชีวิตของมนุษย์จะไปแยกส่วนออกเด็ดขาดจากกันไม่ได้คุณสมบัติและความเป็นไปทั้งหลายของชีวิตเป็นเพียงด้านต่าง ๆ ของชีวิตนั้นโดยเฉพาะที่สำคัญยิ่งก็คือว่ามันเป็นปัจจัยส่งผลกระทบต่อกันพฤติกรรมไม่สามารถแยกขาดจากจิตใจจิตใจไม่สามารถแยกขาดจากปัญญาพฤติกรรมกับปัญญาก็แยกกันไม่ได้

“จริยธรรม” จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมเพราะสังคมจะมีความสงบสุขและเจริญก้าวหน้าได้นั้นคนในสังคมจะต้องมีจริยธรรมที่ดีงามศีลธรรมและจริยธรรมนับว่าเป็นปัจจัยทางสังคมที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้สังคมมีความสงบสุขเรียบร้อยไม่มีปัญหาแต่หากบุคคลในสังคมขาดจริยธรรมแล้วสังคมจะวุ่นวายขาดความสงบสุขเต็มไปด้วยปัญหาคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นเครื่องกำหนดความเจริญและความเสื่อมของสังคมมูลเหตุของความไม่สงบในบ้านเมืองนั้นย่อมเกิดจากสาเหตุหลายประการแต่ประการที่สำคัญก็ คือ ความเสื่อมถอยทางจิตใจของคนในสังคมหากคนในสังคมได้รับการพัฒนาทางจิตใจให้มีจริยธรรมที่สูงก็จะสามารถทำให้สังคมมีความเจริญและมั่นคงเป็นผลดีต่อการพัฒนาประเทศส่วนเกณฑ์การวินิจฉัยความหมายและคุณค่าของหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อป้องกันความเข้าใจคลาดเคลื่อนหรือการมองที่ต่างทัศนะเบื้องต้นพึงศึกษาว่าจะมองจริยธรรมในแง่ใดก่อนไม่เช่นนั้นก็จะไม่สามารถพิจารณาจริยธรรมข้อนั้น ๆ ว่ามีจุดมุ่งหมายในเรื่องใดควรปฏิบัติต่อสังคมนั้น ๆ

ปัญหาการดื่มสุราในสังคมชาวพุทธไทย เห็นได้จากสถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับการดื่มสุราเมรัยแล้วก่อเหตุร้ายในสังคมขึ้น

ปัญหาเรื่องการข่มขืนหรือการล่วงละเมิดทางเพศ’ ยังคงเป็นปัญหาที่ใหญ่หลวงและยังคงเรื้อรังมากในประเทศไทย ซึ่งประเทศไทยมีสถิติความรุนแรงต่อผู้หญิงสูงเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก พบว่า ผู้หญิงถูกล่วงละเมิดทางเพศ ถูกกระทำความรุนแรงทางร่างกายหรือจิตใจ ไม่น้อยกว่า 7 คน/วัน และมีสถิติผู้หญิงที่เข้ารับการบำบัดรักษา แจ้งความร้องทุกข์ถึงประมาณปีละ 30,000 คน ตามคำกล่าวของคุณ ภรณี ภู่ประเสริฐ ผู้อำนวยการสำนักสนับสนุนสุขภาวะประชากรกลุ่มเฉพาะสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ขณะที่รายงานของสำนักงานว่าด้วยยาเสพ

ติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) พบว่า กว่าร้อยละ 87 ของคดีการถูกล่วงละเมิดทางเพศไม่เคยถูกรายงาน อีกทั้งจากการสำรวจสถานการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิง และบุคคลในครอบครัวของไทยระดับประเทศ พบความรุนแรงต่อผู้หญิงและบุคคลในครอบครัวเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 34.6 ในปี 2560 เป็นร้อยละ 42.2 ในปี 2563 โดยประเภทความรุนแรงสูงสุด คือ ความรุนแรงทางด้านจิตใจ คิดเป็นร้อยละ 32.3 รองลงมา คือ ความรุนแรงทางร่างกายร้อยละ 9.9 และความรุนแรงทางเพศร้อยละ 4.5 แน่นอนว่ามีหลากหลายปัจจัยกระตุ้นที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการล่วงละเมิดทางเพศ แต่ที่เรามักพบเห็นได้บ่อยครั้งตามข้อมูลการวิจัย ตัวเลขสถิติ หรือข่าวจากสื่อต่าง ๆ ก็คงหนีไม่พ้น ‘การล่วงละเมิดทางเพศที่มีปัจจัยกระตุ้นมาจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์’ ซึ่งการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นับเป็นหนึ่งในปัจจัยกระตุ้นสำคัญอับดับต้น ๆ ที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการล่วงละเมิดทางเพศ เนื่องจากแอลกอฮอล์เป็นสารเสพติดที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ส่งผลให้สูญเสียความยับยั้งชั่งใจ พร้อมทั้งกระตุ้นความก้าวร้าว จนอาจก่อให้เกิดพฤติกรรมความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศ ดังตัวอย่างข่าวที่ตกเป็นกระแสวิพากษ์วิจารณ์ก่อนหน้านี้ กรณีเด็กสาว 4 ราย อายุระหว่าง 16-18 ปี เข้าแจ้งความกับพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีกับ ส.ก. ท่านหนึ่ง โดยเหยื่อระบุว่าถูกล่วงละเมิดด้วยการกอด ลูบคลำ และจับบริเวณหน้าอก ภายหลังร่วมดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กัน...ผลกระทบจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศ ไม่เพียงแต่สร้างบาดแผลทางร่างกายที่บอบช้ำอันเนื่องมาจากการถูกทำร้ายหรืออาจเกิดการติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ แต่มันยังสร้างความเสียหายต่อสภาพจิตใจให้กับผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ ไม่ว่าจะเป็น ความกลัว ความวิตกกังวลใจ ขาดความมั่นใจ รู้สึกว่าตนเองแตกต่างจากคนอื่น หรือรู้สึกอับอาย จนทำให้เกิดภาวะเครียดและซึมเศร้า ในบางครั้งอาจรุนแรงถึงขั้นคิดฆ่าตัวตายได้[53]

สรุปได้ว่า ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับศรัทธาวิปริต ปัญหาเกิดจากขาดความศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา (ปัญญาสัมปยุต) จึงจัดเป็นสภาพปัญหาในสังคมไทยในปัจจุบัน กล่าวคือ ยังขาดปัญญาหรือความรอบรู้อย่างมีเหตุผล ไม่มีความละอายในการกระทำผิด ส่งผลถึงตนเอง ครอบครัว สภาพเศรษฐกิจ สังคม และส่งผลถึงการผิดจริยธรรมและผิดศีลธรรม ศีล 5 ย่อมส่งผลถึงความเสียหายซึ่งเกิดจากผู้ละเมิดที่กระทำมาจากตนเองที่ก่อขึ้น

2.2.2 ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับการผิดศีลธรรม

ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับการผิดศีลธรรม ซึ่งเกิดจากปัญหาการผิดศีลธรรม จะเห็นได้จากกรณีในสังคมไทยในปัจจุบันนั้นยังมีสภาพปัญหาเกี่ยวกับการไม่เชื่อผลของกรรมหรือการผิดศีลธรรมในเรื่องของกรรมอยู่มากมาย เช่น การทำแท้ง เป็นต้น

---

[53]“สุรา” หนึ่งในปัจจัยกระตุ้นสำคัญที่ทำให้เกิดการล่วงละเมิดทางเพศ, 26 เมษายน 2565 <https://alcoholstudy.in.th/index.php?ct=news&proc=main&id=16> (26 เมษายน 2566)

ในสังคมไทยปัจจุบันประสบปัญหาเกี่ยวกับการทำแท้ง โดยเจตนาหรือเจตนาก็ตาม อันเป็นปัญหาทั้งวัยรุ่น หรือปัญหาของสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน “ในทางวิทยาศาสตร์ในสมัยปัจจุบันที่กล่าวถึงการก่อกำเนิดของชีวิต หรือการปฏิสนธิในคนซึ่งการปฏิสนธิหมายถึงกระบวนการที่เซลล์สืบพันธุ์ของเพศชาย (สเปอร์ม) และเพศหญิง (ไข่) ที่เจริญเต็มที่มีการผสมรวมกันเป็นเซลล์เดียว (zygote) ส่วนใหญ่การปฏิสนธิจะเกิดขึ้นบริเวณท่อนาไข่ จากนั้น zygote ก็จะเริ่มมีการแบ่งตัวของเซลล์ทันทีหลังจากการปฏิสนธิและจะเคลื่อนตัวผ่านท่อนาไข่มาสู่โพรงมดลูกโดยใช้เวลาประมาณ 4 วันหลังจากเกิดการปฏิสนธิ ไข่ที่ได้รับการผสมแล้วจะไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า เซลล์ของไข่ก็จะเจริญแบ่งเป็นเซลล์ที่จะเจริญต่อไปเป็นรก (trophoblast) และส่วนที่จะเจริญไปเป็นตัวอ่อน (embryoblast) ประมาณวันที่ 4 เซลล์ของไข่นี้จะผ่านเข้ามาอยู่ในโพรงมดลูกแล้ว และใช้เวลาอีกประมาณ 2-3 วัน ลอยอยู่อย่างอิสระในโพรงมดลูกหลังจากนั้นประมาณวันที่7 เซลล์ไข่ก็จะเข้าสู่ระยะการฝังตัวลงในเยื่อบุมดลูกที่มีลักษณะหนาและนุ่มซึ่งมีโลหิตมาคั่งเมื่อเริ่มสัปดาห์ที่ 2 ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงของ embryoblast เซลล์ก็จะเจริญเป็นรูปทรงทั้งเซลล์ทรงสูงและทรงแบน ขณะเดียวกันเซลล์ที่เจริญเป็นส่วนของรกก็เจริญไปพร้อมกัน และเกิดโพรงพร้อมมีเยื่อหุ้มโพรงเพื่อให้เป็นที่อยู่ของน้ำคร่าและให้เป็นที่อยู่ของไข่ที่ฝังตัวและกาลังเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว ปลายสัปดาห์ที่ 2นี้ส่วนของembryoblast ก็มีการฝังตัวที่ผนังมดลูกได้อย่างสมบูรณ์จากนั้นก็มีการเจริญของเซลล์ต่าง ๆ ที่จะพัฒนาไปเป็นส่วนของเนื้อรก เป็นส่วนของระบบไหลเวียน และเจริญเป็นเซลล์ต่าง ๆ ของร่างกายทารกเช่นเป็นปากเป็นศีรษะ สัปดาห์ที่3 ไข่ที่ผสมแล้วที่เรียกว่า embryoblast ก็จะพัฒนาเป็นตัวอ่อนที่เรียกว่า embryo ขนาดยาวประมาณ 1.5 ซ.ม.มีการเจริญและพัฒนาการในครรภ์อย่างรวดเร็วมาก ทั้งระบบของท่อประสาทและระบบไหลเวียน สัปดาห์ที่ 4-8 เป็นช่วงที่มีการสร้างโครงสร้างต่าง ๆ ของตัวอ่อน มีการเจริญเป็นเนื้อเยื่อหรืออวัยวะที่เฉพาะลงไป เช่นเป็นส่วนของตา หู จมูก แขน ขา นิ้วมือ นิ้วเท้า ผิวหนัง ผม เล็บ กระดูกกล้ามเนื้อ เซลล์ของต่อมและเยื่อบุอวัยวะภายในต่าง ๆ เป็นต้นยังไม่สามารถแยกเพศได้ชัดเจนจนปลายสัปดาห์ที่ 8 ลักษณะเฉพาะของร่างกายภายนอกเกิดขึ้นแล้วถ้ามีสารก่อความผิดปกติเข้าไปสู่สิ่งแวดล้อมของตัวอ่อนอาจทาให้เกิดความผิดปกติแต่กำเนิดอย่างชัดเจน จึงถือเป็นระยะวิกฤตที่ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ สัปดาห์ที่ 9 ถึงสัปดาห์ที่ 38 ระยะนี้จะเรียก embryo ว่าทารกในครรภ์หรือ fetus เริ่มแยกเพศได้ปลายสัปดาห์ที่ 9 และชัดเจนในสัปดาห์ที่ 12 ทารกในครรภ์เจริญเติบโตและมีพัฒนาการไปตามอายุครรภ์และตามการได้รับการดูแลขณะตั้งครรภ์ ซึ่งสังเกตเห็นได้จากการตรวจร่างกาย หรือจากการตรวจโดยเครื่องมือที่ทันสมัย ทารกแรกเกิดครบกาหนดโดยทั่ว ๆ ไปจะมีอายุครรภ์ประมาณ 38 สัปดาห์ หรือ 40 สัปดาห์ น้ำหนักประมาณ 3,400 กรัม”[54]

---

[54]อำไพ จารุวัชรพาณิชกุล, *ความรู้เบื้องต้นการพยาบาลและผดุงครรภ์เล่ม 1 (ระยะตั้งครรภ์)*, พิมพ์ครั้งที่ 1, (เชียงใหม่ : ครองช่างพริ้นติ้ง จำกัด, 2554), หน้า 78-93.

จากค่านิยมการแต่งงานที่เปลี่ยนไป การแต่งงานเป็นกลไกทางสังคมทาให้เกิดครอบครัว อันประกอบด้วยพ่อ แม่และลูกในแต่ละสังคมย่อมมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกันไปโดยมีประเพณีหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น การกาหนดอายุแต่งงานที่เหมาะสม การไม่ให้พี่น้องแต่งงานกันเอง การมีพิธีแต่งงานการจดทะเบียนสมรส การตรวจร่างกายก่อนแต่งงานเพื่อป้องกันโรคติดต่อทางกรรมพันธุ์และการไม่มีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน เป็นต้น มีจุดประสงค์ที่จะให้ได้ลูกที่เกิดมาสมบูรณ์แข็งแรงแล้วก็ยังมีจุดประสงค์ที่จะให้ลูกเจริญเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ทั้งในด้านร่างกายจิตใจและสติปัญญาอีกด้วย ความอบอุ่นในครอบครัวจะเป็นสิ่งประกันที่ดีว่าลูกจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ แต่ค่านิยมปัจเจกบุคคลที่ได้แพร่หลายไปทั่วโลกและเริ่มแพร่หลายในสังคมไทยด้วยได้ทาให้การแต่งงานและการมีครอบครัวเป็นเรื่องล้าสมัยไปก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางสังคมใหม่ๆ เช่น การอยู่ร่วมกันโดยไม่แต่งงานการมีคู่รักสารองไว้อีกคน ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้ย่อมก่อให้เกิดปัญหาตามมาในภายหลังในผู้ที่ไม่มีวุฒิภาวะ

ผลกระทบการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น[55] ไม่ว่าจะเป็นการตั้งครรภ์ที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ก็ตามจะมีอัตราเสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนต่อมารดาและทารกทั้งในระยะตั้งครรภ์ระยะคลอดและหลังคลอดได้มากกว่าการตั้งครรภ์ในวัยผู้ใหญ่ทั้งนี้เนื่องจากมารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่ขาดความพร้อมทางร่างกายจิตใจอารมณ์สังคมและเศรษฐกิจเมื่อเกิดการตั้งครรภ์แม้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาตามปกติแต่มีผลเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางชีวเคมีและฮอร์โมนของร่างกายซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและอารมณ์การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นจึงเป็นภาวะวิกฤตที่ซ้ำซ้อนกับภาวะวิกฤตเดิมที่มีอยู่ก่อนตามพัฒนาการของวัยรุ่นจึงส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตทั้งในระหว่างการตั้งครรภ์จนถึงระยะหลังคลอด

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือข้ออ้างสำคัญของปัญหาเหล่านี้ และยังเป็นหนึ่งในทฤษฎีที่หลายประเทศเลือกเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาการทำแท้งและการค้าประเวณี ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือสิ่งที่บุคคลใด ๆ ยึดถือไว้ด้วยตนเอง อาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล โดยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ไม่อาจบรรทัดฐานได้โดยสังคม คือการที่ไม่มีใครสามารถบังคับได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลหนึ่งเป็นเช่นไร และมีความถูกและผิดอย่างไร หากสิ่งนั้นไม่ก่อความเดือดร้อนต่อผู้อื่นและไม่ได้เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ใด

หลักการกำหนดใจตนเอง ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ก็เป็นอีกทฤษฎีที่ถูกยกขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาการทำแท้งและการค้าประเวณีโดยหลักการกำหนดใจตนเองคือ หลักการที่อธิบายถึงสิ่งที่มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะเลือกด้วยตนเองว่าตนจะเลือกทางเดินชีวิตของตนเองอย่างไร และเลือกที่จะ

---

[55]Williams, R.P., *Family dynamics of pregnancy. In I.M. Bobak, D.L., D.L. Lowdermilk & M.D. Jensen. (Eds.),* (Maternity nursing, St. Louis: Mosby, 1995), p. 67.

กำหนดอนาคตของตนด้วยตัวเอง ไม่มีใครสามารถบังคับได้ หากมีการกระทาใดที่เป็นการบังคับไม่ให้มนุษย์เลือกกระทำ หรือไม่กระทาสิ่งใดก็ถือเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์

ประเทศที่มีปัญหาการทำแท้งและมีกฎหมายที่บัญญัติว่าการทำแท้งเป็นสิ่งผิดกฎหมาย เช่นเดียวกับประเทศไทย ซึ่งภายหลังได้ปฏิรูปกฎหมายและนาหลักการเหล่านี้มาปรับใช้กับการตรากฎหมายคือประเทศอังกฤษที่อนุญาตให้มีการทำแท้งได้หากการทำแท้งนั้นเข้าหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนดไว้ คือ ต้องผ่านการเห็นชอบของแพทย์อย่างน้อยสองคน และหญิงนั้นมีอายุครรภ์ไม่เกิน 24 สัปดาห์ โดยภายหลังการปฏิรูปกฎหมายดังกล่าว ปัญหาการทำแท้งเถื่อนจนก่อให้เกิดอันตรายในประเทศอังกฤษได้ลดจานวนลงจนแทบจะไม่มีเกิดขึ้นเลยเพราะการทำแท้งทาโดยผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญจึงมีความปลอดภัยสูงและสังคมยอมรับหญิงที่ทำแท้งให้กลับเข้ามาอยู่ในสังคมได้ ถึงแม้ว่าต่างประเทศไม่ได้กล่าวอย่างชัดเจนว่า ได้นำทฤษฎีเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และหลักการกำหนดใจตนเองมาใช้ในการแก้ปัญหาการทำแท้งและการค้าประเวณี แต่เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายของประเทศเหล่านั้นแล้วจะเห็นได้ว่า กฎหมายดังกล่าวมีการคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานเหล่านั้นโดยเฉพาะเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และหลักการกำหนดใจตนเองโดยการอนุญาตให้สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ถูกกฎหมาย ปัญหาการทำแท้ง สาเหตุหลักเกิดจากการที่สังคมมองว่าสิ่งเหล่านี้เป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรม และละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยการทำแท้งในประเทศไทยเป็นปัญหาที่มีมาอย่างยาวนานทุกชนชั้นและสังคมประสบปัญหานี้ โดยไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้

การทำแท้งในประเทศไทย กฎหมายไทยมุ่งเอาผิดแก่หญิงที่ทำแท้งและบุคคลใด ๆ ที่ทำให้หญิงนั้นแท้ง แม้จะมีกฎหมายรองรับการทำแท้งอย่างถูกกฎหมายของหญิงนั้นได้ โดยต้องเป็นการกระทาที่เข้าเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนดไว้คือต้องเป็นครรภ์ที่เกิดจากการกระทำที่ผิดกฎหมายหรือครรภ์นั้นเป็นอันตรายแก่หญิงและสังคมไทยไม่เห็นด้วยกับการทำแท้งอย่างยิ่งเพราะยึดถือเรื่องศีลธรรม และอ้างว่าสังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธไม่ควรเกิดสิ่งเหล่านี้เพราะจะทำให้สังคมเสื่อมทราม แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายออกมาเพื่อหวังจะแก้ปัญหาเหล่านี้ แต่สังคมไทยก็ยังเกิดการทำแท้งเถื่อนและการค้าประเวณีอยู่ดี และเมื่อพิจารณากฎหมายการทำแท้งและการค้าประเวณีของไทยนี้เห็นได้ชัดว่ากฎหมายดังกล่าวไม่ได้นำหลักการกำหนดใจตนเองและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นหลักการขั้นพื้นฐานของมนุษย์มาปรับใช้ในการตรากฎหมายเลย โดยเห็นได้จากการที่กฎหมายของไทยไม่เปิดโอกาสให้หญิงนั้นเลือกได้ด้วยตนเองตามหลักการกำหนดใจว่าตนจะเลือกทำแท้งหรือเก็บครรภ์ที่ตนคิดว่าจะทาให้ชีวิตเป็นปัญหานั้นไว้หรือไม่ ทั้งยังไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของหญิงว่าจะเลือกยึดถือสิ่งใด และในประเด็นเรื่องกฎหมายการค้าประเวณีก็เช่นเดียวกัน คือไม่นาหลักสิทธิการกำหนดใจตนเองมาปรับใช้กับกฎหมายเลยเพราะกฎหมายห้ามการค้าประเวณีอย่างเด็ดขาด ดังนั้นบุคคลใด ๆ ไม่มีสิทธิเลือกด้วยตนเองว่าจะประกอบอาชีพนี้เสมือนเป็นการลิดรอนสิทธิ

ขั้นพื้นฐานในด้านนี้ รวมถึงการตัดสินศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยบรรทัดฐานของสังคมแต่ไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่บุคคลเหล่านั้นยึดถืออีกด้วย[56]

สรุปความได้ว่า ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับการผิดศีลธรรม ซึ่งเป็นปัญหาจากการผิดศีลธรรมโดยเชื่อว่า การทำความผิดนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ส่งผลเสียหายอะไรหรือวิบากกรรมไม่ให้ผล จึงปรากฏลักษณะการทำความผิดศีลธรรมอยู่ทุกวัน ซึ่งจะเห็นได้จากปัจจุบันมีการทำผิดทั้งกฎหมายบ้านเมืองและผิดศีลธรรม คือ ปัญหาการทำแท้ง ซึ่งถือเป็นความผิดที่ร้ายแรง อันเกิดจากสภาพปัญหาส่วนตัวหรือความขัดแย้ง หรือยังไม่พร้อมในการที่จะตั้งครรภ์ และเป็นปัญหาการทำแท้งเป็นปัญหาที่แทรกซึมอยู่ในทุกสังคม ชนชั้น และเป็นปัญหาระดับชาติ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง จนเกิดปัญหาทำให้เกิดความเดือดร้อน (วิปฏิสาร) และที่สำคัญเป็นการก่อกรรมชั่ว เพราะไปฆ่าชีวิตของสัตว์อื่นตามหลักพระพุทธศาสนา

2.2.3 ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับการมีมิจฉาทิฏฐิ

ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับการมีมิจฉาทิฏฐิ กล่าวคือ การเข้าใจที่ผิด หรือการเห็นผิดเป็นชอบเนื่องจากการมีความศรัทธานั้นจะต้องประกอบด้วยปัญญาและความรู้สติปัญญากำกับด้วยเพื่อป้องกันความเสียหายในการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันการดำเนินชีวิตในสังคมไทยนั้น ยังประสบปัญหาเกี่ยวกับความคิด หรือความเห็น ความต้องการเพื่อที่จะได้มาในการดำเนินชีวิตที่มีความสุขให้มากขึ้น โดยไม่ยำเกรงหรือเกรงกลัวต่อการกระทำผิดศีลธรรมหรือกฎหมาย เพียงเพื่อสนองตัณหาของตนเองเท่านั้น เป็นต้น

ปัญหาความโลภของสังคมไทยนั้นยังเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ โดยในทางพระพุทธศาสนานั้นกล่าวถึงความโลภซึ่งเกิดจากสสภาพจิตที่ผิดเพี้ยน จิตที่คิดอยากได้ จิตมีความต้องการอย่างแรงกล้าหรือระดับของความโลภความต้องการนั้นต่างกัน แล้วแสดงออกมาสู่ของการกระทำผิด แสดงถึงพฤติกรรมที่เรียกว่า มิจฉาทิฐิ คือ ความเห็นผิด ซึ่งความเห็นผิดนี้จะเป็นตัวทำให้เกิดอกุศลมูลหรือกิเลสเกิดขึ้นในตัวบุคคลที่ถูกครอบงำอยู่ ซึ่งส่งผลถึงการทะทำชั่วทางใจ เรียกว่า มโนกรรม ได้แก่ การกระทำทางใจ ดังเช่น ความคิด ความเชื่อ ความเห็น การยึดถือ มโนกรรมนี้ในพุทธศาสนาถือว่ามีความสำคัญมาก เพราะมโนกรรมหรือการกระทำทางใจนี้หมายถึง กระบวนการคิดทั้งหมด ตั้งแต่ความคิดนึก การคิดปรุงแต่ง รวมทั้งความเชื่อถือ ความคิดเห็น ทัศนคติ ค่านิยม แนวความคิด ทฤษฎี ลัทธิ อุดมการณ์ทั้งหลาย ซึ่งทางพระใช้คำรวมคำเดียวว่า “ทิฏฐิ” เช่น สัมมาทิฏฐิ มิจฉาทิฏฐิ เป็นต้น มโนกรรม คือ ทิฏฐินี้เป็นตัวกำหนดทิศทางและความเป็นไปของสังคม ตลอดจนอารยธรรมของมนุษยชาติทั้งหมด

---

[56]มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, *ปัญหาการทำแท้งและค้าประเวณีในประเทศไทย*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://law.mfu.ac.th/law-news/law-detail/detail/News/5582> [26 เมษายน 2566].

ระดับของความโลภซึ่งมีหลายระดับที่ลดหลั่นกัน คือ ละเอียด กลาง หยาบ คนส่วนมากกว่าจะรู้ว่ามีความโลภก็ต่อเมื่อความโลภที่แสดงอาการรุนแรง แต่ไม่รู้เมื่อเป็นความโลภที่ละเอียด เช่นเราอาจจะรู้ว่าเป็นความโลภเมื่ออยากที่จะรับประทานอาหารที่อร่อยมาก ๆ หรือขณะที่อยากดื่มเหล้าหรือสูบบุหรี่ หรือมีความผูกพันยึดมั่นในตัวบุคคลและเป็นทุกข์เมื่อผู้เป็นที่รักตายไป เมื่อนั้นเราย่อมรู้ว่าความผูกพันทำให้เกิดทุกข์ แต่ปุถุชนโดยมากไม่รู้ว่ามีความโลภจิตเกิดดับเร็วมากไม่รู้ว่าความโลภเกิดในขณะไหนบ้าง ขณะที่สภาวธรรมปรากฏทางทวารใดทวารหนึ่งในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะเมื่อเป็นความโลภที่ไม่แรงกล้าถึงขั้นที่เป็นราคะหรือตัณหา ขณะใดที่รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสที่น่าพอใจปรากฏขณะนั้นความโลภย่อมเกิดขึ้น ในวันหนึ่ง ๆ ความโลภเกิดขึ้นนับครั้งไม่ถ้วน เมื่อความโลภเกิดขึ้นแล้วก็แสวงหาสิ่งเหล่านั้นมาครอง[57]

สถานการณ์สังคมไทยปัจจุบันกำลังประสบกับปัญหาสังคมต่าง ๆ เช่น อาชญากรรม ปล้น ฆ่าการลักทรัพย์ผู้อื่น หลอกลวง ฉ้อโกง คอร์รัปชั่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาเศรษฐกิจ กล่าวได้ว่าสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ มีสมุฏฐานเริ่มจากปัจเจกบุคคลบ้าง นโยบายของรัฐบ้าง แต่โดยสภาพทั่ว ๆ ไปแล้วปัญหาเหล่านี้จะเริ่มที่ตัวบุคคลเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าการบริหารของรัฐเข้าไม่ถึง หรือได้รับการบริการด้านสวัสดิการจากรัฐไม่เป็นธรรม คนเหล่านี้จึงกลายเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐ

จากสภาวการณ์ดังกล่าวนี้ นับว่ามีผลโดยตรงต่อตัวบุคคลเป็นสำคัญ เพราะเหตุนี้เองจึงเป็นที่มาของปัญหาความโลภอยากได้ และการแสวงหาในทางที่ผิดศีลธรรมในที่สุด มนุษย์ทุกคนล้วนมีความต้องการด้านปัจจัยสี่ คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรคด้วยกันทั้งสิ้น นอกจากนี้ความต้องการของมนุษย์บางคนในสังคมไม่ว่า จะอยู่ในฐานะใด ๆ ก็ตาม คือต้องการ กิน กาม เกียรติ เช่นกัน เมื่อต้องการแล้วไม่ได้ดังที่ต้องการย่อมทำ ให้จิตใจกระสับกระส่ายด้วยอำนาจของความโลภซึ่งเป็นมโนทุจริต หมายความว่า ทุจริตทางใจ ตามหลักพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ

1. คิดโลภอยากได้ของคนอื่น หรือของที่ไม่ควรจะได้
2. คิดอาฆาตปองร้ายผู้อื่น
3. คิดเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม[58]

เรื่องมโนทุจริตนี้ เรามักเห็นกันมากในสังคมไทยเช่นเดียวกัน ทุกวันนี้จะเห็นว่าคนเรามีความโลภไม่มีที่สิ้นสุด ร่ำรวยมากแล้วก็ยังไม่พอ ยังหาช่องทางทุจริตประพฤติมิชอบกอบโกย

---

[57]นีน่า วัน กอร์คอม, *พระอภิธรรมในชีวิตประจำวัน*, แปลโดยดวงเดือน บารมีธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา, 2532), หน้า 36-37.

[58]พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโณ), *ธรรมปริทรรศน์ 2 (อธิบายธรรมวิภาค ปริเฉทที่ 2)*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2539), หน้า 86.

ผลประโยชน์เข้าตัวมากขึ้นไปอีก คิดโลภไม่มีที่สิ้นสุดซึ่งความโลภนี้ก่อให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการประพฤติทุจริตตามมา เช่น การประกอบอาชญากรรมด้วยการปล้นฆ่า ลักทรัพย์ผู้อื่น การเล่นการพนันเพื่อหวังรวยทางลัด การเล่นหวยเถื่อนเป็นต้น[59] เหล่านี้ล้วนสร้างปัญหาในเชิงลบให้แก่สังคมทั้งสิ้นเมื่อพิจารณาลักษณะของความโลภตามที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันพอสรุปออกเป็น 2 ลักษณะ คือ[60]

1. ความโลภเชิงวัตถุนิยม

ความโลภเชิงวัตถุนิยม หมายถึง ความอยากมีเงินทอง อยากได้วัตถุสิ่งของต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่ต้องการมีเครื่องอำนวยความสะดวกในชีวิตประวัน เช่น เครื่องรับวิทยุ โทรทัศน์ เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องสื่อสารสมัยใหม่ เครื่องเล่นเพื่อความสนุกสนานนานาชนิด ตลอดจนเครื่องแต่งกายที่ทันสมัย[61] สิ่งเหล่านี้อำนวยความสะดวกสบายทำให้บริโภคจนเพลิดเพลิน บางครั้งก็เกินความพอดีการพิจารณา ความโลภ เป็นเรื่องของวัตถุนิยมนี้ คือ การที่บุคคลมุ่งจะเสริมสร้างสถานของตนเองให้มั่งคั่งร่ำรวยในทรัพย์สิน พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนให้รู้ประมาณและบรรเทาแต่ต้องไม่โลภอยากได้ของบุคคลอื่น แต่บุคคลสามารถใช้ความเพียรพยายาม กำลังสติ กำลังทรัพย์กำลังความคิดของตน เพื่อสร้างสถานะความร่ำรวยได้ ตราบใดที่ยังไม่ละเมิดในทางทรัพย์สินผลประโยชน์ของบุคคลอื่น ตราบนั้นก็ยังชื่อว่าอยู่ในขอบข่ายของศีลธรรม[62]

อนึ่ง ในระดับที่สูงขึ้นไปหรือมองให้ละเอียดลงไปอีก “การสะสมทรัพย์สินไว้มากเกินความจำเป็นถือว่าเป็นความโลภเหมือนกันเท่าไรเรียกว่า เกินความจำเป็น จุดนี้ทุกคนรู้พอดีด้วยตนเอง ท่านมหาตมะ คานธี กล่าวว่า การสะสมทรัพย์ไว้เกินความจำเป็นเป็นการขโมย”[63]

อธิบายได้ว่า ทรัพย์สมบัติในโลกเป็นของกลางเป็นของโลกมีไว้เพื่อคนในโลก ใครที่สะสมถือกรรมสิทธิ์ไว้เป็นส่วนตัวมากเกินไป ย่อมทำให้ผู้อื่นขาดแคลนยากในการแสวงหาและบริโภค ใช้สอยในประเด็นความโลภเชิงวัตถุนิยมนี้ มองในแง่ของจิตนิยม คือ ความหมกมุ่นพัวพันในทรัพย์สินของตน เฝ้าพิทักษ์รักษาเอาใจจดจ่อจนกลายเป็นเครื่องกังวล หรือไปไหนไม่ได้ มีความตระหนี่ถี่เหนียวแน่นอย่างยิ่ง อาการอย่างนี้ก็จัดว่าเป็นความโลภอย่างละเอียดเหมือนกัน ต้องแก้ด้วยการพิจารณาเนือง ๆ ถึงโทษของการหวงแหนว่า เป็นสนิมของใจ ทำตนให้ตกเป็นทาสของสิ่งที่มี ก็จะลดอาการความโลภชนิดนี้ลงได้บ้างบุคคลที่มีความโลภไม่รู้ประมาณในการแสวงหา และอยาก

---

[59]สุพัตรา สุภาพ, *ปัญหาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2535), หน้า 82-83.

[60] อุทิศ เชาวลิต, เพื่อความแตกต่าง, *วารสาร พ.ส.ล.*, ปีที่ 34 ฉบับที่ 232 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2545) : 31-32.

[61]แสง จันทร์งาม, *พุทธศาสนาวิทยา*, (กรุงเทพมหานคร : บรรณาคาร, 2512), หน้า 155.

[62]พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโณ), *ธรรมปริทรรศน์ 2 (อธิบายธรรมวิภาค ปริเฉทที่ 2),* หน้า 63.

[63]วศิน อินทสระ, *พุทธจริยศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, 2549), หน้า 107.

ได้จนเกินความจำเป็นก็จัดว่าเป็นความโลภอย่างกลางเช่นกัน “ตามทฤษฎีวิเคราะห์ความโลภในระดับนี้จะปรากฏขึ้นในจิตสำนึกหรือก่อนจิตสำนึก”[64]

“ความโลภอยากได้ของผู้อื่นในทางที่ไม่ชอบธรรมจนต้องโกงหรือแย่งชิงเขาเป็นต้นก็จัดอยู่ในประเภทของความโลภอย่างหยาบ”[65] อนึ่งเมื่อมองในแง่บริโภคนิยมทำให้วิเคราะห์ได้ในมิติของกาม 2 อย่าง คือ

“กิเลสกาม หมายถึง กิเลสเป็นเหตุใคร่ ซึ่งเป็นเจตสิกที่เศร้าหมองชักใจให้อยากได้ ได้แก่ราคะโลภะ อิจฉา (ความอยากได้)”[66] “และวัตถุกาม หมายถึง วัตถุที่น่าใคร่ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รสสัมผัส”[67]

กิเลสกาม คือ กิเลสสายโลภะที่มีอยู่ภายในจิตใจบุคคล ที่ทำให้บุคคลมีความพอใจยินดี รักใคร่ ปรารถนา ไขว่คว้าต้องการจะได้สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นวัตถุกามหรือพัสดุอันน่าใคร่เนื่องจากโลกของเราเป็นโลกแห่งสัมผัส สิ่งที่ใจของบุคคลมีความใคร่ ความพอใจยินดี ซึ่งได้แก่ สิ่งที่เป็นรูป เสียง กลิ่น รส เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ที่ใจไปกำหนดว่า รูปสวย

การปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าจึงทรงมุ่งเน้นไปที่การบรรเทากิเลส คือ กลุ่มกิเลสกาม ไม่ได้มุ่งไปแก้ที่ฝ่ายวัตถุกาม เพราะวัตถุกามเป็นผลผลิตของธรรมชาติ เป็นเพียงกำหนดรู้ไว้เท่านั้น ไม่ควรสร้างเงื่อนไขว่าเป็นสิ่งที่ตนจะต้องได้มาครอบครองไว้[68]

ด้วยเหตุนี้ บุคคลจึงไม่ควรโลภจัดและไม่ควรสะสมทรัพย์ไว้เกินความจำเป็นเพราะว่าถ้าเราเป็นคนที่มีความสามารถมาก ก็จะมีโอกาสสะสมทรัพย์สินไว้เป็นส่วนตัวได้มากจนเกินความจำเป็น คนที่มีความสามารถน้อยด้อยปัญญาก็จะขาดแคลนลำบากในการแสวงหาทรัพย์มาเลี้ยงชีพ ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ก็จะตกอยู่เฉพาะในมือของผู้มีอำนาจทางการเงิน ทรัพยากรธรรมชาติในโลกนี้น่าจะเพียงพอเลี้ยงชาวโลกได้อีกนาน ถ้าชาวโลกช่วยกันละความละโมบโลภมากลงเสียบ้างดังที่ท่านมหาตมคานธีกล่าวว่า “ทรัพยากรธรรมชาติมีเพียงพอสำหรับทุกคนในโลก แต่ไม่พอเพียงสำหรับคนโลภเพียงคนเดียว”[69] เมื่อเป็นอย่างนี้ สภาพปัญหาสังคมก็จะออกมาในลักษณะที่ว่าคนที่มั่งมีก็มีมากเกินไป คนที่ยากจนก็ขาดแคลนเกินไปทำให้ประเทศชาติพัฒนาได้ช้า

---

[64]จำลอง ดิษยวณิช, *จิตวิทยาของความดับทุกข์*, (เชียงใหม่ : กลางเวียง การพิมพ์, 2544), หน้า 58-59.

[65]วศิน อินทสระ, *พุทธจริยศาสตร์*, หน้า 106.

[66]พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์,* พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543), หน้า 18.

[67]เรื่องเดียวกัน, หน้า 268.

[68]พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโณ), *ธรรมปริทรรศน์ 2 (อธิบายธรรมวิภาคปริเฉทที่ 2)*, หน้า 13.

[69]วศิน อินทสระ, *พุทธจริยศาสตร์,* หน้า 107.

2. ความโลภทางสังคม

ความโลภทางสังคม หมายถึง สภาพที่บุคคลเกี่ยวข้องทางสังคมและมีความต้องการให้สังคมยอมรับมากขึ้น เช่น การอยากมีชื่อเสียง การอยากเป็นคนเด่นคนดัง การซื้อตำแหน่งหน้าที่การงานที่สูงขึ้น ความต้องการเป็นผู้บังคับบัญชาและการอยากเป็นนักการเมืองเป็นต้นความโลภทางสังคมนี้ หากอยู่ในจุดที่ควบคุมไม่ได้ย่อมดิ้นรนไปในลักษณะของความทะเยอทะยานแล้วมักจะดำเนินไปในทางที่ผิดศีลธรรม ผู้วิจัยเสนอปัญหาความโลภในสังคมจากข่าวในปัจจุบัน

1. รวบ 2 โจรจักรยานยนต์. ก่อเหตุชิงทรัพย์ 2 คดี มีหมายจับหลายพื้นที่

ข่าวกรณีที่ 1 “2 โจรวัยรุ่นก่อเหตุชิงทรัพย์อย่างอุกอาจท้าทายกฎหมาย ตำรวจหลายโรงพักต้องช่วยสกัด จับกันวุ่นทั้งคืนอาละวาดคืนเดียว 2 คดีติดๆกัน ทั้งควงปืนจี้ชิงรถจักรยานยนต์ และขี่รถจักรยานยนต์ประกบเหยื่อจี้ชิงกระเป๋าอย่างอุกอาจ ไปจนมุมตำรวจ สน.ทุ่งมหาเมฆ ที่ตั้งด่านก้าวสกัดจับร่วมกับตำรวจ สน.บางโพงพาง ตรวจสอบพบประวัติยาวเหยียดทั้งที่เพิ่งอายุแค่ 19 ปี

โจรวัยรุ่นอาละวาดชิงทรัพย์ครั้งนี้ เปิดเผยขึ้นเมื่อเวลา 03.40 น. วันที่ 28 ม.ค. พ.ต.ท.พงษ์พันธุ์ พลหาญ สว. (สอบสวน) สน.วัดพรยาไกร รับแจ้งเหตุชิงทรัพย์บริเวณหน้าวัดไทร ถนนพระราม 3 แขวงบางโคล่ เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานครไปตรวจสอบที่เกิดเหตุพร้อมเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายป้องกันและปราบปราม และตำรวจฝ่ายสืบสวน ที่เกิดเหตุพบผู้เสียหายนายปราโมทย์ ทับทิมเทศ อายุ 30 ปีอาชีพขี่รถจักรยานยนต์รับจ้าง ยืนรอให้การด้วยท่าทางตื่นตระหนกว่า ระหว่างขี่รถจักรยานยนต์ไปรับลูกค้าที่เรียกใช้บริการผ่านแอปพลิเคชันโบลท์ ไดรเวอร์ (bolt driver) ลูกค้าปักหมุดบริเวณหน้าวัดไทร ระหว่างจอดรอลูกค้ามีคนร้ายเป็นชาย 2 คน ขี่รถ จยย.แบบผู้หญิงสีขาว ไม่ติดแผ่นป้ายทะเบียน ทำทีมาถามหาปั๊มน้ำมันแล้วชักปืนสั้นแบบแมกกาซีนไม่ทราบขนาดออกมาจี้ชิงรถจักรยานยนต์ฮอนด้า สกู๊ปปี้ไอสีน้ำเงิน ทะเบียน อทอ 582 กรุงเทพมหานคร และโทรศัพท์มือถือที่ติดอยู่กับรถหลบหนีไป เจ้าหน้าที่เร่งแจ้งวิทยุสกัดจับเบื้องต้นไม่พบตัวคนร้าย

ต่อมาเวลา 04.20 น. พ.ต.ท.พงษ์พันธุ์ พลหาญ สว. (สอบสวน) สน.วัดพระยาไกร รับแจ้งเหตุชิงทรัพย์อีกคดีภายในซอยจันทน์ 51 แยก 6 แขวงวัดพระยาไกร เขตบางคอแหลม ไปตรวจสอบพร้อมเจ้าหน้าที่สายตรวจและฝ่ายสืบสวนพบนายพันธ์เทพ อนันอภิบุตร อายุ 20 ปี และนายอรรณพ สาธินวน อายุ 17 ปีผู้เสียหาย ยืนรอด้วยท่าทางตื่นตระหนกเช่นกัน ให้การว่าระหว่างขี่รถ จยย.กลับบ้านย่านสีลม ถึงที่เกิดเหตุมีคนร้าย 2 คนขี่รถจักรยานยนต์มาประกบด้านข้างแล้วบอกให้จอดรถ จากนั้นชักปืนจี้บังคับเอากระเป๋าสะพายที่มีโทรศัพท์มือถือยี่ห้อออปโป้ 2 เครื่องหลบหนีไปอย่างรวดเร็ว

ระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกำลังสอบปากคำผู้เสียหายอยู่นั้น รับแจ้งจากเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจร สน.วัดพระยาไกรว่าพบบุคคลต้องสงสัยรูปพรรณตามที่ผู้เสียหายระบุบริเวณแยกเจริญราษฎร์ กำลังขี่รถติดตามไปอย่างกระชั้นชิด ผู้ต้องสงสัยกำลังขี่รถจักรยานยนต์หลบหนีมุ่งหน้าถนนพระราม 3 เลี้ยวซ้ายเข้าถนนรัชดาภิเษก ผ่านหน้าห้างเซ็นทรัล พระราม 3 พ.ต.ท.พงษ์พันธุ์ตัดสินใจพานายพันธ์เทพและนายอรรณพผู้เสียหายขึ้นรถสายตรวจติดตามไป พร้อมทั้งประสานไปยัง สน.ใกล้เคียงให้ร่วมกันสกัดจับ โดยแจ้งเส้นทางการหลบหนีทางวิทยุสื่อสารเป็นระยะ

หลังจากผู้ต้องสงสัยขี่รถจักรยานยนต์ไปถึงแยกรัชดาตัดถนนนราธิวาสราชนครินทร์ เจ้าหน้าที่ตำรวจ สน.ทุ่งมหาเมฆ และ สน.บางโพงพาง ตั้งจุดสกัดจับทันพอดี เมื่อผู้ต้องสงสัยเห็นตำรวจเกิดอาการตกใจจนพลาดท่าทำรถจักรยานยนต์ล้มได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย จึงถูกตำรวจเข้าควบคุมตัวไว้ได้พร้อมรถจักรยานยนต์ฮอนด้า ซุปเปอร์คัพ สีเขียว-ขาว ไม่ติดแผ่นป้ายทะเบียน พาหนะที่ใช้ก่อเหตุ

ต่อมาผู้เสียหายทั้ง 2 คนตามมาถึงสามารถชี้ตัวผู้ต้องหาทั้ง 2 คนได้อย่างถูกต้อง ทราบชื่อนายอดิศร กลั่นบางแก้ว อายุ 19 ปี และนายสุภกรณ์ พึ่งพุทธ อายุ 19 ปี สอบสวนเบื้องต้นทั้งคู่ยอมรับว่าก่อนหน้านี้ใช้ปืนบีบีกันจี้ชิงรถจักรยานยนต์บริเวณหน้าวัดไทร แล้วนำรถจักรยานยนต์ที่จี้มาได้ไปซ่อนไว้ใกล้สนามฟุตบอลในซอยสุดประเสริฐ 4 ห่างจุดก่อเหตุประมาณ 2 กม. ส่วนปืนตัดสินใจโยนทิ้งข้างทางบริเวณท้ายซอยสาธุประดิษฐ์ 28 ตำรวจจึงพาตัวไปตรวจยึดอาวุธปืนบีบีกันและรถจักรยานยนต์ของกลางไว้ได้ ส่วนสาเหตุที่ต้องก่อคดีอุกฉกรรจ์ถี่ยิบอย่างไม่เกรงกลัวกฎหมายทั้งคู่รับสารภาพว่า ต้องการเงิน เนื่องจากไม่มีเงินใช้จ่าย

ตรวจสอบประวัตินายสุภกรณ์ พึ่งพุทธ พบมีหมายจับคดีชิงทรัพย์หลายพื้นที่ในเขตความรับผิดชอบของกองบัญชาการตำรวจนครบาล (บช.น.) เบื้องต้นแจ้งข้อหาร่วมกันชิงทรัพย์ในเวลากลางคืน โดยใช้ยานพาหนะเพื่อกระทำความผิด ส่งพนักงาน สอบสวน สน.วัดพระยาไกร ดำเนินคดี และประสานพนักงานสอบสวนโรงพักที่นายสุภกรณ์เคยก่อเหตุให้มาอายัดตัวดำเนินคดีต่อไป”[70]

2. สาวท้องแก่วิ่งราวทอง 8 บาท แต่ไม่รอด เผยเจ้าของร้านเป็นแชมป์วิ่งเก่า

ข่าวกรณีที่ 2 “สาวท้อง 8 เดือน ติดพนันออนไลน์ วิ่งราวทอง 8 บาท หลังเห็นเจ้าของร้านทองอายุ 73 ปี เฝ้าร้านคนเดียว แต่สุดท้ายไม่รอดโดนจับกุม เผยเจ้าของร้านเป็นแชมป์วิ่งเก่า วันที่ 22 เมษายน 2566 มีรายงานว่า เมื่อวันที่ 21 เมษายน ที่ผ่านมา เจ้าหน้าที่ ร.ต.อ.คเณศ งามประเสริฐ รอง สว.สอบสวน สภ.เมืองสมุทรปราการ รับแจ้งเหตุวิ่งราวร้านทอง โดยพลเมืองดีสามารถจับกุมตัวผู้ก่อเหตุเอาไว้ได้ เหตุเกิดร้านทองวั้นฟุง ตั้งอยู่ในตลาดปากน้ำ ต.ปากน้ำ อ.เมือง

---

[70]*รวบ 2 โจรจยย. ก่อเหตุชิงทรัพย์ 2 คดี มีหมายจับหลายพื้นที่*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/2615156> [24 เมษายน 2566].

สมุทรปราการ หลังรับแจ้งจึงเดินทางไปตรวจสอบ พบผู้ก่อเหตุคือ นางสาวณัชนก อายุ 28 ปี ซึ่งกำลังตั้งครรภ์ได้แปดเดือน ก่อนคุมตัว พร้อมของกลาง ทองรูปพรรณเป็นสร้อยคอ หนัก 3 บาท 2 เส้น สร้อยข้อมือ 2 บาท 1 เส้น มาสอบสวน ที่ สภ.เมืองสมุทรปราการ

จากการสอบสวนผู้ต้องหารายนี้ มีอาชีพทำขนมขายออนไลน์ ก่อนเกิดเหตุทำทีมาเลือกซื้อสร้อยคอทองคำและออกอุบายกับทางเจ้าของร้านวัย 73 ปี ขอดูสร้อยคอน้ำหนัก 3 บาท จำนวนสองเส้น และสร้อยข้อมือน้ำหนัก 2 บาท หนึ่งเส้น

จากนั้นหญิงสาวคนร้ายรายนี้ออกอุบาย ทำทีบอกกับทางเจ้าของร้านว่าขอดูสร้อยคอทองคำน้ำหนักห้าบาทอีกหนึ่งเส้นพอทางเจ้าของร้านนำสร้อยคอห้าบาทมาผู้ต้องหาเลือกดูจึงออกอุบายต่อว่า สร้อยคอห้าบาทเส้นนี้คล้ายกับมีคราบน้ำยาจึงขอให้ทางเจ้าของร้านเอาไปล้างให้หน่อย จังหวะที่นายสมพงษ์วัย 73 ปี เจ้าของร้านหันไปเพื่อหยิบน้ำยาล้างทอง ผู้ต้องหาได้รวบสร้อยคอและข้อมือที่วางบนตู้กระจกวิ่งหนีออกจากร้านไปอย่างรวดเร็ว เจ้าของร้านจึงตะโกนแจ้งคนในร้านและแม่ค้าใกล้เคียงก่อนจะวิ่งตามคนร้ายกระทั่งตามจับตัวได้ทัน

นายสมพงษ์ เพตราไชอนันต์ อายุ 73 ปี เจ้าของร้านทอง บอกว่า ก่อนหน้านี้เมื่อวันพุธที่ผ่านมา หญิงสาวรายนี้ได้มาติดต่อขอดูข้อมือทองคำไว้ชิ้นหนึ่งแล้ว น้ำหนักสองบาท โดยบอกว่าชอบลายนี้และจะกลับมาซื้อ ซึ่งตนเองก็ไม่ได้เอะใจอะไรคิดว่าเป็นลูกค้าปกติ

กระทั่งมาวันนี้พอเปิดร้านได้ไม่นานคนร้ายรายนี้ก็เข้ามาติดต่อขอเลือกซื้อทองก่อนจะลงมือก่อเหตุ ซึ่งในขณะนั้นตนเองอยู่เฝ้าร้านเพียงลำพัง ซึ่งคนร้ายรายนี้คงมาดูลาดเลาไว้ล่วงหน้าและเห็นว่าร้านมีเพียงตนเองซึ่งอายุมากแล้วเฝ้าอยู่ คงคิดว่าก่อเหตุง่ายวิ่งตามไม่ทัน สุดท้ายไปไม่รอดตามจับกุมตัวได้ในที่สุด ขณะที่ครอบครัวร้านทองเผย คุณสมพงษ์ วัย 73 ปี เจ้าของร้านทองคนนี้ ดีกรีไม่ธรรมดาเป็นถึงแชมป์นักวิ่งมาก่อนและเป็นคนชอบออกกำลังกาย จึงมีสุขภาพแข็งแรงและวิ่งได้เร็ว

ต่อมา พ.ต.อ.นพดล ช่างเรือง ผกก.สภ.เมืองสมุทรปราการ คุมตัวผู้ต้องหาไปทำแผนประกอบคำรับสารภาพ บริเวณร้านทองดังกล่าว โดยใช้เวลาประมาณ 20นาทีก่อนที่จะคุมตัวไปสอบสวนเพิ่มเติมที่ สภ.เมืองสมุทรปราการเบื้องต้นผู้ต้องหาอ้างว่า เรียนจบถึงปริญญาตรีและเคยเป็นผู้จัดการของร้านสะดวกซื้อ มาระยะหลังไปติดการพนันออนไลน์ บาคาร่า จึงออกอุบายชักชวนเพื่อนร่วมลงทุนขายของ เพื่อนจึงให้เงินยืมมา 170,000 บาท เพื่อไปลงทุน แต่ผู้ต้องหารายนี้กลับไม่เอาเงินที่ได้มาจากเพื่อนไปลงทุนตามที่ตกลงกันไว้และนำเงินทั้งหมดไปเล่นการพนันออนไลน์กระทั่งเสียการพนันจนหมดตัว

ต่อมาถูกเพื่อนที่ให้ยืมเงินทวงเงินอย่างหนัก จนครอบครัวส่งเงินให้จำนวน 30,000 บาท เพื่อให้ผู้ต้องหารายนี้นำไปคืนเจ้าหนี้ก่อนบางส่วน แต่ผู้ต้องหากลับนำเงินจำนวน

30,000 ที่ได้มาไปเล่นการพนันออนไลน์ต่อ ไม่ยอมไปคืนจนกระทั่งเงินหมดตัว ตัดสินใจมาลงมือก่อเหตุในครั้งนี้ เบื้องต้นแจ้งข้อหาวิ่งราวทรัพย์ ส่งตัวให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อไป”[71]

3 ด่วน จับ ‘แอม’ อดีตเมียรองผกก. วางไซยาไนด์ในอาหารฆ่าน้องก้อย หวังลักทรัพย์ จับได้คาศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะ กทม. นำตัวไปสอบปากคำ

ข่าวกรณีที่ 3 “จากกรณีนางทองพิน เกียรติชนะสิริ อายุ 63 ปี น.ส.นิภาวรรณ ขันวงษ์ อายุ 35 ปี มารดา และพี่สาว ของน.ส.ศิริพร ขันวงษ์ หรือก้อย อายุ 32 ปี เท้าแชร์ชาว จ.กาญจนบุรี ที่เป็นลมวูบเสียชีวิตเป็นปริศนาขณะเดินทางไปทำบุญปล่อยปลากับเพื่อนสนิทที่ริมท่าน้ำแม่น้ำแม่กลอง พื้นที่ อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี เข้าร้องทุกข์ตำรวจกองปราบ ช่วยตรวจสอบความผิดปกติเกี่ยวกับสาเหตุการเสียชีวิต พร้อมเชื่อว่าน่าจะเป็นการฆาตกรรม โดยมีนางสรารัตน์ รังสิวุฒาพรณ์ หรือแอม อดีตภรรยาของตำรวจระดับรองผกก. ในพื้นที่จ.ราชบุรี เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการตายดังกล่าว ตามที่เคยมีการนำเสนอไปแล้ว

เมื่อเวลา 11.00 น. วันที่ 25 เม.ย.66 พล.ต.อ. ดำรงศักดิ์ กิตติประภัสร์ ผบ.ตร. สั่งการ พล.ต.อ.สุรเชษฐ์ หักพาล รอง ผบ.ตร. พล.ต.ท.จิรภพ ภูริเดช ผบช.ก. พล.ต.ต.มนตรี เทศขันธ์ ผบก.ป. พ.ต.อ.ปทักษ์ ขวัญนา ผกก.5 บก.ป. นำกำลังจับกุม นางสรารัตน์ รังสิวุฒาพรณ์ หรือ แอม ผู้ต้องหาตามหมายจับศาลอาญา ที่ 1285/2566 ลงวันที่ 25 เม.ย. 2566 ข้อหา “ฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน” พร้อมของกลาง ขวดไซยาไนด์ ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญที่เชื่อได้ว่า น.ส.สรารัตน์ มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเสียชีวิตของน.ส.ศิริพร จริง โดยเจ้าหน้าที่สามารถจับกุมตัวนางสรารัตน์ ได้ที่ศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะ กทม.

จากแนวทางสืบสวนเจ้าหน้าเชื่อว่า นางสรารัตน์ น่าจะเป็นผู้นำไซยาไนด์ (Cyanide) ซึ่งเป็นสารเคมีอันตราย ผสมใส่อาหารให้ผู้ตายรับประทาน เพื่อหวังลักทรัพย์สินมีค่าต่าง ๆ ของผู้ตาย ซึ่งขณะนี้เจ้าหน้าที่อยู่ระหว่างนำตัวมาสอบปากคำยังกองบังคับการปราบปราม (บก.ป.)”[72]

สรุปความว่า ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับการมีมิจฉาทิฐิ เพราะปัญหาสังคมไทยจากสถานการณ์ข่าวในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าผู้กระทำผิดนั้นได้มีจิตเป็นอกุศลมูล ถูกความโลภถูกมิจฉาทิฏฐิครอบงำคือ ความเห็นผิด เพียงเพื่อต้องการทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง โดยไม่คิดถึงบาปบุญคุณโทษ ขาดสัมมาทิฐิ ไม่ได้พิจารณาโดยไตร่ตรอง แยกแยะผิดชอบชั่วดี ย่อมส่งผลถึงมโนกรรม

---

[71]“สาวท้องแก่วิ่งราวทอง 8 บาท แต่ไม่รอด เผยเจ้าของร้านเป็นแชมป์วิ่งเก่า”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/news/local/2685843>. [24 เมษายน 2566].

[72]“ด่วน จับ ‘แอม’ อดีตเมียรองผกก. วางไซยาไนด์ในอาหารฆ่า น้องก้อย หวังลักทรัพย์ จับได้คาศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะ กทม. นำตัวไปสอบปากคำ”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news>. [24 เมษายน 2566].

และกายกรรมเกิดขึ้น ขาดการไตร่ตรองพิจารณา แยกแยะผิดชอบชั่วดี ส่งผลถึงกรรมที่เกิดขึ้นผิดกฎหมายบ้านเมืองทั้งยังผิดศีลธรรมด้วย

2.2.4 ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตนั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องมีและต้องดำเนินไปจนกว่าจะสิ้นชีวิต การดำเนินชีวิตของคนเรานั้นต้องประกอบไปด้วยคุณงามความดี ดังนั้นการดำเนินชีวิตจึงเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับมนุษย์เรา ชีวิตที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์นั้นแสนยาก และยิ่งได้มาพบพระพุทธศาสนาก็นับว่าเป็นของยากยิ่งไปอีก เรียกได้ว่าต้องสะสมบุญมามากพอสมควร จึงได้เกิดมาเป็นพุทธศาสนิกชนได้ ดังนั้น เมื่อเกิดมาและได้ตระหนักรู้เช่นนี้แล้ว ก็ควรใช้ชีวิตอย่างมีจุดมุ่งหมายตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าด้วยการศึกษาให้รู้ให้เข้าใจ และน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติทางกาย วาจา ให้ถูกต้องเหมาะสมดีงามเป็นมงคลเป็นความสุขแก่ชีวิต ในทางกลับกัน ถึงแม้ว่าได้ชื่อว่านับถือศาสนาพุทธ แต่ไม่เคยพาตัวเองเข้าไปศึกษาหาความรู้ในหลักธรรมคำสอน โอกาสที่จะเข้าถึงธรรมก็มีน้อย การน้อมนำหลักธรรมมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตมีน้อยมากทำให้หลงผิดไปสู่การประพฤติทุจริต ก่อกรรมทำชั่วมีมากขึ้นและทำให้ชีวิตได้รับความทุกข์จากกรรมชั่วที่ทำทั้งในภพนี้และภพหน้า ดังนั้น การดำเนินชีวิตของแต่ละคนนั้นต้องพิจารณาให้ดีว่าจะมุ่งไปทางใด คือ สุคติ ทุคติ หรือเพื่อหลุดพ้น

ในพระพุทธศาสนา ถือว่าระบบจริยศาสตร์มีบทบาทสำคัญอยู่ 2 บท ได้แก่ ช่วยปัจเจกบุคคลสามารถดำเนินชีวิตส่วนตัวของเขาอยู่ได้อย่างเป็นสุขและสังคมส่วนรวมก็ดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุขด้วย พระพุทธศาสนาเชื่อว่าความสงบสุขของสังคมอ้างอิงอยู่กับจริยธรรมของแต่ละคนในสังคม เมื่อปัจเจกบุคคลมีคุณธรรม สังคมส่วนรวมย่อยพลอยสงบสุขด้วยจริยศาสตร์บุคคลเป็นพื้นฐานของจริยศาสตร์ส่วนสังคม[73]

การดำเนินชีวิตในแต่วันนั้นจะต้องประกอบด้วยการประกอบอาชีพที่สุจริตเพื่อต้องการหาเลี้ยงตนเอง ครอบครัว เพื่อให้เกิดความสงบสุขหรือในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า สัมมาอาชีวะ พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของสัมมาอาชีวะว่า หมายถึง การเลี้ยงชีวิตชอบ คือเว้นจากเลี้ยงชีวิตโดยทางที่ผิด เช่น โกงเขา หลอกลวง สอพลอ บีบบังคับขู่เข็ญ ค้ามนุษย์ ค้ายาเสพติด ค้ายาพิษ เป็นต้น[74]

หลักการของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา สอนให้งดเว้นการเลี้ยงชีพในทางที่ไม่สมควร เรียกว่า มิจฉาวณิชชา คือการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด เพราะเป็นอาชีพที่ส่งเสริมการเบียดเบียนและการทำลายชีวิต หลักการของสัมมาอาชีวะจะต้องเว้นจากการประกอบอาชีพทั้ง 5 ประการ คือ 1)

---

[73]สมภาร พรมทา, *พุทธปรัชญากับปัญหาจริยศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 27.

[74]พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต*), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ 12, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, 2548), หน้า 331.

สัตถวณิชชา การค้าขายศัสตราอันเป็นเครื่องประหาร เช่น หอกดาบ ปืน ระเบิด เป็นต้น 2) มังสวณิชชา การค้าขายสัตว์มีชีวิต 3) มัชชวณิชชา การค้าขายสิ่งมึนเมา 4) วิสวณิชชา การค้าขายยาพิษ[75]

การดำเนินชีวิตที่ดีงามนั้นจะต้องยึดหลักสุจริต 3 ประการ คือ

1. การหาเลี้ยงชีวิตชอบทางกาย เรียก กายสุจริต
2. การหาเลี้ยงชีวิตชอบทางวาจา เรียก วจีสุจริต
3. การหาเลี้ยงชีวิตชอบทางใจ เรียก มโนสุจริต[76]

“สัมมาอาชีวะ” หมายถึง การเว้นจากมิจฉาชีพทุกชนิด ประกอบแต่การงานที่สุจริต ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่น สัมมาอาชีวะเป็นหลักธรรมข้อหนึ่งในมรรค 8 ซึ่งเป็นแนวทางการดับทุกข์หรือการแก้ไขปัญหาชีวิต มุ่งผลในทางปฏิบัติให้ทุกคนจัดการกับชีวิตที่เป็นอยู่จริง ๆ ในโลกนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการเลี้ยงชีพที่ถูกต้องของคนแต่ละคน โดยอยู่บนพื้นฐานการดำเนินชีวิตด้วยการประพฤติชอบ หรือการเลี้ยงชีพชอบเรียกว่าสุจริต 3 ได้แก่ การเลี้ยงชีพชอบทางกาย การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา การเลี้ยงชีพชอบทางใจ

นอกจากนี้พระพุทธศาสนาสอนให้งดเว้นการเลี้ยงชีพในทางที่ไม่สมควร เรียกว่า มิจฉา-วณิชชา คือการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด เพราะเป็นอาชีพที่ส่งเสริมการเบียดเบียนและการทำลายชีวิต ประกอบด้วย

1) สัตถวณิชชา การค้าขายศรัตราอันเป็นเครื่องประหาร เช่น หอก ดาบ ปืน เป็นต้น
2) สัตตวณิชชา การค้ามนุษย์
3) มังสวณิชชา การค้าสัตว์สำหรับฆ่าเป็นอาหาร
4) มัชชวณิชชา การค้าขายสิ่งมึนเมา
5) วิสวณิชชา การค้าขายยาพิษ[77]

การที่พระพุทธศาสนาสอนให้ละเว้นการค้าขายศัตราวุธก็เพราะเห็นว่า เป็นเครื่องมือแห่งการเข่นฆ่าทำลายชีวิตทั้งต่อตัวมนุษย์และสัตว์อื่น การแสวงหาเลี้ยงชีพตนเองให้อยู่รอดจากการค้าศัตราวุธก็เท่ากับเป็นการดำรงชีวิตจากการฆ่าทำลายโดยเฉพาะกับชีวิตมนุษย์ด้วยกันเอง

การสอนให้ละเว้นการค้ามนุษย์ก็เพราะว่า มนุษย์มีสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานและมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์เหมือนกัน มนุษย์จะซื้อขายมนุษย์ด้วยกันเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องอย่างยิ่ง การค้าขายมนุษย์เท่ากับเป็นการลดค่ามนุษย์ลงไปเป็นสัตว์หรือสิ่งของ การแสวงหากำไรจากการค้ามนุษย์

---

[75]องฺ.ปญฺจก. 22/177/186.

[76]ที.ปา. 11/228/227.

[77]องฺ.ปญฺจก. 22/177/186.

จะทำให้มนุษย์กดขี่เบียดเบียนกันเองอย่างรุนแรง โดยกลุ่มมนุษย์ที่มีกำลังอำนาจมากกว่าจะกดขี่เบียดเบียนมนุษย์กลุ่มที่ด้อยโอกาสกว่าเป็นสินค้า ซึ่งเป็นการย่ำยี่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยกันเอง

การสอนให้ละเว้นการค้าขายสัตว์มีชีวิตก็เพราะว่า สัตว์ก็รักชีวิตของตนเองเหมือนกัน การแสวงหาเลี้ยงชีพจากการค้าขายสัตว์เป็นบ่อเกิดของการเบียดเบียน และการทำลายชีวิตเป็นการดำรงชีวิตตนเองให้อยู่รอดบนความทุกข์ของสัตว์อื่น อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้มีการกระทำผิดกฎหมายของผู้ลักลอบค้าขายสัตว์ป่าสงวน หรือหากเป็นการค้าขายสัตว์เพื่อใช้แรงงาน ทางพระพุทธศาสนาก็สอนให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเมตตาและกรุณาต่อสัตว์การสอนให้ละเว้นการค้าขายน้ำเมาก็เพราะยึดหลักการที่ว่า การขายเป็นการส่งเสริมการผลิตและส่งเสริมการดื่ม และการดื่มน้ำเมาเป็นสาเหตุของการประกอบกิจกรรมที่ก่อให้เกิดทุกข์ และเป็นโทษทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นได้หลายประการ

การสอนให้ละเว้นการค้าขายยาพิษก็เพราะว่า ยาพิษทำลายชีวิตมนุษย์ โดยเฉพาะการใช้สารพิษปลอมปนไปกับอาหารเพื่อให้น่ารับประทาน ทำให้ผู้บริโภคได้รับสารพิษโดยตรง ส่งผลกระทบต่อชีวิต ทำให้สูญเสียอวัยวะหรือทุพลภาพ แม้ไม่ตายก็ทำให้สุขภาพจิตและสุขภาพร่างกายเสื่อมโทรมอย่างรุนแรง นอกจากนี้การใช้สารเคมีต่าง ๆ ยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

การค้าขายดังกล่าวมานี้ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาถือเป็นการประกอบการงานที่มีโทษ คือ มีโทษต่อผู้อื่นและต่อสังคมส่วนรวมด้วย หากอาชีพเหล่านี้เข้าสู่ทางสังคมย่อมเป็นการส่งเสริมให้คนในสังคมกระทำผิดทางจริยธรรมได้ง่ายขึ้นและส่งผลกระทบเชิงลบต่อสังคมหลายด้าน

การดำเนินชีวิตในสังคมชาวพุทธไทยบางกลุ่มหรือบางส่วนนั้นได้ประกอบอาชีพที่สุ่มเสี่ยงต่อการผิดกฎหมายและผิดศีลธรรม จริยธรรม ประกอบชีพที่ทุจริตต่าง ๆ มากมาย อันเป็นสภาพปัญหาการดำเนินชีวิตผิดหลักทางพระพุทธศาสนา อันจะส่งผลให้เกิดโทษทางโลกและทางธรรม เพราะไม่เชื่อกฎแห่งกรรมที่กระทำอยู่ ไม่เชื่อผลของกรรมที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและสังคม ทำให้เกิดความเดือดร้อนตนเองและผู้อื่น ซึ่งมีประเด็นดังต่อไปนี้

1. สระบุรีขยายผลจับรถลอบขนยาบ้าเครือข่าย "บังโจ" ยึดของกลางเกือบ 8 ล้านเม็ด

ข่าวกรณีที่ 1 “กรณี ตร.สระบุรี ปิดถนนมิตรภาพ จับแก๊งยา “บังโจ” ลอบขนยาบ้าจากอีสานลอตใหญ่เกือบ 8 ล้านเม็ด ได้ผู้ต้องหา 6 คน รถอีก 3 คัน รวมมูลค่ากว่า 200 ล้าน เผยจะนำยาลงภาคใต้ โดยบางส่วนนำมาพักที่สระบุรี

เมื่อเวลา 10.00 น. วันที่ 21 เม.ย. 2566 พล.ต.ต.วิชิต บุญชินวุฒิกุล ผบก.ภ.จว.สระบุรี ได้รับรายงานจากสายสืบว่า จะมีขบวนการขนยาเสพติดรายใหญ่ลำเลียงยาเสพติดผ่านเข้ามาในพื้นที่ จ.สระบุรี จึงสั่งการให้ พ.ต.อ.เกษดา วัชรานนท์ รอง ผบก.ภ.จว.สระบุรี พ.ต.อ.สิงห์ สิงห์เดช รอง ผบก.ภ.จว.สระบุรี พ.ต.อ.ไกรสร ศรีอำพร ผ.ก.ก.สส.ภ.จว.สระบุรี พร้อมกำลัง ตั้งด่านสกัดจับกุม

บริเวณริมถนนมิตรภาพระหว่าง หลัก กม.ที่ 23 ม.5 ต.ทับกวาง อ.แก่งคอย จ.สระบุรี ฝั่งขาล่องเข้าตัวเมืองสระบุรี พบรถต้องสงสัยวิ่งผ่านมา เป็นรถยนต์เก๋งยี่ห้อนิสสัน รุ่นอัลเมร่า สีดำ หมายเลขทะเบียน กธ 6256 ปราจีนบุรี และรถกระบะยี่ห้ออีซูซุ สีขาวแบบตอนครึ่ง หมายเลขทะเบียน บล 4824 กรุงเทพมหานคร วิ่งตามกันมาจึงส่งสัญญาณให้หยุดรถแต่ รถทั้ง 2 คันกลับเร่งเครื่องขับหลบหนี เจ้าหน้าที่จึงขับรถไล่ติดตามจับกุม และสามารถสกัดจับกุมได้ที่บริเวณเชิงสะพานต่างระดับแก่งคอย-บ้านนา ควบคุมผู้ที่นั่งมาในรถคันละ 2 คน รวม 4 คน

สอบสวนเบื้องต้นกลุ่มผู้ต้องหารับว่ายังมีรถอีกคันใช้ขนยาเสพติดเป็นจำนวนมากวิ่งตามหลังมา เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงได้ใช้รถบรรทุกปิดถนน บริเวณหน้าปั๊มน้ำมันเชลล์ ใกล้จุดตั้งด่าน กม. 23 จับกุมรถอเนกประสงค์ยี่ห้อมิตซูบิชิ รุ่นปาเจโร่ สีดำ หมายเลขทะเบียน ฎฉ 9175 กรุงเทพมหานคร มีผู้นั่งมาในรถจำนวน 2 คน พบภายในตัวรถได้ถอดเบาะที่นั่งแถวกลางและหลังออกทั้งหมดจนโล่ง ได้บรรทุกกระสอบ ภายในบรรจุยาเสพติดเป็นจำนวนมากเต็มคันรถ เจ้าหน้าที่จึงควบคุมผู้ต้องหาทั้งหมด (รถยนต์ 3 คัน) ผู้ต้องหา 6 คน ไปที่กองบังคับการตำรวจภูธร จ.สระบุรี

ผลการตรวจค้นพบ ยาเสพติด (ยาบ้า) ที่บรรทุกมากับรถปาเจโร่จำนวน 19 กระสอบ ภายในกระสอบมียาบ้ามัดละ 1 หมื่นเม็ด รวมจำนวนกว่า 7 ล้าน 6 แสนเม็ด อาวุธปืนบีบีกัน (ดัดแปลง) ใช้กระสุนปืน .380 แบบแม็กกาซีน อยู่ในรถยนต์เก๋ง และรถกระบะอีซูซุ คันละ 1 กระบอก กระสุน 21 นัด และกระสุนปืนลูกซอง (เบอร์ 12) อีก 4 นัด จึงรวบรวมตรวจนับของกลางทั้งหมดไว้เป็นหลักฐาน ซึ่งยาบ้าทั้งหมดที่จับได้ในครั้งนี้มูลค่ากว่า 200 ล้านบาท

ต่อมา พล.ต.ท.จิรพัฒน์ ภูมิจิตร์ ผบช.ภ.1. นายผล ดำธรรม ผู้ว่าราชการ จ.สระบุรี พ.อ.เพิ่มศักดิ์ ขุนโขลน รอง ผอ.กอ.รมน.จ.สระบุรี เดินทางมาดูของกลาง/ร่วมสอบสวนผู้ต้องหา และร่วมแถลงข่าวกับสื่อมวลชนด้วย พล.ต.ท.จิรพัฒน์ ภูมิจิตร์ ผบช.ภ.1 การจับกุมขบวนการยาเสพติดในครั้งนี้เป็นการจับกุมจากการขยายผลจากการจับกุมยาเสพติดรายย่อยในพื้นที่ อ.พระพุทธบาท หัวหน้าแก๊งเป็นคนทางภาคตะวันออกชื่อ "แก๊ง บังโจ" และสมุนเป็นชายทั้งหมดอีก 5 คน อายุระหว่าง 25-55 ปี แต่ละคนล้วนเคยต้องคดียาเสพติดมาแล้วทั้งสิ้น ผู้ต้องหารับสารภาพว่าเป็นเพียงผู้รับจ้างขนได้เที่ยวละ 3 แสนบาท ทำมาแล้ว 4-5 ครั้ง โดยไปนำยาบ้ามาจากชายแดนประเทศเพื่อนบ้านภาคอีสานนำไปส่งภาคตะวันออกเพื่อลำเลียงต่อไปยังภาคใต้ และส่วนหนึ่งนำมาส่งที่ จ.สระบุรี

ด้าน พล.ต.ต.วิชิต บุญชินวุฒิกุล ผบก.ภ.จว.สระบุรี กล่าวเพิ่มเติมว่า การจับกุมกลุ่มแก๊งยาเสพติดล้วนเป็นการขยายผลจากการจับกุมรายย่อยมาก่อนเป็นไปตามนโยบายของผู้บังคับบัญชาในรอบ 3 เดือน ก่อนหน้านี้ตำรวจภูธร จ.สระบุรี สามารถจับกุมเครือข่ายยาเสพติดได้ของกลางมากกว่า 18 ล้านเม็ด ครั้งนี้เป็นครั้งที่ 3 ที่จับได้ของกลางเป็นจำนวนมาก

ด้านนายตั๊ก (คนขับรถ) ยอมรับสารภาพว่าตนเองเป็นคนขับรถรับยาบ้ามาจากจังหวัดมุกดาหาร ไม่ทราบว่าจำนวนเท่าไร ตนเองเป็นคนขับรถงาน เป็นรถมิตซูบิชิ (ปาเจโร่) โดยนำยาบ้ามาส่งปลายทางจังหวัดสระบุรี ซึ่งมาด้วยกัน 3 คัน"[78]

2.ปคม.จับเจ๊กุ๊กกิ๊ก ค้ากามเด็ก เปิดร้านอาหารบังหน้า ผกก.เมืองบุรีรัมย์ แจงยิบ

ข่าวกรณีที่ 2 "ตำรวจ ปคม.บุกรวบเจ๊กุ๊กกิ๊ก เจ้าของร้านอาหาร ลอบค้ากามเด็กสาวคอยเชียร์แขกนำออกไปนวดได้ คิดค่าตัวคนละ 2 พัน ขณะที่ ผกก.สภ.เมืองบุรีรัมย์ ยันที่ผ่านมาตรวจสอบกวดขันเป็นประจำ ยอมรับรอดสายตา

เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2566 ผู้สื่อข่าวรายงานว่า พล.ต.ต.ศารุติ แขวงโสภา ผบก.บก.ปคม. สั่งการให้ พ.ต.อ.สุรพงษ์ ชาติสุทธิ์ รอง ผบก.ปคม. พ.ต.อ.มนูญ แก้วก่ำ ผกก.3 บก.ปคม. พ.ต.ท.กฤษฎา พลายละหาร พ.ต.ต.เชษฐ์ศุภากร พิริยะพงษ์พันธ์ พ.ต.ต.เอกรัฐ จันทรมณี สว.กก.3 บก.ปคม.ร่วมกับ กก.สส.ภ.จว.บุรีรัมย์ จับกุม น.ส.เตือนใจ หรือเจ๊กุ๊กกิ๊ก อายุ 35 ปี ในความผิดฐานค้ามนุษย์ โดยการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากการค้าประเวณีเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี เพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่น เป็นธุระจัดหา, บังคับ ขู่เข็ญ ชักจูง ส่งเสริม หรือยินยอมให้เด็กประพฤติตนไม่สมควร พรากผู้เยาว์อายุกว่าสิบห้าปีแต่ไม่เกินสิบแปดปีไปเพื่อการอนาจารโดยผู้เยาว์เต็มใจด้วย, ตั้งสถานบริการโดยไม่ได้รับอนุญาต, ให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ทำงานในสถานที่ที่มีอาหาร สุรา น้ำชา จำหน่ายบริการโดยมีผู้บำเรอสำหรับปรนนิบัติลูกค้า จับกุมได้ที่ร้านอาหารในพื้นที่ ต.อิสาณ อ.เมืองบุรีรัมย์ เหตุการณ์ดังกล่าวสืบเนื่องจากเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2566 ตำรวจ กก.3 บก.ปคม. ร่วมกับ ตำรวจ สภ.เมืองบุรีรัมย์ ได้ลงพื้นที่ตรวจสอบร้านอาหารแห่งหนึ่ง ในพื้นที่ ต.อิสาณ อ.เมืองบุรีรัมย์ หลังจากได้รับแจ้งว่า มีการนำเด็กหญิงอายุต่ำกว่า 18 ปี มาลักลอบค้าประเวณี

จากการตรวจสอบพบ ร้านดังกล่าวเปิดเป็นสถานบริการให้ลูกค้าเข้ามาดื่มกินเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และจัดให้เด็กสาวอายุ 16-17 ปี จำนวน 4 คน มาเป็นพนักงานคอยให้บริการลูกค้า โดยมี น.ส.เตือนใจ หรือเจ๊กุ๊กกิ๊กเป็นเจ้าของร้าน มักจะแนะนำลูกค้าว่า พนักงานดังกล่าวสามารถนำออกไปนวด และร่วมประเวณีได้ คิดค่าตัวคนละ 2,000 บาท ทางร้านหัก 300 บาท เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงได้วางแผนเข้าจับกุม น.ส.เตือนใจ พร้อมคัดแยกเหยื่อเด็กสาวทั้ง 4 ราย ก่อนนำตัวผู้ต้องหาส่ง กก.3 บก.ปคม. ดำเนินคดีต่อไป

สอบถาม พ.ต.อ.ศิริวัฒน์ สมกิจศิริ ผกก.สภ.เมืองบุรีรัมย์ ทราบว่า กรณีดังกล่าวไม่เคยได้รับรายงาน หรือได้รับการร้องเรียนมาก่อน เนื่องจากที่ผ่านมาชุดตำรวจที่มีหน้าที่รับผิดชอบได้ไปตรวจการณ์เป็นประจำ ที่ผ่านมาพบว่าร้านนี้เป็นร้านอาหารธรรมดาเจ้าหน้าที่จึงไม่เข้มงวดมากนัก ส่วนการลักลอบค้าประเวณีเด็กต่ำกว่า 18 ปีนั้น ทางโรงพักได้ร่วมกันตรวจสอบเป็นประจำ

---

[78]*"สระบุรีขยายผลจับรถลอบขนยาบ้าเครือข่าย "บังโจ" ยึดของกลางเกือบ 8 ล้านเม็ด"*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:, <https://www.thairath.co.th/news/crime> [26 เมษายน 2566].

เช่นเดียวกับครั้งนี้ที่ตำรวจ สภ.เมืองบุรีรัมย์ ได้ข้อมูลมา จึงเข้าร่วมตรวจค้น และพบผู้กระทำผิดดังกล่าว”[79]

3. ภูธรภาค 6 จับขบวนการอาวุธสงครามข้ามชาติเตรียมส่ง อูซี่-อาก้า ขายเมียนมา

ข่าวกรณีที่ 3 “ตำรวจภูธรภาค 6 โชว์ผลงานจับขบวนการค้าอาวุธข้ามชาติ หลังตามยึดปืน AK-47 และปืนกลมืออูซี่ เตรียมส่ง ขายเมียนมา พร้อมผู้ต้องหา 4 ราย เผยแพ็กกล่องส่งบริษัทเอกชน ส่งดำเนินคดี สภ.แม่ระมาด เมื่อเวลา 11.00 น. วันที่ 6 เมษายน 2565 พล.ต.ท.อัคราเดช พิมลศรี ผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค 6 ได้เดินทางมาที่ กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดตาก ต.น้ำรึม อ.เมือง จ.ตาก ในการแถลงข่าวการจับกุมอาวุธปืนสงคราม ผ่าน บริษัทขนส่งเอกชน ในพื้นที่ สภ.ท่าสองยาง และ สภ.แม่ระมาด จังหวัดตาก ชายแดน ไทยเมียนมาโดยมี พล.ต.ต.ระวีพรรษ อมรมุนีพงษ์ รอง ผบช.ภ.6, นายสมชัย กิจเจริญรุ่งโรจน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดตาก, พล.ต.ต.ปกปภพ บดีพิทักษ์ ผบก.ภ.จว.ตาก, พ.อ.กฤษณ์ กิตยาธิวัฒน์ เสนาธิการกองกำลังนเรศวร, พ.ต.อ.โอภาส คงเมือง รอง ผบก.ภ.จว.ตาก,

ทั้งนี้ สืบเนื่องจากการข่าวของชุดปราบปรามอาชญากรรม ภ.6 มีข้อมูลว่าจะมีการลักลอบค้าอาวุธสงคราม ในเขต 5 อำเภอแนวชายแดนของจังหวัดตาก โดยใช้วิธีการอำพราง ลักลอบส่งอาวุธสงครามผ่านบริษัทขนส่ง ของเอกชน จึงได้รายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ ต่อมา พล.ต.ท.อัคราเดช พิมลศรี ผบช.ภ.6 ได้สั่งการให้ชุด ปราบปรามอาชญากรรมตำรวจภูธรภาค 6 ประสานการปฏิบัติกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ บูรณาการกำลังร่วมกับ ทหารและฝ่ายปกครองในพื้นที่

จนกระทั่งเมื่อวันที่ 4 เม.ย. 65 เจ้าหน้าที่ตำรวจชุดจับกุมได้ร่วมกันตรวจยึดอาวุธปืนสงครามแบบ AK-47 หรือ อาก้า จำนวน 5 กระบอก ที่บรรจุอยู่ในกล่องพัสดุของบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง สาขาท่าสองยาง และทำการสืบสวนขยาย ผล จนสามารถจับกุมตัวนายซออ่องซาทุย ไม่มีนามสกุล อายุ 29 ปี สัญชาติเมียนมา พักอาศัยอยู่ที่บ้านในพื้นที่ ม.6 ต.แม่อุสุ อ.ท่าสองยาง จ.ตาก ในข้อหา “มีอาวุธปืนที่นายทะเบียนไม่สามารถออกใบอนุญาตให้ได้ไว้ ในความครอบครองโดยผิดกฎหมาย และเป็นบุคคลต่างด้าวเข้ามาและอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับ อนุญาต” จากนั้นจึงได้ขยายผลเข้าตรวจค้นบ้านพักตามที่อยู่ปลายทางซึ่งมีผู้ต้องหาเป็นผู้เช่า พบกล่องพัสดุจำนวน 3 กล่อง จากการตรวจสอบพบอาวุธปืนอีกจำนวนหลายรายการ ได้แก่ อาวุธปืนพกสั้นขนาด 9 มม.ไม่มีทะเบียนได้จำนวน 4 กระบอกและปืนกลเบาอูซี่จำนวน 1 กระบอกพร้อมแม็กกาซีน 1 ซอง เจ้าหน้าที่ตำรวจชุดจับกุมจึงทำการตรวจยึดไว้เป็น ของกลางในคดี ซึ่งนายซออ่องซาทุย ให้การรับสารภาพว่าอาวุธปืนทั้งหมดเป็นของตนเอง ซึ่งมีหน้าที่รับแทน นายปูเล่ พ่อค้าอาวุธ ที่อยู่ในประเทศเมียนมา

---

[79]“*ปคม.จับเจ๊กุ๊กกิ๊ก ค้ากามเด็ก เปิดร้านอาหารบังหน้า ผกก. เมืองบุรีรัมย์ แจงยิบ*”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/news/crime>. [26 เมษายน 2566].

ต่อมาจากขยายผลเพิ่มเติมของเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดจับกุม ยังทราบว่ามีการส่งพัสดุซึ่งบรรจุอาวุธปืนสงครามในลักษณะเดียวไปที่บริษัทขนส่งเอกชนรายหนึ่ง สาขาแม่ระมาดอีกด้วย จึงประสานข้อมูลให้ สภ.แม่ระมาด เข้าทำการตรวจสอบพัสดุที่บริษัทขนส่งฯ จนกระทั่งสามารถจับกุมผู้ต้องหาได้อีก 3 ราย ได้แก่ นายภูดิศ ภูวดลพนา อายุ 20 ปี ขับรถยนต์ อีซูซุ สีเทา หมายเลขทะเบียน บน 5698 ตาก โดยมี นายวา ไม่มีนามสกุล อายุ 24 ปี และ นายโพแหล่แหล่ ไม่มีนามสกุล อายุ 24 นั่งมาด้วย เพื่อจะรับ กล่องพัสดุ 2 กล่อง ของกลางที่เป็น อาวุธปืน สงครามอาก้าจำนวน 7 กระบอก นำตัวผู้ต้องหาพร้อมของกลางส่ง พงส.สภ.แม่ระมาด ดำเนินคดีตามกฎหมาย

พล.ต.ท.อัคราเดช พิมลศรี ผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค 6 กล่าวว่า การจับกุมขบวนการลักลอบค้าอาวุธปืนสงครามครั้งนี้ เป็นความสำเร็จด้านการข่าวที่ เจ้าหน้าที่ 3 ฝ่าย ทหาร ตำรวจและฝ่ายปกครอง ในพื้นที่ชายแดน ทำงานร่วมกันอย่างกลมเกลียว โดยได้รับความร่วมมือจากภาคเอกชน ในฐานะพลเมืองดี ที่ช่วยสอดส่องพัสดุ สินค้า ที่ มีพิรุธต้องสงสัย ตรงตามสายข่าวที่ได้รับมาก่อนหน้านี้ จนสามารถตรวจพบและทำการตรวจยึดและจับกุมขบวนการลักลอบค้าอาวุธสงคราม ได้จำนวนมาก ที่จะส่งขายไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งอาวุธปืนทุกกระบอกมีสภาพพร้อมใช้งานทันที”[80]

สรุปความว่า ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เป็นสภาพปัญหาของการดำเนินชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทยนั้น ได้ประสบปัญหาเกี่ยวกับการกระทำผิดตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น ค้ายาบ้า ค้าประเวณี ค้าอาวุธ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันสังคมชาวไทยพุทธบางกลุ่มคนบางส่วนยังเกิดปัญหาอยู่ในปัจจุบัน โดยไม่แยกแยะผิดชอบชั่วดี ขาดสติสัมปชัญญะ เกิดความประมาทในการดำเนินชีวิต เพราะหลงผิดเพื่อความต้องการเงินหรือปัจจัยที่รวดเร็ว ซึ่งความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตดังกล่าวนั้น ยังคงเป็นความเชื่อเรื่องกรรมหรือการกระทำที่ผิดหรือวิปริตไปจากหลักพระพุทธศาสนาที่สอนว่า ทุกคนล้วนมีกรรมเป็นของตนเอง หรือทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วทั้งนั้น เป็นต้น

---

[80]*“ภูธรภาค 6 จับขบวนการอาวุธสงครามข้ามชาติเตรียมส่ง อูซี่-อาก้า ขายเมียนมา”*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/news/crime> [26 เมษายน 2566].

2.3 สรุป

การศึกษาสภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะความเชื่อของสังคมไทย ได้แก่

1) ความเชื่อในพระพุทธศาสนา เป็นการยอมรับและน้อมเอามาปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา เชื่อเรื่องกรรม บุญบาป ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่อนรกสวรรค์ และความเชื่อเรื่องกฎธรรมชาติ

2) ความเชื่อเรื่องกับวิทยาคมของสังคมไทยนั้นยังอยู่คู่คนไทยที่ยังมีความนิยมและมีความเชื่อเกี่ยวกับอาคมต่าง ๆ เพื่อส่งผลดลบันดาลให้โชคให้ชัย และมีความเชื่อของอาคมหรือเครื่องรางของคลังต่าง ๆ นั้นสามารถปกป้องคุ้มครองให้แคล้วคลาดปลอดภัยได้ด้วย

3) ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เกิดจากความรู้สึกว่า ไม่ปลอดภัยจากอำนาจเหนือธรรมชาติ เมื่อเกิดเหตุการณ์ทางธรรมชาติที่ทำอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์

4) ความเชื่อเรืองผีสางเทวดา ยังเป็นความเชื่อที่ยึดติดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หรือความเชื่อดั้งเดิม เชื่อว่าอำนาจของผีสางเทวดาจะช่วยคุ้มครอง ให้แคล้วคลาดปลอดภัย ดลบันดาลให้เกิดความสุขได้

5) ความเชื่อในโหราศาสตร์ได้รับอิทธิพลมาจากโหราศาสตร์อินเดียซึ่งสาขาหนึ่งที่พระพุทธเจ้าเคยเรียนเมื่อครั้งเป็นพระราชกุมาร โหราศาสตร์กับสังคมไทยนั้น แยกจากกันไม่ออกในสมัยโบราณ การดำเนินชีวิตของบุคคลหรือเหตุการณ์บ้านเมือง โหราศาสตร์จะนำมาใช้อย่างเข้มงวดกวดขัน โดยแสดงออกในรูปของพิธีกรรม ความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณี ตั้งแต่การเกิด การมีคู่ครอง การทำบุญอายุ เป็นต้น

2. สภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน

1) ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับศรัทธาวิปริต เป็นสภาพปัญหาในสังคมไทยในปัจจุบัน ขาดปัญญาในตนเอง ไม่มีความละอายในการกระทำผิด ส่งผลถึงตนเอง ครอบครัว สภาพเศรษฐกิจ สังคม และส่งผลถึงการผิดจริยธรรมและผิดศีลธรรม ศีล 5 ย่อมส่งผลถึงความเสียหาย ซึ่งเกิดจากผู้ละเมิดที่กระทำมาจากตนเองที่ก่อขึ้น

2) ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับการผิดศีลธรรม ซึ่งจะเห็นได้จากปัจจุบันมีการทำผิดทั้งกฎหมายบ้านเมืองและผิดศีลธรรม คือ ปัญหาการทำแท้ง ซึ่งถือเป็นความผิดที่ร้ายแรง อันเกิดจากสภาพปัญหาส่วนตัวหรือความขัดแย้ง หรือยังไม่พร้อมในการที่จะตั้งครรภ์ และเป็นปัญหาการทำแท้งเป็นปัญหาที่แทรกซึมอยู่ในทุกสังคม ชนชั้น และเป็นปัญหาระดับชาติ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา จนเกิดปัญหาทำให้เกิดความเดือดร้อนขึ้น

3) ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับการมีมิจฉาทิฐิ เป็นสภาพปัญหาสังคมไทยจากสถานการณ์ข่าวในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าผู้กระทำผิดนั้นได้มีจิตเป็นอกุศลมูล ถูกความโลภถูกมิจฉาทิฏฐิครอบงำคือ ความเห็นผิด เพียงเพื่อต้องการทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง โดยไม่คิดถึงบาปบุญคุณโทษ ขาดสัมมาทิฐิ ไม่ได้พิจารณาโดยไตร่ตรอง แยกแยะผิดชอบชั่วดี ย่อมส่งผลถึงมโนกรรม

4) ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เป็นสภาพปัญหาเกี่ยวกับการกระทำผิดตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น ค้ายาบ้า ค้าประเวณี ค้าอาวุธ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันสังคมชาวไทยพุทธบางกลุ่มคนบางส่วนยังเกิดปัญหาอยู่ในปัจจุบัน โดยไม่แยกแยะผิดชอบชั่วดี ขาดสติสัมปชัญญะเกิดความประมาทในการดำเนินชีวิต

บทที่ 3
กรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท

พระพุทธศาสนาได้สอนเรื่องกรรมหรือการกระทำเป็นสำคัญ โดยเชื่อว่าคนเราทำกรรมอย่างไร ต้องได้รับผลกรรมอย่างนั้น หรือทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เพราะคนทุกคนเกิดมาล้วนมีกรรมเป็นของตัวเองด้วยกันทั้งนั้น ซึ่งในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงความหมายของกรรม ประเภทของกรรม กรรมกับสังสารวัฏ และกฎแห่งกรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังจะกล่าวต่อไป

3.1 ความหมายของกรรม

คำว่า กรรมนั้น รากศัพท์เดิมมาจากภาษาบาลีว่า กมฺม (กัมมะ) ภาษาสันสกฤตใช้ว่า กรฺม ด้วยเหตุที่ภาษาสันสกฤตค่อนข้างมีอิทธิพลในประเทศไทยช่วงยุคขอมและด้วยการออกเสียง กรฺม ไม่ชัด จึงควบกล้ำ ร เป็นกรรม ทำให้ออกเสียงชัดเจนกว่า ซึ่งถือว่าเป็นภาษาถิ่น แต่ก็ยังคงความหมายเดิม กรรมเป็นคำกลาง ๆ แปลว่า การกระทำ แต่เมื่อจะตัดสินการกระทำนั้นว่า เป็นกรรมหรือไม่ และเป็นบาปกรรมฝ่ายใดประเภทใด จะต้องดูที่เจตนาคือความจงใจ กรรม ตามรูปศัพท์แปลว่า การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา หรือการกระทำที่เป็นไปด้วยความจงใจ[1] คือ ทำด้วยความจงใจหรือจงใจทำ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เช่น ขุมหลุมพรางดักคน หรือสัตว์ให้ตกลงไปตาย เป็นกรรม แต่ขุดบ่อน้ำไว้กินใช้ สัตว์ตกลงไปตายเอง ไม่เป็นกรรม (แต่ถ้ารู้อยู่ว่า บ่อน้ำที่ตนขุดไว้อยู่ในที่ซึ่งคนจะพลัดตกลงได้ง่าย แล้วปล่อยปละละเลย มีคนตกลงไปตาย ก็ไม่พ้นเป็นกรรม) การกระทำที่ดีเรียกว่า กรรมดี ที่ชั่ว เรียกว่า กรรมชั่ว และในกรณีที่การกระทำที่ไม่มีเจตนา ก็ไม่เรียกว่า เป็นกรรม ในความหมายทางธรรม ฉะนั้น กรรมจึงเกิดจากเจตนา แล้วนำไปสู่การกระทำด้วยกาย วาจา และใจ

กรรม แปลว่า การกระทำ มีความหมายกลาง ๆ ใช้ได้ทั้งในทางดีและทางไม่ดีถ้าเป็นกรรมดีเรียกว่า กุศลกรรม กรรมไม่ดีเรียกว่า อกุศลกรรม แต่ในความรู้สึกของคนไทย คำว่า กรรม มักหมายถึง การกระทำไม่ดี และผลของการกระทำไม่ดี

พระพุทธเจ้าได้ตรัสความหมายของกรรมไว้ในนิพเพธิกสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า เรากล่าวว่าเจตนาเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้ว จึงกระทำด้วยกาย วาจา และใจ”[2] จากพระพุทธพจน์นี้ นักปราชญ์และนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ได้อธิบายความหมายของกรรมเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

---

[1]องฺ.ฉกฺก. 22/334/463.

[2]องฺ. ฉกฺก. 22/63/577.

พระญาณติโลกะ (Nyanatiloka) ได้ให้ความหมายของกรรมไว้ว่า กรรม คือ การกระทำที่มีพื้นฐานมาจากกุศลกับอกุศล ทำให้เกิดการเวียนว่ายตายเกิด หรือเจตนาเป็นตัวกำหนดที่ไป เจตนาของกรรมคือ การแสดงออกของการกระทำที่เป็นกุศลหรืออกุศลมีกายกรรม วจีกรรมมโนกรรม กรรมทางพระพุทธศาสนา จึงมิใช่ตัวกำหนดโชคชะตาหรือสังคมของมนุษย์ แต่เป็นเรื่องของการกระทำ ซึ่งทางตะวันตกมีความเข้าใจว่า พระเจ้าเป็นผู้กำหนด[3]

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของกรรมไว้ว่า กรรม แปลตามศัพท์ว่า การงานหรือการกระทำ แต่ในทางธรรมต้องจำกัดความจำเพาะลงไปว่า หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาหรือการกระทำที่เป็นไปด้วยความจงใจ ถ้าเป็นการกระทำที่ไม่มีเจตนา ก็ไม่เรียกว่า เป็นกรรมในความหมายทางธรรม[4]

พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) ได้ให้ความหมายของกรรมว่า กรรม แปลว่า การกระทำ กรรมนี้เป็นคำกลาง ๆ ถ้าหากว่าเป็นการกระทำดี ท่านเรียกว่า กุศลกรรม ถ้าหากว่าเป็นการกระทำชั่ว ท่านเรียกว่า อกุศลกรรม[5]

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายของกรรมไว้ว่า กรรม แปลว่า การกระทำ การกระทำที่แสดงออกทางกาย เรียกว่า กายกรรม การกระทำทางวาจาเรียกว่า วจีกรรม ลำพังความคิดเรียกว่า มโนกรรม กรรมที่จะมีผลหรือวิบากต้องเป็นการกระทำที่มีเจตนาเป็นตัวนำเสมอ

แสง จันทร์งาม ได้ให้ความหมายของกรรมไว้ว่า กรรม แปลว่า การกระทำ (action) ที่ประกอบด้วยเจตนาหรือความตั้งใจ (volition) อันมีกิเลสเป็นแรงผลักดัน ฉะนั้น กรรมที่สมบูรณ์จะต้องมีตัวประกอบกรรม 3 เสมอ คือ มีกิเลสเป็นแรงกระตุ้น มีความตั้งใจหรือเจตนา มีการกระทำหรือ การเคลื่อนไหว[6]

บรรจบ บรรณรุจิ ได้ให้ความหมายของกรรมไว้ว่า กรรม คือ การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาของคนที่ยังมีกิเลส ซึ่งยังมีการให้ผล แบ่งออกได้เป็น 3 ทาง คือ กายกรรม (การกระทำทางกาย) วจีกรรม (การกระทำทางวาจา–พูด) และมโนกรรม (การกระทำทางใจ–ความคิด) กรรมทั้ง 3 มีทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว[7]

---

[3]Nyanatiloka, *Buddhist Dictionary Manual of Buddhist Terms and Doctrines,* (Kandy: Buddhist Publication Society, 1980), p. 92.

[4]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม,* พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543), หน้า 157.

[5]พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), *กฎแห่งกรรม,* หน้า 2.

[6]แสง จันทร์งาม, *พุทธศาสนวิทยา,* หน้า 112.

[7]บรรจบ บรรณรุจิ, *ปฏิจจสมุปบาท,* พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : พรบุญการพิมพ์, 2538), หน้า 76.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของกรรมไว้ว่า กรรม คือ การกระทำ, การงาน, กิจ, เป็นการดีก็ได้ ชั่วก็ได้[8] จากความหมายที่กล่าวมานี้ พอสังเกตได้ ดังนี้

1) เมื่อมองให้ถึงตัวแท้ของตัวกรรม เป็นการมองตรงตัวหรือเฉพาะตัวกรรม ก็คือเจตนา อันหมายถึงเจตน์จำนง ความจงใจ การเลือกคัดตัดสินมุ่งหมายที่จะกระทำ ซึ่งเจตนาหรือเจตน์จำนงนี้เป็นตัวนำ บ่งชี้ และกำหนดทิศทางแห่งการกระทำทั้งหมดของมนุษย์

2) ในกระบวนการแห่งชีวิต จะเห็นกรรมในแง่ตัวประกอบซึ่งมีส่วนร่วมอยู่ด้วยซึ่งกรรมนั้นจะเป็นตัวที่ปรุงแต่งโครงสร้างและวิถีที่จะดำเนินไปของชีวิต กรรมในลักษณะอย่างนี้จึงตรงกับคำว่าสังขาร ในกระบวนการของปฏิจจสมุปบาทที่แปลว่า สภาพที่ปรุงแต่งจิต

3) ในแง่ชีวิตที่สำเร็จรูปแล้ว กรรมนี้หมายถึงการกระทำ การพูด การคิด ที่เป็นไปแล้ว บุคคลผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับผลเป็นส่วนตัว ไม่ว่าจะมองแคบ ๆ เฉพาะเวลาเฉพาหน้าก็ตาม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ธรรม 2 ประการนี้ เป็นเหตุให้เดือดร้อน สองประการอะไร บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มิได้ทำความดีงามไว้ มิได้ทำกุศล มิได้ทำบุญซึ่งเป็นเครื่องต่อต้านความขลาดกลัวไว้ ทำแต่บาป ทำแต่กรรมหยาบช้า ทำแต่กรรมร้ายกาจ เขาย่อเดือดร้อนว่า เราไม่ได้ทำกรรมดีงาม ดังนี้บ้าง ว่าเราได้ทำบาปไว้ดังนี้บ้าง”[9]

4) เมื่อมองในแง่กิจกรรมของมนุษย์ ได้แก่ กรรมในความหมายของการประกอบอาชีพ การงาน การดำเนินชีวิตและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากเจตน์จำนง การคิดปรุงแต่งสร้างสรรค์ ซึ่งทำให้เกิดความเป็นไปในสังคมมนุษย์อย่างที่เป็นที่เห็นกันอยู่

จะเห็นได้ว่า กรรม หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา กระบวนการให้ผลของกรรมหรือผลที่เกิดจากการกระทำ กรรมและกฎแห่งกรรมจึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะเมื่อมีการกระทำคือกรรม ย่อมมีผลแห่งการกระทำด้วย ตามหลักกรรมหรือกฎแห่งกรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นสัจธรรมความจริง ซึ่งมีเพียงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียวที่ทรงค้นพบสัจธรรมตามความจริงแล้ว ทรงนำมาแสดงเปิดเผยให้แก่เวไนยสัตว์ กรรมจึงเป็นเรื่องที่ไม่มีผู้ใดสามารถตัด หรือแก้ไขได้ ตัวผู้กระทำเป็นผู้รับกรรมหรือผลแห่งกรรมนั้นโดยแท้

---

[8]ราชบณัฑติยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542,* พิมพ์ครั้งที่ 13, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2516), หน้า 18.

[9]ข,ุอิติ. 25/208-9/248-9.

3.2 ประเภทของกรรม

1) กรรมจำแนกตามลักษณะ

กรรมเมื่อจำแนกตามลักษณะนั้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) อกุศลกรรม หมายถึง กรรมที่เป็นอกุศล, กรรมชั่ว, การกระทำที่ไม่ดี ไม่ฉลาด ไม่เกิดจาก จากปัญญา ทำให้เสื่อมเสียคุณภาพชีวิต หมายถึง การกระทำที่เกิดจากอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ หรือโมหะ 2) กุศลกรรม หมายถึง กรรมที่เป็นกุศล, กรรมดี, การกระทำที่ดี ฉลาด เกิดจากปัญญาส่ง เสริมคุณภาพของชีวิตจิตใจ หมายถึง การกระทำที่เกิดจากกุศลมูล คืออโลภะ อโทสะ หรือ อโมหะ

2) กรรมจำแนกตามทางแห่งการกระทำ

กรรมเมื่อจำแนกตามแห่งการกระทำนั้นที่ประกอบด้วยเจตนาหรือความจงใจที่จัดเป็นกรรมเกิดได้ 3 ทาง คือ ทาง กาย เรียกว่า กายกรรม ทางวาจา เรียกว่า วจีกรรม และทางใจ เรียกว่า มโนกรรม เมื่อแบ่งกรรมตามทางแห่งการกระทำหรือกรรมบถนี้ แบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่ อกุศลกรรมบถ ทางแห่งการทำกรรมชั่วและกุศลกรรมบท ทางแห่งการทำกรรมดี

อกุศลกรรมบถ[10] แปลว่า ทางแห่งอกุศลกรรม ทางทำความชั่ว กรรมชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อม มี 10 ประการ โดยแบ่งเป็น 3 หมวด

หมวดที่ 1 กายกรรม 3 (การกระทำทางกาย) คือ 1) ปาณาติบาต การทำชีวิตให้ตกล่วงปลงชีวิต 2) อทินนาทาน การถือเอาของที่เขามิได้ให้ โดยอาการขโมย ลักทรัพย์ 3) กาเมสุมิจฉาจาร ความประพฤติผิดในกาม

หมวดที่ 2 วจีกรรม 4 (การกระทำทางวาจา) คือ 1) มุสาวาท การพูดเท็จ 2) ปิสุณาวาจา วาจาส่อเสียด 3) ผรุสวาจา วาจาหยาบ 4) สัมผัปปลาปะ คำพูดเพ้อเจ้อ

หมวดที่ 3 มโนกรรม 3 (การกระทำทางใจ) คือ 1) อภิชฌา เพ่งเล็งอยากได้ของเขา 2) พยาบาท คิดร้ายผู้อื่น 3) มิจฉาทิฏฐิ เห็นผิดจากคลองธรรม

สำหรับกุศลกรรมบท[11] แปลว่า ทางแห่งกุศลกรรม ทางทำความดี กรรมดีอันเป็นทาง นำไปสู่สุคติ มี 10 ประการ โดยแบ่งเป็น 3 หมวด ดังนี้

หมวดที่ 1 กายกรรม 3 คือ 1) ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากปลงชีวิต 2) อทินฺนาทานา เวรมณี เว้นจากถือเอาของที่เขามิได้ให้โดยอาการขโมย 3) กาเมสุ มิจฺฉาจารา เวรมณี เว้นจากประพฤติผิดในกาม

---

[10]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,* พิมพ์ครั้งที่ 12, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, 2546), หน้า 235-236.

[11]เรื่องเดียวกัน, หน้า 233-234.

หมวดที่ 2 วจีกรรม 4 คือ 1) มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากพูดเท็จ 2) ปิสุณาย วาจาย เวรมณี เว้นจากพูดส่อเสียด 3) ผรุสาย วาจาย เวรมณี เว้นจากพูดคำหยาบ 4) สมฺผปฺปลาปา เวรมณี เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ

หมวดที่ 3 มโนกรรม 3 คือ 1) อนภิชฺฌา ความไม่คิดเพ่งเล็ง อยากได้ของเขา 2) อพฺยาปาท ความไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น 3) สมฺมาทิฏฺฐิ ความเห็นชอบ ถูกต้องตามคลองธรรม

การกระทำทางกายและทางวาจาที่จัดเป็นกรรมจะต้องมีใจเข้าไปประกอบด้วยเสมอไป นั่นก็คือต้องมีเจตนาในการกระทำ แต่การกระทำทางใจนั้น ลำพังความจงใจอย่างเดียวก็จัดเป็นกรรมได้ คนทั่วไปมักจะมองข้ามมโนกรรมไป โดยเห็นว่า จะเป็นความดีความชั่วจะต้องปรากฏออกมาเป็นพฤติกรรมทางกายหรือทางวาจา แต่สำหรับพระพุทธศาสนานั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือใจเพราะพฤติกรรมทางกายหรือทางวาจาเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดด้วยใจ หรือความคิดที่เริ่มต้นขึ้นในใจกายและวาจาเป็นเพียงผู้รับบัญชาจากใจเท่านั้น

3) กรรมจำแนกตามหลักเกณฑ์การให้ผล

ในการจำแนกกรรมตามเกณฑ์การให้ผล ในพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 2 ยุค โดยยุคสมัยพุทธกาล พระไตรปิฎก นิพเพธิกสูตร[12] พระพุทธเจ้าทรงจำแนกกรรมออกมาในลักษณะการให้ผลของกรรมตามกาล โดยได้กล่าวถึงวิบากแห่งกรรมว่า มี 3 ประการ คือ

1. กรรมที่พึงเสวยในปัจจุบัน
2. กรรมที่พึงเสวยในอัตภาพถัดไป (จากชาติปัจจุบัน)
3. กรรมที่พึงเสวยในอัตภาพต่อ ๆ ไป[13] ส่วนยุคหลังพุทธกาล พระพุทธโฆษาจารย์ ซึ่งเป็นพระอรรถกถาจารย์ในสมัยหลัง ประมาณ พ.ศ. 900-1000 ได้มีการนำพุทธพจน์เกี่ยวกับในเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมมาอธิบายเพิ่มเติม โดยได้แบ่งลำดับของกรรมและลำดับของวิบากกรรมเป็น 12 อย่าง[14] โดยจัดเป็น 3 หมวด ดังนี้

หมวดที่ 1 กรรมจัดตามกาลที่ให้ผลมี 4 อย่าง คือ 1) ทิฏฐธัมมเวทนียกรรม กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน 2) อุปัชชเวทนียกรรม กรรมที่ให้ผลในชาติต่อไปถัดจากชาติปัจจุบัน 3) อปราปรเวทนีย-กรรม กรรมที่ให้ผลหลังจากอุปัชชเวทนียกรรมคือให้ผลเรื่อยไป สบโอกาสเมื่อใด ให้ผลเมื่อนั้น 4) อโหสิกรรม กรรมที่ไม่ให้ผลเลิกแล้วต่อกัน

หมวดที่ 2 กรรมจัดตามหน้าที่มี 4 ชนิด 1) ชนกกรรม (กรรมที่นำไปเกิด) 2) อุปัตถัมภก-กรรม (กรรมสนับสนุนชนกกรรม) 3) อุปปีฬกกรรม (กรรมบีบคั้น) 4) อุปฆาตกรรม (กรรมตัดรอน)

---

[12]องฺ.ฉกฺก. 22/63/577.

[13]องฺ.เอกาทสก. 24/217/357.

[14]วิสุทฺธิ. 3/50/258.

หมวดที่ 3 กรรมจัดตามลำดับความรุนแรง มี 4 ชนิด 1) ครุกรรม (กรรมหนัก) 2) อาจิณณกรรมหรือพหุลกรรม (กรรมที่ทำไว้มาก กรรมที่ทำเป็นประจำ) 3) อาสันนกรรม (กรรมที่บุคคลทำเมื่อจวนสิ้นชีวิต) 4) กตัตตากรรมหรือกตัตตาวาปนกรรม (กรรมสักแต่ว่าทำ คือทำ โดยไม่เจตนา)

3.3 การให้ผลของกรรม

กรรมที่ให้ผลตามกาล 4 อย่าง

1) ทิฏฐธัมมเวทนียกรรม (กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน) ในบรรดา (ชวนะ) จิต 7 ชวนะ ชวน-เจตนาดวงแรก ที่เป็นกุศลหรืออกุศลก็ตาม ในชวนวิถีแรก มีชื่อเรียกว่า ทิฏฐธัมมเวทนียกรรม[15] กรรมชนิดนี้ เป็นกรรมที่ให้ผลในภพนี้ หรือในชาติปัจจุบัน ตามลักษณะกรรมชนิดนี้ต้องเป็นกรรมที่ทำในชาตินี้ เมื่อทำแล้วผู้ทำก็จะได้ผลในชาติ นี้ กล่าวคือ เมื่อให้ผลในชาตินี้แล้วก็เป็นอันสิ้นสุดกัน มันจะไม่ติดตามให้ผลในชาติหน้าหรือชาติต่อๆไปอีก หากไม่มีโอกาสให้ผลแก่ผู้กระทำในชาตินี้จะเป็นเพราะไม่ได้ช่องจะให้ผลหรือเพราะยังไม่ทันได้ให้ผล ผู้ทำกรรมตายเสียก่อน กรรมนี้ก็จะกลายเป็นอโหสิกรรม คือกรรมที่จะไม่ให้ผลอีกต่อไป กรรมที่ 1 นี้ จัดว่าเป็นกรรมแรง จึงให้ผลทันตาเห็น ผู้ทำได้เสวยผลในอัตภาพนั่นเอง แต่เมื่อผู้ทำถึงมรณะไปเสียก่อนถึงคราวให้ผล ย่อมเป็นอโหสิกรรม[16]

2) อุปปัชชเวทนียกรรม (กรรมที่ให้ผลในชาติต่อไปถัดจากชาติปัจจุบัน) ในชวนเจตนาดวงที่ 7 ซึ่งทำให้สำเร็จตามประสงค์ มีชื่อเรียกว่า อุปปัชชเวทนียกรรม[17] กรรมชนิดนี้ เป็นกรรมที่จะเริ่มให้ผลอย่างจริงจังในชาติหน้าต่อจากชาตินี้ เป็นกรรมที่มีกำลังเป็นที่สองรองจากทิฏฐธรรมเวทนียกรรม ในอรรถกถาได้กล่าวถึงกรรมชนิดนี้ว่า ในบรรดากุศลและอกุศลทั้งสองฝ่าย คือ อุปปัชชเวทนีย กรรมในฝ่ายที่เป็นกุศล พึงทราบด้วยสามารถแห่ง สมาบัติ 8 ส่วนในฝ่ายที่เป็นอกุศล พึงทราบด้วยสามารถแห่งอนันตริยกรรม 5 ซึ่งในบรรดากรรมทั้งสองฝ่ายนั้น ผู้ที่ได้สมาบัติ 8 จะเกิดในพรหมโลกด้วยสมาบัติอย่างหนึ่ง ส่วนฝ่ายผู้กระทำอนันตริยกรรม 5 จะบังเกิดในนรกด้วยกรรมอย่างหนึ่ง สมาบัติที่เหลือ และกรรมที่เหลือจะถึงความเป็นอโหสิกรรมไปหมด คือเป็นกรรมที่ไม่มีวิบาก[18]

จะเห็นได้ว่า กรรมให้ผลในชาติหน้านี้นั้น ได้แก่ กรรมหนักทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว เพราะกรรมหนักที่บุคคลกระทำแล้วย่อมไม่มีกรรมอื่น ขวางทางแซงลำดับในการให้ผลได้ แก้ไขโดยประการใดๆ ให้เป็นตรงกันข้ามไม่ได้ เช่น ผู้ได้ฌาน ในขณะตายฌานไม่เสื่อม พยากรณ์ได้ว่า ชาติหน้าเขาต้องได้ไปเกิดในพรหมโลก ไม่มีกรรมชั่วอื่น มาแซงให้ผลก่อน ตรงกันข้ามผู้ที่ทำอนันตริยกรรมไปแล้ว แม้จะทำ

---

[15]องฺ ติก.อ. 34/433/122.

[16]สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, *ธรรมวิภาค ปริเฉทที่ 2,* (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2534), หน้า 126.

[17]วิสุทฺธิ 3/20/259.

[18]องฺ ติก.อ. 34/433/123.

ความดีเท่าไร ๆ เพียงใดก็ตาม ก็หมดหนทางที่จะได้ไปเกิดในสวรรค์ในชาตินี้ ทั้งนี้เพราะอนันตริยกรรม ซึ่งแปลว่า กรรมที่ไม่มีระวางคั่นนี้เอง เมื่อบุคคลผู้เป็นเจ้าของกรรมตายลง อนันตริยกรรมจะเป็นผู้ให้ผลต่อการเกิดและการสืบต่อชีวิตในภพที่สองติดต่อไปโดยทันที ไม่มีกรรมอื่นๆ สามารถมากั้นขวางได้ นอกจากอนันตริยกรรมด้วยกันเอง กล่าวคือ อนันตริยกรรม ตัวที่มีกำลังมากที่สุด จะให้ผลก่อนอนันตริยกรรมตัวอื่นๆ (ถ้ามี) ที่มีกำลังอ่อนกว่าโดยลำดับไป

3) อปราปรเวทนียกรรม (กรรมที่ให้ผลหลังจากอุปัชชเวทนียกรรมคือให้ผลเรื่อยไปสบโอกาสเมื่อใด ให้ผลเมื่อนั้น) อปราปริยเวทนียกรรม หรือ อปราปรเวทนียกรรม กรรมชนิดนี้เป็นกรรมที่ให้ผลแก่ผู้กระทำในชาติต่อ ๆ ไปถัดจากชาติหน้า หากอปราปรเวทนียกรรมนี้ ตราบใดที่ยังให้ผลไม่เสร็จสิ้น ก็จะยังไม่กลายเป็นอโหสิกรรม จะกลายเป็นอโหสิกรรมก็ต่อเมื่อได้ให้ผลเสร็จสิ้นแล้วเท่านั้น เพราะฉะนั้นกรรมชนิดนี้จะติดตามผู้กระทำไปเรื่อยๆ ได้ช่องให้ผลเมื่อไรก็จะเข้าให้ผล เมื่อนั้น ถ้ายังไม่ได้ช่องก็จะติดตามต่อไป[19]

ความหมายของนามนี้คือ อปร (ภพอื่น) + อปร (ภพอื่น) + เวทนีย (ผลที่ได้รับ) ซึ่งรวมความแล้ว คือ กรรมที่ทำให้ได้รับผลที่พึงได้รับ ในภพอื่น ๆ หลังจากภพที่สองต่อจากภพนี้ที่เป็นปัจจุบันเรื่อย ๆ ไป ตราบเท่าที่บุคคลนั้นยังต้องเวียนว่าย ตายเกิดอยู่ในวัฏฏะสงสารนี้

กรรมที่ 3 นี้ อาจให้ผลต่อเมื่อพ้นภพหน้าแล้ว ได้ช่องเมื่อใด ย่อมให้ผลเมื่อนั้นกว่าจะเป็นอโหสิกรรม ท่านเปรียบไว้เหมือนสุนัขไล่เนื้อ ไล่ตามเนื้อทันเข้าในที่ใด ย่อมเข้ากัดในที่นั้น[20]

4) อโหสิกรรม (กรรมที่ไม่ให้ผล เลิกแล้วต่อกัน) อโหสิกรรม คือกรรมที่ไม่ให้ผล ที่มีชื่อเรียกว่า อโหสิกรรมนั้นเป็นไปตามหลักของหมวด 3 (ติกะ) ดังนี้ คือ “วิบากแห่งกรรมไม่ได้มีแล้ว 1 วิบากแห่งกรรมจักไม่มี 1 วิบากแห่งกรรม ไม่มีอยู่ 1”[21] อโหสิกรรม จัดว่าเป็นกรรมให้ผลเสร็จแล้ว (ยกเลิกแล้ว) หรือเป็นกรรมที่รอให้ผลอยู่ แต่ไม่มีโอกาสให้ผล หากว่าล่วงเลยเวลาในการให้ผลก็จะเป็นอโหสิกรรมไป คือ เลิกให้ผล เพราะไม่มีโอกาสให้ผลทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคต ได้แก่ กรรมที่ไม่สามารถจะให้ผลตามเวลาที่กำหนดไว้ เช่น คนทำลายชีวิตผู้อื่นไว้มาก มีกำหนดว่าจะต้องไปตกนรกหมกไหม้ในชาติหน้า แต่เงื่อนไขนี้ ถูกยกเลิกเสีย เพราะคนที่ทำให้กรรมนั้น ไม่เกิดในชาติหน้าและชาติใด ๆ ด้วยเหตุที่ได้บรรลุธรรมชั้นสูงสุดเป็นพระอรหันต์ ไม่มีกิเลส เหตุแห่งการเวียนว่ายตายเกิดอีกแล้ว กรรมคือ การฆ่าเขาจึงเป็นอโหสิกรรม

ในหนังสืออภิธรรมปริจเฉทที่ 5 ว่าด้วยเรื่องวิถีมุตตสังคหวิภาค ได้อธิบายถึงอโหสิกรรมในคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคไว้ว่า คำว่า อโหสิกรรม มีความหมาย 3 อย่าง คือ

---

[19]สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, *ธรรมวิภาค ปริเฉทที่ 2,* หน้า 128.

[20]เรื่องเดียวกัน, หน้า 126.

[21]ขุ.ป.อ. 69/524/420.

1. อโหสิ กมฺมํ นาโหสิ กมฺมวิปาโก กรรมได้มีแล้ว วิบากแห่งกรรมไม่ได้มีแล้ว หมายถึง กรรมที่ได้ให้ผลแล้ว คือผลกรรมในอดีตชาติที่ให้ผลแก่บุคคลที่กระทำอกุศลกรรมหรือ กุศลกรรมนั้นให้ได้รับทุกข์สุขแล้ว เช่น ได้ตกนรกไปแล้ว หรือไปเกิดบนสวรรค์แล้ว กรรมนั้นย่อมเป็นอโหสิกรรม ในข้อนี้ หมายถึง อดีตนอกจากนี้เมื่อกรรมที่มีกำลังกรรมมากกว่าให้ผลแล้ว กรรมที่มีกำลังน้อยรองลงมาก็ เลิกให้ผล เช่น ได้ตติยฌานกุศลกรรม ดังนั้น ปฐมฌานกุศลกรรม และทุติยฌานกุศลกรรม ซึ่งเป็นกรรมที่มีกำลังน้อยกว่าก็ไม่สามารถให้ผลได้ จึงเป็นอโหสิกรรมไป[22]

2. อโหสิ กมฺมํ นตฺถิ กมฺมวิปาโก กรรมได้มีแล้ว วิบากแห่งกรรมไม่มีอยู่ หมายถึง วิบากอันยังไม่ให้ผลแห่งกรรมอดีต อันล่วงเลยกาลแห่งวิบากแล้ว และของผู้นิพพานในภพปัจจุบันนั่นเอง[23] ได้แก่ กรรมที่ไม่ก่อให้เกิดผล เช่น กิริยาจิต ของพระอรหันต์ แม้จะกระทำสักเท่าใดก็ตาม ก็เป็นกิริยาทั้งหมด ไม่ทำให้เกิดวิบาก และไม่ก่อให้เกิดผลได้ จึงเป็นอโหสิกรรมไป ในข้อนี้หมายถึงปัจจุบัน

3. อโหสิ กมฺมํ น ภวิสฺสติ กมฺมวิปาโก กรรมได้มีแล้ว วิบากแห่งกรรมจักไม่มี หมายถึง วิบากอันไม่ควรให้ผล แห่งกรรมอดีตอันล่วงกาลแก่วิบากแล้ว และดับรอบในภพอนาคตนั่นเอง[24] ได้แก่ ผลกรรมในชาติอนาคตไม่มีแล้ว เช่น องคุลีมาลฆ่าคน เป็นต้น ผลของกรรมที่ฆ่ามนุษย์นั้นไม่ส่งผลได้ เพราะต่อมาได้เป็นพระอรหันต์แล้ว ไม่มีภพ ไม่มีชาติ คือ ไม่ต้องเกิดอีกแล้ว กรรมนั้นก็ไม่มี ผู้รับสนอง จึงเป็นอโหสิกรรมไป ข้อนี้หมายถึงอนาคต[25]

ดังนั้น กรรมทั้งหลายที่บุคคลกระทำไว้ ถ้าล่วงเลยเวลาในการให้ผลของกรรมแต่ละกรรมดังที่กล่าวมาแล้ว กรรมเหล่านั้นย่อมไม่มีโอกาสที่จะให้ผลแก่บุคคลที่กระทำกรรมได้ กรรมทั้งหลายนั้นก็จะกลายเป็นอโหสิกรรมไป อโหสิกรรม หรือ กรรมที่ 4 เป็นกรรมล่วงคราวแล้วเลิกให้ผล เปรียบเหมือนพืชสิ้นยางแล้ว เพราะไม่ขึ้น นี้จัดตามคราวที่ให้ผล[26]

กรรมให้ผลตามหน้าที่ 4 อย่าง

5) ชนกกรรม (กรรมที่นำไปให้เกิด) ชนกกรรม แปลว่า กรรมที่นำไปเกิด กรรมชนิดนี้ทำหน้าที่อย่างเดียวคือ นำบุคคลที่ตายแล้วไปเกิดตามลักษณะของตน ถ้าชนกกรรมเป็นอกุศลกรรมก็นำไปเกิดในทุคติ ถ้าเป็นฝ่ายกุศลกรรมก็นำไปเกิดในสุคติ[27] เช่น ให้เกิดมาเป็นมนุษย์ เมื่อเกิดเป็น

---

[22]ขุนสรรพกิจโกศล, *ปริเฉทที่ 5 วิถีมุตตสังคหวิภาค,* (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534), หน้า 55.

[23]ขุ.ป.อ. 69/524/418.

[24]ขุ.ป.อ. 69/524/419.

[25]ขุนสรรพกิจโกศล, *ปริเฉทที่ 5 วิถีมุตตสังคหวิภาค,* (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534), หน้า 55.

[26]สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, *ธรรมวิภาค ปริเฉทที่ 2,* หน้า 126.

[27]สุนทร ณ รังษี, *พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก,* หน้า 220.

มนุษย์แล้วก็หมดหน้าที่ กรรมอื่นทำหน้าที่ต่อไป เหมือนหน้าที่ของพ่อแม่ให้เกิด พอเกิดก็เสร็จไปแล้ว การที่กรรมที่ 5 สามารถยังผู้ทำผู้เคลื่อนจากภพหนึ่งแล้วให้ถือปฏิสนธิในภพอื่น ท่านจึงเรียกว่า ชนกกรรม เปรียบด้วยบิดาผู้ยังบุตรให้เกิด ได้แก่ “กมฺมโยนิ” กรรมเป็นกำเนิดในที่อื่นต่อนั้นไป สิ้นหน้าที่[28]

อนึ่ง กุศล และอกุศลที่นำปฏิสนธิให้บังเกิดในชาติหนึ่ง มิได้ให้ผลในโอกาสหลังจากปฏิสนธิแล้ว คือช่วยเฉพาะแต่ในการปฏิสนธิเท่านั้น กรรมนี้อาจเปรียบเหมือนมารดาให้กำเนิดบุตร ก็ได้แต่มารดาคนนี้มีหน้าที่เดียวคือให้เกิด ไม่มีหน้าที่จะเลี้ยงดูถนอมรักษาทารก เมื่อนำไปเกิดตามลักษณะของตนแล้วก็หมดหน้าที่ ต่อจากนั้นก็เป็นหน้าที่ของกรรมถัดไป คือ อุปัตถัมภกกรรมที่จะเข้าให้ผลสืบต่อ[29]

6) อุปัตถัมภกกรรม (กรรมสนับสนุนชนกกรรม) ได้แก่กรรมที่รับช่วงมาจากกรรมชนิดที่ 5 กล่าวคือ ชนกกรรม นำให้เกิดอย่างเดียวไม่เลี้ยงดูต่อไป ส่วนอุปัตถัมภกกรมนี้ ทำหน้าที่เลี้ยงดู แต่ไม่ได้ทำให้เกิด กรรมที่ 6 ไม่อาจแต่งปฏิสนธิเอง ต่อเมื่อชนกกรรมแต่งปฏิสนธิแล้วจึงเข้าสนับสนุนส่งเสริม เปรียบเหมือนแม่นมผู้เลี้ยงทารกอันคนอื่นให้เกิดแล้ว จึงเรียกว่า อุปัตถัมภกกรรม ได้แก่ “กมฺมพนฺธุ” กรรมเป็นพวกพ้อง อุปัตถัมภกกรรม เป็นกรรมที่สนับสนุนชนกกรรม กรรมชนิดนี้เป็นประเภทเดียวกับชนกกรรม ถ้าชนกกรรมเป็นกุศลแต่งปฏิสนธิข้างดี อุปัตถัมภกกรรม ย่อมเข้าสนับสนุนทารกผู้เกิดแล้ว ให้ได้สุขได้ความเจริญรุ่งเรืองจนอวสาน ได้ในลักษณะว่า “โชติ โชติ- ปรายโน” รุ่งเรืองมาแล้วมีรุ่งเรืองไปภายหน้า ถ้าชนกกรรมเป็นอกุศลแต่งปฏิสนธิข้างเลว อุปัตถัมภก-กรรมย่อมซ้ำเติมเมื่อเกิดแล้วให้หายนะหนักลง เข้าในลักษณะว่า “ตโม ตมปรายโน” มืดมาแล้วมีมืดไปภายหน้า เข้าใจอีกอย่างหนึ่งว่า ชนกกรรมได้แก่กรรมที่เป็นเดิม อุปัตถัมภกกรรม ได้แก่ กรรมทำเพิ่มพูนหรือซ้ำเติมก็ไม่ผิด[30] เช่น ชนกกรรมฝ่ายอกุศลนำไปเกิดเป็นเปรต อุปัตถัมภกกรรมฝ่ายอกุศลก็เข้าให้ผลต่อทำให้ผู้เกิดเป็นเปรตนั้นได้รับทุกข์ทรมานตามสภาพของเปตวิสัย ถ้าชนกกรรมเป็นฝ่ายกุศลที่ดีมากนำไปเกิดเป็นบุตรมหาเศรษฐี อุปัตถัมภกกรรมฝ่ายเดียวกันเข้าให้ผลสนับสนุนทำให้เด็กที่เกิดมานั้นมีความสมบูรณ์พูนสุขสะดวกสบายตามสภาพของลูกเศรษฐีมีเงิน

7) อุปปีฬกกรรม (กรรมบีบคั้น) อุปปีฬกกกรรม แปลว่า กรรมบีบคั้นหรือกรรมเบียดเบียน กรรมที่ 7 เป็นวิสภาคแห่งชนกกรรม ได้แก่ กรรมที่เป็นฝ่ายตรงกันข้าม (ข้าศึก) กับชนกกรรม คือ ถ้าชนกกรรมแต่งให้เกิดในกำเนิดที่ดี อุปปีฬกกรรมจะบีบคั้นมิให้บุคคลนั้นได้ดีเต็มที่ คือ กลับดีเป็นร้าย เข้าลักษณะว่า "โชติ ตมปรายโน” รุ่งเรืองมาแล้ว มีมืดไปภายหน้า ถ้าชนกกรรม เป็นอกุศลแต่ง ปฏิสนธิข้างเลว คือ เป็นฝ่ายแต่งให้เกิดในกำเนิดที่ต่ำทราม กรรมนี้เข้ากีดกันให้ทุเลาขึ้นเข้าใน

---

[28]สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, *ธรรมวิภาค ปริเฉทที่ 2,* หน้า 126.

[29]สุนทร ณ รังษี, *พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก,* หน้า 220.

[30]สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, *ธรรมวิภาค ปริเฉทที่ 2,* หน้า 126.

ลักษณะว่า "ตโม โชติ ปรายโน” มืดมาแล้ว มีรุ่งเรืองไปภายหน้า ท่านจึงเรียกว่า อุปปีฬก-กรรม กรรมนี้บีบคั้นผลของอุปัตถัมภกกรรมก็ได้ เช่นเดียวกันกับที่บีบคั้นผลของชนกกรรม[31]

กรรมชนิดนี้ จะต้องมีลักษณะตรงข้ามกับชนกกรรมและอุปัตถัมภกกรรมเสมอ ถ้าชนกกรรมและอุปัตถัมภกกรรมเป็นฝ่ายอกุศล อุปปีฬกกรรมก็จะต้องเป็นฝ่ายกุศล ถ้าชนกกรรมและอุปัตถัมภกกรรมเป็นฝ่ายกุศล กรรมชนิดนี้ก็จะต้องเป็นฝ่ายอกุศลหน้าที่ของอุปปีฬกกรรมก็คือเบียดเบียนบีบคั้นทอนกำลังของชนกกรรมและอุปปัตถัมภกกรรมให้เพลาลง เช่น ชนกกรรมนำไปเกิดเป็นลูกเศรษฐี อุปปัตถัมภกกรรมเข้าให้ผลสืบต่อเป็นความสมบูรณ์พูนสุขตามวิสัยของลูกเศรษฐี หากมีอุปปีฬกกรรมอยู่มันก็จะเข้าให้ผลทอนกำลังของกรรมทั้งสองนั้นให้อ่อนลง เช่น ทำให้ลูกเศรษฐีนั้นเป็นคนมีโรคมาก ต้องเข้าโรงพยาบาล หรือไปหาหมออยู่เสมอ อาหารดี ๆ บางอย่างที่อยากกินก็กินไม่ได้ เพราะแสลงโรคนอนในห้องแอร์เหมือนคนอื่นไม่ได้ เพราะเข้าไปอยู่ในห้องแอร์นาน ๆ ทำให้อึดอัดหายใจไม่ออกเป็นต้น สำหรับตัวอย่างอื่น เช่น ชนกกรรมนำไปเกิดเป็นลูก คนยากจนขัดสน อุปัตถัมภกกรรมเข้าสนับสนุนทำให้เป็นอยู่แร้นแค้นอดอยากลำบาก หากมีอุปปีฬกกรรมเข้าให้ผล มันก็ทำให้สภาพของชีวิตเด็กนั้นดีขึ้น เช่น หลวงพ่อที่วัดอุปถัมภ์ให้เป็นเด็กวัดได้กินข้าวก้นบาตรอิ่มหนำสำราญทุกวัน ทั้งหลวงพ่อยังส่งเสียให้เรียนจนจบปริญญา อนาคตของเด็กคนนี้จึงดีกว่าเด็กคนอื่นในแหล่งชุมชนแออัดด้วยกัน ที่ไม่มีอุปปีฬกกรรมฝ่ายกุศลเข้าให้ผล[32]

8) อุปฆาตกกรรม (กรรมตัดรอน) อุปฆาตกรรม แปลว่า กรรมตัดรอน กรรมชนิดนี้เป็นประภทเดียวกับ อุปปีฬกรรม และเป็นวิสภาค(ตรงข้าม) กับชนกกรรมและอุปัตถัมภกกรรม แต่เป็น กรรมที่มีพลังแรงมากกว่า กรรมชนิดที่ 7 (อุปปีฬกกรรม) เมื่อกรรมชนิดนี้เข้าให้ผล มันจะตัดรอนผลแห่งชนกกรรมและ อุปัตถัมภกกรรมให้ขาดเสียทีเดียว แล้วให้ผลแทนชนิดหน้ามือเป็นหลังมือทีเดียว ทำให้กรรมเก่าที่ ให้ผลอยู่ก่อน พ่ายแพ้แรงกรรม และหมดอำนาจไป แล้วกรรมนี้เริ่มให้ผลแทนเสียเอง ยกตัวอย่างเช่น ชนกกรรมให้ผลนำบุคคลที่ตายแล้วไปเกิดเป็นเปรตประเภท ปรทัตตูปชีวิกเปรต อุปัตถัมภกกรรมเข้าสนับสนุนชนกกรรมทำให้เปรตนั้นได้รับทุกข์ตามสภาพของเปตวิสัย ญาติพี่น้องในโลก มนุษย์ได้ทำบุญแล้วอุทิศส่วนกุศลไปให้ ถ้าบุญกุศลที่ญาติทำแล้วอุทิศไปให้นี้มีกำลังแรงมาก เปรตนั้นได้รับส่วนกุศลนั้นแล้วก็พ้นจากภาวะของเปรตจุติไปเกิดในสุคติ เช่น เป็นมนุษย์หรือเป็น เทวดาในสวรรค์ บุญกุศลในกรณีนี้คือ อุปฆาตกรรมที่เข้าให้ผลตัดรอนผลของชนกกรรมและ อุปัตถัมภกกรรม[33]

---

[31]เรื่องเดียวกัน, หน้า 127.

[32]สุนทร ณ รังษี, *พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก,* หน้า 221.

[33]เรื่องเดียวกัน, หน้า 221.

กรรมที่ให้ผลตามแรงหนักเบา 4 อย่าง

9) ครุกรรม (กรรมหนัก)

ครุกรรมได้แก่ กรรมหนัก กรรมชนิดนี้ถ้ามีอยู่มันจะให้ผลก่อนกรรมอื่น ๆ ทั้งหมด เพราะเป็นกรรมที่มีกำลังมาก กรรมอย่างอื่น ๆ จะมีโอกาสให้ผลก็ต่อเมื่อครุกรรม ให้ผลเสร็จสิ้นแล้วเท่านั้น ได้แก่ กรรมทั้งที่เป็นฝ่ายกุศลและอกุศล ซึ่งต้องใช้ความพยายามมากในการกระทำอาศัยเจตนารุนแรงทำได้ยาก พระพุทธศาสนาได้กำหนดครุกรรมไว้ทั้งฝ่ายดี และฝ่ายชั่ว คือ ครุกรรมฝ่ายอกุศล ได้แก่ อนันตริยกรรม 5 ได้แก่

1. มาตุฆาต ฆ่ามารดา
2. ปิตุฆาต ฆ่าบิดา
3. อรหันตฆาต ฆ่าพระอรหันต์
4. โลหิตุปบาท ทำร้ายพระพุทธเจ้าถึงยังพระโลหิตให้ห้อขึ้นไป
5. สังฆเภท ยังสงฆ์ให้แตกจากกัน (ครุกรรมสำหรับพระสงฆ์เท่านั้น)

ครุกรรมฝ่ายกุศล ได้แก่ การกระทำสมาธิจนได้ฌาณ ตั้งแต่ปฐมฌานเป็นต้นไป ภาษาพระอภิธรรมเรียกว่า มหัคคตกุศล 9 ภาษาพระสูตรเรียกว่า สมาบัติ 8 (รูปฌาณ 4 และ อรูปฌาณ 4) ครุกรรมดังกล่าว ต้องให้ผลก่อนและให้ผลตัดหน้ากรรมอื่น ๆ เที่ยงแท้ที่จะพยากรณ์ว่าชาติหน้าจะไปเกิดทุคติ หรือสุคติ

กรรมที่ 9 เป็นหนักที่สุดกว่ากรรมอย่างอื่น จึงเรียกว่า ครุกรรม ในฝ่ายอกุศล ท่านจัดเอาอนันตริยกรรมเป็นครุกรรม ในฝ่ายกุศลท่านจัดเอาสมาบัติ 8 กรรมนี้ย่อมให้ช่องให้ผลก่อน ตัวอย่าง[34] เช่น บุคคลที่มีอนันตริยกรรมฝ่ายกุศลอันได้แก่ ฌาณสมาบัติอยู่แล้วนั้น ถ้าฌาณสมาบัติเสื่อมไปเพราะไม่ได้พยายามรักษาไว้หรือไม่ปฏิบัติสืบต่อก็ยังอาจทำอนันตริยกรรมฝ่าย อกุศลได้อีก ตัวอย่างเช่น พระเทวทัต ซึ่งตามประวัติกล่าวว่าเคยเจริญฌาณจนกระทั่งได้อภิญญา แต่ต่อมาภายหลังมีอกุศลจิตประทุษร้ายพระพุทธเจ้า ฌาณสมาบัติและอภิญญาจึงเสื่อมไป ต่อมาพระเทวทัตได้กระทำอนันตริยกรรมฝ่ายอกุศลถึง 2 ประการ คือ ประทุษร้ายพระพุทธเจ้าจนห้อพระโลหิต และทำสงฆ์ให้แตกกัน เมื่อทำกาลกิริยาแล้วพระเทวทัตก็ไปเกิดในอวจีมหานรกและยังคงอยู่ที่นั่นมาจนกระทั่งบัดนี้[35]

10) อาจิณณกรรม หรือ พหุลกรรม (กรรมที่ทำไว้มาก กรรมที่ทำเป็นประจำ) อาจิณณกรรม ได้แก่กรรมที่สั่งสมไว้มากไม่ว่าจะเป็นฝ่ายกุศลหรืออกุศล อาจจะเป็นกรรมที่ทำครั้งละเล็กละน้อย แต่เมื่อทำมากเข้าก็กลายเป็นกรรมที่มากเหมือนหยาดน้ำที่หยดลงในภาชนะ เช่น ตุ่มทีละหยด เมื่อมากเข้าก็ทำให้ตุ่มมีน้ำเต็มได้ กรรมนี้บางทีท่านก็เรียกว่า อาจิณณกรรม คือกรรมที่

---

[34]สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, *ธรรมวิภาค ปริเฉทที่ 2,* หน้า 127.

[35]สุนทร ณ รังษี, *พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก,* หน้า 218.

ทำมา เป็นอาจิณหรือทำไว้จนเคยชิน[36] จึงตั้งเงื่อนไขว่า เมื่อครุกรรมไม่มีอาจิณณกรรมนี้จะต้องให้ผลก่อน กรรมอื่น ๆ อาจิณณกรรมหรือพหุลกรรม เป็นกรรมที่มีพลังแรง เป็นที่สองรองจากครุกรรม ยกตัวอย่าง ฆาตกรฆ่าคนตายศพแล้วศพเล่า เวรกรรมก็ต้องบันดาลผล ให้เกิดแก่เขาทันตาเห็น และใช่แต่วิบากครั้งเดียวจะเพียงพอก็หามิได้ เขาถูกจองจำทำโทษหนักๆ ในชาตินี้แล้วยังไม่พอต้องถูกจองจำทำโทษในชาติต่อ ๆ ไป ซ้ำอีกด้วย กรรมที่ 10 ได้แก่กรรมอันเคยทำมามากทำมาจนชิน ท่านเรียกว่า พหุลกรรม อีกอย่างหนึ่ง ท่านเรียกว่า อาจิณณกรรม ด้วยอรรถว่าเคยประพฤติมา กรรมนี่แลเป็นอาเสวนปัจจัย คือการส้องเสพเป็นเหตุได้อย่างหนึ่ง เมื่อครุกรรมไม่มี ย่อมให้ผลก่อนกรรมอย่างอื่น ท่านเปรียบไว้เหมือนคนมวยปล้ำกัน คนใดมีแรงมากกว่าว่องไวกว่า คนนั้นย่อมชนะ กล่าวเมื่อเข้าใจง่าย เมื่อกรรมอันผาดโผนไม่มี ผู้ทำย่อมปรากฏด้วยกรรมอันตนทำมามาก[37]

11) อาสันนกรรม (กรรมที่บุคคลทำเมื่อจวนสิ้นชีวิต) อาสันนกรรม ได้แก่กรรมใกล้ดับจิตหรือกรรมใกล้ตาย[38] อธิบายว่า หมายถึงคุณภาพ ของจิตที่เกิดขึ้นในขณะที่จวนจะตาย ตัวอย่างเช่น คนที่มีจิตใจเศร้าหมอง ตอนจวนจะตาย แต่ ในขณะนั้นเกิดนึกถึงกุศลกรรมที่ตนเคยกระทำไว้ เกิดจิตแจ่มใสขึ้น คุณภาพของจิตเปลี่ยนจากร้าย เป็นดีทันที ถ้าจุติในขณะนั้น จุติจิตของเขาจะไปปฏิสนธิในกำเนิดที่ดีทันที แต่อย่างไรก็ตาม การกระทำกรรมในขณะจวนตายนั้น กระทำได้ยากยิ่ง เพราะผู้ตายจะมีความรู้สึกนึกคิดอ่อนลงมาก และตกอยู่ใต้อำนาจของกรรมอื่น ๆ ที่กระทำไว้ก่อน จนไม่สามารถจะเปลี่ยนคุณภาพจิตของตัวเองได้ ฉะนั้น จึงเป็นการยากที่จะเปลี่ยนคุณภาพจิตในขณะที่ตายตามปกติทั่วไป ขณะที่บุคคลกำลังจะตายนั้น หากเขาเคยทำอนันตริยกรรมไว้ อนันตริยกรรมนั้นก็จะมาทำ หน้าที่เป็นอาสันนกรรมให้ เขานึกถึง ถ้าไม่มีครุกรรมหรืออนันตริยกรรม พหุลกรรมก็จะมาทำหน้าที่เป็นอาสันนกรรม โอกาสที่กรรมที่ทำใหม่ในขณะจะดับจิตหรือกรรมเล็กน้อยอื่นมาทำหน้าที่เป็นอาสันนกรรมทั้ง ๆ ที่มีครุกรรมอยู่นั้น ไม่มีและโอกาสที่กรรมใหม่หรือกรรมเล็กน้อยจะเข้ามาแทรกให้ผลก่อนพหุลกรรมก็มี เปอร์เซ็นต์ไม่มากนัก หน้าที่สำคัญของอาสันนกรรมก็คือ นำบุคคลที่ตายแล้ว นั้นไปเกิดตาม ลักษณะของตน นั่นก็คือ ถ้าอาสันนกรรมเป็นอกุศลกรรมก็จะนำบุคคลไปเกิดในทุคติ ถ้าอาสันนกรรมเป็นฝ่ายกุศลก็จะนำบุคคลที่ตายแล้วนั้นไปเกิดในสุคติ เพราะฉะนั้น อาสันนกรรม ก็คือชนกกรรมในหมวดกรรมที่จะให้ผลตามกิจ

ถ้าพหุลกรรมไม่มี คือผู้ทำไม่ได้ทำกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งไว้จนชิน แม้กรรมนี้จะมีกำลังอ่อนมากก็ให้ผลได้ เปรียบไว้เหมือนโคอันแออัดอยู่ในคอก พอนายโคบาลเปิดประตูออก โคใดอยู่ริมประตูคอก แม้เป็นโคแก่ทุรพล ย่อมออกได้ก่อนโคที่อยู่ในเข้าไป แม้แข็งแรงกว่า[39]

---

[36]เรื่องเดียวกัน, หน้า 219.

[37]สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, *ธรรมวิภาค ปริเฉทที่ 2,* หน้า 127.

[38]สุนทร ณ รังษี, *พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก,* หน้า 219.

[39]สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, *ธรรมวิภาค ปริเฉทที่ 2,* หน้า 127.

12) กตัตตากรรม (กรรมสักแต่ว่าทำ) กตัตตากรรม แปลว่า กรรมสักแต่ว่าทำ หมายถึง กรรมที่ทำโดยไม่ได้ตั้งใจไว้ก่อน หรือกรรมที่ทำโดยเจตนาเบาบาง คือเจตนาไม่สมบูรณ์อาจทำด้วยความประมาท หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ กรรมบางอย่าง เราไม่ได้เจตนาไว้ก่อนว่าจะทำดีหรือทำชั่วแล้วก็ไปทำเข้า เช่น เขามาเรี่ยไร เราไม่มีศรัทธาเลย แต่ก็ให้ไปให้พ้น ๆ ไป สักแต่ว่าทำ ซึ่งก็ได้บุญเหมือนกัน แต่บุญมัก สักแต่ว่าทำ เพราะว่าสักแต่ว่าทำไป ด้วยเหตุที่ กรรมประเภทนี้เบาบางและน้อยมาก กรรมนี้จึงรอ ลำดับให้ผลอยู่เป็นลำดับสุดท้าย กรรมประเภทนี้จะเป็นอโหสิกรรมได้ง่าย เพราะต้องรอให้ผลต่อจากกรรมหนัก รอให้ผลต่อจากอาสันนกรรม และรอให้ผลต่อจากอาจิณณกรรม เมื่อนานเข้า การ รอไปก็หมดกำลัง แต่ถ้ากรรมอื่นให้ผลหมดแล้ว กรรมประเภทนี้ก็ให้ผลได้[40]

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (พิมพ์ ธมฺมธโร) อธิบายว่า กรรมเล็กน้อย ที่ผู้ทำได้ทำลงไปด้วยไม่รู้ว่านี่บุญนั่นบาป เห็นเขาทำ หรือเขาพาทำ ก็ทำตามเขาไป เข้าลักษณะว่า "อสมฺปชานมูลกา เจตนา" คือเจตนามีความไม่รู้ ว่านี่บุญนั่นบาปเป็นมูลฐาน กรรมนี้ เมื่อกรรมอื่น ๆ ไม่มี จึงให้ผล แม้ผลที่กรรมนี้ให้ก็พอดีพอร้าย อีกอย่างหนึ่ง กรรมนี้ได้แก่กรรมที่ผู้ทำมีเจตนาอย่างหนึ่งแต่ทำไปเกินเจตนา เช่น เจตนาเพียงเฆี่ยนตีเด็ก แต่เขาตายเพราะการเฆี่ยนตีนั้น[41] กรรมประเภทนี้ อย่าพึงเข้าใจผิดว่าไม่สำคัญ หรือไม่บาป เพราะเป็นกรรมที่มีผล[42] ดังพุทธพจน์ ที่พระพุทธเจ้าทรงเตือนว่า "ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ทำบาปกรรมแม้เพียงเล็กน้อย บาปกรรมนั้นก็นำเขาไปสู่นรกได้"[43]

จากกรรม 12 จะเห็นได้ว่า กรรมมีหลายชื่อหลายความหมาย กรรมบางอย่างมีหลายชื่อตามกาล หน้าที่ และความหนักเบา เหมือนบุคคลคนเดียวมีหลายชื่อตามหน้าที่ และลักษณะงาน เช่น เป็นบิดา เป็นนักมวย ข้อนี้ฉันใด เรื่องกรรมก็เหมือนกัน สังเกตตัวอย่างการฆ่าบิดา จัดเป็นครุกรรม จัดเป็นทิฏฐธรรมเวทนียกรรม เพราะได้รับผลกรรมทันตาเห็น จัดเป็นอุปปัชชเวทนียกรรม เพราะชาติหน้าจะต้องไปตกนรกทุคติวินิบาต จัดเป็นอปราปรเวทนียกรรม เพราะชาติต่อ ๆ ไปกรรมนั้นยังให้ผลอยู่ ต้องเดือดร้อน เพราะกรรมนั้นอีกซ้ำ ๆ ซาก ๆ จัดเป็นอโหสิกรรม เพราะเมื่อได้รับผลกรรมจนเหมาะสมแก่กรรมแล้วหลายชาติ มีการทำความดี เพิ่มพูนคุณธรรมสูงสุด ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์

กรรมชนิดเดียวอาจให้ผลหลายครั้ง เพราะเป็นกรรมแรง ผู้ทำกรรมชั่ว ไม่พึงดีใจว่าได้รับโทษทัณฑ์ในชาตินี้แล้วก็หมดเรื่องหมดเวรกรรมแล้ว กรรมที่ยังไม่ให้ผล อาจทำให้ผู้ทำกรรมเข้าใจว่าหมดกรรมแล้ว แต่แท้จริงยังไม่หมด กรรมนั้นซ่อนพลังความชั่วหรือความดีอยู่ได้ คือ กรรมสั่งสม

---

[40]พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), *กฎแห่งกรรม,* หน้า 59.

[41]สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (พิมพ์ ธมฺมธโร), *อานุภาพแห่งกรรม,* (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ธรรมสภา , ม.ป.ป), หน้า 77.

[42]พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), *กฎแห่งกรรม,* หน้า 60.

[43]องฺ.ติก. 20/101/338.

อยู่ในจิตใจของตน เมื่อสั่งสมมาก ๆ เข้า ถึงเวลาก็ให้ผลเสียทีหนึ่ง ถ้าเป็นกรรมชั่ว วิบากชั่วที่มีอยู่ในสันดาน จะเป็นสิ่งบันดาลใจให้ บุคคลนั้น พูดคิดหรือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันนำพาให้เกิดผลร้ายเป็นภัยอันตรายแก่ผู้ทำกรรมนั้น ๆ บาง ทีวิบากกรรมส่งความตายมาให้ ดังที่เรียกว่า ยมทูต ดลจิตใจให้ประสบวิบัติในรูปลักษณ์ต่าง ๆ โดยไม่รู้ตัว

ในขุททกนิกายปฏิสัมภิทามรรคกัมมกถา[44] กถาว่าด้วยกรรม พระสารีบุตรได้จำแนกกรรมที่เป็นหลักไว้ 12 ประการ โดยแบ่งเป็น อดีตกรรม 6 ประการ ปัจจุบันกรรม 4 ประการ และอนาคตกรรม 2 ประการ ดังนี้ อดีตกรรม 6 ประการ คือ 1) กรรมได้มีแล้ว วิบากกรรมก็ได้มีแล้ว 2) กรรมได้มีแล้ว แต่วิบากกรรมไม่ได้มีแล้ว (ยังไม่ให้ผล) 3) กรรมได้มีแล้ว วิบากกรรมก็มีอยู่ (กำลังให้ผล) 4) กรรมได้มีแล้ว แต่วิบากกรรมยังไม่มี (หมายความว่า กรรมที่ทำแล้วในอดีต แต่ ไม่ได้โอกาสให้ผลในปัจจุบัน เพราะปัจจัยบกพร่อง หรือปรินิพพานไปแล้วในอดีต) 5) กรรมได้มีแล้ว วิบากกรรมก็จักมี 6) กรรมได้มีแล้ว แต่วิบากแห่งกรรมจักไม่มี ปัจจุบันกรรม 4 ประการ คือ 1) กรรมมีอยู่ วิบากกรรมก็มีอยู่ 2) กรรมมีอยู่ แต่วิบากกรรมยังไม่มี (หมายความว่า กรรมที่ทำในปัจจุบันแต่ไม่ ให้ผลในปัจจุบัน เพราะปัจจัยบกพร่อง จึงหมดโอกาสที่จะให้ผล หรือกรรมที่ทำในปัจจุบันนี้และจะ ให้ผลในปัจจุบันเช่นกัน แต่ผู้ทำบรรลุเป็นพระอรหันต์ ปรินิพพานไปเสียก่อน) 3) กรรมมีอยู่ วิบากแห่งกรรมก็จักมี 4) กรรมมีอยู่ แต่วิบากแห่งกรรมจักไม่มี อนาคตกรรม 2 ประการ คือ 1) กรรมจักมี วิบากแห่งกรรมก็จักมี 2) กรรมจักมี แต่วิบากแห่งกรรมจักไม่มี

จากกัมมกถาแสดงให้เห็นว่า วิบากของกรรมนั้นอาจไม่ได้แสดงให้เห็นในชาติเดียวกัน หากจะมองต้องมองเป็นสายยาว ตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน จนถึงอนาคต และไม่ได้มองกันแค่ 3 ชาติเท่านั้น เนื่องจากการให้ผลของกรรมสลับซับซ้อน เพราะกรรมที่แต่ละคนทำไว้ เป็นกรรมที่สลับ ซับซ้อน เหตุด้วยทำกันมามากมายในอดีตทั้งใกล้ไกล และในปัจจุบัน ทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว กรรมใดแรงให้ผลหนัก ผลของกรรมนั้นก็ตกลงถึงที่ก่อน กรรมใดอ่อน ให้ผลเบา ผลของกรรมนั้นก็ ย่อมตกลงถึงที่ทีหลัง เป็นไปตามลำดับเช่นนี้ จึงยากจะเข้าใจว่าผลที่ได้รับอยู่นั้นเป็นผลของกรรมใดแน่ อาจเข้าใจได้เพียงว่า ที่ดีเป็นความสุขความร่มเย็นเป็นผลของกรรมดี ที่ชั่วเป็นความทุกข์ความเดือดร้อน เป็นผลของกรรมชั่ว ที่ตนได้กระทำไว้แล้วทั้งสิ้น มิใช่ใครอื่นทำให้เลย[45]

จากการให้ผลของกรรมเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน บางครั้งบางคนทำกรรมดี แต่กรรมดีก็ยังไม่ส่งผล ทำให้ไม่เห็นผลกรรมดี หรือบางครั้งบางคนทำกรรมชั่ว แต่กลับได้รับผลดี ทำให้คนส่วนใหญ่ลังเล หรือเข้าใจผิด บางทีอาจมีผลกรรมอื่นแทรกเข้ามา ทำให้เกิดความเข้าใจ ไขว้เขวหรือเข้าใจผิดไป

---

[44]ขุ.ป. 31/234-235/397-398.

[45]สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก, *กฎแห่งกรรม บุญเป็น หลักใหญ่ของโลก,* (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป.), หน้า 12.

กันใหญ่ เนื่องจากความแตกต่างระหว่างผลชั้นนอกและผลชั้นใน ดังนั้น การพิจารณาผลของกรรม จึงต้องพิจารณาถึง ผลชั้นนอกและผลชั้นในของกรรม ทั้ง 2 ส่วนนี้ด้วย

1) ผลชั้นนอกของกรรม คือ ผลที่ผู้ทำและคนอื่นมองเห็น ไม่ว่าจะเป็น ความสุข ความทุกข์ ความเจริญ หรือ ความเสื่อม ความมีหน้ามีตาในสังคม ลาภ ยศ สรรเสริญ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ถูกนินทา ที่เกิดมีขึ้นสืบเนื่องมาจากกรรมนั้น ๆ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยหลายอย่าง เช่น ชนิดของกรรม ความแรงมากน้อยของเจตนาในการกระทำ โอกาสในการให้ผล กรรมบางอย่างให้ผลในปัจจุบัน กรรมบางอย่างให้ผลในอนาคต บางอย่างให้ผลในชาตินี้ บางอย่างให้ผลในชาติ หน้าหรือชาติต่อๆไป ทำให้ผลชั้นนอกของกรรมที่แสดงออกมาให้เห็นนั้น ทำให้เกิดความสับสนได้ เนื่องจากเรามองเห็นได้ในระยะสั้นเท่านั้น และผลภายนอกนี้ก็เป็นผลที่ไม่แน่นอน นอกเหนือจาก อิทธิพลตัวของกรรมเองแล้ว ยังขึ้นกับปัจจัยภายนอกอื่น ๆ ที่มามีอิทธิพลร่วมกับการให้ผลของกรรม โดยอิทธิพลนี้อาจเป็นตัวสนับสนุนหรือขัดขวางในการให้ผลของกรรม โดยการที่กรรมจะ แสดงผลออกมาในระดับของวิถีชีวิตทำให้มีความเป็นไปต่าง ๆ ประสบผลตอบสนองจากภายนอก อันน่าพอใจบ้าง ไม่น่าพอใจบ้างนั้น

ในบาลีท่านแสดงหลักไว้ว่า การให้ผลของกรรมนั้นมีเงื่อนไข กรรมที่กระทำไปนั้นไม่ว่าจะเป็น ผลของกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ตามกฎแห่งเหตุผลของธรรมชาติ แล้วย่อมมีเหตุปัจจัยช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ดีขึ้นหรือเลวลง ซึ่งการให้ผลตามเหตุปัจจัยที่ต่างกัน นี้พิจารณาตามหลักสมบัติ 4 (องค์ประกอบที่สนับสนุนให้กรรมดี) และวิบัติ 4 (องค์ประกอบที่ ขัดขวางการให้ผลของกรรมดี) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้[46] สมบัติ 4 สมบัติแปลง่าย ๆ ว่า ข้อดี หมายถึง ความเพียบพร้อมสมบูรณ์แห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งช่วยเสริมส่งอำนวยโอกาสให้กรรมดี สมบัติมี 4 อย่าง คือ (1) คติสมบัติ สมบัติแห่งคติ ถึงพร้อมด้วยคติ หรือคติให้ คือ เกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศที่เจริญเหมาะ หรือเกื้อกูลตลอดจนในระยะสั้น คือ ดำเนินชีวิตหรือไปในถิ่นที่อำนวย (2) อุปธิสมบัติ สมบัติแห่งร่างกาย ถึงพร้อมด้วยร่างกาย หรือรูปร่างให้ เช่น มีรูปร่าง สวย ร่างกายสง่างาม หน้าตา ท่าทางดี น่ารัก น่านิยม เลื่อมใส สุขภาพดีแข็งแรง (3) กาลสมบัติ สมบัติแห่งกาล ถึงพร้อมด้วยกาล หรือกาลให้ คือ เกิดอยู่ในสมัยที่บ้านเมืองมีความสงบสุข ผู้ปกครองดี ผู้คนมีศีลธรรม ยกย่องคนดี ไม่ ส่งเสริมคนชั่ว ตลอดจนในระยะสั้น คือ ทำอะไรถูกกาลเวลา ถูกจังหวะ (4) ปโยคสมบัติ สมบัติ แห่งการประกอบถึงพร้อมด้วยการประกอบกิจ หรือกิจการ ให้ เช่น ทำเรื่องตรงที่เขาต้องการ ทำกิจตรงกับความถนัดความสามารถของตน ทำการถึงขนาดถูกหลักครบถ้วนตามเกณฑ์หรือเต็มอัตรา ไม่ใช่ทำครึ่ง ๆ กลาง ๆ หรือเหยาะแหยะ หรือไม่ถูกเรื่องกัน รู้จักจัดทำ รู้จักดำเนินการ 2) วิบัติ 4 วิบัติ แปลง่าย ๆ ว่าข้อเสีย หรือจุดอ่อน หมายถึงความบกพร่องแห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งไม่อำนวยแก่การที่กรรมดีจะปรากฏผล แต่กลับเปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล พูดสั้น ๆ ว่า ส่วนประกอบบกพร่อง เปิดช่องให้กรรมชั่ว วิบัติมี 4

[46]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ,* หน้า 190-192.

อย่าง คือ (1) คติวิบัติ วิบัติแห่งคติ หรือคติเสีย คือเกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศ สภาพแวดล้อมที่ไม่เจริญ ไม่เหมาะ ไม่เกื้อกูล ทางดำเนินชีวิต ถิ่นที่ไปไม่อำนวย (2) อุปธิ-วิบัติ วิบัติแห่งร่างกาย หรือรูปกายเสีย เช่น ร่างกายพิกลพิการ อ่อนแอ ไม่สวยงาม กิริยาท่าทาง น่าเกลียด ไม่ชวนชม ตลอดจนสุขภาพไม่ดี เจ็บป่วย มีโรคมาก (3) กาลวิบัติ วิบัติแห่งกาล หรือกาลเสีย คือเกิดอยู่ในยุคสมัยที่บ้านเมืองมีภัยพิบัติ ไม่สงบเรียบร้อย ผู้ปกครองไม่ดี สังคมเสื่อมจากศีลธรรม มากด้วยการเบียดเบียนยกย่องคนชั่ว บีบคั้นคนดี ตลอดจนทำอะไรไม่ถูกกาลเวลาไม่ถูกจังหวะ (4) ปโยควิบัติ วิบัติแห่งการประกอบหรือกิจการเสีย เช่น ฝักใฝ่ในกิจการหรือ เรื่องราวที่ผิด ทำการไม่ตรงความถนัด ความสามารถ ใช้ความเพียรในเรื่องไม่ถูกต้อง ทำการครึ่งๆ กลางๆ เป็นต้น ในเรื่องการให้ผลของกรรม โดยพิจารณาถึง สมบัติ 4 และ วิบัติ 4 นี้ พระพุทธเจ้าได้ ตรัสไว้ ในกัมม วิปากญาณ ถึงผลของกรรมสมาทาน ที่เป็น อดีต อนาคต และปัจจุบันตามความ เป็นจริง โดยฐานะ โดยเหตุ ไว้ดังนี้ กรรมสมาทานที่เป็นบาป บางอย่างอันคติสมบัติห้ามไว้จึงไม่ให้ผลก็มี กรรมสมาทานที่เป็นบาปบางอย่างอันอุปธิสมบัติห้ามไว้จึงไม่ให้ผลก็มี กรรมสมาทานที่เป็นบาปบางอย่าง อันกาลสมบัติห้ามไว้จึงไม่ให้ผลก็มี กรรมสมาทานที่เป็นบาปบางอย่างอันปโยคสมบัติห้ามไว้จึงไม่ให้ผลก็มี กรรมสมาทานที่เป็นบาปบางอย่างอาศัยคติวิบัติจึงให้ผลก็มี กรรมสมาทานที่เป็นบาป บางอย่างอาศัยอุปธิวิบัติจึงให้ผลก็มี กรรมสมาทานที่ เป็นบาปบางอย่างอาศัยกาลวิบัติจึงให้ผลก็มี กรรมสมาทาน ที่เป็นบาปบางอย่างอาศัยปโยควิบัติจึงให้ผลก็มี กรรมสมาทานที่เป็นบุญบางอย่างอันคติวิบัติห้ามไว้จึงไม่ให้ผลก็มี กรรมสมาทานที่เป็นบุญบางอย่างอันอุปธิวิบัติห้ามไว้จึงไม่ให้ผลก็มี กรรมสมาทานที่ เป็นบุญบางอย่างอันกาล วิบัติห้ามไว้จึงไม่ให้ผลก็มี กรรมสมาทานที่เป็นบุญบางอย่างอันปโยควิบัติห้ามไว้จึงไม่ให้ผลก็มี กรรมสมาทานที่เป็นบุญบางอย่างอาศัยคติสมบัติจึงให้ผลก็มี กรรมสมาทานที่ เป็นบุญ บางอย่างอาศัยอุปธิสมบัติจึงให้ผลก็มี กรรมสมาทานที่เป็นบุญบางอย่างอาศัยกาลสมบัติ จึงให้ผลก็มี กรรมสมาทานที่เป็นบุญบางอย่างอาศัยปโยคสมบัติจึงให้ผลก็มี[47]

จะเห็นได้ว่า การที่ผลของกรรม มีความเกี่ยวข้องกับ สมบัติ 4 และ วิบัติ 4 นี้ ส่งผลให้การแสดงผลของกรรมมีความซับซ้อน ด้วยเหตุที่มีองค์ประกอบด้านต่างๆ นี้ เข้ามาเกี่ยวข้อง ในเรื่องคติสมบัติและคติวิบัติ กรณีเป็นคติสมบัติ เช่น เกิดอยู่ในถิ่นเจริญ มีการ ศึกษาดี ทั้งที่ สติปัญญาและความขยันไม่มาก ยังได้ศึกษามากกว่า เข้าถึงสถานะทางสังคมสูงกว่าอีกคนหนึ่ง ซึ่งมีสติปัญญาและความขยันหมั่นเพียรดีกว่า แต่ไปเกิดอยู่ในถิ่นป่าดง ส่วนคติวิบัติ เช่น มี พระพุทธเจ้าอุบัติตรัสสอนธรรม แต่ตัวไปเกิดอยู่ในป่าดงหรือในนรก ก็หมดโอกาสได้ฟังธรรม ในเรื่องอุปธิสมบัติและอุปธิวิบัติ หากมีอุปธิสมบัติ เช่น รูปร่างสวยงาม น่าชื่นชม แม้ไปเกิดในตระกูลยากไร้หรือถิ่นห่างไกล รูปกายช่วยให้ขึ้นมาสู่ฐานะและถิ่นที่มีเกียรติยศและความสุข ส่วนอุปธิวิบัติ เช่น เกิดในถิ่นหรือในตระกูลมั่งคั่งสมบูรณ์แต่พิกลพิการ ง่อยใบ้ ไม่อาจได้รับเกียรติยศและความสุขความรื่นรมย์ที่พึงได้ คนสองคนมี

[47]อภิ. วิ. 35/810/523.

คุณสมบัติอย่างอื่นเสมอเหมือนกัน คนหนึ่งรูปร่างสง่าหรือสวยงาม อีกคนหนึ่งขี้ริ้วขี้เหร่ หรือขี้โรค ในกรณีที่ถือว่าร่างกายเป็นส่วนประกอบด้วยคนมีกายดีก็ได้รับผลไป แม้ในกรณีที่ไม่ถือกายเป็นคุณสมบัติ ก็เป็นธรรมดาของคนทั่วไปที่จะเอนเอียงเข้าหาคนที่มีรูปสมบัติ คนที่มีรูปวิบัติจะต้องยอมรับความจริงที่เป็น ธรรมดาของชาวโลกข้อนี้ และตระหนักว่า ผู้ที่จะมีจิตเที่ยงตรงไม่เอนเอียงเพราะเหตุแห่งรูปสมบัติ รูปวิบัตินี้ ก็มีแต่คนที่ประกอบด้วยคุณธรรมพิเศษยิ่งกว่าคนทั่วไป รู้เช่นนี้แล้ว ไม่พึงเสียใจ จากนั้น จะได้เร่งขวนขวายสร้างเสริมคุณสมบัติส่วนอื่นๆ ให้มีพิเศษยิ่งกว่าปกติ ในเรื่องกาลสมบัติและกาลวิบัติ หากเป็นกาลวิบัติ เช่น เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต ทำสิ่งที่ ดีงาม มาเกิดอยู่ในยุคที่ผู้ปกครองดี สังคมดียกย่องเชิดชูคนดี คนผู้นั้นก็มีเกียรติมีความเจริญ ส่วน กาลวิบัติก็ตรงข้าม เช่น ในยามสังคมเสื่อมจากศีลธรรม ผู้ปกครองไม่ประกอบด้วยธรรม คนทำดี ไม่ได้รับยกย่อง หรืออาจถูกเบียดเบียนกดขี่ประสบความเดือดร้อนหรือยามบ้านเมืองปั่นป่วนวุ่นวาย มีศึกสงคราม ไม่มีใครสนใจคนทำความดีทางสันติ แม้มีสติปัญญาความสามารถก็ไม่มี โอกาสสร้างสรรค์งานที่เป็นประโยชน์ ในเรื่องปโยคสมบัติและปโยควิบัติ หากเป็นปโยคสมบัติ เช่น คนที่ไม่ใช่คนดีมี ความสามารถจริง แต่รู้จักเข้าหาคนควรเข้าหา รู้จักหลบเลี่ยงเรื่องควรหลบเลี่ยง อะไรควรเสียยอมเสีย ทำให้คนนั้นเจริญก้าวหน้าไปได้ และความเสียหายบกพร่องของเขาไม่ปรากฏ ส่วนทางด้าน ปโยควิบัติ เช่น คนที่มีฝีมือดีในทางช่าง แต่ไปนั่งทำงานเสมียนที่ไม่ถนัด ผลของกรรมที่กล่าวมานี้ ส่วนมากเป็นเรื่องของโลกธรรม ซึ่งมีความผันผวน ปรวนแปร ไม่แน่นอน แต่ก็เป็นเรื่องชั้นเปลือกผิวภายนอก มิใช่แกนในของชีวิต จะกระทบกระทั่ง หนักเบา ก็อยู่ที่ว่าจะมีความยึดติดถือมั่นมากน้อยเพียงใด ถ้าไม่ยึดติดสามารถวางใจก็มีความสุข ได้เสมอหรืออย่างน้อยก็ทุกข์ไม่มาก และผ่านเหตุการณ์ไปได้ด้วยดี

ด้วยเหตุนี้ศาสนาพุทธจึงสอน ให้มีปัญญารู้เท่าทันธรรมดา ประกอบด้วยสติ มิให้หลงใหลประมาทมัวเมา คราวสุขคราวได้ ก็ไม่เหลิงลำพองเคลิ้มไป คราวทุกข์คราวเสียก็ไม่ขุ่นมัวคลุ้มคลั่งปล่อยตัวถลำลงในทางชั่วทางเสีย ค่อยผ่อนผันแก้ไขเหตุการณ์ด้วยสติปัญญา เมื่อยังต้องการโลกธรรมฝ่ายดีคือที่ชื่นชอบเป็น อิฏฐารมณ์ ก็กำหนดสมบัติวิบัติที่เป็นกำลังหรือจุดอ่อนของตน และจัดสรรเลือกองค์ประกอบฝ่าย สมบัติที่จัดเลือกได้ หลีกเว้นวิบัติเสีย แล้วพยายามเข้าถึงผลดีที่มุ่งหมายด้วยกรรมที่เป็นกุศล ซึ่งมี ผลมั่นคงและลึกซึ้งถึงชีวิตทุกระดับของตน ไม่สร้างผลด้วยอกุศลกรรมและไม่ถือโอกาสยามสมบัติ อำนวยประกอบอกุศล เพราะสมบัติและวิบัติ 4 ประการนั้นเป็นของไม่แน่นอน เมื่อกาลโอกาสที่เอื้ออำนวย ผ่านไป กรรมร้ายก็จะแสดงผล พึงถือโอกาสยามสมบัติช่วย เร่งประกอบกุศลกรรมเท่านั้น สรุปได้ว่า ถ้าจะทำการใด ในเมื่อมีองค์ประกอบของนิยามหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างน้อยก็พึงทำองค์ประกอบฝ่ายกรรมนิยามให้ดี เป็นส่วนที่ยึดเอาไว้ได้อย่างแน่นอนมั่นใจแล้วอย่างหนึ่งก่อน ส่วนองค์ประกอบ ฝ่ายนิยามอย่างอื่น ก็พึงใช้ปัญญาศึกษาพิจารณาเอามาใช้เสริมเท่าที่ไม่เป็นโทษในแง่ของกรรมนิยามต่อไป หากปฏิบัติได้เช่นนี้ ก็เรียกว่า เป็นผู้รู้จักถือเอาประโยชน์จากกุศลกรรมและสมบัติทั้ง 4

2) ผลชั้นในของกรรม คือ ผลที่เกิดขึ้นแก่จิตใจของผู้ทำ เป็นผลที่แน่นอนกว่า คือ คนทำความดี รู้สึกตนว่าได้ทำความดี จิตใจย่อมผ่องใสขึ้น จิตสูงขึ้น ส่วนคนทำชั่ว รู้สึกตนว่าทำชั่ว จิตย่อมเศร้าหมองไป อาการที่จิตเศร้าหมองหรือผ่องแผ้วคือ เป็นผลโดยตรงของกรรมดี กรรมชั่ว สุข ทุกข์ของคนอยู่ที่อาการเศร้าหมองหรือผ่องแผ้วของดวงจิตมากกว่าอย่างอื่น ทรัพย์สินสมบัติ ชื่อเสียงเกียรติยศ จะได้มากเพียงใดก็ตาม ถ้าใจเศร้าหมอง ทุรุนทุรายอยู่ด้วยโลภ โกรธ หลง อยู่เสมอแล้ว สิ่งเหล่านั้นหาได้ให้ความสุขแก่เจ้าของเท่าที่ควรไม่ ตรงกันข้ามกลับเป็นสิ่งให้ทุกข์ เดือดร้อนเสียอีก ผู้มีใจผ่องแผ้วเต็มที่เช่น พระอรหันต์ แม้ไม่มีทรัพย์สมบัติภายนอกที่ชาวโลก กระหายใด ๆ เลย แต่ท่านก็มีความสุข เป็นความสุขที่ไม่เจือด้วยทุกข์[48] สำหรับในเรื่องผลของกรรมชั้นใน ย่อมเกิดแก่ผู้กระทำโดยตรง ให้ผลที่แน่นอน การกระทำไม่ว่าจะดีหรือชั่ว ย่อมให้ผลตอบแทนเสมอ ไม่ช้าก็เร็ว ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงมีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย หากเราทำกรรมดีเราก็ได้รับความสุขความเจริญ กรรมดีจึงเหมือนกัลยาณมิตร ที่คอยให้ความอุปการะ และส่งเสริมให้เราประสบแต่ความสุขและความเจริญ แต่ถ้าเราทำกรรมชั่ว กรรมชั่ว ก็คอยล้างผลาญเราให้ประสบแต่ความทุกข์และความเสื่อม

3.4 กรรมกับสงสารวัฏฏ์

คำว่า สงสาร แปลว่า การเวียนว่ายตายเกิด การเวียนตายเวียนเกิด ส่วนคำว่า วัฏฏะ แปลว่า วน, วงเวียน, วงกลม, การวนเวียน สงสารวัฏฏ์ หมายถึงวังวนแห่งสงสาร คือ ท่องเที่ยวเวียนว่ายตายเกิดอยู่ซ้ำแล้วซ้ำเล่า[49] การที่สิ่งมีชีวิตโดยเฉพาะอย่างมนุษย์เวียนตายเวียนเกิด คือเกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิดใหม่แล้วตายอีกแล้วเกิดใหม่อีก วนเวียนอยู่อย่างนี้ ไม่มีวันจบสิ้นนั่น คือการท่องเที่ยว เป็น วงกลม หรือสงสารวัฏฏ์ ที่เรียกว่าเป็นการท่องเที่ยวไปก็เพราะการมีชีวิตอยู่ เปรียบเสมือนการ เดินทาง นับตั้งแต่ปฏิสนธิขึ้นในครรภ์มารดาจนกระทั่งออกมาสู่โลกภายนอก ภาวะทางกายและทางจิตของมนุษย์ไม่เคยหยุดอยู่กับที่ แต่ก้าวไปข้างหน้าทุกขณะ จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตนี้ก็ผ่านจากภพนี้ไปสู่ภพอื่น เมื่อสิ้นสุดชีวิตในภพอื่นก็ผ่านไปสู่ภพอื่นต่อไปและต่อ ๆ ไปไม่สิ้นสุด[50]

1) ความยาวนานของสังสารวัฏ ในเรื่องความยาวนานของสังสารวัฏฏ์พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในติณกัฏฐสูตรที่ว่า ด้วยหญ้าและท่อนไม้ สงสารนี้มีเบื้องต้นและเบื้องปลายรู้ไม่ได้ ทรงเปรียบเทียบว่า แม้จะเอาหญ้า ท่อนไม้ กิ่งไม้ และใบไม้ในชุมพูทวีปมารวมกันแล้ว ทำเป็นมัด ๆ มัดละ 4 นิ้ว โดยสมมติแต่ละมัดว่าเป็นมารดา จนกระทั่งใบไม้เหล่านั้นหมดไป ก็ไม่สามารถนับมารดา

---

[48]วศิน อินทสระ, *สวรรค์ นรก บุญ บาป ในพระพุทธศาสนา,* (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, 2550), หน้า 65.

[49]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ 12, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, 2548), หน้า 248.

[50]สุนทร ณ รังษี, *พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก,* หน้า 227.

เหล่านั้นได้ครบ[51] และในปฐวีสูตรที่ว่าด้วยแผ่นดิน พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า สังสารวัฏฏ์อันมีเบื้องต้นเบื้องปลายรู้ไม่ได้ ทรงเปรียบเทียบกับแผ่นดินว่า แม้จะเอาแผ่นดินมาปั้นเป็นก้อนเท่ากับเมล็ดกระเบาจนกระทั่งแผ่นดินนั้นหมดไป ก็ไม่สามารถนับมารดาบิดาเหล่านั้นได้ครบ[52]

สำหรับพระสูตรอัสสุสูตร ที่ว่าด้วยน้ำตา อันเป็นพระสูตรที่มักจะถูกยกขึ้นมาอธิบายถึงความยาวนานของสงสารวัฏฏ์เสมอ พระพุทธองค์ได้ทรงกล่าวไว้ มีใจความว่า สงสารวัฏฏ์อันมีเบื้องต้นและเบื้องปลายรู้ไม่ได้ ทรงเปรียบกับน้ำตาของมนุษย์ผู้วนเวียนท่องเที่ยวไป ที่คร่ำครวญร้องไห้เพราะประสบกับสิ่งที่ไม่พอใจ เพราะพลัดพรากจากสิ่งที่พอใจ ประสบความตายของมารดาของบิดา ..ของพี่ชายน้องชาย...ของพี่สาวน้องสาว...ของบุตร...ของธิดา...ความเสื่อม ของญาติ...ความเสื่อมแห่งโภคะ...ความเสื่อมเพราะโรคมาช้านาน น้ำตาที่ร้องไห้คร่ำครวญนั้น ตลอดระยะเวลาอันยาวนาน มีมากกว่าน้ำในมหาสมุทรทั้ง 4[53] ในพระสูตรขีรสูตร ว่าด้วยน้ำนม พระพุทธองค์ ได้ทรงแสดงว่า สังสารวัฏฏ์อันมีเบื้องต้นและเบื้องปลายรู้ไม่ได้ ทรงเปรียบเทียบ น้ำนมที่มนุษย์ทั้งหลายดื่มกินตลอดระยะเวลายาวนาน มีมากกว่าน้ำในมหาสมุทรทั้ง 4[54]

สำหรับเรื่องความยาวนานของกัป กับสงสารวัฏฏ์ที่พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบกับ ขนาดความยาว ก็มีตัวอย่างกล่าวไว้ใน พระสูตรปัพพตสูตร ว่าด้วยภูเขา พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า สังสารวัฏฏ์อันมีเบื้องต้นและเบื้องปลายรู้ไม่ได้ ทรงเปรียบเทียบกับภูเขาศิลาแห่งทึบลูกใหญ่ มีความยาว 1 โยชน์ กว้าง 1 โยชน์ สูง 1 โยชน์ ทุกๆ 100 ปี จะมีบุรุษเอาผ้าเนื้อละเอียดมาลูบภูเขา 1 ครั้ง ทำอยู่อย่างนี้จนภูเขานั้นราบเรียบเสมอแผ่นดิน ถึงกระนั้น ก็ไม่สามารถเทียบกับกัปหนึ่งได้[55] และในพระสูตรสาสปสูตร ว่าด้วยเมล็ดผักกาด พระพุทธเจ้าได้กล่าวว่า กัปหนึ่งนานนักหนามิใช่เรื่องง่ายที่จะนับกัปนั้นว่า เท่านี้ปี ฯลฯ หรือว่า เท่านี้ 100,000 ปี ทรงเปรียบเทียบกับนครที่สร้างด้วยเหล็กมีความยาว 1 โยชน์ กว้าง 1 โยชน์ สูง 1 โยชน์ ในนครเต็มด้วยเมล็ดผักกาด รวมกันเป็นกลุ่มก้อน บุรุษหยิบเมล็ดผักกาดออกจากนครนั้น 100 ปีต่อ 1 เมล็ด ทำอยู่อย่างนั้น จนเมล็ดผักกาดหมด ถึงกระนั้นก็ยังไม่สามารถเทียบกับอายุของกัปหนึ่งได้ กัปนานนักหนาอย่างนี้ บรรดากัปที่นานนักหนาอย่างนี้ สัตว์โลกได้ท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏฏ์ มิใช่ 1 กัป มิใช่ 100 กัปมิใช่ 1,000 กัป มิใช่ 100,000 กัป ทั้งนี้เพราะว่าสงสารนี้มีเบื้องต้นและเบื้องปลายรู้ไม่ได้[56]

---

[51]สำ.นิ. 16/124/215-216.

[52]สำ.นิ. 16/125/216-217.

[53]สำ.นิ. 16/126/217-218.

[54]สำ.นิ. 16/127/218-219.

[55]สำ.นิ. 16/128/219-220.

[56]สำ.นิ. 16/129/220-221.

นอกจากนี้ในเรื่องความยาวนานของกัป ในสาวกสูตร พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า สังสารวัฏฏ์อันมีเบื้องต้นและเบื้องปลายรู้ไม่ได้ ทรงเปรียบเทียบกับสาวก 4 รูป ซึ่งมีอายุ 100 ปี สมมุติว่าสาวก 4 รูปนั้นระลึกย้อนหลังไปได้วันละ 100,000 กัป ถึงกระนั้น กัปที่สาวกระลึกไปไม่ถึงก็ยังมีอยู่มาก[57] และในคังคาสูตร ที่ว่าด้วยแม่น้ำคงคา พระพุทธเจ้ากล่าวว่า สังสารวัฏฏ์ อันมีเบื้องต้นและเบื้องปลายรู้ไม่ได้ ทรงเปรียบเทียบกับเม็ดทรายในมหาสมุทรที่มนุษย์ถือว่าไม่สามารถนับได้ ถึงกระนั้นก็ยังนับง่ายกว่าการนับกัปเสียอีก[58] ในเรื่องของความไม่แน่นอน ของการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏฏ์ ในทัณฑสูตร ว่าด้วยท่อนไม้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า สังสารวัฏฏ์อันมีเบื้องต้น และเบื้องปลายรู้ไม่ได้ ทรงเปรียบเทียบกับท่อนไม้ที่บุคคลโยนขึ้นไปบนอากาศย่อมตกลงมาไม่แน่นอน คือบางครั้งตกลงทางโคน บางครั้งตกลงทางขวาง บางครั้งก็ตกลงทางปลายชีวิตของสัตว์ทั้งหลายที่ท่องเที่ยวไปใน สังสารวัฏฏ์ก็ไม่แน่นอนเช่นกัน คือ บางชาติเกิดเป็นมนุษย์ บางชาติเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉาน[59] และในปุคคลสูตร ว่าด้วยบุคคล พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงว่า ชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย ที่ท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏฏ์ หากนำโครงกระดูกมารวมกันจะมีกองใหญ่เท่าภูเขาเวปุลละ[60] ในเรื่องของการเสวยทุกข์สุขในสังสารวัฏฏ์ พระพุทธเจ้าได้ทรงกล่าวไว้ในทุคคตสูตร ได้ทรงสอนให้ภิกษุพิจารณาความทุกข์ในสังสารวัฏฏ์ที่สัตว์ทั้งหลายได้รับ และตรัสว่าแม้พระองค์ก็ เคยเสวยความทุกข์มาแล้ว[61] และในสุขิตสูตร พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ภิกษุพิจารณาความสุขใน สังสารวัฏฏ์ที่สัตว์ทั้งหลายได้รับ เพื่อให้ภิกษุพิจารณาว่า แม้พระองค์ก็เคยเสวยความสุขมาแล้ว[62] ในเรื่องของการเวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิต่าง ๆ ของสัตว์ทั้งหลาย พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ในพระสูตรติงสมัตตสูตร ว่าด้วยภิกษุ 30 รูป โดยทรงแสดงให้ภิกษุชาวเมืองปาวาฟังว่า สัตว์ทั้งหลายถูกอวิชชาตัณหาผูกไว้จึงได้ท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏฏ์ ได้เกิดในกำเนิดต่าง ๆ มีกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานเป็นต้น ได้เสวยความทุกข์ ถูกฆ่าถูกตัดศีรษะจนโลหิตที่ไหลออกมานั้นมากกว่าน้ำในมหาสมุทรทั้ง 4[63]

เพราะสงสารวัฏฏ์ที่มีระยะเวลาอันยาวนาน จนหาจุดเริ่มต้นและจุดสุดท้ายไม่ได้ มนุษย์เราเคยเกิดมาแล้วมากมายหลายภพหลายชาติ ท่องเที่ยวมาแล้วนานนักหนา และเพราะ ความที่เคยเกิดแล้วมากมายจนนับไม่ได้ จึงมีโอกาสที่จะเกี่ยวข้องกับผู้อื่นแทบทุกคนทีเดียวดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในมาตุสูตร ปิตุสูตร ภาตุสูตร ภคินิสูตร ปุตตสูตร และ ธีตุสูตร ที่ว่า สัตว์ผู้ไม่เคยเป็นมารดา

---

[57]สำ.นิ. 16/130/221.

[58]สำ.นิ. 16/131/222.

[59]สำ.นิ. 16/132/223.

[60]สำ.นิ. 16/133/223-224.

[61]สำ.นิ. 16/134/225.

[62]สำ.นิ. 16/135/225.

[63]สำ.นิ. 16/136/226-227.

ไม่เคยเป็นบิดา ไม่เคยเป็นพี่ชายน้องชาย ไม่เคยเป็นพี่สาวน้องสาว ไม่เคยเป็นบุตร ไม่เคยเป็นธิดา โดยกาลนานนี้ มิใช่หาได้ง่าย เพราะว่าสงสารนี้มีเบื้องต้นและเบื้องปลายรู้ไม่ได้[64]

ในพระสูตรอีกพระสูตรหนึ่ง ที่พระพุทธเจ้าทรงกล่าวถึงการมีชื่อที่แตกต่างกันของ ภูเขา ในแต่ละยุคสมัย ในเวปุลลปัพพตสูตร ว่าด้วยภูเขาเวปุลละ พระองค์ทรงแสดงว่าสังสารวัฏฏ์ มีระยะเวลายาวนานจนภูเขาเวปุลละได้มีชื่อเรียกหลายอย่าง คือ ภูเขาเวปุลละได้ชื่อว่า ปาจีนวังสะ ในสมัยของพระพุทธเจ้าพระนามว่ากกุสันธะ ซึ่งสมัยนั้นมนุษย์มีอายุประมาณ 4 หมื่นปี ได้ชื่อว่า วงกต ในสมัยของพระพุทธเจ้าพระนามว่า โกนาคมนะ ซึ่งในสมัยนั้นพวกมนุษย์มีอายุประมาณ 3 หมื่นปี ได้ชื่อว่าสุปัสสะ ในสมัยของพระพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ ซึ่งในสมัยนั้นพวก มนุษย์มีอายุประมาณ 2 หมื่นปี และได้ชื่อว่าเวปุลละ เหมือนเดิมอีก ในสมัยพระองค์เอง ถึง กระนั้นชื่อภูเขานี้ก็จะเปลี่ยนแปลงไปไม่มีที่สิ้นสุด สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ไม่น่าชื่นใจ อย่างนี้[65]

หลักกรรมจะเป็นไปไม่ได้ ถ้าไม่มีการเกิดใหม่หรือการเวียนว่ายตายเกิด เพราะมีปัญหาชีวิตหลายอย่างที่ไม่อาจเข้าใจได้ ถ้าปราศจากการเวียนว่ายตายเกิด หรือที่เรียกว่า สังสารวัฏฏ์ เช่นปัญหาเรื่องคนดีบางคนมีชีวิตอยู่อย่างทุกข์ทรมาน และคนชั่วบางคนมีชีวิตอยู่ อย่างสุขสำราญ เป็นต้น

ปัญหานี้จะเป็นเรื่องค้างโลก ถ้ากฎแห่งกรรมและการเกิดใหม่ไม่เข้ามาช่วยแก้ช่วงชีวิตเพียงช่วงเดียวของบุคคลสั้นเกินไป ไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์กรรมที่บุคคลทำไว้แล้วได้ทั้งหมด การเกิดใหม่จะช่วยอธิบายกรรมในอดีตของคนได้อย่างดีที่สุด ดังนั้นชีวิตมนุษย์จึงเป็นสนามหรือวิธีสำหรับทดลองแรงกรรมว่าใครได้ทำกรรมอะไรไว้มากน้อย เบาบางหรือรุนแรง เพียงใด[66]

2) กรรมกับการเกิดของสัตว์ในภพภูมิ

ในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ในมณิการกุลุปกติสสเถรวัตถุ เรื่องพระติสสเถระผู้เข้าถึงตระกูลช่างแก้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระคาถาแก่ภิกษุทั้งหลาย เกี่ยวกับการการเกิดของสัตว์ในที่ต่าง ๆ ไว้ดังนี้

สัตว์พวกหนึ่ง ย่อมเกิดในครรภ์ พวกที่ทำบาปกรรมย่อมไปนรก พวกที่ทำความดีย่อมไปสวรรค์ ส่วนผู้ที่ไม่มีอาสวะย่อมนิพพาน[67]

จากพระดำรัสของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับคน ซึ่งตายจากโลกนี้ไปแล้ว ว่าเกิดก็มี ไม่เกิดก็มี ผู้ที่เกิดอีกนั้น ถ้ายังมีกิเลสอยู่ก็เกิดอีก ถ้าหากว่าทำความดีไว้พอประมาณก็กลับมาเกิดเป็น มนุษย์อีก ถ้าทำความดีไว้มากก็ไปเกิดบนสวรรค์หรือชั้นพรหมโลก แต่ถ้าหากทำความชั่วไว้มากไป ตกในอบาย

---

[64]สำ.นิ. 16/137-142/227-229.

[65]สำ.นิ. 16/143/230-232.

[66]พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณโณ), *อนุปุพพิกถาทีปนี ภาค 3 พรรณนาสวรรค์,* (กรุงเทพ- มหานคร : สำนักพิมพ์กรีนปัญญาญาณ, 2551), หน้า 16.

[67]ขุ.ธ. 25/10/70.

เช่น เกิดเป็นสัตว์นรก เป็นต้น ส่วนท่านที่หมดกิเลสแล้ว คือพระอรหันต์ทั้งหลาย เมื่อสิ้นชีพแล้ว ท่านก็เข้าสู่นิพพาน ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดให้ทุกข์ยากอีก ส่วนเราทุกคนนั้นเมื่อยังมีกิเลสอยู่ เมื่อตายแล้วเราจะต้องเกิดอีก เพราะเหตุให้เกิดคือ กิเลสยังมีอยู่ แต่จะเกิดเป็นอะไรและ อยู่ที่ใดนั้น ข้อนี้ขึ้นอยู่กับแรงเหวี่ยงของกรรมดีกรรมชั่วที่ตนทำไว้ ส่งคนเราไปเกิดในภพชาตินั้นๆ[68]

ในมหาสีหนาทสูตร พระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่พระสารีบุตร เกี่ยวกับการกำเนิดของสัตว์ในสังสารวัฏฏ์นี้ว่า มี 4 อย่าง ดังนี้ คือ 1) กำเนิดอัณฑชะ (การเกิดในไข่) 2) กำเนิดชลาพุชะ (การเกิดในครรภ์) 3) กำเนิด สังเสทชะ (การเกิดในเถ้าไคลหรือที่ชื้นแฉะ) 4) กำเนิดโอปปาติกะ (การเกิดผุดขึ้น)[69] กำเนิดอัณฑชะ คือ เหล่าสัตว์ผู้เจาะทำลายเปลือกไข่แล้วเกิด กำเนิดชลาพุชะ คือ เหล่าสัตว์ผู้เกิดในครรภ์ กำเนิดสังเสทชะ คือ เหล่าสัตว์ผู้เกิดในปลาเน่า ซากศพเน่า ขนมบูด น้ำคร่ำ เถ้าไคล กำเนิดโอปปาติกะ คือ เทวดา สัตว์นรก มนุษย์บางจำพวก และเปรตบางจำพวก

ในสัมมาทิฏฐิสูตร พระสารีบุตรได้กล่าวแก่ภิกษุถึงเรื่อง ภพ ซึ่งหมายถึงโลกที่เป็นที่อยู่ของสัตว์ เหตุเกิดแห่งภพ ความดับแห่งภพ และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งภพ เพื่อออกจากสังสารวัฏฏ์ คือการที่ไม่ต้องมาเกิดอีก โดยแบ่งภพออกเป็น 3 ภพ ดังนี้ 1) กามภพ (ภพที่เป็นกามาวจร) 2) รูปภพ (ภพที่เป็นรูปาวจร) 3. อรูปภพ (ภพที่เป็นอรูปาวจร)[70]

กามภพ คือ ภพที่เป็นกามาวจร ภพของสัตว์ผู้ยังเสวยกามคุณ คืออารมณ์ทางอินทรีย์ทั้ง 5 ได้แก่ อบาย 4 มนุษย์โลก และ กามาวจรสวรรค์ทั้ง 6 รูปภพ คือ ภพที่เป็นรูปาวจร ภพของสัตว์ผู้เข้าถึงรูปฌาน ได้แก่ รูปพรหม ทั้ง 16 อรูปภพ คือ ภพที่เป็นอรูปาวจร ภพของสัตว์ผู้เข้าถึงอรูปฌาน ได้แก่อรูปพรหม 4[71]

โดยทั้ง ภพ 3 นี้ รวมเป็นทั้งหมด 31 ภูมิ เป็นโลกที่อยู่ของสัตว์ เป็นภพที่เวียนตายเวียนเกิด ของเหล่าสรรพสัตว์ที่ยังอยู่ในสังสารวัฏฏ์ ตราบใดที่สรรพสัตว์ยังมีกิเลสอยู่ ยังไม่สามารถเข้าถึงนิพพานได้ โดยสัตว์เหล่านั้นจะไปเกิดเป็นอะไรและไปอยู่ในภพภูมิใด ใน 31 ภูมินี้ ก็ขึ้นกับความดีความชั่วที่สรรพสัตว์เหล่านั้นได้ทำไว้ ดังพระพุทธเจ้า ได้ตรัสถึงทางไปของสัตว์ ข้อปฏิบัติที่นำสัตว์เกิดในภพภูมิต่างๆ หลังจากตายแล้วไว้ในมหาสีหนาทสูตร ในเรื่องของคติ 5[72] ดังนี้ คติ 5 ประการ คือ 1) นรก 2) กำเนิดดิรัจฉาน 3) เปตวิสัย 4) มนุษย์ 5) เทวดา

---

[68]วศิน อินทสระ, *หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด,* (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เรือนธรรม, 2546), หน้า 4.

[69]ม.มู. 12/152/151.

[70]ม.มู. 12/94/89.

[71]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์,* หน้า 98.

[72]ม.มู. 12/153/152.

พระพุทธเจ้าทรงทราบว่า บุคคลปฏิบัติอย่างนั้น เป็นไปอย่างนั้น และดำเนินทางนั้น หลังจากตายแล้ว จักไปเกิดใน นรก กำเนิดดิรัจฉาน เปตวิสัย มนุษย์ เทวดา อันเป็นภพภูมิของสัตว์ที่อยู่ในสังสารวัฏฏ์นี้ นอกจากนี้ พระองค์ได้กล่าวถึงทางหลุดพ้นจากสังสารวัฏฏ์ คือนิพพาน ทางที่นำสัตว์ให้ถึงนิพพาน ข้อปฏิบัติที่นำสัตว์ให้ถึงนิพพาน ข้อปฏิบัติที่สัตว์ปฏิบัติแล้วเป็นเหตุทำให้แจ้งเจโต-วิมุตติ ปัญญาวิมุตติที่ไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง[73]

3) กรรมกับวัฏฏะ 3 การพิจารณาเรื่องของสังสารวัฏฏ์กับเรื่องของกรรมนั้น จะต้องพิจารณาถึงความ เกี่ยวข้องกัน ซึ่งความเกี่ยวข้องกันนี้ แสดงไว้ใน วงจรที่เรียกว่า วัฏฏะ 3 ในความเป็นจริงแล้วสังสารวัฏฏ์หรือการเวียนตายเวียนเกิดของมนุษย์ เกี่ยวข้องกับวัฏฏะ 3 อย่างใกล้ชิด จะกล่าวว่า เป็นเรื่องเดียวกันแต่พูดกันคนละนัยก็ได้[74]

วัฏฏะ 3 หรือ ไตรวัฏฏ์ แปลว่า วน วงเวียน องค์ประกอบที่หมุนเวียนต่อเนื่องกัน ของภพจักร หรือสังขารจักร 1. กิเลสวัฏฏ์ หมายถึง วงจรกิเลส ประกอบด้วยอวิชชา ตัณหา และอุปาทาน 2. กรรมวัฏฏ์ หมายถึง วงจรกรรม ประกอบด้วยสังขารและกรรมภพ 3. วิปากวัฏฏ์ หมายถึง วงจรวิบาก ประกอบด้วย วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ซึ่งแสดงออกในรูปปรากฏที่เรียกว่าอุปปัตติภพ ชาติ ชรา มรณะ เป็นต้น วงจรใหญ่แห่งปัจจยาการ เรียกว่า ภวจักร หรือ สังสารจักร ตามหลักปฏิจจสมุปบาท[75]

สภาพทั้ง 3 อย่างนี้ เรียกว่า วัฏฏะ หรือ วน ก็เพราะเป็นสภาพที่เกิดวนเวียน ต่อเนื่องกันไปเป็นวงกลม เป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับมนุษย์โดยตรง พุทธศาสนาถือว่ามนุษย์ธรรมดา ทั่วไปเป็นปุถุชน คือ เป็นผู้ที่หนาแน่นด้วยกิเลสในการดำรงชีพอยู่ในโลก บุคคลต้องมีการกระทำ ทางกายบ้าง วาจาบ้าง ทางใจบ้าง ที่เรียกว่า กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม สิ่งที่ทำให้การ กระทำของบุคคลจัดเป็น กรรมก็คือ เจตนาที่เกิดจากแรงหนุนของกิเลส กิเลสจึงเป็นสิ่งที่ทำให้เกิด กรรม เมื่อมีกรรม คือ การกระทำ วิบากซึ่งเป็นผลของกรรมก็เกิดมีขึ้น กรรมจึงเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดผล หรือวิบาก ผู้ทำกรรมย่อมได้รับวิบากอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง ถ้าผลของกรรมดีหรือกุศลกรรมที่เป็น ความสุข ก็เกิดกิเลสเพลิดเพลินยินดีและยึดติด แล้วกระทำกรรมต่างๆที่คิดว่าให้ความสุขดำรงอยู่ได้นาน ถ้าเป็น ผลของกรรมชั่วหรืออกุศลกรรมที่เป็นความทุกข์ความเดือดร้อน ก็เกิดกิเลสประเภทวิภวตัณหาไม่อยากมีไม่อยากเป็นเช่นนั้น กระเสือกกระสนดิ้นรนเพื่อให้พ้นจากสภาพที่ไม่ปรารถนา กระทำกรรม ต่าง ๆ ที่คิดว่าจะช่วยให้พ้นจากสภาพเช่นนั้นต่อไปอีก ดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่ากิเลสเป็นเหตุให้เกิดกรรม กรรมเป็นเหตุให้เกิดวิบาก วิบากเป็นเหตุให้เกิดกิเลส แล้วทำให้เกิดกรรม

---

[73]เรื่องเดียวกัน, หน้า 153.

[74]สุนทร ณ รังษี, *พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก,* หน้า 236.

[75]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,*พิมพ์ครั้งที่ 12, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, 2548), หน้า 100.

และวิบากวนเวียน เป็นวงกลมอยู่อย่างนี้เรื่อยไป ตามการหมุนวนแห่งวัฏฏะ 3 ตราบใดที่กิเลสหรือวงจรแห่งกิเลสยังไม่ถูกทำลายลง สังสารวัฏฏ์ของเราก็ยังคงหมุนวนรอบแล้วรอบเล่าอยู่ตราบนั้น[76]

พระพุทธเจ้านอกจากจะสอนให้คนเชื่อเรื่องสังสารวัฏฏ์ เพราะเป็นความจริงตาม ธรรมชาติแล้ว ยังสอนเพื่อให้คนได้กลัวบาปกรรมด้วย เพราะตราบใดที่ยังเวียนตายเวียนเกิด ก็ต้องมีทุกข์อยู่ร่ำไป ส่วนจะทุกข์มากทุกข์น้อย ก็ขึ้นอยู่กับว่าจะไปเกิดในภพภูมิอะไร ถ้าไปเกิดในสวรรค์ ก็มีความสุขมากกว่าความทุกข์ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์ก็จะมีทั้งสุขและทุกข์ แต่ถ้าไปเกิดในอบายภูมิ คือ สัตว์เดรัจฉาน อสุรกาย เปรต และสัตว์นรก ก็จะมีความทุกข์มากขึ้นเป็นลำดับไปจนถึงมีแต่ความทุกข์โดยสิ้นเชิง ไม่มีความสุขเลย และความทุกข์ในนรก ก็จะทุกข์ขนาดหนักจนไม่อาจนำมา เปรียบกับความทุกข์ในโลกมนุษย์ได้ พุทธศาสนาจึงมุ่งสอนให้คนพ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิง ตราบใด ที่ยังเกิดอยู่ตราบนั้นก็ยังคงมีความทุกข์อยู่ร่ำไป แม้ว่าอาจจะมีภพชาติใด ที่อาจไปเสวยสุขอย่างเดียวในสวรรค์ไปเป็นพรหม มีอายุยาวนาน แต่ก็ไม่ใช่ของจีรัง เพราะว่ายังคงอยู่ในสังสารวัฏฏ์ สุดท้ายก็ต้องกลับมาเกิดใหม่ ซึ่งก็ไม่แน่ว่า จะได้ไปอยู่ในภพภูมิใด ตราบใดที่ยังปฏิบัติไม่ถึงขั้น พระอริยบุคคล ก็ไม่มีเครื่องยืนยันแน่นอน ว่าจะพ้นจากอบายภูมิ ขึ้นกับกรรมของสัตว์นั้นๆ ดังนั้นการที่จะพ้นทุกข์โดยสิ้นเชิงได้ คือจะต้องหลุดพ้นไปจากสังสารวัฏฏ์ ไม่ต้องมา เกิดอีก ดังพระสูตรที่ว่าด้วยร่างกระดูก ในอัฏฐิปุญชสูตร[77] พระพุทธเจ้าตรัสว่า กระดูกของคนคน เดียวที่เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏฏ์ ถ้ามีคนรวบรวมมากองไว้ไม่ให้สูญหายไป ก็จะมีขนาดใหญ่โตเท่าภูเขาเวปุลละ ทรงแสดงว่าการเวียนว่ายตายเกิด ในสังสารวัฏฏ์นั้นเป็นความทุกข์ บุคคลจะพ้นทุกข์ หยุดเวียนว่ายตายเกิดนั้นได้ ก็ต่อเมื่อเห็นอริยสัจ 4 เป็นโสดาบันขึ้นไป หากจะเวียน ว่ายตายเกิดอีกก็ไม่เกิน 7 ชาติ พระพุทธศาสนา จึงสอนเน้นเรื่องการปฏิบัติให้เข้าถึงภาวะ ที่เรียกว่า นิพพาน เป็นการปฏิบัติเพื่อละเหตุแห่งทุกข์ให้ได้ นั่นคือ เพื่อดับตัณหา 3 คือ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา เมื่อเหตุแห่งทุกข์ดับ คือตัณหาดับทุกข์ ก็ถูกขจัดไป ภาวะที่ตัณหาดับ สิ้นไปนี้ เป็นภาวะที่เข้าถึงเมื่อกำจัดอวิชชา สำรอกตัณหาสิ้นแล้ว ไม่ติดข้อง หลุดพ้น สงบ ปลอด โปร่ง เป็นอิสระ คือ นิพพาน[78] เมื่อสังสารวัฏฏ์ถูกทำลาย การเวียนตายเวียนเกิดจึงไม่มีอีกต่อไป

---

[76]สุนทร ณ รังษี, *พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก,* หน้า 240.

[77]ขุ.อิติ. 25/24/368-369.

[78]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์,*พิมพ์ครั้งที่ 12, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, 2548), หน้า 204.

3.5 กฎแห่งกรรม

ตามหลักพระพุทธศาสนา บุคคลจะได้ดีหรือชั่ว ได้รับสุขหรือทุกข์ ก็เพราะกรรม หรือ การกระทำของตนเองทั้งสิ้น หากเราไม่ดำเนินตามทางที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ แม้จะสวดมนต์ หรือวิงวอนขอร้อง ก็ไม่อาจจะช่วยให้เราพบความดีและความสุขได้ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา พระพุทธองค์ทรงสอนให้ศาสนิกชนใช้เหตุผล และใช้การปฏิบัติเพื่อทดสอบด้วยตนเอง ก่อนที่จะเชื่อ มีบางเรื่องเท่านั้นที่ทรงสอนให้เชื่อโดยไม่ตรัสสอนให้ทดสอบก่อน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ (1) เกินปัญญาของคนธรรมดา และ (2) ทดสอบแล้วอาจเกิดความเสียหาย เช่นไปทำปิตุฆาต เพื่อพิสูจน์กรรมชั่ว[79] มนุษย์ต้องมีความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล เรื่องที่ทรงสอนให้ใช้ศรัทธาเป็น ตัวนำ มี 4 ประการ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องกรรม คือ

1. กัมมสัทธา เชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความดีความชั่วมีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัย ก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่า และเชื่อว่า ผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยอ้อนวอนหรือนอนคอยโชค

2. วิปากสัทธา เชื่อวิบาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือเชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากความดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

3. กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของจะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน

4. ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง 9 ประการ ตรัสธรรมบัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิ์หลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง ศรัทธา 4 อย่างนี้ มีมาในบาลีเฉพาะข้อ 4 อย่างเดียว ว่าโดยใจความ ศรัทธา 3 ข้อต้น ย่อมรวมลงในข้อ 4 ได้ทั้งหมด[80]

จะเห็นได้ว่า ความเชื่อหรือศรัทธา 4 อย่าง เป็นความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับกรรมกฎ แห่งกรรมจึงเป็นคำสอนที่สำคัญในพระพุทธศาสนา ผู้เป็นชาวพุทธทุกคนจึงควรเชื่อในเรื่องกฎ แห่ง กรรม ควรพยายามศึกษาและทำความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม ชาวพุทธที่ไม่เชื่อกฎแห่งกรรมหาใช่ ชาวพุทธ

---

[79]สุจริต พรศิริประสาท, “การศึกษาวิเคราะห์กฎแห่งกรรม : ศึกษาเฉพาะงานเขียนของ ท. เลียงพิบูลย์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2551, หน้า 16.

[80]พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*,พิมพ์ครั้งที่ 12, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, 2548), หน้า 181.

ที่แท้จริงไม่ เขาเป็นเพียงชาวพุทธแต่เพียงในนาม ทฤษฎีว่าด้วยกฎแห่งกรรมตามทรรศนะของพุทธศาสนาอาจแยกพิจารณาได้เป็น 2 ประเด็น คือ

1) กฎแห่งกรรมในฐานะเป็นกฎธรรมชาติ กฎแห่งกรรมคือ กฎแห่งเหตุและผล ในฐานะเป็นกฎแห่งเหตุและผล กฎแห่งกรรมก็ คือ กฎแห่งธรรมชาติ สิ่งใดสิ่งหนึ่งเมื่อเกิดขึ้นก็มีเหตุปัจจัยทำให้เกิดขึ้น เมื่อตั้งอยู่ก็มีเหตุปัจจัยทำ ให้ตั้งอยู่ เมื่อเปลี่ยนแปรก็มีเหตุปัจจัยทำให้เปลี่ยนแปร เมื่อแตกดับก็มีเหตุปัจจัยทำให้แตกดับ ไม่มีสิ่งใดที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ เปลี่ยนแปรและแตกดับไป โดยปราศจากเหตุปัจจัย[81]

กฎแห่งปัจจัยในธรรมชาติ ก็คือกฎแห่งเหตุและผล เพราะฉะนั้นกฎแห่งกรรมในฐานะ ที่เป็นกฎแห่งเหตุและผลก็คือกฎธรรมชาติ ซึ่งทุกสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นไปในธรรมชาติย่อมดำเนินไป ตามกฎนี้ ทฤษฎีปัจจยาการของพระพุทธศาสนา ที่แสดงถึงกฎดังกล่าวนี้มีข้อความว่า เพราะเหตุนี้ เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เพราะสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับไป สิ่งนี้จึงดับไป[82]

กฎธรรมชาติหรือนิยาม แม้จะมีลักษณะทั่วไปอย่างเดียวกันทั้งหมดคือ ความเป็นไป ตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัย พระอรรถกถาจารย์แสดงกฎธรรมชาติหรือนิยามไว้ 5 อย่าง[83] คือ

(1) อุตุนิยาม

กฎธรรมชาติเกี่ยวกับปรากฏการณ์ฝ่ายวัตถุโดยเฉพาะความเป็นไปของธรรมชาติ แวดล้อมและความเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ เช่น เรื่องลมฟ้าอากาศ ฤดูกาลฝนตกฟ้าร้อง การที่ดอกบัวบานกลางวัน หุบกลางคืน การที่ดินน้ำปุ๋ยช่วยให้ต้นไม้งาม การที่สิ่งทั้งหลายผุพังเน่าเปื่อย เป็นต้น แนวคิดของท่านมุ่งเอาความผันแปรที่เนื่องด้วยความร้อนหรืออุณหภูมิ

(2) พีชนิยาม

กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพันธ์ หรือที่เรียกกันว่าพันธุกรรม เช่น หลักความจริงที่ว่า พืชเช่นใดก็ให้ผลเช่นนั้น พืชมะม่วงก็ออกผลเป็นมะม่วง เป็นต้น

(3) จิตตนิยาม

กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต เช่น เมื่ออารมณ์ (สิ่งเร้า) กระทบประสาทจะมีการรับรู้เกิดขึ้น จิตจะทำงานอย่างไร คือมีการไหวแห่งภวังคจิต ภวังคจิตขาดตอน มีอาวัชชนะแล้วมีการเห็น การได้ยิน ฯลฯ มีสัมปฏิจฉันทะ สันตีรณะ ฯลฯ หรือเมื่อจิตที่มีคุณสมบัติอย่างนี้เกิดขึ้น จะมีเจตสิกอะไรบ้างประกอบได้ หรือประกอบไม่ได้ เป็นต้น

---

[81]สุนทร ณ รังษี, *พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก,* หน้า 164.

[82]สำ.นิ. 16/37/79.

[83]พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ,* พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 152.

(4) กรรมนิยาม

กฎธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ คือกระบวนการก่อการกระทำ และการให้ผลของการกระทำ หรือพูดให้จำเพาะลงไปอีกว่า กระบวนการแห่งเจตจำนงหรือความคิดปรุงแต่งสร้างสรรค์ต่าง ๆ พร้อมทั้งผลที่สืบเนื่องออกไปอันสอดคล้องสมกัน เช่น ทำกรรมดี มีผลดี ทำกรรมชั่ว มีผลชั่ว เป็นต้น

(5) ธรรมนิยาม

กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุเป็นผลแก่กันของสิ่งทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างที่เรียกกันว่า ความเป็นไปตามธรรมดา เช่นว่า สิ่งทั้งหลายมีความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปเป็นธรรมดา คนย่อมมีความเกิดแก่เจ็บตายเป็นธรรมดา ธรรมดาของคนยุคนี้ มีอายุขัยประมาณร้อยปี ไม่ว่าพระพุทธเจ้าจะอุบัติหรือไม่ก็ตาม ย่อมเป็นธรรมดาของสิ่งทั้งหลาย ที่เป็นสภาพไม่เที่ยง ถูกปัจจัยบีบคั้น และไม่เป็นอัตตา ดังนี้ เป็นต้น

ความจริง กฎ 4 อย่าง อย่างแรกย่อมรวมลงในกฎที่ 5 คือ ธรรมนิยามทั้งหมดหรือจำแนกออกไปจากธรรมนิยามนั่นเอง หมายความว่า ธรรมนิยามมีความหมายครอบคลุมกฎธรรมชาติหมดทั้ง 5 ข้อ และการที่รวมเอากรรมนิยามเข้าไว้เป็นข้อหนึ่งในนิยามถึง 5 ข้อนั้น ก็เป็นการบอกให้มองความจริงอีกด้านหนึ่งด้วยว่า กรรมนิยามหรือกฎแห่งกรรมนั้น เป็นเพียงกฎธรรมชาติอย่างหนึ่งในบรรดากฎธรรมชาติหลาย ๆ อย่าง ดังนั้น เมื่อมีปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น หรือเมื่อมนุษย์ผู้หนึ่งประสบเหตุการณ์สุขทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่ง ก็อย่าเพิ่งเหมาไป เสียทั้งหมดว่า เป็นอย่างนั้นเพราะกรรม ดังตัวอย่างที่ได้อธิบายแล้วข้างต้น แม้พุทธพจน์ที่กล่าวว่า โลกเป็นไปตามกรรมนั้น ก็หมายถึงโลกคือหมู่สัตว์ ได้แก่ ชาวโลก หรือสัตว์โลก ถ้าพูดอย่าง สมัยใหม่ก็คล้ายว่ากรรมชี้นำสังคม หรือกรรมกำหนดวิถีชีวิตของสังคมนั่นเอง อาจพูดในแง่หนึ่งว่า กรรมนิยามเป็นเพียง กฎย่อยอย่างหนึ่ง ของธรรมชาติ แต่เป็นกฎที่สำคัญที่สุดของมนุษย์[84]

2) กฎแห่งกรรมในฐานะเป็นกฎทางศีลธรรม

กฎแห่งกรรมในประเด็นนี้ ก็คือกฎแห่งเหตุผลในประเด็นที่ 1 แต่ใช้ในความหมายที่แคบกว่า กฎแห่งกรรมในประเด็นที่ 1 ซึ่งครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต แต่กฎแห่งกรรมในประเด็นที่ 2 นี้ครอบคลุมเฉพาะสิ่งมีชีวิตที่เป็นสัตว์โลกเท่านั้น ไม่ได้หมายรวมไปถึง สิ่งมีชีวิตประเภทพืชด้วย และสิ่งมีชีวิตที่กฎแห่งกรรมในฐานะเป็นกฎทางศีลธรรมครอบคลุมไป ถึงเฉพาะที่สามารถมีเจตจำนงเสรีได้เท่านั้น ส่วนสิ่งมีชีวิตที่ดำรงชีพอยู่ได้โดยอาศัย สัญชาตญาณล้วน ๆ อยู่ในขอบเขตของกฎแห่งกรรมในประเด็นที่ 1 แต่ไม่อยู่ในขอบเขตของกฎ แห่งกรรมในประเด็นที่ 2 เพราะพฤติกรรมของสิ่งมีชีวิตที่ยังอยู่ในระดับที่ไม่อาจมีเจตจำนงโดยเสรีได้นั้นเป็น พฤติกรรมที่ถูกกำหนดโดยสัญชาติญาณล้วน ๆ พฤติกรรมประเภทนี้ไม่อาจกำหนดด้วยคุณ ค่าทางศีลธรรมได้ นั่นคือ

[84]เรื่องเดียวกัน, หน้า 156.

ไม่อาจกำหนดว่าเป็นพฤติกรรมที่ดีหรือชั่ว ตามมาตรฐานทางศีลธรรม ที่เข้าใจกัน ในสังคมมนุษย์[85] กฎแห่งกรรมในฐานะกฎทางศีลธรรม เป็นไปดังพระดำรัส ของพระพุทธเจ้าที่ว่า บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น คนทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว[86]

จากพุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่า เหตุเป็นเช่นไร ผลย่อมเป็นเช่นนั้น เหมือนการปลูกพืช ถ้าปลูกข้าว ผลที่ได้รับก็ต้องเป็นข้าว ปลูกมะม่วง ผลก็ต้องเป็นมะม่วง เป็นไปไม่ได้ที่จะปลูกมะม่วง แล้วผลที่ได้รับกลายเป็นมะละกอ ในทำนองเดียวกัน กรรมกับผลของกรรมย่อมจะต้องสอดคล้องกัน ถ้าทำกรรมดี ผลที่ได้รับก็จะต้องเป็นผลดี ถ้ากระทำกรรมชั่ว ผลที่ได้รับก็ต้องเป็นผลชั่วนั่นคือ เมื่อทำชั่วเมื่อไรผลที่เกิดขึ้นก็คือเราเป็นคนชั่วเมื่อนั้น โดยจะสะสมเชื้อนี้ไว้ ที่เรียกว่า อาสวะ ให้มีมากขึ้น ในตัวทันทีที่ได้กระทำความชั่วลงไป ในขณะที่เมื่อทำดีก็ได้รับผลดีเมื่อนั้น โดยจะสะสมเชื้อดีไว้ ที่เรียกว่า บารมี ก็เพิ่มพูนขึ้นในตัวเมื่อนั้น อย่างไรก็ตามการให้ผลของกรรมแบบ ที่มองเห็นภายนอกกันทั่วไป ยังมีปัจจัยอื่นมาเกี่ยวข้องมาก ทำให้ยากที่จะกำหนดได้ว่า กรรมดี กรรมชั่วที่กระทำลงไปนั้น จะให้ผลหรือไม่ ถ้าให้ผลจะให้ผลเมื่อไร และจะให้ผลในลักษณะอย่างไร ทั้งนี้เนื่องจากมีเงื่อนไขและปัจจัยอื่น ๆ อีกหลายอย่างที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการให้ผลของกรรมแบบ มองเห็นภายนอก ดังนั้นเรื่องของกรรมและการให้ผลของกรรม จึงเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาถึงเงื่อนไขและปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เหตุให้เกิดกรรม พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงเหตุที่เกิดกรรมไว้ในปฐมนิทานสูตร ว่าด้วยเหตุให้เกิดกรรม ดังนี้ เหตุให้เกิดกรรม (ชั่ว) มี 3 ประการ คือ 1) โลภะ (ความอยากได้) 2) โทสะ (ความคิดประทุษร้าย) 3) โมหะ (ความหลง) และเหตุให้เกิดกรรมดี มี 3 ประการคือ 1) อโลภะ (ความไม่อยากได้) 2) อโทสะ (ความไม่คิดประทุษร้าย) 3) อโมหะ (ความไม่หลง)[87] และพระสูตรอีกสูตรหนึ่งที่กล่าวถึงเหตุให้เกิดแห่งกรรมเช่นกัน คือทุติยนิทานสูตร โดยกล่าวว่า เหตุให้เกิดกรรม (ชั่ว) ได้แก่ ธรรมอันเป็นเหตุแห่งฉันทะ[88] ราคะ ในอดีต ในอนาคตและในปัจจุบัน[89]

จะเห็นได้ว่า เหตุที่ทำให้เกิดกรรม มาจากกิเลสที่เป็นตัวการสำคัญคือ โลภะ โทสะ โมหะ หรือ ตัณหา ในอดีต ในอนาคตและในอนาคต เมื่อมีเหตุให้เกิดกรรม ย่อมต้องได้รับผลของกรรมตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งการให้ผลของกรรมนั้น จะเป็นอย่างไร ขึ้นกับเหตุปัจจัยหลายอย่าง เป็นเรื่องที่ซับซ้อน และเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาเรียนรู้ต่อไป

---

[85]สุนทร ณ รังษี, *พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก,* หน้า 164.

[86]สำ.ส. 15/256/374.

[87]องฺ ติก. 20/112/354.

[88]องฺ.ติก. 2/113/260.

[89]องฺ ติก. 20/113/355.

3.6 สรุป

กรรมนั้น กล่าวคือ การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา กระบวนการให้ผลของกรรมหรือผลที่เกิดจากการกระทำ กรรมและกฎแห่งกรรมจึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะเมื่อมีการกระทำคือกรรม ย่อมมีผลแห่งการกระทำด้วย ตามหลักกรรมหรือกฎแห่งกรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นสัจธรรมความจริง ซึ่งมีเพียงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียวที่ทรงค้นพบสัจธรรมตามความจริงแล้ว ทรงนำมาแสดงเปิดเผยให้แก่เวไนยสัตว์ กรรมจึงเป็นเรื่องที่ไม่มีผู้ใดสามารถตัด หรือแก้ไขได้ ตัวผู้กระทำเป็นผู้รับกรรมหรือผลแห่งกรรมนั้นโดยแท้

จะเห็นได้ว่า กรรมมีหลายชื่อหลายความหมาย กรรมบางอย่างมีหลาย ชื่อตามกาล หน้าที่และความหนักเบา เหมือนบุคคลคนเดียวมีหลายชื่อตามหน้าที่และลักษณะงาน เช่น เป็นบิดาเป็นนักมวย ข้อนี้ฉันใด เรื่องกรรมก็เหมือนกัน สังเกตตัวอย่างการฆ่าบิดา จัดเป็นครุกรรม จัดเป็นทิฏฐธรรมเวทนียกรรม เพราะได้รับผลกรรมทันตาเห็น จัดเป็นอุปปัชชเวทนียกรรม เพราะชาติหน้าจะต้องไปตกนรกทุคติวินิบาต จัดเป็นอปราปรเวทนียกรรม เพราะชาติต่อ ๆ ไปกรรมนั้นยังให้ผลอยู่ต้องเดือดร้อน เพราะกรรมนั้นอีกซ้ำ ๆ ซาก ๆ จัดเป็นอโหสิกรรม เพราะเมื่อได้รับผลกรรมจนเหมาะสมแก่กรรมแล้ว หลายชาติ มีการทำความดี เพิ่มพูนคุณธรรมสูงสุด ได้บรรลุ เป็นพระอรหันต์ แต่กรรมชนิดเดียว อาจให้ผลหลายครั้ง เพราะเป็นกรรมแรง ผู้ทำกรรมชั่ว ไม่พึงดีใจว่าได้รับโทษทัณฑ์ในชาตินี้แล้ว ก็หมดเรื่องหมดเวรกรรมแล้ว กรรมที่ยังไม่ให้ผล อาจทำให้ผู้ทำกรรมเข้าใจว่า หมดกรรมแล้ว แต่แท้จริงยังไม่หมด กรรมนั้นซ่อนพลังความชั่วหรือความดีอยู่ได้ คือ กรรมสั่งสมอยู่ในจิตใจของตน เมื่อสั่งสมมาก ๆ เข้า ถึงเวลาก็ให้ผลเสียทีหนึ่ง ถ้าเป็นกรรมชั่ววิบากชั่วที่มีอยู่ในสันดาน จะเป็นสิ่งบันดาลใจให้ บุคคลนั้น พูดคิดหรือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันนำพาให้เกิดผล ร้ายเป็นภัยอันตรายแก่ผู้ทำกรรมนั้น ๆ บาง ทีวิบากกรรมส่งความตายมาให้ ดังที่เรียกว่ายมทูต ดลจิตใจให้ประสบวิบัติในรูปลักษณ์ต่าง ๆ โดยไม่รู้ตัว พระพุทธศาสนานอกจากจะสอนให้คนเชื่อเรื่องสังสารวัฏฏ์ เพราะเป็นความจริงตาม ธรรมชาติแล้ว ยังสอนเพื่อให้คนได้กลัวบาปกรรมด้วย เพราะตราบใดที่ยังเวียนตายเวียนเกิด ก็ต้องมีทุกข์อยู่ร่ำไป ส่วนจะทุกข์มากทุกข์น้อย ก็ขึ้นอยู่กับว่าจะไปเกิดในภพภูมิอะไร ถ้าไปเกิดในสวรรค์ ก็มีความสุขมากกว่าความทุกข์ ถ้าไปเกิด เป็นมนุษย์ก็จะมีทั้งสุขและทุกข์ แต่ถ้าไปเกิดในอบายภูมิ คือ สัตว์เดรัจฉาน อสุรกาย เปรต และสัตว์นรกก็จะมีความทุกข์มากขึ้นเป็นลำดับไปจนถึงมีแต่ความทุกข์โดยสิ้นเชิง ไม่มีความสุขเลย และความทุกข์ในนรก ก็จะทุกข์ขนาดหนักจนไม่อาจนำมา เปรียบกับความทุกข์ในโลกมนุษย์ได้ พระพุทธศาสนาจึงมุ่งสอนให้คนพ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิงตราบใด ที่ยังเกิดอยู่ ตราบนั้นก็ยังคงมีความทุกข์อยู่ร่ำไป แม้ว่าอาจจะมีภพชาติใด ที่อาจไปเสวยสุขอย่างเดียวในสวรรค์ ไปเป็นพรหม มีอายุยาวนาน แต่ก็ไม่ใช่ของจีรัง เพราะว่ายังคงอยู่ในสังสารวัฏฏ์ สุดท้ายก็ต้องกลับมาเกิดใหม่ ซึ่งก็ไม่แน่ว่า จะได้ไปอยู่ในภพภูมิใด ตราบใดที่ยังปฏิบัติไม่ถึงขั้น พระอริยบุคคล ก็ไม่มีเครื่องยืนยันแน่นอน ว่าจะพ้นจากอบายภูมิ

ขึ้นกับกรรมของสัตว์นั้น ๆ ดังนั้นการที่จะพ้นทุกข์โดยสิ้นเชิงได้ คือจะต้องหลุดพ้นไปจากสังสารวัฏฏ์ ไม่ต้องมาเกิดอีก พระพุทธศาสนาสอนไว้ว่า กระดูกของคนคน เดียวที่เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏฏ์ ถ้ามีคนรวบรวมมากองไว้ไม่ให้สูญหายไป ก็จะมีขนาดใหญ่โตเท่าภูเขาเวปุลละ ทรงแสดงว่า การเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏฏ์นั้นเป็นความทุกข์ บุคคล จะพ้นทุกข์ หยุดเวียนว่ายตายเกิดนั้นได้ ก็ต่อเมื่อเห็นอริยสัจ 4 เป็นโสดาบันขึ้นไป หากจะเวียนว่ายตายเกิดอีกก็ไม่เกิน 7 ชาติ

พระพุทธศาสนาจึงสอนเน้นเรื่องการปฏิบัติให้เข้าถึงภาวะ ที่เรียกว่า นิพพาน เป็นการปฏิบัติเพื่อละเหตุแห่งทุกข์ให้ได้ นั่นคือ เพื่อดับตัณหา 3 คือ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา เมื่อเหตุแห่งทุกข์ดับ คือตัณหาดับ ทุกข์ก็ถูกขจัดไป ภาวะที่ตัณหาดับ สิ้นไปนี้ เป็นภาวะที่เข้าถึง เมื่อกำจัดอวิชชา สำรอกตัณหาสิ้นแล้ว ไม่ติดข้อง หลุดพ้น สงบ ปลอด โปร่ง เป็นอิสระ คือ นิพพาน เมื่อสังสารวัฏฏ์ถูกทำลาย การเวียนตายเวียนเกิด จึงไม่มีอีกต่อไป

สาเหตุที่ทำให้เกิดกรรม มาจากกิเลสที่เป็นตัวการสำคัญคือ โลภะ โทสะ โมหะ หรือ ตัณหา ในอดีต ในอนาคตและในอนาคต เมื่อมีเหตุให้เกิดกรรม ย่อมต้องได้รับผลของกรรมตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งการให้ผลของกรรมนั้น จะเป็นอย่างไร ขึ้นกับเหตุปัจจัยหลายอย่าง เป็นเรื่องที่ซับซ้อน และเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาในหัวข้อต่อไป ดังนั้น เมื่อมีความเชื่อเรื่องกรรมแล้ว ไม่ว่ากรรมที่ทำนั้นจะไปเป็นกรรมดีหรือไม่ดีก็ตามย่อมให้ผลตามมาทั้งนั้น ถ้าทำกรรมดีย่อมส่งผลให้ไปเกิดในสุคติโลก สวรรค์ แต่ถ้าทำกรรมชั่วย่อมส่งผลให้ไปเกิดในทุคติ วินิบาต นรก เป็นต้น เพราะทุกคนล้วนแต่มีกรรมเป็นของของตน ทำกรรมเช่นไร ย่อมได้รับผลกรรมเช่นนั้น หรือทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วนั่นเอง

บทที่ 4
วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทวาท

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงการวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทวาท ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ในประเด็น ดังนี้ 1) ความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อการสร้างความศรัทธา 2) ความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อการมีศีลธรรม 3) ความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อการมีสัมมาทิฐิ และ 4) ความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อความไม่ประมาท โดยจะได้อธิบายไปตามลำดับ

4.1 ความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อการสร้างความศรัทธา

ความสำคัญของศรัทธาที่เป็นคุณสมบัติข้อแรก ในฐานะที่เป็นคุณสมบัติจำเป็นอย่างยิ่งของพุทธศาสนิกชนก็คือความเชื่อมั่นในพระพุทธเจ้า ซึ่งเรียกว่า ตถาคตโพธิสัทธา คือความเชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคต หรือเชื่อพระปัญญารู้สัจธรรมของพระพุทธเจ้าผู้ทรงค้นพบก่อนใครในพุทธกาลนี้ ความเชื่อมั่นใจในพระปรีชาญาณของพระพุทธเจ้าในฐานะที่เป็นต้นแบบหรือเป็นผู้นำในด้านที่มีสมรรถภาพวิสัยที่มนุษย์ทั้งหลายด้วยกันยอมรับว่า เป็นเลิศในด้านการหยั่งรู้สัจธรรมถึงความดีงามสูงสุดได้ ด้วยสติปัญญาและความเพียรพยายามฝึกฝนพัฒนาตนเอง เป็นการใช้ธรรมหรือการประพฤติปฏิบัติธรรมให้เป็นประโยชน์กับชีวิต จึงเกิดเป็นความมั่นใจความพอใจ หรือเป็นความภูมิใจ และความอิ่มใจ ความเชื่อเช่นนี้เป็นความเชื่อของบุคคลผู้ได้ผ่านการปฏิบัติฝึกหัดทั้งทางกายและทางจิตมาแล้วโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าหากได้รับการบวชมาโดยถูกต้องแล้ว บุคคลเช่นนั้นจึงเรียกได้ว่าเป็นพระสงฆ์ผู้ที่จะสามารถธำรงพระศาสนาให้เจริญสืบต่อไปได้ ด้วยวิธีการของสัมมาปฏิบัติที่มั่นคงไม่หวั่นไหวต่อสิ่งใด ๆ ภายนอก

ปัญหาขาดความศรัทธา สภาพปัญหาในสังคมไทยในปัจจุบัน ขาดปัญญาในตนเอง ไม่มีความละอายในการกระทำผิด ส่งผลถึงตนเอง ครอบครัว สภาพเศรษฐกิจ สังคม และส่งผลถึงการผิดจริยธรรมและผิดศีลธรรม ศีล 5 ย่อมส่งผลถึงความเสียหายซึ่งเกิดจากผู้ละเมิดที่กระทำมาจากตนเองที่ก่อขึ้น

1. สาเหตุสภาพปัญหา

จากสภาพปัญหาของพุทธศาสนิกชนชาวไทยที่ยึดค่านิยมที่เป็นแปลงไป โดยการปฏิบัติผิดศีลธรรมเป็นประจำโดยไม่มีความเกรงกลัวต่อการกระทำผิด และปฏิบัติจนเกิดความเคยชิน และยัง

มีความหลงอบายมุข คือ การดื่มเครื่องมึนเมาหรือสุรา หลงผิดด้วยความต้องการอยู่เสมอและเป็นประจำแสดงถึงพฤติกรรมของสังคมไทยที่เสื่อมจากศีลธรรม

สุราที่นิยมดื่มกันของประชาชนในทุกวันนี้ ทั้งในเมืองและนอกตัวเมือง คือ สุราขาวหรือ 40 ดีกรี โดยเฉพาะผู้ชายในชนบทเนื่องจากราคาไม่แพงมากนักส่วนผู้ชายในตัวเมืองมักนิยมดื่มสุราแดงหรือเหล้าแดงซึ่งมีหลายยี่ห้อส่วนสุราต่างประเทศก็มีการดื่มเฉพาะของคนบางกลุ่มเช่นทหาร ตำรวจและข้าราชการระดับสูงเท่านั้น เนื่องจากราคาแพงกว่ากันมากกว่าครึ่งเครื่องดื่มประเภทเบียร์ก็มีขายกันมากหลายยี่ห้อ เช่น กันทั้งของไทย และของชาติที่เป็นที่รู้จักกันนอกจากนั้นก็ยังมียาดองเหล้าที่ขายกันเกลื่อนเมืองเนื่องจากเชื่อกันว่าเป็นยาบำรุงร่างกายทำให้เจริญอาหารอยู่ไฟง่ายรสชาติไม่แรงเหมือนสุราโดยตรง[1]

อย่างไรก็ตามสาเหตุปัญหาของการปฏิบัติผิดศีลธรรม หรือ ศีล 5 นั้น อันเกิดจากการหลงผิดโดยไม่ได้พิจารณาถึงผลกรรมที่ได้กระทำอยู่ ว่าจะส่งผลหรือเกิดผลอย่างไร เพราะศีลธรรมทำให้สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ หากว่าคนในสังคมไม่มีศีลธรรมมาควบคุมความประพฤติแล้ว สังคมก็จะมีแต่การเบียดเบียนและเข่นฆ่ากันอยู่เสมอปัญหาต่าง ๆ ที่รุมล้อมสังคมโลกอยู่ในปัจจุบัน ก็เนื่องจากว่าทุกคนมัวแต่หาผลประโยชน์ใส่ตัว ไม่คิดคำนึงถึงปัญหาของส่วนรวม คิดแต่ว่าตนจะได้อะไรบ้างเป็นเครื่องตอบแทน และที่สำคัญศีลตามหลักการในพระพุทธศาสนาให้ทุกคนมีไว้เพื่อประโยชน์สุขของมนุษยโลกทุกคนหรือเพื่อมวลมนุษยชาติ ฉะนั้นประโยชน์สุขของคนในสังคมจึงเป็นเป้าหมายที่สำคัญ ศีลธรรมสามารถแก้ไขปัญหาการเข่นฆ่าและการเบียดเบียนกันโดยประการต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

การขาดศีลข้อ 5 นั้น ย่อมมีโทษคือดื่มสุราและเมรัยหรือของเสพติดให้โทษต่าง ๆ ย่อมเดือดร้อนในปัจจุบัน คือเสื่อมทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต ทรัพย์ย่อมฉิบหายไป และก่อให้เกิดความทะเลาะวิวาท ทั้งเป็นเหตุให้ทำผิดศีลข้ออื่น ๆ ได้ง่ายขึ้นด้วย เพราะเมื่อเมาก็มักขาดสติ บางคนถูกไล่ออกจากงาน บางคนก็ต้องพิการหรือตายไปบนท้องถนนเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ก็เพราะความประมาท เมื่อตายไปก็ไปเกิดในอบายมีนรกเป็นต้น เมื่อเขากลับมาเกิดเป็นมนุษย์ เพราะเศษของกรรมที่ยังเหลืออยู่ ทำให้เขาเป็นคนบ้าใบ้ สติไม่สมบูรณ์ สมองเสื่อม เพราะกรรมที่ตนทำไว้นั้นให้ผล ฉะนั้นคนที่ขาดศีลย่อมสร้างแต่เวรภัยให้แก่ตนเอง[2] สาเหตุของสภาปัญหาที่แสดงถึงพฤติกรรม

---

[1]วิชัย โปษยะจินดา และคณะ, *สุราในสังคมไทย : ผลการศึกษาโครงการศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพื่อหามาตรการทางเลือกป้องกันแก้ไข*, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์วิจัยยาเสพติด สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2544, หน้า 105.

[2]พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), *การสั่งสมบุญ ด้วยการรักษาศีล*, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญ สุทธิสารการพิมพ์, 2536), หน้า 59.

ของสังคมไทยที่เสื่อมจากศีลธรรมอันเป็นเหตุของปัญหาสังคม ดังที่ สุพัตรา สุภาพ กล่าวถึงปัญหาสังคมไว้ว่า

> “ปัญหาสิ่งเสพติดและสิ่งมึนเมา เป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของสังคมไทยทุกวันนี้ดังจะเห็นได้จากการที่เด็กวัยรุ่นตกเป็นทาสของยาเสพติดในรูปแบบต่าง ๆ นับแต่กัญชาจนกระทั้งถึงเฮโรอิน และมีการกระทำที่เป็นอันตรายต่อสังคม เช่นการปล้น ทำร้ายผู้คนสุจริต เพื่อต้องการแย่งชิงทรัพย์สินเงินทองไปบำบัดความต้องการยาเสพติดของตน หรือมีการตั้งกลุ่มมั่วสุมผู้ที่ติดยาเสพติดด้วยกัน คบคิดกันทำมิชอบ ก่อกวนความสงบสุขของสังคม”[3]

เห็นได้ชัดว่า สิ่งเสพติดให้โทษ นอกจากจะไม่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายแล้วยังเป็นภัยที่ร้ายแรงต่อสุขภาพของผู้เสพ แล้วยังทำลายศีลธรรมและความสงบสุขของสังคมด้วย เพราะเมื่อเสพหรือดื่มเข้าไปแล้วมักประมาททำให้ขาดสติควบคุมตนเองไม่ได้ เกิดความคึกคะนองเป็นสาเหตุของอุบัติเหตุต่าง ๆ เช่น ฆาตกรรม โจรกรรม การข่มขืนและอุบัติเหตุบนท้องถนนเป็นต้น ทำให้ต้องสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพยากรไปเป็นจำนวนมาก

สรุปความว่า จากสาเหตุสภาพปัญหานี้แสดงถึงคนที่ขาดศรัทธาหรือขาดความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ไม่เชื่อว่าผลกรรมจะเกิดขึ้น และส่งผลความเดือดร้อนทั้งร่างกาย ใจ ทั้งตนเอง ส่งถึงบุคคลอื่นในสังคม เมื่อทำผิดไปแล้วย่อมเกิดผลกระทบต่อตนเอง ชุมชน และสังคมสืบตามมา เพราะไม่ยึดมั่นในคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นบุคคลที่หวั่นไหว ไม่มั่นคง ขาดสติสัมปชัญญะ หลงงมงาย ควบคุมตนเองไม่ได้ ลืมสติ ในการที่จะน้อมนำเอาหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเข้ามาปฏิบัติที่ถูกต้องและการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดความดีงาม เจริญรุ่งเรืองสืบไป

2. ผลกระทบ

ผลกระทบของการดื่มสุราในสังคมไทยที่มีทางด้านศีลธรรมและจริยธรรมความประพฤติที่ดีของประชาชนหากมีผู้ดื่มสุรากันมากแล้วย่อมก่อให้เกิดความเสียหายด้านศีลธรรม/จริยธรรมแก่ใครด้านใดบ้างดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ผลกระทบในแง่พฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลอันไม่เหมาะสมซึ่งทำให้ผู้ดื่มสุราถูกมองว่าเป็นนักเลงสุราและประสบปัญหากับความเสื่อมหรือทางพินาศ หรือ เป็นเหตุให้ทรัพย์ที่ได้มานั้นย่อยยับไปตามนัยแห่งอบายมุข 4 ได้แก่

(1) อิตถีธุตตะ ความเป็นนักเลงหญิง นักเที่ยวหญิง

(2) สุราธุตตะ ความเป็นนักเลงสุรา นักดื่ม

(3) อักขธุตตะ ความเป็นนักการพนัน

---

[3]สุพัตรา สุภาพ, *ปัญหาสังคม,* (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2525), หน้า 110.

(4) ปาปมิตตะ การคบคนชั่วเป็นมิตร[4]

2. ผลกระทบที่มีต่อการศึกษาของเด็กและเยาวชนซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญของชาติ หากคนเหล่านั้นเพลิดเพลินกับการดื่มสุราเป็นนิจประเทศไทยในอนาคตคงจะมีแต่คนเมาเต็มบ้านเต็มเมืองเป็นเรื่องน่าเป็นห่วงและควรหาทางป้องกันแก้ไขไว้แต่เบื้องต้นไม่ควรสนับสนุนหรือส่งเสริมทางสื่อเกี่ยวกับเครื่องดื่มประเภทสุราเช่นคำขวัญที่ว่า “ความสุขที่คุณดื่มได้” เป็นเพราะเป็นการจูงใจให้เยาวชนอยากทดลองดื่มกันมากยิ่งขึ้น

3. ผลกระทบที่มีต่อสามีและภรรยาในการครองชีวิตคู่ส่วนผู้หญิงที่ถูกทำร้ายจากสามีหรือคนในครอบครัวเพราะเมาสุรานั้นพบว่าได้รับผลกระทบต่อสุขภาพทางกายและสุขภาพจิตมากที่สุดหลายคนตกอยู่ในอาการหวาดผวาทุกครั้งที่สามียกแก้วเหล้าขึ้นดื่มและเกือบทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่างผู้ได้รับผลกระทบตอบว่าไม่กล้าโต้ตอบหรือต่อสู้และไม่กล้าเล่าให้ใครฟังแม้กระทั่งไปพบแพทย์เพราะอับอายและคิดว่าเป็นเรื่องที่คนเป็นภรรยาต้องยอมทนและรองรับอารมณ์ของสามีให้ได้ในฐานะภรรยาที่ดีที่สำคัญปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมาจากค่านิยมสังคมแบบชายเป็นใหญ่ก่อให้เกิดความเชื่อที่ว่าผู้ชายเป็นผู้นำของครอบครัวสามีเป็นเจ้าของภรรยามีสิทธิดุด่าทำร้ายทุบตีหรือบังคับให้หลับนอนด้วยได้ประกอบกับทัศนคติค่านิยมที่มองว่าเรื่องภายในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัว

4. ผลกระทบต่อพฤติกรรมที่รุนแรงและกระทบสิทธิบุคคลอื่นปัญหาเรื่องการดื่มสุรานี้ได้ลุกลามไปทุกชนชั้นทุกระดับการศึกษาผู้หญิงที่ถูกทำร้ายมีทั้งคนที่มีการศึกษามีฐานะดีและจากทุกฐานะคนเหล่านี้ถูกกระทำรุนแรงทั้งตบตีถูกข่มขืนจนสุดจะกลั้นหลายคนอยากฆ่าตัวตายแม้แต่ผู้หญิงวัย 60 กว่าปี ก็ยังถูกข่มขืนจากลูกหลานปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากทัศนคติของผู้ชายที่เห็นผู้หญิงในบ้านเป็นสมบัติส่วนตัวจะทำอะไรก็ได้ทั้งนี้สิ่งที่พบว่าเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ชายทำรุนแรงกับผู้หญิงก็คือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผู้หญิง 3,000 คน ที่มาปรึกษากับมูลนิธิเพื่อนหญิงในปี 2548 เป็นเพียงเศษเสี้ยวเดียวของผู้หญิงไทยจำนวนมากที่ถูกระทำเท่านั้นปัญหาเรื่องนี้ต้องแก้ที่ทัศนคติของผู้ชายให้เห็นผู้หญิงเป็นคนเหมือนกันเพื่อหยุดการทำร้ายกันของครอบครัวไทยแม้แต่ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิลาสินีพิพิธกุลผู้อำนวยการสำนักรณรงค์และสื่อสารสาธารณะเพื่อสังคมสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ผลกระทบของสุราในฐานะปัจจัยร่วมการเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ยืนยันได้ว่าเครื่องดื่มแอลกอฮอล์คือหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ชายใช้ความรุนแรงกับผู้หญิงบวกกับค่านิยมในสังคมไทยที่ยอมรับและเคยชินกับการใช้อำนาจที่เหนือกว่าของผู้ชายทำให้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ถูกใช้เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวและชีวิตคู่ในหลายกรณี

สุราหรือที่เรียกในปัจจุบันว่าเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ และสิ่งเสพติดมึนเมาต่าง ๆ ทั้งหลายเป็นสิ่งที่ทำลายผู้เสพทั้งในแง่สุขภาพและสติปัญญา พระพุทธศาสนาถือว่า

---

[4]องฺ.อฏฺ.ก. 23/144/292.

ความชั่วนั้นได้แก่การกระทำที่เบียดเบียนตนและผู้อื่น การดื่มสุราและเสพติดของมึนเมาถือว่าผิดบนพื้นฐานความคิดเรื่องการเบียดเบียนตนเองนี้เอง ซึ่งเมื่อกล่าวโดยสรุปเนื้อหาของศีล 5 จะแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งเมื่อมีการละเมิดจะมีคนอื่นเสียหาย อีกส่วนหนึ่งเมื่อมีการละเมิดผู้เสียหายจะได้แก่ผู้ละเมิดศีลนั่นเอง และในทางพระพุทธศาสนา กล่าวว่า คนที่ขาดศีลข้อที่ห้า คือดื่มสุราและเมรัยหรือของเสพติดให้โทษ ย่อมเดือดร้อนในปัจจุบันคือเสื่อมทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต ทรัพย์ย่อมฉิบหายไปและก่อให้เกิดความทะเลาะวิวาท ทั้งเป็นเหตุให้ทำผิดศีลข้ออื่นได้ง่ายขึ้นด้วย เพราะเมื่อเมาก็มักขาดสติ บางคนถูกไล่ออกจากงาน บางคนก็ต้องพิการหรือตายไปบนท้องถนนเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ก็เพราะ ความประมาทเมื่อตายไปก็ไปเกิดในอบายมีนรก เป็นต้น เมื่อเขากลับมาเกิดเป็นมนุษย์ เพราะเศษของกรรม ที่ยังเหลืออยู่ ทำให้เขาเป็นคนบ้าใบ้ สติไม่สมบูรณ์ สมองเสื่อม เพราะกรรมที่ตนทำไว้นั้นให้ผล

นอกจากนี้การละเมิดศีลข้อนี้ ยังเป็นเหตุให้ผู้ละเมิดต้องประสบกับสิ่งเลวร้าย คือ

1) เสียทรัพย์ทันตาเห็น
2) ก่อการทะเลาะวิวาท
3) เป็นบ่อเกิดแห่งโรค
4) เป็นเหตุให้เสียชื่อเสียง
5) เป็นเหตุให้ไม่รู้จักอาย
6) เป็นเหตุให้ทอนกาลังปัญญา[5]

ศีลขาด หมายถึง ศีลของผู้ที่สมาทานศีลแล้ว แต่ไม่รักษาศีลนั้นให้ดี ล่วงละเมิดเป็นประจำ ทำให้ขาดต้นขาดปลาย หาที่บริสุทธิ์จริงได้ยาก เหมือนผ้าที่ขาดชายรอบทั้งผืนหรือขาดกลางผืนเลย

ศีลทะลุ หมายถึง ศีลของผู้ที่ชอบล่วงละเมิดสิกขาบทกลาง ๆ แต่สิกขาบทต้นและปลายยังดีอยู่ เหมือนผ้าที่ทะลุเป็นช่องตรงกลางผืนเลย

ศีลด่าง หมายถึง ศีลของผู้ที่ชอบล่วงละเมิดสิกขาบททีเดียว 2 หรือ 3 ข้อ เปรียบเหมือนแม่โคด่าง ที่กระดากระด่างลายไปทั้งตัว ดาบ้าง ขาวบ้าง

ศีลพร้อย หมายถึง ศีลของผู้ที่ชอบล่วงละเมิดคราวละสิกขาบท หรือล่วงคราวละองค์สององค์ คือ มีศีลบริสุทธิ์บ้าง ไม่บริสุทธิ์บ้างสลับกันไป

สรุปความว่า ศีลข้อที่ 5 ประสงค์ให้มนุษย์ตระหนักอยู่เสมอถึงความทุกข์อันเกิดแต่การบริโภคอย่างไม่มีสติ ดูแลสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจเพื่อตัวเองและสังคม ด้วยการฝึกการกิน การดื่ม และการบริโภคอย่างมีสติ รับแต่สิ่งที่จะช่วยผดุงความสงบสุข ความเป็นอยู่ดี และความเบิกบานใน

---

[5]ที.ปา. 11/248/202 – 203.

ร่างกายและจิตใจของตน ครอบครัว และสังคม ปูองกันการทะเลาะวิวาท งดเว้นไม่ใช้แอลกอฮอล์หรือของ มึนเมาอย่างอื่น พิจารณาการบริโภคสื่อต่างๆ อันเป็นพิษ เช่น รายการทีวี วารสาร หนังสือ ภาพยนตร์ และการพูดคุยที่มีการโฆษณาสิ่งมึนเมาต่างๆ โดยตระหนักว่าการทาร้ายร่างกายหรือจิตใจด้วยพิษเหล่านี้ เป็นการทรยศต่อบรรพบุรุษ

3. แนวทางแก้ไข

แนวทางการแก้ไขของชาวพุทธไทยที่ยังหลงหรือยังลดความศรัทธาในพระพุทธศาสนาจะต้องยึดหลักปฏิบัติในการยอมรับพระรัตนตรัย หรือเพิ่มกำลังในการมีความยึดมั่นถือมั่นในทางพระพุทธศาสนา ในทัศนะของพระพุทธศาสนา เพราะศรัทธาจะเป็นตัวที่ทำให้ ผู้ที่ได้รับคำแนะนำเกิดความมั่นใจ มีเหตุผลว่าแนวทางหรือวิธีการนี้จะนำไปสู่หนทางแห่งความสุขที่แท้จริงในการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวพุทธไทยจึงต้องมีความเชื่อ ศรัทธานั้นถือว่าเป็นธรรมขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาชีวิตเพราะหากบุคคลมีศรัทธาไปในทางที่ถูกต้อง จะทำให้ชีวิตถึงจุดหมายได้อย่างสมบูรณ์และรวดเร็วในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ตรัสเกี่ยวกับศรัทธาเอาไว้ หากบุคคลยังไม่สร้างศรัทธาให้เกิดในหลักการทั้ง 5 คือ

1. ศรัทธาในพระพุทธ คือ การยอมรับการตรัสรู้ของพุทธเจ้าว่าเป็นจริง
2. ศรัทธาในพระธรรม คือ การยอมรับในหลักการที่พระองค์ค้นพบ
3. ศรัทธาในพระสงฆ์ คือ การยอมรับในความเป็นอริยสงฆ์ที่เข้าถึงความจริงอันประเสริฐด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรม
4. ศรัทธาในข้อวัตรปฏิบัติ (สิกขา) คือ การยอมรับหลักธรรมที่เป็นกรอบปฏิบัติ
5. มีจิตใจโกรธเคือง คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตเข้าถึงความเมตตา บุคคลนั้นจะสามารถพัฒนาชีวิตเข้าสู่ความเจริญไพบูลย์ได้

การมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนามิได้หมายเอาการปลงใจเชื่ออย่างที่ยึดติดโดยไม่มีการเคาภพในภูมิปัญญาของตนเอง ต้องมีเหตุและผลและความเป็นไปได้รวมถึงผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากศรัทธานั้นเป็นเครื่องรับรอง ศรัทธาในทัศนะของพระพุทธศาสนามีลักษณะ ดังนี้ คือ

1. เป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่จำนำไปสู่การพัฒนาปัญญา
2. เป็นสิ่งที่แนบแน่นอยู่กับเหตุผล มีปัญญาเป็นตัวกำกับ ไม่ยึดอารมณ์เป็นใหญ่
3. เป็นสิ่งที่น้อมนำไปสู่การพัฒนาชีวิตที่ถูกต้อง
4. เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความมั่นใจด้วยเหตุผลได้ว่าสิ่งที่ตนเชื่อนั้นจะนำไปสู่จุดหมายอันแท้จริง
5. เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความพากเพียรที่จะลงมือปฏิบัติอันจะนำไปสู่เป้าหมายของชีวิต
6. เป็นสิ่งที่เป็นไปเพื่อปัญญา มิใช่นำไปสู่ความไม่มีปัญญา

7. เป็นสิ่งไม่ยึดติดในตัวบุคคล แต่ยึดในหลักความจริง[6]

อย่างไรก็ตามแนวทางแก้ไขสำหรับการผิดศีลธรรมในส่วนของการเลื่อมศรัทธาหรือการป้องกันนั้น เป็นการยึดมั่นหรือตั้งใจที่จะน้อมนำหลักในทางพระพุทธศาสนาเข้ามาปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยในระดับขั้นพื้นฐานก็คือการปฏิบัติตามศีล 5 เพราะเป็นขั้นเริ่มต้นที่จะป้องกันทั้งตนเองและป้องกันทั้งสังคมไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียได้

ศีล 5 เป็นมนุษยธรรม คือ ธรรมของมนุษย์เพราะคนเราจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นมิใช่ว่าจะเกิดมาเป็นมนุษย์เท่านั้น จะต้องมีธรรมสำหรับมนุษย์ด้วย[7] พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นว่าโลกนี้จะสงบร่มเย็นเมื่อคนเคารพสิทธิ์ซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนกันทางกาย วาจา อันมีพื้นฐานมาจากใจ การกระทำทุก ๆ อย่างที่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นการกระทำที่ดีและที่ชั่ว คำตอบสำหรับฆราวาสผู้ครองเรือนทั่วไปก็อยู่ในศีล 5 การปฏิบัติตามศีล 5 เป็นการปฏิบัติตามแนวพระพุทธศาสนาขั้นหยาบ ๆ หรือขั้นต้น สำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไป ซึ่งศีล 5 นี้มีอิทธิพลต่อสังคมเป็นอย่างมาก เพราะจัดเป็นบรรทัดฐานทางสังคมด้านศีลธรรมของพุทธศาสนิกชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ฉะนั้นการรักษาศีล 5 จึงเป็นการกระทำความดี ทำให้ผู้รักษาศีลมีคุณสมบัติ ความสามารถช่วยเหลือตัวเองและส่งเสริมสนับสนุนให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบวินัย[8]

หลักคำสอนและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคมและสะท้อนถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาได้ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้มากที่สุดก็คือคำสอนและหลักปฏิบัติในขั้นศีล เพราะศีลเป็นระบบควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวด้วยการแสดงออกทางกาย วาจา และใจ เป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน [9] เพราะถ้ามนุษย์ในโลกนี้ต่างคนต่างไม่มีศีลกันแล้ว โลกนี้จะเป็นอย่างไร จะเห็นได้ทันทีว่าเป็นภาวะที่ทนไม่ได้ ตัวเองก็ทนตัวเองไม่ได้ เมื่อตัวเองไม่มีศีล ตัวเองจะทนพฤติกรรมของตัวเองไม่ได้ คือมีโรคทางวิญญาณ โรคบาป โรคกรรม โรคทรมานจิต ทรมานวิญญาณมาขึ้นจนตัวเองก็ทนไม่ได้

---

[6]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557), หน้า 133.

[7]สมเด็จพระญาณสังวร, *ความจริงที่ต้องเข้าใจ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2538), หน้า 30.

[8]ธนิต อยู่โพธิ์, *อานิสงส์ศีล 5*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2540), หน้า 98.

[9]พระธรรมปิฎก, *พุทธธรรม, ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 431.

เพราะไม่มีศีล สังคมก็ทนไม่ได้ สังคมรวบตัวเขาก็ทนไม่ได้ ถ้าคนไม่มีศีลมันจะเกิดเสนียดจัญไรของสังคมมากขึ้น[10]

ทั้งในส่วนของการปฏิบัติธรรม ศีลมีความสำคัญเป็นเป็นอันดับแรกของผู้ปฏิบัติธรรมที่จะก้าวหน้าต่อไปในการปฏิบัติ ท่านแสดงไว้ในสีลวเถรคาถาว่า “ศีลเป็นเบื้องต้น เป็นที่ตั้ง เป็นบ่อเกิดแห่งคุณความดีทั้งหลาย และเป็นประธานแห่งธรรมทั้งปวง เพราะฉะนั้นพึงชำระศีลให้บริสุทธิ์” และว่า “ศีลเท่านั้นเป็นยอด และผู้มีปัญญาเป็นผู้สูงสุดในโลกนี้ ความชนะในมนุษย์โลกและเทวโลกย่อมมีได้เพราะปัญญาและศีล[11]

ดังนั้น ผู้รักษาศีลข้อนี้ควรตระหนักอยู่เสมอถึงความทุกข์อันเกิดแต่การบริโภคอย่างไม่มีสติ ดูแลสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจเพื่อตัวเองและสังคม ด้วยการฝึกการกิน การดื่ม และการบริโภคอย่างมีสติ รับแต่สิ่งที่จะช่วยผดุงความสงบสุข ความเป็นอยู่ดี และความเบิกบานในร่างกายและจิตใจของตน ครอบครัว และสังคม งดเว้นไม่ใช้แอลกอฮอล์หรือของมึนเมาอย่างอื่น พิจารณาการบริโภคสื่อต่าง ๆ อันเป็นพิษ เช่น รายการทีวี วารสาร หนังสือ ภาพยนตร์ และการพูดคุย ที่มีการโฆษณาสิ่งมึนเมาต่าง ๆ โดยตระหนักว่าการทำร้ายร่างกายหรือจิตใจด้วยพิษเหล่านี้ เป็นการทรยศต่อบรรพบุรุษ พ่อแม่ สังคม และอนุชนในอนาคตด้วย

การพัฒนาทางด้านศีลที่สำคัญซึ่งถือเป็นขั้นพื้นฐานก็คือ ความมีระเบียบระบบในการเป็นอยู่ ในการดำเนินชีวิตโดยที่ไม่ให้มีการเบียดเบียนกัน จะเห็นว่า หลักศีลขั้นแรกทีเดียวก็มุ่งที่การไม่เบียดเบียน ศีลที่เราเรียกกันง่าย คือ หลักศีล 5 นั่นเอง จะเห็นว่าเป็นเรื่องของการไม่เบียดเบียนกัน ทั้งนั้นกล่าวคือ ไม่เบียดเบียนต่อกันในทางชีวิตร่างกาย ในทางทรัพย์สิน ในทางคู่ครอง ในการใช้วาจา ศีลจึงเป็นเรื่องของการมีระเบียบในระดับของการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน[12] ซึ่งการอบรมสั่งสอนเพื่อการพัฒนาศีล นอกจากจะยึดหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับศีลแล้วยังให้ความสำคัญกับสังคมในเรื่องที่เป็นระเบียบวินัย กฎเกณฑ์และข้อบังคับของสังคมหรือชุมชนนั้น ๆ ซึ่งนอกจากจะพัฒนาคุณธรรมในตนเองแล้วต้องเคารพกฎและปฏิบัติตามระเบียบของสังคมด้วย ดังนั้นการอบรมสั่งสอนเพื่อพัฒนาการทางด้านศีลนั้น ก็คือการสอนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม คือ การปฏิบัติตามหลักศีล ซึ่งประกอบไปด้วยการเป็นผู้มีวาจาชอบ (สัมมาวาจา) เป็นผู้ทำการชอบ (สัมมากัมมันตะ) และเป็นผู้ที่มีอาชีพในทางที่ชอบ (สัมมาอาชีวะ)[13] ผู้วิจัยขอสรุปออกเป็น 7 ข้อดังนี้

---

[10]พุทธทาสภิกขุ, *ทาน ศีล ภาวนา*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, 2540), หน้า 77.

[11]ขุ.เถร. 26/378/352.

[12]เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

[13]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2540), หน้า 9.

1. สอนให้คนเราฝึกฝนระเบียบวินัยในตนเอง

2. สอนให้รู้จักควบคุมตนเองและปฏิบัติตามระเบียบวินัยทางสังคม

3. สอนให้คนเราไม่เบียดเบียนหรือสร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นและสังคม

4. สอนให้คนเราอยู่ร่วมกับผู้อื่นและสังคมอย่างสงบสุข

5. สอนให้รู้จักประกอบอาชีพที่สุจริตและมีความขยันหมั่นเพียร

6. สอนให้มนุษย์มีความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เกื้อกูล

7.สอนให้มนุษย์มีการพัฒนาการทางด้านศีลที่สูงยิ่งขึ้น คือ บังคับและควบคุมจิตใจอย่างแน่วแน่มั่นคง

วิธีแก้ไขในการรักษาศีลนั้นมีหลักเกณฑ์อยู่ที่เจตนา หรือความตั้งใจในการรักษาหรือการที่จะสำรวมระวัง กล่าวคือ การสำรวมระวังคอยปิดกั้นหลีกเว้น ไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้น โดยการงดเว้นจากบาปธรรมทั้ง 5 มีปาณาติบาตเป็นต้นที่เรียกว่า “เวรมณี” หรือ “วิรัติ” ซึ่งแปลว่า “เจตนาเป็นเครื่องงดเว้น” โดยความหมายก็คือความตั้งใจรักษาศีลนั่นเอง วิรัตินั้น มี 3 อย่าง คือ

1) สัมปัตตวิรัติ การเว้นสิ่งประจวบเฉพาะหน้า คืองดเว้นขณะเผชิญหน้ากับเหตุการณ์นั้น ๆ อันเป็นทางที่จะก่อให้เกิดความชั่วขึ้น เช่น เมื่อมีช่องทางที่จะโกงบุคคลอื่นได้ก็ไม่โกง หมายถึง การรักษาโดยไม่สมาทานสิกขาบท แต่พิจารณาฐานะทั้งหลายมีชาติวัยและการศึกษามากเป็นต้นของตน ไม่ล่วงละเมิดศีล ในขณะที่ประจวบกับเหตุการณ์ที่จะทำให้ล่วงละเมิดศีล หมายความว่า เดิมไม่ได้ตั้งใจจะรักษาศีล ไม่ได้สมาทานศีล แต่เมื่อพบกับเหตุการณ์ที่จะตนจะต้องล่วงละเมิดศีลจึงคิดงดเว้นในขณะนั้น ด้วยคิดว่า การกระทำเช่นนี้ไม่สมควรแก่เรา เช่น เห็นสัตว์ที่พอจะฆ่าได้น่าจะฆ่าแต่ก็คิดเว้นไม่ฆ่า เป็นต้น กล่าวคือ เพียงนึกพิจารณาขึ้นว่า สิ่งนั้นไม่สมควรกระทำแล้วงดเว้นเสียได้ไม่กระทำผิด การตั้งใจงดเว้นขณะประจวบกับเหตุการณ์อย่างนี้เรียกว่า “สัมปัตตวิรัติ” ผู้งดเว้นดังกล่าวเป็นผู้มีศีล และเป็นผู้ที่รักษาศีลได้โดยการงดเว้นนั้น เมื่อกระทำบ่อย ๆ เข้าก็จะงดเว้นได้จนเป็นนิสัย

2) สมาทานวิรัติ การเว้นจากการสมาทานศีล คือตั้งเจตนาไว้ก่อนโดยเปล่งวาจาขอสมาทานจากพระสงฆ์หรือผู้ทรงศีลเป็นข้อ ๆ แล้วงดเว้นตามที่ได้สมาทานนั้น กล่าวคือ เมื่อพบเหตุการณ์ที่ชักชวนให้ล่วงศีลก็ไม่ล่วงละเมิด เพราะถือว่าตนได้สมาทานศีลไว้แล้ว จะล่วงละเมิดก็รู้สึกเสียดายศีล กลัวศีลจะขาดการงดเว้นจากการล่วงละเมิดศีลด้วยคำนึงถึงศีลที่ตนได้สมาทานไว้อย่างนี้เรียกว่า “สมาทานวิรัติ” ซึ่งลักษณะนี้พุทธศาสนิกชนทั่วไปนิยมปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบัน

3) สมุจเฉทวิรัติ เว้นได้โดยเด็ดขาด คือการเว้นความชั่วของพระอริยบุคคลทั้งหลาย อันประกอบด้วยอริยมรรค ซึ่งขจัดกิเลสที่เป็นเหตุแห่งความชั่วนั้น ๆ เสร็จสิ้นแล้วไม่เกิ แม้แต่ความคิดที่จะประกอบกรรมชั่วนั้นเลย[14]

บรรดาวิรัติทั้ง 3 อย่างนั้น สัมปัตตวิรัติ และสมาทานวิรัติ แสดงอาการรักษาศีล คือ ถ้ามีเจตนาจะละเมิดศีลก็ใช้ความตั้งใจงดเว้น ส่วนสมุจเฉทวิรัตินั้น แสดงศีลของผู้ที่รักษาศีลจนใจเป็นปกติเห็นโทษของการผิดศีลจึงไม่มีทางจะผิดศีลด้วยตนเองเพราะประพฤติปฏิบัติจนเป็นปกติวิสัยผู้ใดมีวิรัติ 3 อย่างนี้ อย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้นั้นก็มีศีล ถ้าไม่มีวิรัติ ก็หมายความว่า ผู้นั้นไม่มีศีล และเมื่อใจมีวิรัติขึ้นก็มีศีลขึ้นทันทีไม่ว่าคิดตั้งใจโดยรับมาจากพระสงฆ์มาตั้งใจไว้ หรือจะตั้งใจด้วยตนเองก็ได้ เมื่อปฏิบัติด้วยการทำ พูดที่ไม่ผิดข้อห้ามที่ให้เว้นได้ จะตื่นหรือหลับอยู่ก็มีศีลอยู่ตลอดเวลา

การสำรวมก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ช่วยในการรักษาศีลความสังวรหรือระวังที่จะเว้นจากการละเมิดศีล มี 5 ลักษณะ คือ

1) ปาฏิโมกขสังวร หมายถึง ความสำรวมระวังในสิกขาบท หรือศีลตามภูมิขั้นของตน เช่น ศีล 5 เป็นปาฏิโมกขสังวรของอุบาสกอุบาสิกา เป็นต้น

2) สติสังวร หมายถึง ความสำรวมกีดกันบาปด้วยสติ

3) ญาณสังวร หมายถึง ความสำรวมกีดกันบาปด้วยญาณ คือ ความรู้เท่าทัน

4) ขันติสังวร หมายถึง ความสำรวมกีดกันบาปด้วยความอดทน

5) วิริยสังวร หมายถึง ความสำรวมกีดกันบาปด้วยความพยายาม[15]

อนึ่ง การรักษาศีลที่สมบูรณ์ดีแล้ว เรียกว่า ศีลที่รักษาดี ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค ท่านแสดงว่า ศีลที่รักษาดี ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ 8 ประการคือ

1) อขัณฑะ เป็นศีลไม่ขาด
2) อฉิททะ เป็นศีลไม่ทะลุ
3) อสพละ เป็นศีลไม่ด่าง
4) อกัมมาสะ เป็นศีลไม่พร้อย
5) ภุชิสสะ เป็นไท
6) วิญญุปสัฏฐะ ท่านผู้รู้ยกย่องสรรเสริญ
7) อปรามัฏฐะ ไม่มีตัณหาและมานะแตะต้อง
8) สมาธิสังวัตตนิกะ นำไปสู่สมาธิ[16]

---

[14]มหามกุฏราชวิทยาลัย, *มังคลัตถทีปนี แปล เล่ม 1*, พิมพ์ครั้งที่ 20, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2544), หน้า 233-234.

[15]วศิน อินทสระ, *หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, 2554), หน้า 6.

จะเห็นได้ว่า การรักษาศีล 5 เพื่อป้องกันการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นไม่สร้างกรรมเวรอันชั่ว และสร้างสรรค์สังคมให้มีความสุข มีเมตตากรุณาต่อกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันด้วยสิ่งของ หลักธรรมคำสอน เพื่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางอาชญากรรม การทำลายล้างผลาญซึ่งกันและกัน การปล้นชิงทรัพย์สิน การทำความผิดทางเพศ การโกหกหลอกลวง และการเสพสิ่งเสพติดให้โทษ ดังเช่น ที่ปรากฏเป็นข่าวทางสื่อสารมวลชนอยู่บ่อย ๆ ตลอดถึงปัญหาทางสังคม เพื่อพึงกำจัดบุคคลที่ยึดเอาประโยชน์ตนและพวกพ้องเป็นใหญ่ ไม่ใส่ใจผลกระทบต่อส่วนรวม ขาดความรับผิดชอบ เห็นผิดเป็นชอบ ในขณะที่สังคมเปลี่ยนไป ประกอบกับขาดความเข้าใจหลักศีลธรรม และไม่เห็นความสำคัญของศีลธรรม เพราะความโลภ โกรธ หลง เข้าครอบงำจิตใจ ความคิดอ่านและความประพฤติหลาย ๆ อย่าง ซึ่งแต่ก่อนถือว่าเป็นความชั่ว ความผิดได้กลายเป็นสิ่งที่คนในสังคมยอมรับ แล้วพากันประพฤติปฏิบัติโดยไม่รู้สึกสะดุ้ง สะเทือน จนทำให้เกิดปัญหาและทำให้วิถีชีวิตมืดมนลงไป พวกเราชาวพุทธจะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหานี้อย่างจริงจัง ต้องยึดหลักการให้มั่นคงที่จะไม่ทำสิ่งใด ๆ ที่ชั่วที่เสื่อม ต้องกล้าบากบั่นที่จะทำแต่สิ่งที่เป็นความดี เป็นความถูกต้องและเป็นธรรมเพื่อให้ผลความประพฤติดีปฏิบัติชอบ บังเกิด เพิ่มพูนขึ้นและค้ำจุนส่วนรวมไว้มิให้เสื่อมทรุดหากให้กลับฟื้นคืนดีขึ้นได้เป็นลำดับ เพื่อจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ พระนิพพานต่อไป

สรุปความว่า ความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อสร้างความศรัทธา อันเกิดจากสาเหตุในการหลงผิดหรือดำเนินชีวิตที่ผิดจากทำนองคลองธรรม บิดเบือนหลักธรรมคคำสอนโดยไม่ยึดมั่นในหลักพระศาสนา ผิดศีลธรรม คือ ศีล 5 เพราะการหลงมั่วเมาจากกิเลสตัณหา ผลตามมาก็คือได้กระทำผิดอันเกิดจากการปฏิบัติตน ไม่มีความละอาย ผลกรรมย่อมเกิดกความเสื่อมเสียชื่อเสียง แล้วยังได้รับผลกรรมนั้น ๆ ที่กระทำอยู่ ซึ่งแนวทางแก้ไขก็ต้องยึดหมั่นในหลักศรัทธาเพื่อผลกระทำคือผลแห่งกรรมที่จะเกิดขึ้น โดยการรักษาศีล 5 ด้วยการสัมปัตตวิรัติ การเว้นสิ่งประจวบเฉพาะหน้า สมาทานวิรัติ การเว้นจากการสมาทานศีล และสมุจเฉทวิรัติ เว้นได้โดยเด็ดขาด ก็จะส่งต่อผู้ปฏิบัติและสังคมส่วนร่วมให้เกิดความเจริญ

4.2 ความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อการมีศีลธรรม

ปัญหาจากการผิดศีลธรรม ซึ่งจะเห็นได้จากปัจจุบันมีการทำผิดทั้งกฎหมายบ้านเมืองและผิดศีลธรรม คือ ปัญหาการทำแท้ง ซึ่งถือเป็นความผิดที่ร้ายแรง อันเกิดจากสภาพปัญหาส่วนตัวหรือความขัดแย้ง หรือยังไม่พร้อมในการที่จะตั้งครรภ์ และเป็นปัญหาการทำแท้งเป็นปัญหาที่แทรกซึมอยู่ในทุกสังคม ชนชั้น และเป็นปัญหาระดับชาติ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาจนเกิดปัญหาทำให้เกิดความเดือดร้อนขึ้น

---

[16]วิสุทธิ. 1/18/30.

4.2.1 สาเหตุสภาพปัญหา

ความขัดแย้งในจิตใจของวัยรุ่น ที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นั้น เป็นสิ่งที่ปกติธรรมดาของการเจริญพัฒนาไปเป็นผู้ใหญ่ แต่จะไม่รุนแรงจนมีผลกระทบต่อการเรียน การงาน หรือด้านสังคม ในชีวิตจริงของคนเรามีปัญหาที่ทำให้เราต้องปรับตัว และแก้ไขความขัดแย้งประจำวันอยู่ตลอดเวลาแต่ในระยะวัยรุ่นมีลักษณะพิเศษ เพราะเกิดผลต่อเนื่องลุกลามได้ง่าย ทั้งนี้

เนื่องจากวัยรุ่นมีอารมณ์อ่อนไหวง่าย อยากเป็นอิสระ อยากเป็นผู้ใหญ่ ไม่อยากฟังเหตุผลของใคร เจ้าทิฐิ ถือดี แต่ในขณะเดียวกันก็ยังขาดความเชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหา ในการพูด การทำงาน จึงทำให้เพลี่ยงพล้ำต่อสิ่งรอบข้างได้ง่าย การเกิดการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นผลจากความเพลี่ยงพล้ำอันหนึ่งที่วัยรุ่นได้รับ สาเหตุการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น รวมทั้งปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงพอสรุปได้ ดังนี้

1) จากครอบครัว โครงสร้างครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีเพียงพ่อแม่ลูก ความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัวที่ทำให้พ่อแม่มีเวลาให้กับครอบครัวและลูกน้อยลงจนไม่สามารถเป็นแบบอย่างในการอบรมดูแลและให้คำปรึกษาแก่ลูก ปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว ครอบครัวแตกแยกหรือจากการเลี้ยงดูการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่ถูกต้องทำให้เกิดจิตใจที่ไม่แข็งแรงพอคือมีจิตใจที่เปราะบางทำให้กระทบกระเทือนใจง่าย ใจบาดเจ็บง่าย หรือแม้กระทั่งการไม่ได้รับการยอมรับจากคนในครอบครัว ก็ทาให้เด็กวัยรุ่นไม่เคารพเชื่อฟังคนในครอบครัวแต่เขาก็ยังต้องการความรักต้องการผู้ให้คำปรึกษาและการใส่ใจดูแล วัยรุ่นจึงเสาะหาความรักและการได้รับการใส่ใจดูแลจากบุคคลอื่นมาทดแทนบุคคลในครอบครัว การขาดผู้ให้คำปรึกษาจึงตัดสินใจเองโดยไม่มีการไตร่ตรองแม้กระทั่งการตัดสินใจมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร

2) จากบุคลิกส่วนตัวของวัยรุ่น สาเหตุจากประเด็นนี้มักมีเหตุจากสาเหตุอื่น ๆ มาก่อนแม้กระทั่งจากการเลี้ยงดู เด็กที่อยู่ในสภาพที่มีปัญหาเด็กวัยรุ่นเหล่านี้จึงไม่ค่อยเชื่อฟังผู้ใหญ่ มีความคิดความเชื่อที่ไม่เหมาะสม เริ่มตั้งแต่กระบวนการคิดพิจารณาด้วยตัวเด็กเอง จนกลายเป็นบุคลิกส่วนตัวหล่อหลอมให้เด็กวัยรุ่นเชื่อมั่นในตนเองสูง มีทิฏฐิสูง และมีแนวโน้มไปในทางมิจฉาทิฏฐิด้วยความขาดประสบการณ์จึงทำให้ไม่สามารถคิดได้รอบด้านการคิดเองตัดสินใจเอง จึงทำให้ผิดพลาดได้

3) จากความต้องการหาประสบการณ์ วัยรุ่นเกลียดความจำเจซ้ำซาก อยากหาสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ชอบความตื่นเต้น ท้าทาย วัยรุ่นกลุ่มนี้จะสร้างความตื่นเต้นท้าทายกับการที่กระทำผิดต่อกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของทางบ้านและกฎของสังคมนั่นเป็นเพราะว่าเป็นความตื่นเต้นและความรู้สึกว่าถูกท้าทาย แนวทางการเลี้ยงดูเด็กฝึกให้เด็กได้มีโอกาสทางานที่ท้าทายความสามารถทีละน้อยอยู่ตลอดเวลา จะส่งผลทำให้เด็กได้พัฒนาความเชี่ยวชาญขึ้นมาได้ แก้ปัญหาได้ไม่ไปท้าทายและทดลองทาในสิ่งที่ก่อความยุ่งยากในชีวิต

4) จากสภาพสังคม สังคมที่เป็นสังคมบริโภค หรือวัตถุนิยมเน้นหรือสนับสนุนให้ข้อมูลที่หลากหลายไปในทางชวนเชื่อกระตุ้นการบริโภค ให้เป็นไปในเชิง “เสพมากหรือบริโภคมากก็สุขมาก” จึงเกิดการแข่งขันกันในสังคมทุกเพศทุกวัย หลายครอบครัวแข่งกับเวลา แข่งขันกับครอบครัวรอบข้างเพื่อให้ทันตามกระแสบริโภคนิยมจนการดูแลคนในครอบครัวผิดทิศทาง เมื่อเด็กเด็กวัยรุ่นมีปัญหาจึงให้ข้อมูลแก่เด็กหรือแก้ปัญหาให้เด็กโดยการคิดแทน จัดการกาหนดให้ว่าควรจะทำอย่างไรเพื่อให้เหตุผลไปตามที่ผู้ใหญ่ต้องการ โดยตัวเด็กไม่เคยรู้สึกว่าเป็นความต้องการของตนเอง เด็กวัยรุ่นไทยส่วนหนึ่งจึงไม่เคยสนใจอนาคตตัวเอง เพราะมีคนคิดแทน จึงทำให้เขามีความคิดต่อต้านสังคม ไม่ยอมรับกติกาการอยู่ร่วมกันในครอบครัวหรือในสังคมที่ครอบครัวได้วางแผนไว้จึงแสวงหาผู้ที่พูดคุยปรึกษาและเข้าใจกันได้ซึ่งมักเป็นเพื่อนต่างเพศ

5) จากสภาพเศรษฐกิจ วัยรุ่นบางรายครอบครัวยากจนไม่เรียนหนังสือจึงมีคู่รักตั้งแต่อายุน้อย วัยรุ่นต้องการหาเงินเพื่อใช้อุปโภคบริโภคและความสะดวกสบายอื่น ๆ ที่เกินความจำเป็น หรือบางรายอาจมีปัญหาอื่นร่วมเช่นอาจเคยถูกข่มขืน ติดสารเสพติด จากนั้นจึงนำสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดกับตนเองมารวมกันและคิดว่า ตนเองขาดโอกาสทางสังคม แม้จะตั้งความหวังแต่ชีวิตไม่เคยมีโอกาสจะไปถึง เด็กกลุ่มนี้จึงทิ้งอนาคตตัวเอง เอาชีวิตรอดไปวัน ๆ คิดว่าตัวเองไม่มีอนาคตเมื่อมีปัญหาขาดผู้ให้คำปรึกษา หรือขาดช่องทางที่จะแก้ปัญหา จึงคิดเองตัดสินใจเองปรึกษาในกลุ่มที่ขาดโอกาสด้วยกันเอง ปัญหาจึงลุกลามการแก้ปัญหาจึงมักเป็นไปในทิศทางที่ให้เป็นไปตามยถากรรมและนำพาปัญหาที่เกิดให้สังคมต้องเข้ามาช่วยแก้ไข

6) จากค่านิยมการแต่งงานที่เปลี่ยนไป การแต่งงานเป็นกลไกทางสังคมทำให้เกิดครอบครัว อันประกอบด้วยพ่อ แม่และลูกในแต่ละสังคมย่อมมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกันไปโดยมีประเพณีหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น การกำหนดอายุแต่งงานที่เหมาะสม การไม่ให้พี่น้องแต่งงานกันเอง การมีพิธีแต่งงานการจดทะเบียนสมรส การตรวจร่างกายก่อนแต่งงานเพื่อป้องกันโรคติดต่อทางกรรมพันธุ์และการไม่มีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน เป็นต้น มีจุดประสงค์ที่จะให้ได้ลูกที่เกิดมาสมบูรณ์แข็งแรงแล้วก็ยังมีจุดประสงค์ที่จะให้ลูกเจริญเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ทั้งในด้านร่างกายจิตใจ และสติปัญญาอีกด้วย ความอบอุ่นในครอบครัวจะเป็นสิ่งประกันที่ดีว่าลูกจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ แต่ค่านิยมปัจเจกบุคคลที่ได้แพร่หลายไปทั่วโลกและเริ่มแพร่หลายในสังคมไทยด้วยได้ทาให้การแต่งงานและการมีครอบครัวเป็นเรื่องล้าสมัยไปก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางสังคมใหม่ ๆ เช่น การอยู่ร่วมกันโดยไม่แต่งงานการมีคู่รักสารองไว้อีกคน ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้ย่อมก่อให้เกิดปัญหาตามมาในภายหลังในผู้ที่ไม่มีวุฒิภาวะ

7) จากพัฒนาการทางร่างกาย เป็นการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่นทั่วโลกที่เรียกว่าเป็นโกลบอล เทรนด์ (Global Trend) คือเด็กเป็นหนุ่มสาวเร็วขึ้น เด็กผู้หญิงมีประจำเดือนเร็วเด็กผู้ชายก็มีการเปลี่ยนแปลงฮอร์โมนเพศเร็วขึ้น เป็นการพัฒนาการทางกายหรือทางเพศที่ค่อนข้าง

สมบูรณ์เร็วกว่าพัฒนาการทางอารมณ์และจิตใจหรือความคิดพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่ละเลยการอบรมดูแลและให้คำปรึกษาแก่ลูกวัยรุ่นที่กำลังอยู่ในวัยหัวเลี้ยวหัวต่อจากอิทธิพลและการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนในร่างกาย วัยรุ่นจึงเอาแบบอย่างจากสื่อ จากเพื่อน หรือจากดาราที่ชื่นชอบมาเป็นแบบอย่างโดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม เช่น แบบอย่างในการแต่งกายกลายเป็นการแต่งตัวที่เปิดเผยมากเน้นสรีระร่างกายหรือเน้นส่วนสัดชัดเจนเกินไป บางครั้งจนกลายเป็นไม่ถูกกาลเทศะ และล่อแหลมต่ออันตรายทางเพศ

8) เทคโนโลยีการสื่อสาร ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีซึ่งทาให้โลกไร้พรมแดนการแพร่ระบาดของสื่อลามกและยาเสพติดความฟุ้งเฟ้อและวัตถุนิยมขณะเดียวกันการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาที่ล่อแหลมและไม่เป็นระบบแก่วัยรุ่น มีการใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสารอย่างเสรีและใช้ไปในทางที่ผิดจึงเกิดการเลียนแบบได้ง่าย

9) ขาดศีลธรรม จากสภาพสังคมที่เสื่อมโทรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสื่อมโทรมทางด้านจิตใจผู้คนขาดศีลธรรม หรือขาดการปฏิบัติตามหลักธรรมหลักศาสนาที่ยึดถือ ทำให้จิตใจคนหยาบกระด้างเห็นแก่ตัวมัวเมาด้วยกิเลสตัณหาและกามารมณ์ นอกจากนี้แล้วสภาพสังคมวัตถุนิยมที่ผู้คนบริโภคกันอย่างเมามันไม่ว่าจะเป็นวัตถุหรือกามารมณ์นั้นมีส่วนในการทำให้ปัญหาการทำแท้งสตรีนั้นเลวร้ายมากขึ้น[17]

ในทางพุทธปรัชญากล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับการทำแท้งนั้นเป็นความผิดในทางการขาดจากศีล 5 คือ การฆ่าสัตว์หรือค่าสิ่งมีชีวิตให้ตกไป อันเกิดจากการที่เจตนาหรือไม่เจตนาก็ดี รู้หรือไม่รู้ก็ดี ยินดีหรือไม่ยินดีก็ดี ย่อมเกิดวิบากกรรมทั้งผู้กระทำหรือผู้สนับสนุน

สรุปได้ว่า สาหตุเกี่ยวกับการกระทำผิดเกิดจากครอบครัว บุคลิกส่วนตัวของวัยรุ่น ความต้องการหาประสบการณ์ สภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจ ค่านิยมการแต่งงานที่เปลี่ยนไป พัฒนาการทางร่างกาย เทคโนโลยีการสื่อสาร และขาดศีลธรรม

4.2.2 ผลกระทบ

ผลกระทบจากการทำแท้งในสถานการณ์ปัจจุบันมากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. ปัญหาทางเศรษกิจ มีฐานะยากจนไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรได้
2. ไม่ต้องการมีบุตรเพิ่ม
3. ความไม่สงบสุขของครอบครัว เกิดตวามแตกแยกในครอบครัว หรือกรณีตั้งครรภ์ภายหลังที่หย่าขาดกับสามีแล้ว หรือตั้งครรภ์กับชายอื่นในขณะมีสามีอยู่แล้ว
4. การตั้งครรภ์เสียอนาคตทางการศึกษา เช่น นักเรียน นักศึกษา เป็นต้น

---

[17]นงพะงา ลิ้มสุวรรณ, *สาเหตุของพฤติกรรมรุนแรง*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.rcpsycht.org/cap/detail_article.php?news> [20 เมษายน2566].

5. ต้องการรักษาชื่อเสียงไว้ โดยเฉพาะสตรีที่เป็นโสด การตั้งครรภ์ทำให้เสียชื่อเสียง

6. การตั้งครรภ์ขัดกับอาชีพ เช่น หญิงบริการ หมอนวด เป็นต้น

7. การผิดพลาดจากการคุมกำเนิด ทำให้การตั้งครรภ์[18]

นอกจากนี้ผลกระทบของการทำแท้ง การทำแท้งมนุษย์นับว่าเป็นการจำกัดจำนวนของมนุษย์ชาติอย่างหนึ่งต่าง ๆ เกือบทั่วโลก ต่อมาได้มีกฎหมายห้ามการทำแท้ง โดยถือว่าการทำแท้งเป็นอาญชกรรมชนิดหนึ่ง และได้มีผู้ให้เหตุผลว่า ผลกระทบการทำแท้งเป็นสิ่งผิด คือ

1. เป็นอันตรายต่อสุขภาพ

2. ละเมิดต่อศีลธรรม

3. เป็นการทำลายชีวิตของทารก

4. เป็นการลดจำนวนของมนุษย์ชาติ[19]

สรุปได้ว่า การทำแท้งมนุษย์นับว่าเป็นการจำกัดจำนวนของมนุษย์ชาติอย่างหนึ่งต่าง ๆ เกือบทั่วโลก ต่อมาได้มีกฎหมายห้ามการทำแท้ง โดยถือว่าการทำแท้งเป็นอาญชกรรมชนิดหนึ่ง ผลกระทบ คือ เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ละเมิดต่อศีลธรรม เป็นการทำลายชีวิตของทารก และเป็นการลดจำนวนของมนุษย์ชาติ

4.2.3 แนวทางแก้ไข

ประเด็นที่ 1 ปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาโดยใช้หลักธรรม คือ หลักเมตตาธรรม เพราะเป็นเครื่องป้องกันก่อนที่จะตัดสินใจประทำผิด

เมตตา ได้แก่ ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุข[20] ด้วยจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่ผู้อื่นและสิ่งอื่น ซึ่งเป็นความรักใครที่ปราศจากราคะความกำหนัด ความรัก ความหวังดี ความปรารถนาดีนั้น เป็นการแสดงออกซึ่งมิตรภาพไมตรีของมนุษย์ที่มีต่อกัน ตลอดถึงสัตว์และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมด้วย ต้องการมุ่งหวังแต่ความสุขแก่เขา ไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทนสิ่งอื่นใดนอกจากให้เขาเป็นสุข โดยการแสดงออก 3 ทาง ได้แก่ (1) เมตตากายกรรม เมตตาทางกาย ได้แก่ การกระทำ และการแสดงออกทางกายที่ประกอบด้วย เมตตา (2) เมตตาวจีกรรม เมตตาทางวาจา ได้แก่ การพูดเจรจาถ้อยคำที่ประกอบด้วยเมตตา (3) เมตตามโนกรรม เมตตาทางใจ ได้แก่ การมีจิตใจที่มุ่งหวังดี มีเจตนาดีต่อผู้อื่นและสิ่งอื่น

---

[18]เยาวนิจ สุนนานนท์, กฎหมายทำแท้ง, *รัฐสภาสาร*, ปีที่ 28 เล่มที่ 8 (เดือนสิงหาคม 2524), หน้า 74.

[19]สุวิทย์ อึ้งประพันธ์, *กฎหมายการทำแท้ง : ข้อโต้แย้งยังไม่ยุติ*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เจนเดอร์เพรส, 2537), หน้า 20.

[20]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,* พิมพ์ครั้งที่ 12, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556), หน้า 161.

ในหมวดเมตตากถาว่าด้วยเมตตาตอนหนึ่งว่าผู้เจริญเมตตาแผ่เมตตาไปสู่สัตว์ทั้งปวงด้วยอาการ 8 อย่างนี้ คือ

1) ด้วยเว้นความบีบคั้น ไม่บีบคั้นสัตว์ทั้งปวง

2) ด้วยเว้นการฆ่า ไม่ฆ่าสัตว์ทั้งปวง

3) ด้วยเว้นการทำให้เดือดร้อน ไม่ทาสัตว์ทั้งปวงให้เดือดร้อน

4) ด้วยเว้นความย้ำยี ไม่ย้ำยีสัตว์ทั้งปวง

5) ด้วยเว้นการเบียดเบียน ไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งปวง

6) ขอสัตว์ทั้งปวงจงเป็นผู้ไม่มีเวร อย่าได้มีเวรกัน

7) จงเป็นผู้มีสุข อย่ามีทุกข์

8) จงมีตนเป็นสุข อย่ามีตนเป็นทุกข์ เพราะเหตุนั้น จึงชื่อว่าเมตตา[21]

ในกรณีการทำแท้งเป็นการฆ่ามนุษย์ ฉนั้นต้องมีเมตตาธรรมต่อมนุษย์หรือลูกที่จะเกิดขึ้นมา เมตตามนุษย์เป็นเมตตาที่เจือด้วยกิเลส คือ ราคะ เป็นเมตตาที่หวังสิ่งตอบแทนซึ่งกันและกัน เมตตาประเภทนี้มักทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาในเมื่อไม่สมหวัง เช่นเมตตาของหนุ่มสาว เป็นเมตตาแบบหวังสิ่งตอบแทน เวลาใดที่คนรักทำตัวมีเสน่ห์น่ารัก เวลานั้นเมตตาใคร่ก็เบ่งบาน เวลาใดคนรักทำตัวไม่ดีเวลานั้นเมตตาใคร่ก็จะอับเฉาร่วงโรย เมตตาแบบนี้มีสภาวะขึ้นลงตามปัจจัยเงื่อนไขภายนอกอัน ได้แก่ กิริยาอาการของคนรักเป็นสำคัญ เมื่อใดเกิดความขัดแย้งกัน จะด้วยเหตุผลประการใดก็ตาม จะความสร้างความไม่พอใจให้กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เมื่อนั้นเมตตาแบบนี้จะเปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือกลายเป็นความชิงชังอาฆาตเคียดแค้น ดังที่ปรากฏเป็นข่าวมีเรื่องหึงหวงหรือฟ้องร้องกันในสังคมดังนั้น เมตตาแบบมีราคะเป็นตัวกำหนดนี้มีสาเหตุ 2 ประการ ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสว่า

ปุพฺเพ ว สนฺนิวาเสน ปจฺจุปฺปนฺนหิเตน วา
เอวนฺตำ ชายเต เปมำ อุปฺปลำว ยโถทเก.

“ความรักนั้น ย่อมเกิดขึ้นด้วยเหตุสองประการ คือ ด้วยการอยู่ร่วมกันในกาลก่อน ด้วยความเกื้อกูลต่อกันในปัจจุบัน เหมือนดอกอุบลและชลชาติ เมื่อเกิดในน้ำ ย่อมเกิดเพราะอาศัยเหตุสองประการ คือน้ำและเปือกตม ฉะนั้น”

ถือแม้ว่าความรักหรือเมตตาประเภทนี้จะมีราคะเป็นเครื่องกำกับแต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงแนะนำการนำเอาหลักเมตาตาธรรมมาประยุกต์ใช้ มาบูรณาการ ทำเมตตานี้ให้เป็นเมตตาของการไม่โกรธแค้นให้เป็นเมตตาที่สมบูรณ์และยั่งยืนจนแก่ตาย คือ การมีความจริงใจ ซื่อสัตย์ ซื่อตรง

[21]ขุ.ปา. 31/23/463.

ต่อกัน การข่มใจ ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจของกันและกัน การรู้จักอดทนต่อกัน การรู้จักเสียสละ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน[22]

จะเห็นได้ว่า เมตตาที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นตัวอย่างของมนุษย์ ถือแม้ว่าจะเป็นเมตตาแบบมนุษย์ เมื่อเรานำหลักเมตตาธรรมมาใช้กับเมตตาประเภทราคะนี้ก็จะทำให้ชีวิตคู่ในครอบครัวนั้นมีความสุข กลายเป็นเมตตาที่จริง ซื่อสัตย์ต่อกันได้

ส่วนเมตตาที่บริสุทธิ์ คือ เมตตาที่ปราศจากกิเลสตัณหาคือไม่มีราคะนั้น เรียกว่าพระเมตตาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งจะต้องเกิดจากการเข้าถึงธรรมของพระองค์ เพราะเป็นเมตตาที่แผ่ไปในสัตว์ทั้งหลายด้วยจิตเสมอกันในที่ทั้งปวง โดยถือว่าเป็นภาวะจิตที่เป็นกุศล ดีงาม ไร้โรคโปร่งสบายเกื้อกูลทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นและสัตว์ทั้งหลาย ในทำนองเดียวกันนี้ เมื่อมองเห็นบุคคลอื่นและสัตว์อื่นมีสุขภาพดี แข็งแรง อยู่เป็นปกติสุขแล้ว เรามีจิตใจยินดีในการมีชีวิตดำรงอยู่ด้วยดีของผู้อื่นและสัตว์อื่น อยากให้เขาเป็นอยู่ดีแข็งแรง ปราศจากโรค มีความสุข จิตใจที่แผ่กว้างออกไปในผู้อื่นและสัตว์อื่น โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนแก่ตัวเองอย่างนี้ คือ ธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเรียกว่าเมตตา[23]

เมตตาที่ปรากฏในศีลธรรม

1. เมตตากายกรรม[24] หมายถึง จะทำสิ่งใดก็ทาด้วยเมตตาการตั้งเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจแสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง[25] โดยเว้นจากทำความชั่ว คือ (1) ไม่ฆ่าสัตว์ (2) หลักทรัพย์ (3) ไม่ประพฤติผิดในกาม เมตตากายกรรมนี้นอกจากจะเป็นการเสดงออกถึงการมีไมตรีจิตที่ดีต่อกันแล้ว ยังรวมไปถึงการประพฤติธรรม คือ รักษาศีล มีการไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตไม่ลักทรัพย์ของผู้อื่นและไม่ประพฤติล่วงกามกับผัวเมียชาวบ้านเขา เป็นต้น

2. เมตตาวจีกรรม หมายถึง จะพูดสิ่งใดก็พูดด้วยเมตตา การตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง[26] คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง โดยเว้นจากกล่าวชั่ว คือ (1) ไม่พูดส่อเสียด (2) ไม่พูดคาหยาบ (3) ไม่พูดเพ้อเจ้อเมตตาวจีกรรมนี้ นอกจาก

---

[22]ส. ส. 15/246/354.

[23]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ,* พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมมิก, 2554), หน้า 508.

[24]ที.ปา. 11/272/216.

[25]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,* พิมพ์ครั้งที่ 18, (นนทบุรี : โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์การพิมพ์, 2553), หน้า 201.

[26]ที.ปา. 11/272/216.

จะเป็นการเสดงออกถึงการมีวาจาที่ดีต่อกันแล้วยังรวมไปถึงการประพฤติธรรม คือ รักษาศีลมีการไม่พูดเท็จหลอกลวงผู้อื่น มีการไม่พูดส่อเสียดทำให้ผู้อื่นแตกความสามัคคีกัน มีการไม่พูดคาหยาบคายไม่น่าฟังทำให้เกิดโทสะ มีการไม่พูดเพ้อเจ้อให้เขาสงสัยหวาดระแวง เป็นต้น

3. เมตตามโนกรรม หมายถึง จะคิดสิ่งใดก็คิดด้วยเมตตา การตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง[27] คือตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันโดยเว้นจากคิดชั่ว คือ (1) ไม่คิดอยากได้สมบัติของผู้อื่น (2) ไม่คิดผูกพยาบาท (3) ไม่เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม

เมตตามโนกรรมนี้นอกจากจะเป็นการเสดงออกถึงการปรารถนาดีต่อกันแล้ว ยังรวมไปถึงการประพฤติธรรม คือ การรักษาศีลมีการไม่คิดแย่งทรัพย์สมบัติของผู้อื่นไม่คิดผูกพยาบาทอาฆาตผู้อื่น เห็นชอบตามทานองคลองธรรม เป็นต้น

สรุปได้ว่า หลักเมตตาธรรมที่ปรากฏเป็นคุณธรรม มี 3 ประการ คือ (1) การมีเมตตากายกรรม ได้แก่ การประพฤติสุจริตทางกาย (2) การมีเมตตาวจีกรรม ได้แก่ การประพฤติสุจริตทางวาจา (3) การมีเมตตามโนกรรม ได้แก่ การประพฤติสุจริตทางใจการประพฤติสุจริตธรรมทั้ง 3 ประการนี้ เป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดเมตตาในจิตใจและถือว่าเป็นการสร้างระดับเมตตาบารมีให้สูงขึ้นไปตามลำดับ

ประเด็นที่ 2 กิจกรรมส่งเสริมภายใต้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. กิจกรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมในเรื่องอนามัยเจริญพันธุ์ที่ดีโดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนวัยรุ่น สถานศึกษาต้องให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาที่ถูกต้องกิจกรรมที่จัด ได้แก่ กิจกรรมจัดอบรมให้ความรู้และสร้างความตระหนัก /การสร้างทักษะชีวิต ในเรื่องเพศศึกษา อนามัยเจริญพันธุ์ บทบาทความสัมพันธ์ของหญิงชายและการป้องกันตนเองจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศ

2. การให้คำปรึกษากรณีที่มีการทำแท้งผิดกฎหมายไปแล้วและมารับบริการในสถานบริการสุขภาพ วัยรุ่นกลุ่มนี้มักพบปัญหาทั้งทางด้านร่างกายและจิตสังคม ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นเช่น ความรู้สึกไม่เป็นสุข วิตกกังวล การยอมรับในคุณค่าของตนเองอยู่ในระดับต่ำ การดูแลให้การพยาบาลเพื่อลดความวิตกกังวลและส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมีหลายวิธี เช่น การสัมผัส การให้ข้อมูลและการให้คาปรึกษา เป็นต้นการให้คาปรึกษาเป็นวิธีที่จะช่วยให้ผู้ป่วยได้เข้าใจตนเองและปัญหาที่เกิดขึ้น มีการรับรู้ถูกต้องตามความเป็นจริง จากรายงานผลการวิจัยผลของการให้คาปรึกษาของพยาบาลต่อระดับความวิตกกังวลและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของผู้ป่วยทำแท้งผิดกฎหมาย[28]

---

[27]ที.ปา. 11/272/216.

[28]ดวงกมล พึ่งประเสริฐ, “ผลของการให้คำปรึกษาของพยาบาลต่อระดับความวิตกกังวลและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของผู้ป่วยทำแท้งผิดกฎหมาย”, วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), 2534, หน้า ก-ข.

พบว่าการให้คำปรึกษาสามารถลดความวิตกกังวลและส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของผู้ป่วย ทำแท้งผิดกฎหมายทาให้ผู้รับบริการหลังทำแท้งสามารถเผชิญกับความเจ็บป่วยและปัญหาที่เกิดขึ้นได้

3. จัดทำระบบบริการให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าถึงบริการได้ ให้วัยรุ่นสามารถเข้าถึงบริการต่าง ๆ เพื่อป้องกันปัญหาทางเพศได้เป็นการส่งเสริมบริการคุมกำเนิดที่เป็นมิตรกับคนโสดเช่นที่ผ่านมาวัยรุ่นหรือผู้หญิงที่อยู่ในวัยทำงานแล้วหากยังไม่ได้แต่งงานเดินเข้าไปซื้อถุงยางอนามัยก็จะถูกมองไปในด้านลบเสมอ จึงจำเป็นต้องหาทางปรับทัศนคติในเรื่องนี้ จัดตั้งคลินิกวัยรุ่น คลินิกวัยใส ให้บริการที่ครบถ้วนทั้งด้านความสวยงาม การดูแลสุขภาพ การคุมกำเนิดและการดูแลระบบอนามัยวัยเจริญพันธ์ โดยควรจัดแยกออกจากคลินิกปกติของผู้ใหญ่เช่นคลินิกฝากครรภ์ คลินิกนรีเวช คลินิกวางแผนครอบครัว เป็นต้น

4. จัดค่ายเยาวชนคุณธรรม เพื่อเพิ่มตัวอย่างคนดีมีคุณธรรมให้มากขึ้น

5. จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่เป็นไปเพื่อกระตุ้นจิตสำนึก หรือสร้างความตระหนักต่อปัญหานี้ ลดการลงข่าวหรือสื่อที่บรรยายรายละเอียดที่จะชี้ช่องให้วัยรุ่นนำไปปฏิบัติเลียนแบบลดสื่อที่มีเนื้อหาการหาทางออกที่ก้าวร้าวรุนแรงทุกชนิด รวมทั้งข้อความที่เกี่ยวกับเรื่องผิดศีลธรรมด้วย เพราะการลงสื่อในลักษณะที่เป็นรายละเอียดมากเกินไปจะเป็นการชี้แนะการกระทำโดยตรง

6. จัดชุดปฏิบัติการออกตรวจตราตามสถานที่เสี่ยงสาหรับวัยรุ่น ลดและเลิกแหล่งอบายมุขและแหล่งเริงรมย์ สิ่งล่อใจผิด ๆ ที่เป็นอันตรายต่อวัยรุ่น มีมาตรการและกฎหมายที่นาสู่แนวปฏิบัติอย่างจริงจัง รวมทั้งบทลงโทษ เพราะเป็นอันตรายอย่างยิ่งยวดในการชักจูงให้วัยรุ่นลุ่มหลงมงายในทางผิด

7. การขับเคลื่อนกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเช่นร่างพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) คุ้มครองการอนามัยเจริญพันธุ์ ซึ่งกรมอนามัยกำลังดำเนินการอยู่เพื่อบูรณาการกับกระทรวงศึกษาธิการและในระยะยาวจำเป็นต้องแก้ไขกฎหมายทำแท้งให้เป็นธรรม หรือแก้ไขกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องแก่หญิงที่ประสบปัญหาท้องไม่พร้อมเพื่อให้ได้รับการดูแลและการสนับสนุนทางสังคมให้มากที่สุด

8. การพัฒนาองค์ความรู้ต่าง ๆ ทั้งพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการสนองตอบต่อปัญหาสุขภาพ ปัญหาพฤติกรรมของวัยรุ่นที่เขาสามารถค้นหาความรู้ได้ทุกช่องทางขององค์กรที่เขาต้องการให้ช่วยเหลือ หัวข้อการให้ความรู้เรื่องความสำคัญของการคุมกำเนิดที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ บทบาทและความรับผิดชอบของหญิงชาย การวางตัวที่เหมาะสม การหาทางออกที่เหมาะสม ฯลฯ หัวข้อเหล่านี้ยังมีความสำคัญในการดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

9. กลุ่มหรือสังคมต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนนั้น หรือในชุมชนใกล้เคียง เช่น องค์กรด้านศาสนา องค์กรเครือข่ายครอบครัว ต้องช่วยกันดูแลชุมชนของตนเองเอื้ออำนวยความช่วยเหลือให้ความเมตตาปราณีต่อกันให้มากขึ้น ชุมชนที่เข้มแข็งมีเครือข่ายอื่น ๆ มากสามารถเข้าช่วยด้วยการเป็น

แกนนำ เผยแพร่กิจกรรม จัดสรรอุปกรณ์ ให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนให้วัยรุ่นหรือบิดามารดาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทั้งบ้าน โรงเรียน และชุมชนร่วมกันการถ่ายทอดวิถีพุทธปฏิบัติต่อวัยรุ่น[29] เพื่อจะส่งผลให้วัยรุ่นมีคุณธรรมจริยธรรม เช่น บิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ในครอบครัวปฏิบัติตามศีลห้าเป็นตัวอย่างให้เด็กปฏิบัติตามโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์และชุมชนมีวิธีการถ่ายทอดวิถีพุทธ ด้วยการให้เด็กมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาที่ชุมชนจัดขึ้นโดยสมาชิกชุมชนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง การศึกษาชี้ให้เห็นถึงสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิธีการถ่ายทอดวิถีพุทธปฏิบัติต่อวัยรุ่น ช่วยส่งผลให้เด็กมีคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในสังคมได้

10. รัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องจัดสรรโดยเร่งด่วนให้ชุมชนทุกแห่งมีสถานที่ให้เด็กได้ทำกิจกรรม ออกกำลังกาย เล่นกีฬา แหล่งความรู้ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สนามเด็กเล่น ที่พักผ่อนหย่อนใจ สวนสาธารณะ ฯลฯ โดยเฉพาะในเวลาห้องเรียนเลิกและวันหยุดที่พ่อแม่บางครอบครัวมีความจำเป็นในการทำงาน

จะเห็นว่า กิจกรรมต่าง ๆ ทั้ง 10 ประเด็นที่กล่าวมาทุกกลุ่มงานสามารถนำมาบูรณาการให้เป็นกลไกการดำเนินงานในระดับต่างๆในพื้นที่ทั้งของภาครัฐ ภาคเอกชนเพื่อช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหานี้ให้วัยรุ่นและครอบครัวพบทางออกที่ไม่รุนแรง ไม่ก่อความกดดันบอบช้ำแก่ฝ่ายใด ๆ สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้เยี่ยงคนทั่ว ๆ ไปมีกำลังใจในการดำรงชีวิตเป็นส่วนหนึ่งที่ดีของสังคมได้วัยรุ่นที่สามารถพัฒนาค้นหาเอกลักษณ์ของตนเองทั้งทางด้านบุคลิกภาพ ด้านความนึกคิด การเข้าสังคม จะเป็นวัยรุ่นที่สามารถผ่านพ้นภาวะวิกฤติได้อย่างไม่ยุ่งยากนัก มักจะมีลักษณะเป็นผู้ที่ใช้สติปัญญาเผชิญกับเหตุการณ์ในชีวิตมากกว่าการใช้อารมณ์เป็นผู้ที่เลือกเผชิญหน้ากับปัญหามากกว่าเป็นผู้ที่จะยอมหลีกเลี่ยงปัญหาเป็นผู้ที่รู้เท่าทันธรรมชาติของตนเป็นผู้ที่ไม่มีความรู้สึกว่าตนเองโดดเดี่ยวแต่ยังมีหนทางที่จะไปขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นได้ วัยรุ่นที่สามารถผ่านวิกฤตการณ์และค้นพบตัวเองเช่นนี้จะมีบุคลิกภาพมั่นคงมั่นใจและภาคภูมิใจในตนเอง จึงเท่ากับมีความสามารถที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีค่านิยมที่ถูกต้องมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในระดับชุมชนและระดับประเทศได้ในอนาคต

สรุปได้ว่า ความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อการมีศีลธรรม 1.หลักเมตตาธรรมที่ปรากฏเป็นคุณธรรมมี 3 ประการ คือ (1) การมีเมตตากายกรรม ได้แก่ การประพฤติสุจริตทางกาย (2) การมีเมตตาวจีกรรม ได้แก่ การประพฤติสุจริตทางวาจา (3) การมีเมตตามโนกรรม ได้แก่ การประพฤติสุจริตทางใจการประพฤติสุจริตธรรมทั้ง 3ประการนี้ เป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดเมตตาในจิตใจและถือว่าเป็นการสร้างระดับเมตตาบารมีให้สูงขึ้นไปตามลำดับ 2.ส่งเสริมสนับสนุนให้มีกิจกรรมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อรู้และป้องกันปัญหาการทำแท้งที่จะเกิดขึ้น

---

[29]วิษณุสรรค์ ศรีแก่นจันทร์, “การถ่ายทอดวิถีพุทธปฏิบัติต่อวัยรุ่น”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา), 2547, หน้า 100-101.

4.3 ความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อการมีสัมมาทิฏฐิ

ปัญหาการมีมิจฉาทิฏฐิ ปัญหาสังคมไทยจากสถานการณ์ข่าวในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าผู้กระทำผิดนั้นได้มีจิตเป็นอกุศลมูล ถูกความโลภถูกมิจฉาทิฏฐิครอบงำคือ ความเห็นผิด เพียงเพื่อต้องการทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง โดยไม่คิดถึงบาปบุญคุณโทษ ขาดสัมมาทิฐิ ไม่ได้พิจารณาโดยไตร่ตรอง แยกแยะผิดชอบชั่วดี ย่อมส่งผลถึงมโนกรรม

1. สาเหตุสภาพปัญหา

สาเหตุของความโลภในด้านปัจจัยภายในย่อมมาจากสภาพจิตใจที่เศร้าหมองขุ่นมัวนั่นคือ โมหะ ความลุ่มหลงมัวเมาซึ่งเป็นอกุศลมูลข้อที่ 3 “โมหะเป็นสาเหตุให้เกิดความโลภที่เนื่องมาจากการตรึกนึกคิดของตนเองด้วยความอยากได้เพราะไม่มีโยนิโสมนสิการ”[30] ความโลภมีอยู่ประจำใจของปุถุชนทุกคนไม่มากก็น้อย โดยไม่เคยเลือกหน้าเลยว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือเด็กเหตุการณ์เช่นว่ามานี้ให้เราทดลองสังเกตดูในชีวิตประจำวันก็ได้

เพราะเหตุว่า ความโลภมีหลายระดับ คือ ละเอียด กลาง หยาบ ดังที่กล่าวมาแล้วคนส่วนมากจะรู้ว่าเป็นความโลภก็ต่อเมื่อปรากฏอาการที่รุนแรง เพราะว่าโลภะที่แรงกล้าเป็นราคะหรือตัณหา ขณะที่ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะปรากฏขณะนั้นโลภะย่อมเกิด จิตเกิดดับเร็วมาก สำหรับปุถุชนไม่อาจรู้ความโลภเกิดในขณะที่สภาวธรรมปรากฏในทวารใดทวารหนึ่งในชีวิตประจำวัน

สาเหตุของความโลภในด้านของปัจจัยภายนอก คือ กามคุณที่เป็นรูปมากระตุ้น ในเวลาที่มีเหตุปัจจัยพร้อมก็ทำให้บุคคลกระทำทุจริตทางกายวาจาได้ทันที เมื่อบุคคลต้องการอำนาจความเป็นใหญ่ที่เกินขอบเขตดังกรณีของพระราชาที่ปรากฏในอรรถกถามงคลสูตรว่า

พระราชาผู้ตกอยู่ในอำนาจของความโลภ เพราะมีตัณหาเป็นกำลังสนับสนุนเป็นแรงจูงใจสาเหตุเพราะอยากจะได้ราชสมบัติสองสามประเทศมาครอบครองไว้ในอำนาจของตนเลยถูกท้าวสักกะปลอมตัวเป็นชายหนุ่มเพื่อให้พระองค์เกิดสำนึกตน ด้วยเครื่องจูงใจว่าจะตีเมืองทั้ง 3 เมืองมาถวาย เมื่อชายนั้นหายตัวไปไม่มาตามสัญญาพระราชาผู้มีความโลภจัดในราชสมบัตินั้นเมื่อระลึกถึงจึงเกิดความเสียดาย พระวรกายเร่าร้อนทำให้พระอุทรปั่นป่วน เป็นโรคโลหิตปักขันธิกาพาธ (คือโรคอาเจียนเป็นโลหิต) ไม่หยุดเกินกำลังของแพทย์ที่จะเยียวยาให้หายได้ต้องประสบกับความทุกข์ปางตาย[31]

---

[30]อภิ.วิ. 35/936/586.

[31]มหามกุฏราชวิทยาลัย, *มังคลัตถทีปนี แปล เล่ม 5*, พิมพ์ครั้งที่ 20, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2544), หน้า 141.

สาเหตุหรือสิ่งที่ทำให้บุคคลทำชั่ว มีรากเหง้ามาจาก โลภะ โทสะ โมหะ เรียกว่า อกุศลมูล[32] หมายถึง การทำความชั่วทุกอย่างย่อมนำความเดือดร้อนมาสู่ผู้กระทำ และผู้อื่น อันเป็นต้นเหตุของความชั่วหรือต้นกำเนิดของความชั่ว ซึ่งมีทั้งหมด 3 ประการคือ

1. โลภะ หมายถึง ความอยากได้ไม่รู้จักพอ อยากได้ในสิ่งที่ตนไม่มี อยากได้สิ่งของของผู้อื่น ความอยากได้นี้จะทำให้คนกล้าทำชั่วเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนต้องการ เช่น การพูดโกหก การทำร้ายผู้อื่น การฉ้อโกง การลักขโมย เป็นต้น

2. โทสะ หมายถึง ความคิดประทุษร้าย ความโกรธ ความฉุนเฉียว ความพยาบาท ผู้ที่มีโทสะจะกล้าทำชั่วได้ทุกอย่างเพื่อทำให้ผู้ที่ตนไม่พอใจได้รับความเดือดร้อน เช่น การกลั่นแกล้ง การทำร้ายให้บาดเจ็บหรือตาย และการให้ร้าย เป็นต้น

3. โมหะ หมายถึง ความหลง ความเขลา ความโง่ ความเข้าใจผิด ความหมกมุ่น ผู้ที่มีโมหะจะอยู่ในสภาวะที่ไม่รู้จริง หลงผิด ซึ่งเป็นสาเหตุให้กล้าทำชั่วได้ทุกอย่าง เช่น เสพยาเสพติดเพราะคิดว่าจะช่วยให้ตนสบายใจ คดโกงเพื่อนเพราะคิดว่าคนโง่ย่อมเป็นเหยื่อของคนฉลาด เป็นต้น

ดังนั้น ถ้าบุคคลใดมี โลภะ โทสะ และโมหะ ก็ย่อมทำชั่วได้ทุกอย่างอยู่ตลอดเวลา เราจึงควรขจัดสิ่งเหล่านี้ให้หมดสิ้นไปจากตนเอง

การประพฤติชั่วหรือการประพฤติผิด เกิดจากอกุศลมูลแล้ว สามารถเกิดจากอกุศลธรรมชื่อว่า นิวรณ์[33] กล่าวคือ สิ่งที่กั้นจิตไม่ให้บรรลุคุณความดี สิ่งที่ขวางกั้นจิตทำให้สมาธิไม่อาจเกิดขึ้นได้ทำให้เกิดโทษทางใจเป็นเหตุให้เวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏอย่างยาวนาน

นอกจากนี้ ความชั่ว พระพุทธศาสนาเรียกว่า บาป หรือ อกุศล สิ่งใด ๆ ที่บุคคลกระทำความชั่วด้วยเจตนาของผู้กระทำ การกระทำนั้นเกิดจากเจตนาที่มีรากฐานมาจาก โลภะ โทสะ โมหะ ที่เรียกว่า อกุศลมูล[34] เป็นต้นเหตุของความชั่ว ที่นำไปสู่การประพฤติชั่ว เกิดมิจฉาทิฏฐิ[35] ครอบงำทำให้เกิดความเห็นผิด คลาดเคลื่อนซึ่งไม่ตรงกับความเป็นจริง ความเห็นที่ผิดไปจากทำนองคลองธรรม เป็นอสัทธรรม ความเป็นแห่งสัทธรรมที่ผิด ไม่มีประโยชน์ ไม่นำไปสู่ความพ้นทุกข์นอกจากอกุศลมูล และอกุศลธรรมที่เป็นสาเหตุของการประพฤติชั่ว ยังมีมูลเหตุอื่น ๆ ทำให้เกิดการประพฤตผิดได้

---

[32]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557), หน้า 303.

[33]เรื่องเดียวกัน, หน้า 226.

[34]ที.ปา. 11/305/259.

[35]สนิท ศรีสำแดง, *ปรัชญาเถรวาท*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 83.

สรุปได้ว่า สาเหตุในการประพฤติผิดเริ่มด้วยการทำความชั่วทุกอย่างย่อมนำความเดือดร้อนมาสู่ผู้กระทำ และผู้อื่น อันเป็นต้นเหตุของความชั่วหรือต้นกำเนิดของความชั่ว อันเกิดจากโลภะ เป็นความอยากได้ไม่รู้จักพอ อยากได้ในสิ่งที่ตนไม่มี อยากได้สิ่งของของผู้อื่น โทสะ เป็นความคิดประทุษร้าย ความโกรธ ความฉุนเฉียว ความพยาบาท และโมหะ เป็นความหลง ความเขลา ความโง่ ความเข้าใจผิด ความหมกมุ่น ผู้ที่มีโมหะจะอยู่ในสภาวะที่ไม่รู้จริง หลงผิด ซึ่งเป็นสาเหตุให้กล้าทำชั่วได้ทุกอย่าง เช่น เสพยาเสพ ติดเพราะคิดว่าจะช่วยให้ตนสบายใจ คดโกงเพื่อนเพราะคิดว่าคนโง่ย่อมเป็นเหยื่อของคนฉลาด

2. ผลกระทบ

จากสาเหตุในการประทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องนั้น ย่อมมีผลกระทบจากการกระทำที่เกิดขึ้นย่อมส่งให้เกิดความเดือดร้อน อันได้แก่ การกระทำผิดต่าง ๆ เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมายในทางพุทธปรัชญากล่าวถึงโทษหรือผลกระทำในส่วนของมิจฉาทิฐิ คือ ความเห็นผิดในตัวตน ดังนี้

1. สุขและทุกข์ภายในจึงเกิดขึ้น
2. ทำให้เห็นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา
3. ทำให้เกิดมีทิฐิว่า ตนกับโลกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เมื่อตายแล้วจะคงอยู่ยั่งยืนไม่เปลี่ยนแปลง
4. ทำให้เกิดมีทิฐิว่า เราและของเราไม่มี
5. ทำให้เกิดมีมิจฉาทิฐิคือ ความเห็นผิด
6. ทำให้เกิดมีสักกายทิฐิคือ ความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนว่าเที่ยง เป็นสุข และมีตัวตน
7. ทำให้เกิดอัตตานุทิฐิคือ ความเห็นว่าเป็นตัวตน
8. ทำให้เกิดความพัวพันด้วยสังโยชน์และความยึดมั่น
9. ทำให้เกิดความพัวพันและหมกมุ่นด้วยสังโยชน์และความยึดมั่น[36]

ผลกระทบอีกประการหนึ่ง คือ มิจฉาทิฐิมีส่วนทำให้เกิดการประพฤติปฏิบัติผิดทาง ซึ่งเป็นทางสุดโต่ง 2 ข้าง เรียกว่า อันตา 2 คือข้อปฏิบัติหรือการดำเนินชีวิตที่เอียงสุด ผิดพลาดไปจากทางที่ถูกต้อง คือมัชฌิมาปฏิปทา มี 2 ทาง คือ

1. กามสุขัลลิกานุโยค คือ การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุข
2. อัตตกิลมถานุโยค คือ การประกอบความลำบากเดือดร้อนแก่ตนเอง การบีบคั้นทรมานตนให้เดือดร้อน[37]

---

[36]ส.ข. 17/346-365/178-189.

[37]วิ.ม. 4/13/18.

การกระทำผิดหรือทำชั่วนั้นย่อมได้รับผลกรรมที่ทำไว้ตามหลักพุทธปรัชญา หรือผลกรรมและวิบากกรรมจะติดตามบุคคลที่ได้กระทำผิดไว้ และบุคคลที่จะต้องเป็นไปหรือได้รับวิบากตามกรรมที่ตนได้กระทำไว้[38] คือ

(1) เป็นผู้ทำตนให้เดือดร้อน หมั่นประกอบในการทำตนให้เดือดร้อน

(2) เป็นผู้ทำให้ผู้อื่นให้เดือดร้อน หมั่น ประกอบในการทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

(3) เป็นผู้ทำตนให้เดือดร้อน หมั่นประกอบในการทำตนให้เดือดร้อน และเป็นผู้ทำให้ผู้อื่นให้เดือดร้อน หมั่นประกอบในการทำผู้อื่นให้เดือดร้อน

(4) เป็นผู้ไม่ทำตนให้เดือดร้อน ไม่หมั่นประกอบในการทำตนให้เดือดร้อน และเป็นผู้ไม่ทำให้ผู้อื่นให้เดือดร้อน ไม่หมั่น ประกอบในการทำผู้อื่น ให้เดือดร้อน เขาผู้ไม่ทำตนให้เดือดร้อนไม่ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน เป็นผู้ไม่หิว ดับร้อน เย็นใจ เสวยสุขมีตนอันประเสริฐอยู่ในปัจจุบันเทียว

การให้ผลของกรรมเป็นเรื่องที่ซับซ้อน เข้าใจยาก ทำให้คนในสังคมปัจจุบันสับสนลังเลและไม่มั่นใจในผลของการกระทำของตน การหยุดให้ผลของกรรม ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มักจะเป็นคำถามที่สงสัยกันมากว่า กรรมหรือการกระทำที่ได้ทำไปแล้ว ไม่ว่าจะเป็นกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมนั้น เราสามารถหยุดยั้งผลของมันได้หรือไม่ หรือมีกรรมแบบไหนที่ไม่ก่อให้เกิดวิบากหรือผลของกรรมอีกต่อไป วศิน อินทสระได้กล่าวไว้ใน หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด ถึงการหยุดให้ผลของกรรมว่ากรรมจะหยุดให้ผลเนื่องด้วยสาเหตุ 3 ประการ[39] ดังต่อไปนี้

(1) เมื่อกรรมนั้นให้ผลจนสมควรแก่เหตุแล้ว คือให้ผลจนหมดแรงกรรมแล้ว

(2) เมื่อมีกรรมอื่นเข้ามาแทรกเป็นครั้งคราว คือกรรมดีจะหยุดให้ผลชั่วคราวเมื่อบุคคลกระทำกรรมชั่วแรง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้กรรมชั่ว อันมีกำลังมากให้ผลก่อน ทำนองเดียวกันหากกรรมชั่วกำลังให้ผลอยู่ มันจะหยุดให้ผลชั่วคราว หากบุคคลนั้นๆ กระทำกรรมดีแรง ๆ เพื่อโอกาสให้กรรมดีให้ผลก่อน ในกรณีนี้ หมายถึง เฉพาะที่จำเป็นและเร่งด่วนเท่านั้น ดังนั้นการจะเข้าใจหรือเห็นกรรมและการให้ผลของกรรมในช่วงชีวิตเดียวจึงเป็นเรื่องยาก เนื่องจากจำเป็นต้องสาวไปหากรรมดีและกรรมชั่วในอดีตชาติด้วยจึงจะสมบูรณ์

(3) เมื่อบุคคลผู้ทำกรรมได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ตัดวัฏฏะ หรือการเวียนว่ายตายเกิดไปเสียได้ มีชีวิตอยู่เป็นชาติสุดท้าย ไม่เกิดในภพใหม่อีก กรรมย่อมหมดโอกาสให้ผลอีกต่อไป[40]

สรุปได้ว่า กรรมและวิบากหรือผลแห่งกรรม ถือว่าเป็นกฎธรรมชาติ ที่ดำเนินไปด้วยเหตุและผลอย่างสอดคล้องกลมกลืน ตามหลักการง่ายๆ คือ ทำอย่างไรก็ได้รับผลอย่างนั้น ทำดีก็จะได้รับ

---

[38]ที.ปา. 11/314/298.

[39]วศิน อินทสระ, *หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด*, หน้า 43.

[40]เรื่องเดียวกัน, หน้า 44-45.

ผลที่ดีทำชั่ว ก็จะได้ผลที่ชั่ว อย่างไรก็ตามการส่งผลของกรรมเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและบางทีมีระยะเวลาการส่งผลที่ยาวนาน จนผู้คนมักสับสนและไม่เข้าใจพาลคิดไปว่า ทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่ว ได้ดีมีถมไป การศึกษาเรื่องกรรมให้เข้าใจอย่างถูกต้องจึงมีความสำคัญที่จะทำให้เข้าใจในภาวะความเป็นมาในชีวิต เข้าใจว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนั้น ไม่ว่าจะเป็น ดีหรือชั่ว รวยหรือจน สุขหรือทุกข์ ล้วนเป็นผลจากการกระทำในอดีตของตนแล้ว ผู้ที่เข้าใจเรื่องกรรมและวิบากจะสามารถกำหนดความเป็นไปของชีวิตตนเองในภายภาคหน้าได้อีกด้วย ทั้งนี้เพราะการกระทำในปัจจุบันของเรานั่นเองที่จะก่อให้เกิดผลในอนาคตสืบเนื่องกันไปตามกฎของเหตุและผลเช่นกัน

3. แนวทางแก้ไข

การมีความเห็นผิดย่อมเกิดโทษทางความคิดที่ขุ่นมั่ว สติปัญญาฟั่นเฟือน และส่งผลให้การกระทำชั่วเกิดขึ้น เพราะไม่ได้แยกแยะ ไตร่ตรองผิดชอบชั่วดีต่าง ๆ แต่ทางพระพุทธศาสนานั้นมีวิธีการที่จะแก้ไขระบบความคิด เพื่อหันกลับมาวิเคราะห์ในการแยกแยะทางความคิดที่ถูกต้องคือ สัมมาทิฐิ อันเป็นตัวเริ่มต้นในการที่จะคิดถูก ความเห็นถูกต้องตามหลักพุทธปรัชญา โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการ

คำว่า “โยนิโสมนสิการ” เป็นคำที่ปรากฏในพระไตรปิฎก หมายถึง ความคิดหรือการพิจารณาในใจโดยอุบายอันแยบคาย คิดพิจารณาอย่างไร และคิดแค่ไหน จึงจัดว่าเป็นความคิดโดยอุบายแยบคาย ในบทนี้จะให้ความหมาย คำที่เป็นไวพจน์หรือคำที่ใช้แทนคำว่าโยนิโสมนสิการ และบ่อเกิดหรือที่เกิดของโยนิโสมนสิการ พร้อมด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการต่าง ๆ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและที่อื่น ๆ คำว่า โยนิโสมนสิการ เป็นคำสมาส แบ่งออกเป็น 2 คำ คือ โยนิโส กับ มนสิการ คำว่า โยนิโส มาจาก ศัพท์ว่า โยนิ ซึ่งแปลว่าเหตุ ต้นเค้า แหล่งเกิด[41]

ในคัมภีร์พระไตรปิฎก มีคำที่ให้ความหมายเดียวกับโยนิโสมนสิการปรากฏอยู่มากมาย เช่น พิจารณาโดยแยบคาย มนสิการโดยแยบคาย มนสิการ อุบายวิธีใส่ใจใคร่ครวญ ไตร่ตรอง คำนึงถึง เป็นต้น และจากกลุ่มคำที่มีความหมายเดียวกับโยนิโสมนสิการเหล่านี้ จะเห็นถึงระดับของการนำโยนิโสมนสิการไปใช้ในความหมายต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์และสถานการณ์ได้ดังต่อไปนี้

1. การพิจารณาอย่างถูกต้อง เหมาะสม ก่อนบริโภคอาหาร เช่น พระพุทธองค์ได้เทศนาแก่พระอริยสาวก ให้พิจารณาโดยแยบคายในการฉันอาหารไม่ใช่เพื่อเล่น ไม่ใช่เพื่อมัวเมา ไม่ใช่เพื่อตกแต่ง แต่เพียงเพื่อความดำรงอยู่ของร่างกายเท่านั้น[42]

---

[41]ที.ม.อ. 2/11/556.

[42]ม.ม. 13/24/27.

2. การมนสิการ การไตร่ตรอง การคิด ให้รอบคอบ ก่อนกล่าววาจา เช่น ที่พระพุทธองค์ทรงย้ำให้มนสิการก่อนที่จะตอบ[43] หรือ ให้ไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนกล่าวติเตียนหรือกล่าวสรรเสริญผู้อื่น[44]

3. การไตร่ตรอง การคำนึงถึงในการเล่าเรียน เนื้อความแห่งธรรมอย่างถูกวิธี ถูกทาง ดังเช่นพุทธพจน์แสดงว่า “ภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรบางพวกในธรรมวินัยนี้ย่อมเล่าเรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวยยากรณะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัพภูตธรรม และเวทัลละ พวกเขาเล่าเรียนธรรมนั้นแล้ว ย่อมไตร่ตรองเนื้อความแห่งธรรมเหล่านั้นด้วยปัญญา”[45]

4. การคำนึงถึงอย่างเข้าใจ ถูกทาง เพื่อการดำเนินชีวิตที่เป็นสุข เช่น ไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงไปแล้ว ไม่ควรหวังในสิ่งที่ยังมาไม่ถึง สิ่งที่ล่วงไปแล้วให้ละ สิ่งที่ยังมาไม่ถึงก็เป็นสิ่งที่มาไม่ถึง ไม่ต้องนำมาคิดคำนึง[46] หรือในขณะที่ใกล้จะตายให้คิดคำนึงแต่ในแง่มุมที่ดี ในกุศลที่ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังพุทธพจน์ที่ว่า “โภคทรัพย์ทั้งหลายเราได้บริโภคแล้ว คนที่ควรเลี้ยงเราได้เลี้ยงแล้ว อันตรายทั้งหลายเราได้ข้ามพ้นแล้วทักษิณาที่มีผลสูงขึ้นไปเราได้ให้แล้ว และพลีกรรม 5 อย่างเราได้ทำแล้ว”[47] ดังนี้จึงถือว่าเป็นผู้มีโยนิโสมนสิการ

5. การพิจารณาอย่างสำรวม โดยการสำรวมในอินทรีย์ทั้ง 5[48]

6. ความตั้งใจ มุ่งมั่น เพียรปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรม[49]

7. การพิจารณาสาวหาตามเหตุปัจจัย เป็นเหตุให้เกิดปัญญา[50]

8. การใช้ความคิดอย่างถูกวิธี การใส่ใจ ใคร่ครวญ การพิจารณาโดยอุบายวิธีที่แยบคาย เช่น พิจารณาว่า ไม่เที่ยงในสิ่งที่ไม่เที่ยง พิจารณาว่า เป็นทุกข์ในสิ่งที่เป็นทุกข์[51]

9. พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายหรือใส่ใจลมหายใจเข้าออกด้วยความเพียร สัมปชัญญะและสติเป็นต้น[52]

---

[43]ม.มู. 12/357/394.

[44]องฺ.ทุก. 20/135/117.

[45]ม.มู. 12/238/254.

[46]ม.อุ. 14/272/319.

[47]องฺ.จตุกฺก. 21/61/104.

[48]ม.มู. 12/23/22.

[49]วิ.ม. 4/35/44.

[50]ที.ม. 10/57/31.

[51]ที.ปา. 11/149/109.

[52]ม.อุ. 14/148/190.

ดังนั้น ความหมายของคำ ว่า “โยนิโสมนสิการ” ในคัมภีร์พระไตรปิฎก ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการเทศนาที่แสดงให้เห็นถึงการใช้วิธีพิจารณาโดยแยบแคบ ทั้งในการกิน การพูด การศึกษาหาความรู้ ตลอดจนการพิจารณาเมื่ออยู่ในภาวะวิกฤตหรือเมื่อใกล้ตาย เป็นต้น ลักษณะการคิดเช่นนี้เป็นการสร้างปัญญาระดับพื้นฐาน เพื่อบรรลุความสุขในทางโลกถือเป็นความสุขเบื้องต้น และการใช้วิธีพิจารณาโดยแยบคายอันเป็นเหตุให้เกิดปัญญารู้ตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นปัญญาระดับสูง เพื่อการสิ้นกิเลสเข้าสู่ภาวะหมดการปรุงแต่งอันเป็นหนทางสู่พระนิพพาน

ในชั้นอรรถกถา พอสรุปความหมายของโยนิโสมนสิการ ได้ดังนี้คือ

1. การพิจารณาใส่ใจโดยหลักการหรือแนวทางที่ถูกต้อง กล่าวคือการกำหนดในใจโดยความเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อสุภะ[53]

2. การพิจารณาใส่ใจ โดยหลักการที่สอดคล้องกับการตรัสรู้อริยสัจ 4 ได้แก่ มโนทวาริกชวนจิตหรืออาวัชชนจิตที่เป็นตัวเปลี่ยนจากภวังค์มาเป็นวิถี[54] หมายถึง การพิจารณาใส่ใจตั้งแต่เมื่อตากระทบกับรูป, หูกระทบกับเสียง,... โดยใส่ใจหรือกำหนดรู้นี้คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

3. ความใส่ใจโดยแยบคายในการฟังโดยองค์ธรรม คือ ปัญจทวาราวัชชนจิต มีลักษณะใคร่ครวญอารมณ์ทางทวาร 5[55]

วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการในพระไตรปิฎกไม่มีปรากฏว่ามีอยู่กี่แบบกี่วิธี แต่มีกระจัดกระจายอยู่โดยทั่วไป พระอรรถกถาจารย์ผู้อธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นผู้นำเอารูปแบบวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมาจำแนกแยกแยะ เรียบเรียงตามลักษณะของคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงใช้สั่งสอนและจัดสรรเป็นหมวดหมู่ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)[56] ได้กล่าววิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการนั้นมี 10 วิธี ดังนี้

1. คิดแบบอริยสัจ เป็นความคิดที่สัมพันธ์กับปัญหาความทุกข์ของชีวิตโดยตรง เริ่มต้นคือ ทุกข์ กำหนดรู้ ทำความเข้าใจ คิดไล่เลียงสืบสาวหาสาเหตุอันเป็นที่มาของความทุกข์ว่าเกิดจากอะไร คือ รู้ทั้งตัวปัญหา สาเหตุ เป้าหมาย ประกอบด้วยอะไรบ้าง กำหนดให้ชัดเจนว่า คืออะไร อยู่ที่ไหน จะเป็นไปได้หรือไม่ สุดท้ายหาวิธีการปฏิบัติเพื่อกาจัดสาเหตุของปัญหาให้มีความสอดคล้องกับจุดหมายที่กาหนดไว้ เป็นการรู้แก้ปัญหาและวิธีการที่จะนำไปสู่การดับทุกข์ครบถ้วนบริบูรณ์จนดับทุกข์ได้ในที่สุด

---

[53]ที.ม.อ. 2/1/135.

[54]ที.ม.อ. 2/1/335.

[55]มหากัจจายนเถระ รจนา, เนตติปกรณ์, *พระธัมมานันทมหาเถระ อัครมหาบัณฑิต ตรวจชำระพระคันธสาราภิวงศ์แปลและอธิบาย*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : ไทยรายวันการพิมพ์, 2550), หน้า 49.

[56]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงขยายความ*, หน้า สารบัญ.

2. คิดแบบสาวหาสาเหตุปัจจัยแบบปฏิจจสมุปบาท เป็นความคิดเริ่มจากสภาพที่เป็นผล พิจารณาถึงสภาพของปัญหาแล้วหาทางแก้ไข ค้นหาสาเหตุที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน เป็นวิธีคิดแบบอิทัปปัจจยตา หรือคิดตามหลักปฏิจจสมุปบาท เช่น คิดแบบอิทัปปัจจยตาที่ว่า “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เพราะสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับสิ่งนี้จึงดับ”[57] เป็นการคิดที่แสดงให้รู้ถึงความสัมพันธ์ว่า สิ่งทั้งหลายมีอยู่โดยอาศัยปัจจัย ไม่มีความคงที่อยู่อย่างเดิม แม้แต่ขณะเดียว ไม่มีตัวตนที่เที่ยงแท้จริง ไม่มีมูลการณ์หรือต้นกำเนิดที่เดิม

3. คิดแบบวิเคราะห์ แยกแยะแบบขันธวิภังค์ เป็นการคิดแบบกระจายเนื้อหาให้รู้สิ่งทั้งหลายตามสภาวะที่เป็นธรรมชาติ ทุกสิ่งอย่างไม่มีแก่นสารที่แท้จริง ไม่ให้เกิดการยึดมั่นถือมั่น เพราะกายนี้เป็นเพียงการมาประชุมกันของขันธ์ 5 เท่านั้น เมื่อแยกขันธ์แล้วก็ไม่เหลือสิ่งใด ที่เที่ยงแท้ถาวร เป็นการทาให้รู้เข้าใจในสภาพที่เป็นจริง

4. คิดแบบไตรลักษณ์หรือสามัญลักษณะ เป็นการคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดาของสิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งทั้งหลาย เป็นการรู้เท่าทันคิด รู้เห็นอาการสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยปรุงแต่งของสังขารธรรมทั้งปวง คือ ความไม่เที่ยง เกิดแล้วดับ ไม่เที่ยง ไม่คงที่ ไม่ยั่งยืน ไม่คงอยู่ตลอดไป เราเรียกว่า อนิจจัง สิ่งที่ไม่เที่ยงเกิดขัดแย้งกับความต้องการทำให้เกิดความทุกข์กาย และใจ อันเกิดจากสิ่งที่ไม่อยู่ในสภาพเดิม ไม่อยู่ในอำนาจและความปรารถนาของใคร ไม่มีใครบังคับได้ เช่น ร่างกายที่แก่ชราลงจะบังคับไม่ให้แก่ชราก็ไม่ได้ เรียกว่าเป็นอนัตตา ไม่ขึ้นอยู่กับการบังคับของบุคคลใดทั้งสิ้น ผู้ใดรู้ชัดสังขารและสภาวธรรมว่า ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ผู้นั้นย่อมเบื่อหน่ายในทุกข์นั้น เป็นทางนำไปสู่ความบริสุทธิ์ทั้งทางศีล ความบริสุทธิ์ทางจิต และความบริสุทธิ์แห่งปัญญา เข้าถึงความเป็นอริยชนอันเป็นเป้าหมายในพระพุทธศาสนา[58]

5. คิดแบบหาคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม แบบปฏิสังขาโย เป็นความคิดที่สัมพันธ์กับการใช้สอยหรือบริโภค เป็นวิธีคิดไม่ให้กิเลสตัณหาเข้าครอบงำ มีอิทธิพลชักจูงพฤติกรรมต่อ ๆ ไปเป็นความคิดที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาดำเนินชีวิตประจาวันในเรื่องของการใช้ปัจจัย 4

ดังพุทธพจน์ที่ว่าด้วยเรื่องการใช้สอยจีวรของพระภิกษุสงฆ์ว่า “ภิกษุพิจารณาโดยแยบคายแล้วนุ่งห่มจีวรเพียงเพื่อบาบัดความหนาว เพื่อบาบัดความร้อนเพื่อบำบัดสัมผัสอันเกิดจากเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย และเพียงเพื่อปกปิดอวัยวะอันให้เกิด ความละอาย เพื่ออนุเคราะห์แก่พรหมจรรย์”[59]

---

[57]สำ.นิ. 16/37/79.

[58]ส.ข. 1/23/217.

[59]ม.มู. 12/23/23.

เพราะโดยปกติมนุษย์จะมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ สืบเนื่องมาจากความต้องการตัดสินว่ามีค่าสำหรับตนเองเสมอ และคุณค่านี้จำแนกได้ 2 ประเภทตามชนิดของความต้องการ กล่าวคือ

ประเภทที่ 1 คุณค่าแท้ หมายถึง คุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลาย เป็นการเสริมคุณภาพในการดำรงชีวิตของมนุษย์โดยตรงกับสิ่งที่มนุษย์นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาของตน เป็นคุณค่าที่เกิดจากปัญญา เช่น คุณค่าของเงินที่สามารถนามาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกสบายให้เกิดขึ้นกับชีวิต ซื้ออาหาร ปลูกบ้าน ซื้อรถ ทำให้การเป็นอยู่ของตนเองมีความผาสุก ทำกิจหน้าที่ได้สะดวกขึ้น

ประเภทที่ 2 คุณค่าเทียม หมายถึง คุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายที่มนุษย์หามาเสริมเพิ่มเติมให้กับชีวิต เป็นคุณค่าที่ไม่ได้ก่อให้เกิดการพัฒนาเสริมสร้างคุณภาพของชีวิต เพียงแค่สนองตัณหาความอยากความต้องการของมนุษย์ เช่น ความสวยงาม ความสนุกสนาน ความมีหน้ามีตาภายในสังคม เป็นต้น

6. คิดแบบเห็นคุณ โทษ ทางออก เป็นการคิดหรือพิจารณาสิ่งที่ตนครอบครองอยู่หรือกาลังได้เสวยอยู่อย่างรอบด้าน ให้รู้เห็นในทุกแง่ทุกมุม เป็นการคิดแบบโลก ๆ เพื่อการผันผวนของอารมณ์ความสุขของโลกที่อาจเกิดขึ้นได้ทุกเวลาทั้งที่ชอบใจและไม่ชอบใจ โดยมีหลักในการคิดอยู่ 3 ด้าน คือ 1) คิดแบบอัสสาทะ คือ การคิดในส่วนดี ที่ชอบใจพอใจ 2) คิดแบบอาทีนวะ คือ การคิดในส่วนเสีย ที่ไม่ชอบใจ ไม่พอใจ 3) คิดแบบนิสสรณะ คือ การคิดหาทางออกสู่ความหลุดพ้นจากปัญหาทั้งปวง เหนือกว่า 2 ข้อแรก

วิธีคิดแบบเห็นคุณเห็นโทษและทางออกนี้ ถือว่าเป็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่อที่มีความสำคัญในการผลักดันให้มีการยกจิตให้เหนือสภาวะที่มีความแปรปรวนทั้งหลาย พร้อมทั้งยังความเจริญให้เกิดขึ้น เช่น พระพุทธเจ้าที่ทรงมองเห็นคุณ โทษ และทางออก จึงได้ทรงเสด็จออกผนวชจนได้บรรลุรู้หนทางออกจากทุกข์ทั้งปวงได้สำเร็จตามเป้าหมายที่พระองค์ทรงปรารถนา

7. คิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ ตามเหตุผล เป็นความคิดที่ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของธรรม (หลักการ) กับอรรถ (จุดมุ่งหมาย) ธรรมคือหลักของความเป็นจริง ความดี ความถูกต้อง อรรถเป็นความมุ่งหมายเพื่อประโยชน์และสิ่งที่พึงปรารถนา การจะทำสิ่งใดต้องรู้และเข้าใจถึงความหมาย เช่น การปฏิบัติธรรมต้องรู้ว่าธรรมที่เราปฏิบัตินั้นมีความหมายถึงสิ่งใด ปฏิบัติแล้วเป้าหมายของการปฏิบัติอยู่ ณ จุดใด เมื่อรู้และทำความเข้าใจนาไปปฏิบัติได้ถูกต้อง เรียกว่า ธรรมมานุธรรมปฏิบัติ คือ การปฏิบัติธรรมน้อยคล้อยแก่ธรรมใหญ่นั่นเอง

8. คิดแบบเร้าคุณธรรม เป็นการคิดเพื่อป้องกันหรือบรรเทาตัณหา เป็นการคิดในแนวทางที่จะส่งเสริมให้เกิดคุณธรรม เป็นการคิดในแง่ดี ๆ ทาให้ไม่ประมาทในชีวิต ทำให้จิตมีองค์ภาวนา มีปัญญาในการพิจารณาถึงหลักความจริงในสิ่งที่เกิดขึ้น ดังพุทธพจน์ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้

ก่อนปรินิพพานว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนท่านทั้งหลาย สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงทำหน้าที่ให้สำเร็จโดยความไม่ประมาทเถิด”[60]

พิจารณาโดยโยนิโสมนสิการก็จะทำให้เกิดการตื่นตัว ไม่หลงมัวเมาประมาทในชีวิต เร่งประพฤติปฏิบัติธรรม ทำกิจที่ควรทำตลอดจนทำให้รู้เท่าทันคติธรรมดาของสังขารทั้งหลาย ในด้านกลับกัน ถ้าคิดในทางที่ไม่ดีก็จะทำให้เกิดความหดหู่ ท้อแท้ ฟุ้งซ่าน เกิดความห่อเหี่ยว ท้อถอยภายในจิตใจ หมดกำลังใจในการที่จะประกอบกิจการงานต่าง ๆ ขาดการปฏิบัติธรรมในที่สุด

9. คิดแบบอยู่กับปัจจุบัน เป็นการคิดที่อยู่กับอารมณ์ปัจจุบัน ไม่คิดถึงอดีตและอนาคต คิดในความเป็นจริงของสรรพสิ่งที่เกิดขึ้น พระพุทธศาสนาสอนให้ยึดเอาแต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าในขณะนี้เท่านั้น ไม่ให้สนใจอดีตที่ผ่านมาและไม่ให้เตรียมการไว้เพื่ออนาคต เพราะอดีตเป็นสิ่งที่ผ่านพ้นไปแล้วเรามิอาจไปแก้ไขอะไรได้อีก ส่วนอนาคตก็ยังมาไม่ถึง ปัจจุบันนี้เป็นสิ่งที่จำเป็นของมนุษย์ทุกคนที่จะใช้เวลาในช่วงนี้ทำอะไรเพื่อให้เกิดสิ่งที่ดี ๆ เกิดขึ้นแก่ตนเองและผู้อื่น ดังพุทธพจน์ที่ว่า “บุคคลควรทำความเพียรเสียตั้งแต่วันนี้ ใครเล่าจะรู้ว่าความตายจักมีในวันพรุ่งนี้ เพราะว่าความผัดเพี้ยนกับมัจจุราชผู้มีเสนามากนั้น ย่อมไม่มีแก่เราทั้งหลาย”[61]

10. คิดแบบวิภัชชวาท มองรอบด้าน เป็นลักษณะการคิด การพูด รวมไปถึงการกระทำที่แสดงออกมา เป็นความจริงที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญในพระพุทธศาสนา เป็นความคิดและแสดงความจริงโดยแยกแยะออกให้เห็นทุกแง่ทุกมุม ไม่จับเอาเฉพาะบางแง่บางมุมขึ้นมาวินิจฉัยแล้วด่วนสรุปว่าเป็นจริงอย่างนั้นทั้งหมด

วิธีการคิดทั้ง 10 ประเภทนี้ถือว่า เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์รับช่วงต่อจากปัจจัยภายนอกหรือปัจจัยในด้านของปรโตโฆสะ เป็นขั้นตอนสำคัญที่ทำให้ผู้ศึกษาไม่หยุดนิ่งอยู่แค่สัมมาทิฐิระดับศรัทธาหรือระดับโลกิยะสัมมาทิฐิ หากแต่ทำให้เกิดการพัฒนาก้าวผ่านเข้าไปสู่องค์ประกอบภายในคือ โยนิโสมนสิการ เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดโลกุตตรสัมมาทิฐิ ที่สามารถทำให้เกิดการดับทุกข์ได้อย่างแท้จริง เพราะทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในก็จะนาไปสู่ความเห็น ที่ถูกต้อง เมื่อสัมมาทิฐิเกิด องค์มรรคอื่น ๆ ที่เหลือก็จะตามมาเอง ทั้งสองเป็นดังแสงเงินแสงทองที่สาดส่องให้เกิดความสว่างนำทางก่อนที่พระอาทิตย์อุทัย คือ ทางแห่งความพ้นทุกข์ ได้พบ บรมสุขอย่างแท้จริงคือพระนิพพาน และในส่วนของโยนิโสมนสิการเป็นความคิดที่เริ่มจากสภาพ ที่เป็นผล เป็นการพิจารณา ใคร่ครวญไตร่ตรองในสิ่งที่เป็นความจริงตามหลักปฏิจจสมุปบาทหรือหลัก อิทัปปัจจยตาที่ว่า เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เพราะสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี

---

[60]ที.ม. 10/218/166.

[61]ม.อุ. 14/272/320.

วศิน อินทสระ ได้กล่าวถึงลักษณะของโยนิโสมนสิการว่า ช่วยให้เรายิ้มได้แม้เมื่อมีทุกข์นานัปการและมีโรคร้ายรุมล้อม เพราะเห็นประโยชน์ว่า ทำให้เราฉลาดขึ้นสามารถเรียนรู้ค้นคว้าสิ่งต่าง ๆ เรียนรู้คน นิสัยคน ธรรมชาติของคน เรียนรู้เรื่องโรคและพยายามวิธีแก้ไข เรียนรู้เรื่องความเป็นอยู่พอดีว่า มีผลดีต่อสุขภาพกายสุขภาพจิตอย่างไร ทำให้รู้จักเลิก รู้จักละ ในสิ่งที่ควร โยนิโสมนสิการ ช่วยให้เราไม่ปล่อยใจให้เพลิดเพลิน หลงใหลในผลผลิตสำเร็จต่าง ๆ ที่โลกสมมติกันยกย่องสรรเสริญว่าเป็นเกียรติแต่กลับมองว่าเป้นของน่ากลัว แม้มีทรัพย์ มียศ เห็นคุณและโทษของมัน กล่าวโดยสรุปโยนิโสมนสิการมีคุณาประการ[62]

ดังนั้น สังคมไทยมีหลักพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึง ความรู้จักคิด รู้จักพัฒนา ที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ คือ การสอนให้รู้จักคิดเป็น คิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล คือในทางที่จะเข้าถึงความจริงทั้งหลาย คิดในทางที่จะรู้จักใช้สิ่งทั้งหลายให้เป็นประโยชน์

สรุปได้ว่า การคิดแบบโยนิโสมนสิการนั้น เป็นการคิดเพื่อพัฒนาปัญญาโดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ ด้วยตนเองตามลำดับขั้นตอนของการคิด หรือการคิดแบบโยนิโสมนสิการนั้นเป็นการคิดแบบถูกวิธี คิดอย่างมีเหตุผล คิดเร้ากุศล คิดอย่างมีระเบียบขั้นตอน พร้อมทั้งรู้จักวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง ซึ่งเป็นลักษณะการคิดของวิถีแห่งปัญญา เมื่อบุคคลมีปัญญาแล้วจะสามารถแยกแยะความถูกต้องไม่กระทำผิดในสังคมและสามารถมีปัญญาในความเชื่อถูกต้องในประเด็นของการกระทำดีหรือชั่วแล้วใช้ความคิดที่ถูกของชาวพุทธไทย

4.4 ความเชื่อเรื่องกรรมในการดำเนินชีวิต

สภาพปัญหาของการดำเนินชีวิต ปัญหาเกี่ยวกับการกระทำผิดตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น ค้ายาบ้า ค้าประเวณี ค้าอาวุธ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันสังคมชาวไทยพุทธบางกลุ่ม หรือคนบางส่วนยังเกิดปัญหาอยู่ในปัจจุบัน โดยไม่แยกแยะผิดชอบชั่วดี ขาดสติสัมปชัญญะ เกิดความประมาทในการดำเนินชีวิต

1. สาเหตุสภาพปัญหา

ปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันของการดำเนินชีวิตยังเกิดปัญหาที่ส่งผลติดขัดในการพัฒนาชีวิตและการดำเนินชีวิตที่ผิดพลาด เพราะหลงผิดเป็นชอบที่ประกอบอาชีพทุจริตหรือเกิดจากกิเลสตัณหาความต้องการที่ผิดจากทำนองคลองธรรม สาเหตุของการประกอบอาชีพเพื่อการดำเนินชีวิตในชาวพุทธไทยในปัจจุบันนั้น เกิดจากความหลงผิด เช่น ค้าประเวณี ค้ายาเสพติด ค้าอาวุธสงคราม เป็นต้น เพราะเพียงคิดว่าการกระทำหรือประกอบอาชีพนั้นจะประสบผลสำเร็จโดยไม่มีอุปสรรค

---

[62]วศิน อินทสระ, *ความคิดเห็นที่ถูกต้องเป็นอย่างไร*, (กรุงเทพมหานคร : ปัญญา, 2534), หน้า 98-99.

แต่จริงแล้ว หรือหลักความจริงตามหลักพระพุทธศาสนา การประกอบอาชีพที่ผิดศีลธรรมย่อมจะเกิดความเดือดร้อนในที่สุด

ความหลงในพระพุทธศาสนาหรือโมหะ ถือเป็นอกุศลตัวสำคัญอันก่อให้เกิดปัญหาแห่งกิเลสตามมา เช่น ความโลภ ความโกรธ ความไม่เข้าใจ ความโง่งมงาย ไม่รู้จักบาป ไม่รู้จักบุญ ทาให้สังคมมนุษย์เต็มไปด้วยการเอารัดเอาเปรียบ เน้นประโยชน์ส่วนตนหรือกลุ่มตนเป็นสำคัญ ขาดจิตสำนึกแห่งเมตตา กรุณา ความเอื้ออาทรต่อบุคคลและต่อสังคม

ความหลง “โมหะ” จัดอยู่ในกลุ่มของอกุศลมูลที่มีผลต่อการกระทาของสรรพสัตว์ทั้งหลายที่ถูกโมหะครอบงาจึงต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ เพราะอกุศลมูลจัดเป็นกรรมไม่ดี ย่อมส่งผลต่อความทุกข์ของสรรพสัตว์ทั้งหลายที่ถูกครอบงาไว้ ดังเช่นพุทธพจน์แสดงไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เหตุ 3 นี้ เพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย เหตุ 3 เป็นไฉน คือ เหตุคือโลภะ เหตุคือโทสะ เหตุคือ โมหะ เพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย

กรรมที่ถูกโลภะ โทสะ โมหะบงการ เกิดแต่โลภะ โทสะ โมหะ มีโลภะ โทสะ โมหะเป็นเหตุ มีโลภะ โทสะ โมหะเป็นแดนเกิดอันใด กรรมนั้นเป็นอกุศล กรรมนั้นมีทุกข์เป็นผล กรรมนั้นเป็นไปเพื่อความเกิดแห่งกรรม กรรมนั้นไม่เป็นไปเพื่อความดับแห่งกรรม”[63]

เมื่อความหลงครอบงำแล้วย่อมส่งผลถึงการประกอบอาชีพที่ผิดหรือประพฤติผิดในสังคม การประพฤติผิดหรือการกระทำกรรมชั่วที่ผิดหลักศีลธรรมจรรยาเป็นไปเพื่อความเดือดร้อนเบียดเบียนผู้อื่น ไม่ใช่แนวทางสงบ ไม่ใช่แนวทางที่ประเสริฐที่บัณฑิตนักปราชญ์ติเตือนการกระทำนั้น ๆ จัดว่าเป็นการทำชั่ว กรรมลามก ธรรมประเภทใดที่อยู่ในฝักฝ่ายให้เกิดความชั่ว ความเดือดแก่ตนเองและผู้อื่นก็ชื่อว่า ธรรมชั่ว ธรรมลามก เป็นธรรมที่อยู่ในฝ่ายอกุศล มี โลภะ โทสะ โมหะ เป็นมูล ผู้ที่มีธรรมเหล่านี้อยู่ในจิตใจแล้ว ย่อมจะทำกรรมชั่วเสมอ[64]

สาเหตุแห่งการประกอบอาชีพหรือประพฤติผิดผิดมีอยู่ 3 ประเภทคือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ จากการศึกษาพบว่า เกิดขึ้นได้ ดังนี้

1) ประเภทการประพฤติผิดทางกาย เรียกว่า กายทุจริต คือ การประพฤติชั่วด้วยกาย มี 3 อย่าง คือ (1) ปาณาติบาต ฆ่าสัตว์ (2) อทินนาทาน ลักทรัพย์ (3) กาเมสุมิจฉาจาร ประพฤติผิดในกาม

---

[63]องฺ.ติก. 34/551/542.

[64] พระมหาไพฑูรย์ สุทฺธวิธุโร, “การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องบาปในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2536, หน้า 3.

2) ประเภทการประพฤติผิดทางวาจา เรียกว่า วจีทุจริต คือการประพฤติชั่วด้วยวาจามี 4 อย่าง คือ (1) มุสาวาท พูดเท็จ (2) ปิสุณาวาจา พูดส่อเสียด (3) ผรุสวาจา พูดคำหยาบ (4) สัมผัปปลาปะ พูดเพ้อเจ้อ[65]

3) ประเภทการประพฤติผิดทางใจ เรียกว่า มโนทุจริต คือ การประพฤติชั่วทางใจ มี 3 อย่าง คือ (1) อภิชฌา เพ็งเล็งอยากได้จ้องจะเอาของเขา (2) พยาบาท ความขัดเคืองคิดร้าย (3) มิจฉาทิฏฐิ ความเห็นผิดทำนองคลองธรรม[66]

การประพฤติหรือกรรม ประพฤติชอบหรือดีจัดว่าเป็นกรรมดี ประพฤติผิดหรือชั่วจัดเป็นกรรมชั่ว กรรมเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม เพราะกรรมจะส่งผลต่อชีวิตทั้งปัจจุบัน และในอนาคต ทำให้มีอันเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดกรรม ที่เราเกิดมาได้นี้ ก็เป็นเรื่องของกรรม เมื่อเกิดมาแล้วก็ต้องประสบกับผลของกรรมที่ก่อไว้ในอดีต ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้พิจารณาเพื่อละการทำความชั่ว และเร่งกระทำความดีให้พ้นจากกรรมชั่ว ความตอนหนึ่งในฐานสูตร และจูฬกัมมวิภังคสูตรว่า สตรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิตควรพิจารณาเนือง ๆ ว่า “เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น”[67]

สรุปได้ว่า การทำกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งลงไปแล้ว กรรมนั้นย่อมให้ผลอย่างแน่นอน ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเป็นเครื่องยืนยันถึงกรรมว่า เมื่อเราทำกรรมลงไปแล้วจะต้องได้รับผลแน่นอนที่สุด ตั้งแต่ในขณะทำกรรมลงไป อาจกล่าวเป็นภาษาชาวบ้านโดยทั่วไปได้ว่า เป็นกรรมทันตาเห็น กรรมบางอย่างให้ผลแบบต่อเนื่องไปถึงอนาคต เป็นผลกรรมที่ยังไม่ทันตาเห็น แต่รอให้ผลเมื่อถึงเวลาของมัน กรรมเหล่านี้จะให้ผลไปจนถึงที่สุดแห่งกรรมนั้น คือเป็นกรรมที่ไม่สามารถให้ผลอีกต่อไป หรือเป็นอโหสิกรรมผลกรรมนั้นก็ไม่ต้องเสวยผลกรรมอีกต่อไป

2. ผลกระทบ

การดำเนินชีวิตของคนในสังคมนั้น ส่วนใหญ่ย่อมตกอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลส ตัณหา คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ย่อมทาให้หลักของการดำเนินชีวิต ของคนในสังคมนั้นย่อมเกิดความผิดพลาดอยู่เสมอ และชีวิตที่ผิดพลาดหลงผิดและมัวเมาลุ่มหลงด้วยอำนาจแห่งกิเลสตัณหาย่อมก่อให้เกิดโทษอย่างมหันต์ โดยในทางแห่งพระพุทธศาสนาแล้วถือว่าตัณหานั้น เป็นต้นเหตุแห่งความฉิบหายทั้งปวง เป็นหนทางแห่งความเสื่อมถอย ต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมอย่างแท้จริง

---

[65]เรื่องเดียวกัน, หน้า 220.

[66]อ้างแล้ว, หน้า 180.

[67]องฺ.ปญฺจก. 22/57/101.

การดำเนินชีวิตที่เป็นไปในทางที่เป็นตรงกันข้ามกับการดำเนินชีวิตในประเภทแรกกล่าวคือ มีการดำเนินที่ชีวิตที่ประกอบไปด้วยการทุจริตทั้งในทางกาย ทางวาจา และในทางใจ ที่เกิดจากความโลภ อยากได้ เห็นแก่ได้ ดิ้นรนเพื่อมีสิทธิเหนือสิ่งของผู้อื่น มีความโกรธ คิดประทุษร้ายเขา จิตเดือดพล่าน โหดร้าย หมายทำร้ายผู้อื่นให้ถึงเจ็บและตาย และมีความหลง ไม่รู้จริง หลงผิด ไม่รู้แจ้งเห็นจริงตามข้อมูลหรือข้อเท็จจริง เมื่อมีลักษณะภายในจิต 3 ประการ มากขึ้นแล้ว ก็จะแสดงพฤติกรรมออกมาทางความประพฤติหรือปฏิบัติที่ชั่วช้า ไม่ดีงามต่าง ๆ คือความชั่วทางกาย ทางวาจา และ ทางใจ เช่น มีการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ผู้อื่น ประพฤติผิดในกามชอบกล่าวคำเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ เพ่งเล็งอยากได้ของเขา มีจิตพยาบาท มีความเห็นที่เป็นมิจฉาทิฏฐิ

การดำเนินชีวิตในทางอกุศลกรรมนี้ จะประกอบไปด้วยความประพฤติที่เป็นทุจริตทั้ง 3 ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และในทางใจ ซึ่งการดำเนินชีวิตในลักษณะที่เป็นไปในทางอกุศลกรรมก็หมายถึง ความประพฤติที่ไม่ดีงามต่าง ๆ ในชีวิตโดยทั่วไป เช่น การหาเลี้ยงชีพโดยผิดศีลธรรม มีลักทรัพย์ วิ่งราวเอาทรัพย์ ชิงเอาทรัพย์ ปล้นเอาทรัพย์ เป็นต้น และการดำเนินวิถีชีวิตที่เป็นไปในทางอกุศลกรรมต่าง ๆ นี้ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ย่อมเกิดความประมาทในการหาเลี้ยงชีพ รวมแล้วเรียกว่า “บาป” คือการกระทำความชั่วในลักษณะอื่นๆ อีกมากมาย ที่เราเห็นกันอยู่ในสังคมของปัจจุบันนี้ ซึ่ง คำว่า “อกุศลกรรม” หรือคำว่า “บาป” นี้ มีผลที่ได้รับ คือความทุกข์ ทั้งในโลกนี้และในโลกหน้า มีความหมายครอบคลุมถึงธรรมและศีลธรรมอื่น ๆ ตามที่มีกล่าวไว้ในพุทธศาสนาด้วย เช่น การไม่รับผิดชอบในสถานะของตนที่ควรพึงจะกระทำ ต่อครอบครัว ต่อสังคม”[68]

บุคคลที่ดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพทุจริตผิดศีลธรรมย่อมเกิดความทุกข์กายและทุกข์ใจ เกิดอกุลกรรมเกิดขึ้นในจิตใจส่งผลถึงบาปที่เกิดขึ้นและผลกรรมที่ทำไว้ก็ตามมา หรือเรียกว่า ผลแห่งกรรมหรือจากการกระทำ แสดงถึงการขาดศรัทธาที่ถูกต้องหรือสัมมาทิฐิในเรื่องของกรรม หรือการปฏิบัติในทางที่สุจริตในการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ผลกระทบจากการประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมายนั้นแสดงถึงบุคคลหมายเอาการกระทำที่เรียกว่า มิจฉาชีพ คือ อาชีพที่ผิดกฎหมาย กฎระเบียบสังคม เป็นต้น

การนำหลักสัมมาทิฐิมาใช้ คือ หลักคำสอนเรื่องกรรม เป็นหลักธรรมคำสอนที่มีความสำคัญมากอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนา เพราะเป็นกฎธรรมชาติ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการกระทำของมนุษย์และแสดงความเป็นไปในวิธีการดำเนินชีวิตของมนุษย์โดยตรง เมื่อกล่าวถึงเรื่องกรรม ตามหลักพุทธศาสนาหมายถึง การกระทำ ทุกอย่างที่ประกอบด้วยเจตนาหรือเจตจำนง หรือถ้าจะจำแนกแจกแจงก็มีด้วยกันหลายประเด็น ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้แจกแจงในรูปแบบไหน ถ้าจำแนกโดยยึดหลักธรรมก็

---

[68]เฉลี่ยว เอี่ยมตระกูล, *ปรัชญาชีวิต,* พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์, 2541), หน้า 33.

เป็นมูลเหตุหรือการสร้างแรงจูงใจในการทำกรรม มี 2 อย่าง คือ ถ้าเป็นการกระทำดี เรียกว่า กรรมดี หรือ กุศลกรรม และถ้าเป็นกรรมชั่ว เรียกว่า กรรมชั่วหรืออกุศลกรรม[69] หรือถ้าจำแนกโดยการกระทำมีด้วยกัน 3 ประการ คือ (1) ทางกายกรรม เป็นการกระทำที่เกี่ยวเนื่องทางกาย เช่น การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ และการประพฤติผิดในกาม เป็นต้น (2) ทางวจีกรรม เป็นการกระทำทางวาจา ได้แก่ การพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ เป็นต้น (3) ทางมโนกรรม เป็นการกระทำทางใจ ได้แก่ ความนึกคิด[70] เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การจำแนกกรรมที่แสดงให้เห็นการวางลำดับความสำคัญ และเกี่ยวข้องกับผลที่จะเกิดแก่ชีวิตของมนุษย์โดยตรง คือ การจำแนกโดยสัมพันธ์กับ[71] เรื่องคุณค่าทางจริยธรรม (วิบาก) หรือผลที่จะได้รับจากการกระทำกรรมนั้น ๆ มี 4 อย่าง คือ

1. กรรมดำมีวิบากดำ หมายถึง กรรมที่เกิดจากการกระทำชั่วทางกาย วาจา และใจ มีรากฐานมาจากแรงจูงใจฝ่ายชั่ว (มิจฉาทิฏฐิ) คือ อกุศลมูล 3 ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง มีวิบากดำ คือ ทำให้ได้รับความทุกข์อยู่ในสังสารวัฏ ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่แบบนั้น โดยไม่มีวันเวลาสิ้นสุด เป็นทุกข์

2. กรรมขาววิบากขาว หมายถึง กรรมที่เกิดจากการกระทำดีทางกาย ทางวาจา และทางใจ แต่เป็นความดีระดับโลกีย์หรือระดับศีลธรรม (โลกียสัมมาทิฐิ) เช่น การทำบุญให้ทาน การรักษาศีลหรือการปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ เป็นต้น ด้วยเจตนาปรารถนา ให้ตนได้ไปบังเกิดในสวรรค์ถือว่าเป็นการกระทำดีด้วยแรงจูงใจแบบตัณหา (ยังมีความอยาก) กรรมประเภทนี้มีวิบากขาวคือ ทำให้ได้รับผลเป็นความสุขแต่เป็นความสุขที่แฝงไว้ด้วยความทุกข์ หรือความสุขที่อยู่ในวังวนแห่งสังสารวัฏ เป็นกรรมที่ดีกว่ากรรมข้อที่ 1 แต่ก็ยังต้องเวียนว่าย ตายเกิดอยู่เช่นเดิม เมื่อหมดบุญจากสวรรค์ก็ต้องกลับมาเกิดอีก

3. กรรมทั้งดำและขาว มีวิบากทั้งดำและขาว หมายถึง การกระทำทั้งกรรมดีและกรรมชั่วผสมกันไป ทำให้ได้วิบากทั้งดำบ้างขาวบ้างสลับกันไป เดี๋ยวก็สุข เดี๋ยวก็ทุกข์ เป็นการทำบุญผสมบาป เช่น ค้าขายสัตว์ มนุษย์ น้ำเมา เป็นต้น แล้วนำปัจจัยที่ได้ไปทำบุญแต่ก็ต้องตกอยู่ ในวังวนแห่งสังสารวัฏเหมือนเดิม ยังจัดอยู่ในระดับของโลกียสัมมาทิฐิ มิใช่โลกุตตรสัมมาทิฐิ บุญส่วนบุญบาปส่วนบาป รวมกันไม่ได้

4. กรรมทั้งไม่ดำและไม่ขาว มีวิบากไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อสิ้นกรรม (โลกุตตรสัมมาทิฏฐิ) หมายถึง กรรมที่ไม่ได้มาจากแรงจูงใจฝ่ายชั่ว (อกุศลมูล) และแรงจูงใจฝ่ายดีแบบโลก ๆ ที่มุ่งสนองตัณหาหรืออัตตา หากแต่เป็นกรรมที่มาจากแรงจูงใจใฝ่ความจริง ใฝ่ความถูกต้องดีงาม

---

[69]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 4.

[70]ม.ม. 13/57/55.

[71]ที.ปา. 11/312/291.

วิบากของกรรมประเภทนี้จะไม่เป็นทั้งดำและขาว หากแต่มีผลเป็นความสิ้นกรรม บรรลุสู่นิพพาน โดยไม่ต้องกลับมาอยู่ในวังวนของสังสารวัฏอีกต่อไป เพราะไม่ต้องสร้างกรรม อีกต่อไปแล้วนั่นเอง เรียกว่าสิ้นสุดอย่างแท้จริง เรื่องผลของกรรมนี้ พระพุทธเจ้าได้ทรงหยั่งรู้ เรื่องกฎแห่งกรรมอย่างลึกซึ้ง หลังจากที่ได้สำเร็จบุพเพนิวาสานุสติญาณ (การระลึกชาติได้) และจุตูปปาตญาณ (ญาณหยั่งรู้การตายและเกิดของสัตว์ทั้งหลาย) เรื่องกรรมมีความสัมพันธ์กับหลักปฏิจจสมุปบาท และเรื่องจุติปฏิสนธิอย่างยิ่ง และอยู่ในฐานะเป็นเรื่องอจินไตย[72] ต้องอาศัยสัพพัญญุตญาณเท่านั้นจึงจะสามารถทราบเรื่องนี้ได้ตลอดสาย

สรุปได้ว่า บุคคลที่ดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพทุจริตผิดศีลธรรมย่อมเกิดความทุกข์กายและทุกข์ใจ เกิดอกุลกรรมเกิดขึ้นในจิตใจส่งผลถึงบาปที่เกิดขึ้นและผลกรรมที่ทำไว้ก็ตามมา หรือเรียกว่า ผลแห่งกรรมหรือจากการกระทำ แสดงถึงการขาดศรัทธาที่ถูกต้องหรือสัมมาทิฏฐิในเรื่องของกรรม หรือการปฏิบัติในทางที่สุจริตในการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา

3. แนวทางแก้ไข

การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามแล้วจะส่งผลถึงความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น แต่ในทางกลับกันการประกอบอาชะที่ผิดศีลธรรมหรือกฎหมายอยู่อย่างเช่นสภาพปัญหาการประกอบอาชีพที่ผิดศีลธรรม โดยไม่มีความละอายหรือไม่เกรงกลัวต่อบาปแล้วยังปฏิบัติอยู่ในสังคมไทย ซึ่งแยกทางแก้ไขตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทจะต้องนำหลักธรรมมาปฏิบัติ ซึ่งหลักธรรมนั้น คือ หลักสติสัมปชัญญะ

สติ หมายถึง ความระลึกได้คือความไม่ประมาทความเป็นอยู่อย่างไม่ขาดสติหรือความเพียรที่มีสติเป็นเครื่องเร่งเร้าและควบคุมได้แก่การดำเนินชีวิตโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับความประพฤติปฏิบัติและการกระทำทุกอย่างระมัดระวังตัวไม่ยอมถลำลงไปในทางเสื่อมแต่ไม่ยอมพลาดโอกาสสำหรับความดีงามและความเจริญก้าวหน้าตระหนักในสิ่งที่พึงทำและพึงละเว้นใส่ใจสำนึกอยู่เสมอในหน้าที่อันจะต้องรับผิดชอบไม่ยอมปล่อยปละละเลยกระทำการด้วยความจริงจังรอบคอบและรุดหน้าเรื่อยไป[73] และสติเป็นคุณที่เกิดเองไม่ได้ ต้องทำให้เกิดด้วยการฝึกจิต

สติ คือ ความระลึกได้สำนึกอยู่ความไม่เผลอความระมัดระวังความไม่ประมาทความไม่หลับการปฏิบัติกรรมฐานด้วยการใช้สติตามรักษาจิตเน้นการพิจารณาอยู่เฉพาะในร่างกายในการยืนเดินนั่งนอนด้วยความระลึกรู้อยู่ตลอดตั้งความรู้สึกไว้กับตัวให้สติเฝ้าดูอารมณ์และการเคลื่อนไหวของตนเองกับกิจที่ตนกำลังทำอยู่ตื่นตัวอยู่เสมอไม่ประมาทนอนใจถือเป็นธรรมสำคัญที่ต้องใช้ความเพียรพยายามอยู่ตลอดเวลา

---

[72]องฺ.จตุกฺก. 21/77/1 22.

[73]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม,* หน้า 58.

สัมปชัญญะ หมายถึง ความรู้ตัว ความรู้สึกอยู่ตลอดว่า กำลังทำอยู่ พูดอยู่ หรือกำลังคิดอะไรอยู่ ความตื่นตัวในขณะทำงาน หรือยืน เดิน นั่งนอน เป็นต้น ไม่หลง ๆ ลืม ๆ หรือ เลอะเลือนในขณะนั้น พร้อมทั้งรู้ว่า สิ่งที่ทำที่พูดคิดนั้นดีไม่ดี ถูกไม่ถูกอย่างไร เช่นเมื่อความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่เกิดความรู้สึกตัวในขณะนั้นว่า ทำอย่างนี้ไม่ถูกไม่เหมาะ แล้วก็เลิกทำเช่นนั้น ได้ ความรู้สึกตัวเรียกว่า สัมปชัญญะ ๆ มีอุปการะมาก คนที่มีสัมปชัญญะจะสามารถควบคุมการทำการคิดให้อยู่ในกรอบให้คิดไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนในขณะทำ พูด คิด ทำให้เกิดความรอบคอบ ไม่ผิดพลาดเสียหาย และสามารถละการทำพูดคิดที่ไม่ถูกต้องด้วยตัวเอง[74]

สัมปชัญญะคือการรู้สึกตัวในการกระทำสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวันว่าควรทำหรือไม่ควรทำเลือกทำสิ่งที่จะไม่เกิดโทษรู้ตัวเองว่ากำลังทำอะไรอยู่ควบคุมตัวเองไม่ให้ทำความชั่วจะเป็นหลักคอยช่วยสติเพราะเป็นธรรมคู่กันคือสติสัมปชัญญะระลึกรู้ตัวอยู่ตลอดเวลาเพราะสติระลึกได้รอบคอบในสิ่งที่จะกระทำทางกาย วาจา และทางใจ

ในการดำเนินชีวิตของของมนุษย์อาศัยความเชื่อและทัศนะต่าง ๆ ตามที่ตนมี หรือความเชื่อทัศนะคติที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษในการดำเนินชีวิต ซึ่งการดำเนินชีวิตย่อมมีความแตกต่างกันไป ในสังคมตามหลักพระพุทธศาสนาก็เช่นกัน ย่อมที่จะมีการดำเนินชีวิตในสังคมของตนโดยอาศัยทัศนะความเชื่อที่ยึดถือเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติว่าดีงามถูกต้อง ซึ่งในการศึกษาเพื่อให้เข้าใจหลักดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่สำคัญของหลักคำสอนในการดำเนินชีวิตของพระพุทธศาสนานั้น เป็นที่แสดงน่าสนใจแก่บุคคลทั่วไปที่ควรพิจารณาถึงคุณค่าและประโยชน์ที่เกิดแก่โลก และชีวิตทั่วไป

เพราะฉะนั้น การดำเนินชีวิตจึงหมายเอาความเป็นไปของชีวิต คือการประพฤติและการปฏิบัติต่อชีวิตอันประกอบด้วยความประพฤติและการปฏิบัติทั้งในทางกาย ทางวาจา และทางใจต่อตนเองและสังคม ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องด้วยการดำเนินชีวิต ซึ่งการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนานั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับกรรมดีและกรรมชั่วการดำเนินชีวิตในทางที่ดี หรือเรียกว่า การดำเนินชีวิตในทาง“กุศลกรรม คือกรรมดี กรรมที่เป็นกุศล การกระทำที่ดีคือ เกิดจากกุศลมูล”[75]

ในประเด็นการใช้สติและสัมปชัญญะบรรเทาความโลภนี้ กล่าวคือ ความโลภ หรือความอยากได้ เป็นกิเลสอย่างหนึ่งในบรรดากิเลสใหญ่ 3 อย่าง คือ โลภะ โทสะ และโมหะ โลภะความโลภเกิดจากตัณหา คือความทะยานอยาก เมื่อเกิดขึ้นแล้วทำให้จิตใจหิวโหยอยากได้ เกิดความดิ้น

---

[74]พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ชุดคำวัด,* พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สถาบันบันลือธรรม, 2548), หน้า 1092.

[75]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 12, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551), หน้า 26.

รน หากบรรเทาไม่ได้ก็จะเป็นต้นเหตุให้ดิ้นรนแสวงหาสิ่งที่อยากได้มาสนองความต้องการ หรือเมื่อไม่ได้โดยวิธีที่ชอบธรรม ก็นำให้ไปทำความชั่วต่าง ๆ เช่น ลักขโมย ทุจริต คอรัปชั่น โกง ปล้น ค้าประเวณี ค้าอาวุธ ค้าสิ่งเสพติด จนถึงฆ่าคนตาย โลภะเป็นอันตรายต่อธรรมทั้งปวง คือเป็นตัวทำลายศีลธรรม[76] เมื่อมีสติและสัมปชัญญะเข้าควบคุมจิตแล้ว ในการดำเนินชีวิตแล้ว การลักขโมย การทุจริต คอรัปชั่น การโกง ปล้น การประกอบอาชีพทุจริต ที่มีสาเหตุมาจากความโลภอยากได้ย่อมไม่เกิดขึ้น

วิธีการใช้สติและสัมปชัญญะบรรเทาความโลภ กล่าวคือ การปฏิบัติที่ถูกต้องต่อ ความโลภหรือความต้องการ เมื่อความปรารถนาองการเกิดขึ้นเมื่อใด ให้ทำสติพิจารณาใจตนเองอย่างผู้มีปัญญาอย่าคิดเอาเองว่า ใจเป็นอย่างไร จะต้องได้พบความจริงแน่นอน ว่าใจเป็นทุกข์ ใจเร้าร้อนด้วยอำนาจความปรารถนาที่เกิดขึ้นนั้น ใจจะไม่สงบด้วยอำนาจความปรารถนาต้องการที่เกิดขึ้นโดยเด็ดขาด แม้ว่าความปรารถนานั้นจะให้ได้วัตถุเพิ่มขึ้นก็ตาม การดับความปรารถนา ความต้องการในสิ่งใดสิ่งหนึ่งอาจจะทำได้ช้า หรือรู้สึกตัวช้าว่าดับได้เพียงใดแล้ว วิธีดับให้เร็วคือให้หัดเป็นผู้ให้บ่อย ๆ ให้เสมอ ๆ การหยิบยกอะไรของตนให้ผู้อื่นไปครั้งหนึ่ง ก็รู้ทันทีว่าดับความปรารถนาต้องการในสิ่งนั้นได้แล้ว ถ้าการให้นั้นเป็นการให้เพื่อลดกิเลสคือความโลภในใจตน มิได้ให้เพื่อหวังผลตอบแทนที่ยิ่งกว่าจะไม่เป็นการเพิ่มความโลภ ผลตอบแทนคือบุญ การทำเหตุย่อมได้รับผลดีเสมอ การให้เพื่อดับความปรารถนาต้องเพื่อความโลภให้ลดน้อยลง หรือเพื่อบุญกุศล เป็นเหตุดีทั้งนั้น จักให้ผลเป็นความสุขความสงบเย็นจากความโลภทั้งนั้น

การเจริญสติสัมปชัญญะทำให้เป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดี (จิตแห่งความสุข) คือทำให้จิตมีความสงบมีความสะอาดสว่างสงบบริสุทธิ์และสดใสจนถึงที่สุดคือไม่มีอาสวะกิเลสเจือปนอีกต่อไปซึ่งเป็นลักษณะแห่งจิตที่บรรลุธรรมขั้นสูงสุด (นิพพาน) เพราะเหตุแห่งการอบรมบ่มเพาะด้วยวิปัสสนาปัญญาญาณอันสูงสุดเช่นเดียวกันดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า“สติเป็นเครื่องกั้นกระแส”[77]สติเป็นเครื่องป้องกันนิวรณ์หรือกิเลสตัณหาทั้งหลายไม่ให้มาครอบงำจิตใจได้และ“จิตที่ฝึกดีแล้วนำสุขมาให้”[78]

การเจริญสติสัมปชัญญะ ทำให้เป็นผู้ที่มี “คุณภาพจิตดี” (จิตแห่งความดี) คือเป็นผู้ที่มีจิตใจดีงามสูงส่งประณีตมีคุณธรรมมีความอ่อนน้อมถ่อมตนมีหิริโอตตัปปะมีความกตัญญูกตเวทีมีความรักความเมตตากรุณาต่อผู้อื่นรู้จักตนเองและผู้อื่นตามความเป็นจริงเป็นลักษณะของจิตที่พร้อมที่จะเสียสละเพื่อคนอื่นเสมอเป็นจิตที่พร้อมและง่ายแก่การปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ ให้เจริญงอกงามทำให้เป็นผู้ที่มี“ศักยภาพจิตดี” (จิตแห่งความสำเร็จ) คือทำให้เป็นผู้มีจิตที่หนักแน่นมั่นคงแน่วแน่เด็ดเดี่ยว

---

[76]พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), *คำวัด,* (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง, 2548), หน้า 858.

[77]ขุ.สุ. 25/1042/746.

[78]ขุ.ธ. 25/35/36.

เป็นจิตที่มีความอดทนมุ่งมั่นพยายามมีสติพร้อมไม่วอกแวกไม่สัดส่ายเหมาะควรแก่การงานทั้งการทำงานในชีวิตประจำวันและงานพัฒนาปัญญาเพื่อการดับทุกข์อย่างแท้จริงกล่าวคือเป็นลักษณะของจิตที่เป็นสัมมาสมาธิเพื่อปัญญาเพื่อเป็นบาทฐานให้แก่วิปัสสนาซึ่งจะนำไปสู่วิชชาและวิมุตติในที่สุด ส่วนประโยชน์รองลงมาก็คือการได้บรรลุภาวะหลุดพ้นชั่วคราวด้วยกำลังของฌานเพราะว่า“สมาธิภาวนาที่เจริญแล้วทำให้มากแล้วย่อมเป็นไปเพื่อสติสัมปชัญญะรู้เท่าทันอารมณ์ในปัจจุบันสมาธิภาวนาที่เจริญแล้วทำให้มากแล้วย่อมเป็นเพื่อความสิ้นอาสวะกิเลสทั้งหลาย[79]

บุคคลผู้ปฏิบัติสติสัมปชัญญะในการดำเนินชีวิตของการประกอบอาชีพที่ถูกต้องดีงามตามหลักพระพุทธศาสนาแล้ว จะสามารถดำเนินชีวิตด้วยความสุจริตตามหลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา มีหลักอยู่ 3 ประการ[80] คือ (1) การเลี้ยงชีพชอบทางกาย (2) การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา และ (3) การเลี้ยงชีพชอบทางใจ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การเลี้ยงชีพชอบทางกาย หลักการของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา สอนให้งดเว้นการเลี้ยงชีพในทางที่ ไม่สมควร เรียกว่า มิจฉาวณิชชา คือ การเลี้ยงชีพในทางที่ผิด เพราะเป็นอาชีพที่ส่งเสริมการเบียดเบียนและการทำลายชีวิต หลักการของสัมมาอาชีวะจะต้องเว้นจากการประกอบอาชีพ ทั้ง 5 ประการ คือ (1) สัตถวณิชชา การค้าขายศัสตราอันเป็นเครื่องประหาร เช่น หอก ดาบ ปืน ระเบิด เป็นต้น (2) สัตตวณิชชา ค้ามนุษย์ (3) มังสวณิชชา การค้าขายสัตว์มีชีวิต (4) มัชชวณิชชา การค้าขายสิ่งมึนเมา (5) วิสวณิชชา การค้าขายยาพิษ[81]

การค้าขายดังกลาวมานี้ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาถือเป็นการประกอบการงานที่มีโทษ คือ มีโทษต่อผู้อื่นและต่อสังคมส่วนรวมด้วย หากอาชีพเหลานี้เข้าสู่กระบวนการทางธุรกิจย่อมเป็นการส่งเสริมให้คนในสังคมกระทำผิดทางจริยธรรมได้ง่ายขึ้น เป็นการทำลายพื้นฐานทางจริยธรรมที่ดีงามของสังคม และส่งผลกระทบเชิงลบต่อสังคมเป็นวงกว้าง ดังนั้นหลักการเลี้ยงชีวิตชอบทางกายจึงต้องงดเว้นจากการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้กระทำผิดศีลธรรมดังกล่าวการเลี้ยงชีพชอบทางกายยังครอบคลุม ไปถึงการเว้นจากจากการเลี้ยงชีวิตด้วยการลักขโมย การทุจริตการคดโกงทั้งจากโดยอาชีพ และสามัญสำนึกแม้ว่าจะมีโอกาสให้กระทำได้หรือไม่ก็ตาม เพราะเป็นการเบียดเบียนผู้อื่น ให้ได้รับความเดือดร้อน และทำให้สังคมเกิดความไม่สงบสุข คนในสังคมอยู่อย่างรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพยสิน การเลี้ยงชีพด้วยการลักขโมยหรือทุจริตคดโกงจึงเป็นการดำเนินชีวิต

---

[79]องฺ.จตุกฺก. 21/41/68.

[80]พระธานี เขมธมฺโม (จำปา), “ศึกษาสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2550, หน้า 9-11.

[81]พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์,* พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543), หน้า 233.

อยู่บนความทุกข์ความเดือดร้อนของผู้อื่นและของสังคม เป็นการทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเองหมดสิ้น[82]

2) การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา ตามหลักพระพุทธศาสนานั้น การเลี้ยงชีพชอบทางวาจาจัดเป็นกุศลกรรมและเป็น การดำเนินชีวิตที่เป็นสัมมาอาชีวะ โดยยึดหลักการ คือ (1) การไม่โกหกหลอกลวงเลี้ยงชีพ โดยดำเนินชีวิตอย่างมีสัจจะรักษาความสัตย์ (2) การไม่พูดสอเสียดเลี้ยงชีพ คือการเว้นจากการใช้คำพูดยุยงให้คนอื่น แตกแยกกันหรือเขาใจผิดกัน เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง (3) การไม่พูดคำหยาบเลี้ยงชีพ (4) การไม่พูดเพอเจอเลี้ยงชีพ คือ ให้เว้นจากการดำเนินชีวิตด้วยอาศัยวาจาที่ไร้สาระ ไร้แก่นสาร ไม่เป็นธรรมและไม่ประกอบด้วยประโยชน์ เนื่องจากคำพูดที่เพ้อเจ้อนั้น ทำให้ผู้ฟังหลงผิด เข้าใจผิดได้ (5) การไม่ประจบเลี้ยงชีพ คือ เว้นจากการใช้วาจาประจบสอพอผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง (6) การไม่บังคับขู่เข็ญเลี้ยงชีพ คือ วาจานั้นย่อมไม่เปนไปเพื่อการข่มขู่หรือบังคับขู่เข็ญเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากบุคคลอื่นด้วยความไม่ชอบธรรม[83]

3) การเลี้ยงชีพชอบทางใจ ตามหลักพระพุทธศาสนา การเลี้ยงชีพชอบทางใจเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศลซึ่งเป็น แนวทางที่นำไปสู่ความสุขสงบภายใน เป็นการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะโดยยึดหลักการ คือ (1) การไม่โลภอยากได้ทรัพยคนอื่นเลี้ยงชีพ มีสภาพจิตที่สามารถควบคุมความโลภไว้ได้ คือ ไม่โลภอยากได้ของคนอื่นในทางที่ไม่ชอบไม่ควร คิดเลี้ยงชีพวางแผนดำเนินชีวิตในแนวทางที่ถูกต้องชอบด้วยกฎหมาย ศีลธรรม (2) การไม่คิดเบียดเบียนคนอื่นเลี้ยงชีพ คือ การควบคุมสภาพจิตใจต่อความพยาบาท ปองร้ายผู้อื่นเพื่อหวังเอาแต่ประโยชน์ส่วนตน ให้มีจิตเมตตาคิดเอื้อเฟ้อประโยชน์แก่ผู้อื่น อันจะนำไปสู่การแสวงหาประโยชน์ที่ถูกต้องเหมาะสม และไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่นใหเกิดความเดือดร้อนเสียหาย (3) การไม่คิดเอารัดเอาเปรียบคนอื่นเลี้ยงชีพ คือ เว้นจากการคิดหาโอกาสเพื่อตักตวงเอาผลประโยชน์จากบุคคลอื่นเพื่อเลี้ยงชีพตนเอง[84] การเลี้ยงชีพชอบทางใจจัดเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศลที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นต้นตอ ให้การดำเนินชีวิตภายนอกเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องชอบธรรม เพราะการกระทำภายนอกต่าง ๆ สืบเนื่องมาจากภายในจิตใจ ดังที่พระพุทธเจาตรัสไวว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าบุคคลใดใจร้ายแล้ว พูดอยู่ก็ดี ทำอยู่ก็ดี ทุกข์ย่อมไปตามเขาเพราะเหตุนั้นถ้าบุคคล ใดมีใจผ่องใสแล้ว พูดอยู่ก็ดีทำอยู่ก็ดี ความสุขยอมไปตามเขาเพราะเหตุนั้น เหมือนเงาไปตามตัว ฉะนั้น”[85]

---

[82]พระธานี เขมธมฺโม (จำปา), “ศึกษาสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2550, หน้า 9-10.

[83]เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

[84]เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

[85]ขุ.ม. 40/11/1.

การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องประกอบอาชีพด้วยการมีสติสัมปชัญญะย่อมส่งผลที่รู้เองด้วยเฉพาะตัวว่าถูกต้องแล้ว และย่อมไม่หลงผิดที่ไม่ถูกต้องอันผลกรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เข้าใจด้วยปัญญา รู้แจ้งหรือความรอบรู้ แยกแยะผิดชอบชั่วดี ย่อมเกิดปัญญา คือ

1) ปัญญาขั้นต้น เป็นปัญญาที่เกิดจากฝึกเจริญสติสมาธิอย่างต่อเนื่องในระดับหนึ่งจนจิตเกิดความสงบระงับผ่อนคลายส่งผลให้สมองโปร่งโล่งเบาสบายและทำงานอย่างมีประสิทธิภาพจะศึกษาเล่าเรียนหรือจะทำพูดคิดในกิจอันใดก็เป็นไปอย่างถูกต้องชัดเจนและแม่นยำโดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วยให้มีความสามารถในการรับฟัง(สุตมยปัญญา) และคิดไตร่ตรอง (จิตตามยปัญญา) ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างลึกซึ้งถูกต้องรวดเร็วและชัดเจนยิ่งขึ้นถึงแม้ว่าจะยังไม่ใช่ปัญญาขั้นสูงสุดแต่ก็ช่วยให้เกิดความเข้าใจความเห็น (สัมมาทิฐิ) และการคิด (สัมมาสังกัปปะ) ในการดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างถูกต้องอยู่ในครรลองแห่งศีลธรรมจัดว่าเป็นปัญญาที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตในทางโลกเพื่อให้มีความสุขและประสบความสำเร็จดังพระพุทธพจน์ว่า“ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก”[86]

2) ปัญญาขั้นกลาง เป็นปัญญาที่เกิดจากการฝึกสมาธิจิตคือช่วยทำให้เกิดความสามารถพิเศษที่เรียกว่าได้อภิญญาคือ การใช้สมาธิระดับฌานเป็นฐานทำให้เกิดฤทธิ์และอภิญญาขั้นโลกีย์ต่าง ๆ เช่น มีหูทิพย์ ตาทิพย์ ระลึกชาติ ได้ทายใจคนออก ในวิถีของทางโลกจัดว่าเป็นปัญญาที่พิเศษอย่างยิ่งเพราะเหนือวิสัยความสามารถที่มนุษย์โดยทั่วไปจะทำได้ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า“สมาธิภาวนาที่เจริญแล้วทำให้มากแล้วย่อมเป็นไปเพื่อการได้ญาณทัสสนะ”[87]

สมาธิที่เป็นสมถะเพื่อความสามารถพิเศษ ซึ่งในสมัยครั้งพุทธกาลก็มีภิกษุภิกษุณีหลายรูปตั้งใจเจริญสติปัฏฐาน 4 เพื่อรู้คุณวิเศษยิ่งอย่างอื่นเพิ่มขึ้นจากคุณวิเศษที่มีอยู่ดังที่พระอนุรุทธะได้ตอบคำถามของภิกษุทั้งหลายถึงสาเหตุที่ทำให้ท่านมีอภิญญามากก็เพราะการเจริญสติปัฏฐาน 4 ดังความที่ว่า“ผู้มีอายุทั้งหลายผมได้ถึงความเป็นผู้มีอภิญญามากเพราะสติปัฏฐาน 4 ที่ผมได้เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว”[88]

3) ปัญญาขั้นสูงสุด คือ ปัญญาญาณที่เกิดจากการเจริญสติอย่างต่อเนื่องเป็นพลังแห่งสติหรือมหาสติจนเกิดปัญญาญาณหรือวิปัสสนาญาณประจักษ์แจ้งจากภายในสามารถหยั่งรู้หรือรู้แจ้งแทงตลอดในรูปนามตามความเป็นจริงจนลบล้างกิเลสตัณหาอุปาทานอวิชชาทั้งหลายให้หมดสิ้นไปส่งผลให้จิตบริสุทธิ์จากกิเลสอย่างสิ้นเชิงบรรลุพระนิพพานหรือเข้าถึงบรมสุขอย่าง

---

[86]สำ.ส. 15/80/85.

[87]องฺ.จตุกฺก. 21/41/68.

[88]สำ.ม. 19/909-922/442-446.

แท้จริงและยั่งยืนย่อมเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์เพื่อล่วงโสกะและปริเทวะเพื่อดับทุกข์และโทมนัสเพื่อบรรลุญาณธรรมเพื่อทำให้แจ้งนิพพาน”[89]

ทั้งนี้เมื่อได้ปฏิบัติจากการดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักพระพุทธศาสนาแล้วย่อมส่งผลถึงสังคมหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องของการประกอบอาชีพ ถือได้ว่าเป็นประโยชน์ทางสังคมอันเป็นผลมาจากการเจริญสติสัมปชัญญะอย่างจริงจัง คือ

1) ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ด้วยความรักความเมตตากรุณาอย่างแท้จริงการฝึกเจริญสติสัมปชัญญะมีประโยชน์เกื้อกูลแก่ชีวิตอย่างมากมายผู้ขาดสติสัมปชัญญะ หรือประมาทย่อมนำชีวิตไปสู่ความทุกข์และความล้มเหลวฉันใดในทางตรงกันข้ามผู้มีสติสัมปชัญญะชอบหรือเป็นอยู่ด้วยสติย่อมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองฉันนั้นผู้ที่มีสติจึงชื่อว่าเป็นผู้ที่รักษาทั้งตนเองครอบครัวและสังคมนั้นๆด้วยและผู้ที่มีสติจะทำพูดคิดสิ่งใดก็จะประกอบไปด้วยปัญญาและเมตตาเสมอดังนั้นคุณค่าของสติสัมปชัญญะในการดูแลรักษาตนเองจึงเชื่อมโยงเป็นดั่งกันและกันกับคนอื่นและสังคมด้วยดังพระพุทธพจน์ว่าภิกษุทั้งหลายพึงปฏิบัติสติปัฏฐานมีสติไว้ด้วยคิดว่า“จักรักษาตน” พึงปฏิบัติสติปัฏฐานเหมือนกันด้วยคิดว่า“จักรักษาผู้อื่น” บุคคลเมื่อรักษาตนชื่อว่ารักษาผู้อื่นเมื่อรักษาผู้อื่นก็ชื่อว่ารักษาตน...คือเมื่อบุคคลรักษาตนด้วยการปฏิบัติด้วยการเสพด้วยการทำให้มากชื่อว่ารักษาผู้อื่น...เมื่อบุคคลรักษาผู้อื่นด้วยความอดทนด้วยความไม่เบียดเบียนด้วยจิตที่ประกอบด้วยเมตตาด้วยความเอ็นดูชื่อว่ารักษาตนอย่างนี้แล[90]

นอกจากนั้นในการอยู่ร่วมกันในสังคมผู้มีสติสัมปชัญญะเพียงคนเดียวย่อมเป็นระโยชน์อย่างมากแก่สังคมนั้น ๆ และหากคนในสังคมส่วนมากมีสติแล้วปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการอยู่ร่วมกันก็จะลดลงเพราะสติสัมปชัญญะส่งเสริมให้การคิดการพูดและการกระทำที่ดีงามต่อกันทำให้เป็นที่รักเป็นที่เคารพกันไม่วิวาทกันด้วยอำนาจพลังแห่งสติอันเป็นธรรมที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันและกันและมีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังพระพุทธพจน์ว่าภิกษุทั้งหลายการที่ภิกษุเป็นผู้มีสติ...เป็นธรรมเครื่องรักษาตนอย่างยิ่งทำให้ระลึกถึงสิ่งที่ทำและคำที่พูดแม้นานได้นี้เป็นสารายณีธรรมที่ทำให้เป็นที่รักทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อการสงเคราะห์กันเพื่อความไม่ทะเลาะวิวาทกันเพื่อความสามัคคีและเพื่อความเป็นอันเดียวกัน[91]

2) ช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและสร้างความสมานฉันท์ให้แก่สังคมความจริงประการหนึ่งของการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมปัจจุบันคือมีปัญหานานัปการเกิดขึ้นในทุกมุมของสังคมซึ่งหนีไม่พ้นในเรื่องกินกามโกรธอันมีรากเหง้ามาจากความโลภโกรธหลงที่นอนเนื่องอยู่ในอนุสัยสันดานของ

---

[89]ที.ม. 10/373/301.

[90]สำ.ม. 19/385/242.

[91]องฺ.ทสก. 24/50/108-109.

บุคคลผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกฝนขัดเกลาอย่างจริงจังแม้สักครั้งเดียวจึงก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งการทะเลาะวิวาทและปัญหาอื่น ๆ ซึ่งมีตั้งแต่ระดับครอบครัวชุมชนประเทศชาติและสังคมโลก

ดังนั้น การเจริญสติสัมปชัญญะหรือการสร้างวัฒนธรรมแห่งการตื่นรู้ให้แก่สังคมคือหนทางที่จะจัดการรับมือกับปัญหาบรรดามีทั้งหลายได้อย่าง แท้จริงเพราะการสร้างสันติไม่ใช่เรื่องเทคนิควิธีไม่ใช่เรื่องที่จะเรียนรู้ผ่านเพียงทฤษฎีเท่านั้นแต่เป็นเรื่องของการมีสติตระหนักรู้ในชีวิตประจำวัน สติสัมปชัญญะจึงเป็นรากฐานที่แท้จริงในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในทุกระดับเช่นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะจะไม่โกรธตอบคนที่กำลังโกรธนั้นย่อมเป็นการระงับการทะเลาะวิวาทและยังเป็นการป้องกันไม่ให้คนพาลได้ใช้โอกาสของความโกรธที่มีในใจตนเป็นเหตุทำร้ายทำลายผู้อื่นได้อีกด้วยดังพระพุทธพจน์ว่า “ผู้ใดรู้ว่าคนอื่นโกรธเป็นผู้มีสติสงบใจไว้ได้เราเห็นว่าการสงบใจไว้ได้ของผู้นั้นเป็นการกีดกั้นพวกคนพาลไว้ได้”[92] ผู้ใดรู้ว่าผู้อื่นโกรธเป็นผู้มีสติสงบใจไว้ได้ผู้นั้นชื่อว่าได้ประพฤติตนเป็นประโยชน์ทั้งสองฝ่ายคือฝ่ายตนและฝ่ายผู้อื่นชนทั้งหลายผู้ไม่ฉลาดในธรรมย่อมเข้าใจว่าเป็นคนโง่

3) ช่วยทำให้มนุษย์สร้างสรรค์ประโยชน์สุขที่แท้ให้แก่สังคมได้มากขึ้นความข้อนี้สังเกตได้จากผู้ที่เจริญสติจนบรรลุถึงขั้นสูงสุดได้ชื่อว่าเป็นผู้บรรลุถึงประโยชน์แห่งตนแล้วไม่มีกิจอื่นที่จะต้องทำเพียงเพื่อตนเองเพราะตัณหาหรือความอยากอีกต่อไปความโลภโกรธหลงถูกทำลายจนหมดสิ้นคงเหลือแต่ปัญญาอันบริสุทธิ์และความเมตตากรุณาต่อสรรพชีวิตอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า การกระทำกรรมทุกประการต้องใช้หลักสติสัมปชัญญะในการแยกแยะความดีความชั่วเกี่ยวกับการประกอบอาชีพที่สุจริตด้วยหลักการของสัมมาอาชีวะ ด้วยการเลี้ยงชีพชอบทางกาย ทางวาจาและทางใจ ก็คือการดำเนินชีวิตตามหลักกุศลกรรมบถนั่นเอง หรือเรียกอีกอยางหนึ่งการดำเนินชีวิตสุจริตทางกาย ทางวาจาและทางใจ

4.5 สรุป

การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อการสร้างความศรัทธา อันเกิดจากสาเหตุในการหลงผิด หรือดำเนินชีวิตที่ผิดจากทำนองคลองธรรม บิดเบือนหลักธรรมคำสอนโดยไม่ยึดมั่นในหลักพระศาสนา ผิดศีลธรรม เพราะการหลงมั่วเมาจากกิเลสตัณหา ผลตามมาก็คือได้กระทำผิดอันเกิดจากการปฏิบัติตนไม่มีความละอาย ผลกรรมย่อมเกดิกความเสื่อมเสียชื่อเสียง แล้วยังได้รับผลกรรมนั้น ๆ ที่กระทำอยู่ ซึ่งแนวทางแก้ไขก็ต้องยึดหมั่นในหลักศรัทธาเพื่อผลกระทำคือผลแห่งกรรมที่จะเกิดขึ้น โดยการรักษาศีล 5 ด้วยการสัมปัตตวิรัติ การเว้นสิ่งประจวบเฉพาะหน้า สมาทานวิรัติ การเว้นจากการสมาทานศีล

---

[92]สำ.ส. 15/250-251/366-367.

และสมุจเฉทวิรัติ เว้นได้โดยเด็ดขาด ซึ่งความเชื่อเรื่องกรรมหรือการกระทำดังกล่าวนี้ เป็นไปเพื่อสร้างความศรัทธาที่ถูกต้อง (ไม่ทำความชั่วทั้งปวง) ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

2. ความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อมีศีลธรรม 1) หลักเมตตาธรรมที่ปรากฏเป็นคุณธรรม มี 3 ประการ คือ (1) การมีเมตตากายกรรม ได้แก่ การประพฤติสุจริตทางกาย (2) การมีเมตตาวจีกรรม ได้แก่ การประพฤติสุจริตทางวาจา (3) การมีเมตตามโนกรรม ได้แก่ การประพฤติสุจริตทางใจการประพฤติสุจริตธรรมทั้ง 3 ประการนี้ เป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดเมตตาในจิตใจและถือว่าเป็นการสร้างระดับเมตตาบารมีให้สูงขึ้นไปตามลำดับ และ 2) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีกิจกรรมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อรู้และป้องกันปัญหาการทำแท้งที่จะเกิดขึ้น ซึ่งความเชื่อเรื่องกรรมหรือการกระทำดังกล่าวนี้ เป็นไปเพื่อความมีศีลธรรม (ทำความดีให้ถึงพร้อม) ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

3. ความเชื่อเรื่องกรรมการมีสัมมาทิฐิ การนำหลักโยนิโสมนสิการมาปฏิบัติเป็นการคิดเพื่อพัฒนาปัญญาโดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ ด้วยตนเองตามลำดับขั้นตอนของการคิด หรือการคิดแบบโยนิโสมนสิการนั้นเป็นการคิดแบบถูกวิธี คิดอย่างมีเหตุผล คิดเร้ากุศล คิดอย่างมีระเบียบขั้นตอน พร้อมทั้งรู้จักวิเคราะห์ อย่างลึกซึ้ง ซึ่งเป็นลักษณะการคิดของวิถีแห่งปัญญา เมื่อบุคคลมีปัญญาแล้วจะสามารถแยกแยะความถูกต้องไม่กระทำผิดในสังคมและสามารถมีปัญญาในความเชื่อถูกต้องในประเด็นของการกระทำดีหรือชั่วแล้วใช้ความคิดที่ถูกของชาวพุทธไทย ซึ่งความเชื่อเรื่องกรรมหรือการกระทำดังกล่าวนี้ เป็นไปเพื่อการมีสัมมาทิฐิ หรือความเห็นที่ถูกต้อง (ทำความดีให้ถึงพร้อม) ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

4. ความเชื่อเรื่องกรรมการดำเนินชีวิต การดำเนินชีวิตที่ดีงามต้องใช้หลักสติสัมปชัญญะในการแยกแยะความดี ความชั่วเกี่ยวกับการประกอบอาชีพที่สุจริตด้วยหลักการของสัมมาอาชีวะด้วยการเลี้ยงชีพชอบทางกาย ทางวาจาและทางใจ ก็คือการดาเนินชีวิตตามหลักกุศลกรรมบถนั้นเอง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่ง การดำเนินชีวิตสุจริตทางกาย ทางวาจาและทางใจ ซึ่งความเชื่อเรื่องกรรมหรือการกระทำดังกล่าวนี้ เป็นไปเพื่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดดีงาม (ทำจิตให้ผ่องแผ่ว) ตามหลักพุทธ-ปรัชญาเถรวาท

บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธ-ปรัชญาเถรวาทวาท” เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร สืบค้น ค้นหว้าและหาข้อมูล ในเชิงสังเคราะห์และวิเคราะห์เอกสาร มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษากรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท และ 3) วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทวาท ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1.1 สภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะความเชื่อเรื่องกรรมของสังคมไทย มีดังนี้ 1) ความเชื่อเรื่องกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นการยอมรับและน้อมเอามาปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา เชื่อเรื่องกรรม บุญบาป ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่อนรกสวรรค์ และความเชื่อเรื่องกฎธรรมชาติ 2) ความเชื่อเรื่องกรรมกับวิทยาคมของสังคมไทยนั้นยังอยู่คู่คนไทยที่ยังมีความนิยมและมีความเชื่อเกี่ยวกับอาคมต่าง ๆ เพื่อส่งผลดลบันดาลให้โชคให้ชัย และมีความเชื่อของอาคมหรือเครื่องรางของคลังต่าง ๆ นั้นสามารถปกป้องคุ้มครองให้แคล้วคลาดปลอดภัยได้ด้วย ที่สำคัญกระตุ้นให้ทำดีหรือชั่วได้ 3) ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เกิดจากความรู้สึกว่า ไม่ปลอดภัยจากอำนาจเหนือธรรมชาติ เมื่อเกิดเหตุการณ์ทางธรรมชาติที่ทาอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์ ที่สำคัญกระตุ้นให้ทำดีหรือชั่วได้ 4) ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับผีสางเทวดา ยังเป็นความเชื่อที่ยึดติดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หรือความเชื่อดั้งเดิม เชื่อว่าอำนาจของผีสางเทวดาจะช่วยคุ้มครอง ให้แคล้วคลาดปลอดภัย ดลบันดาลให้เกิดความสุขได้ ที่สำคัญกระตุ้นให้ทำดีหรือชั่วได้ และ 5) ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับโหราศาสตร์ได้รับอิทธิพลมาจากโหราศาสตร์อินเดียซึ่งสาขาหนึ่งที่พระพุทธเจ้าเคยเรียนเมื่อครั้งเป็นพระราชกุมาร โหราศาสตร์กับสังคมไทยนั้น แยกจากกันไม่ออก ในสมัยโบราณ การดำเนินชีวิตของบุคคลหรือเหตุการณ์บ้านเมือง โหราศาสตร์จะนำมาใช้อย่างเข้มงวดกวดขัน โดยแสดงออกในรูปของพิธีกรรมความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณี ตั้งแต่การเกิด การมีคู่ครอง การทำบุญอายุ เป็นต้น

สภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน มีดังนี้ 1) ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับศรัทธาวิปริต เป็นสภาพปัญหาในสังคมไทยในปัจจุบัน ขาดปัญญาในตนเอง ไม่มีความละอายในการกระทำผิด ส่งผลถึงตนเอง ครอบครัว สภาพเศรษฐกิจ สังคม และส่งผลถึงการผิดจริยธรรมและผิดศีลธรรม ศีล 5 ย่อมส่งผลถึงความเสียหายซึ่งเกิดจากผู้ละเมิดที่กระทำมาจากตนเองที่ก่อขึ้น

2) ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับการผิดศีลธรรม ซึ่งจะเห็นได้จากปัจจุบันมีการทำผิดทั้งกฎหมายบ้านเมืองและผิดศีลธรรม คือ ปัญหาการทำแท้ง ซึ่งถือเป็นความผิดที่ร้ายแรง อันเกิดจากสภาพปัญหาส่วนตัวหรือความขัดแย้ง หรือยังไม่พร้อมในการที่จะตั้งครรภ์ และเป็นปัญหาการทำแท้งเป็นปัญหาที่แทรกซึมอยู่ในทุกสังคม ชนชั้น และเป็นปัญหาระดับชาติ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา จนเกิดปัญหาทำให้เกิดความเดือดร้อนขึ้น 3) ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับการมีมิจฉาทิฐิ เป็นสภาพปัญหาสังคมไทยจากสถานการณ์ข่าวในปัจจุบัน เพราะผู้กระทำผิดนั้นได้มีจิตเป็นอกุศลมูล ถูกความโลภถูกมิจฉาทิฐิครอบงำคือ ความเห็นผิด เพียงเพื่อต้องการทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง โดยไม่คิดถึงบาปบุญคุณโทษ ขาดสัมมาทิฐิ ไม่ได้พิจารณาโดยไตร่ตรอง แยกแยะผิดชอบชั่วดี ย่อมส่งผลถึงมโนกรรม และ 4) ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เป็นสภาพปัญหาเกี่ยวกับการกระทำผิดตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น ค้ายาบ้า ค้าประเวณี ค้าอาวุธ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันสังคมชาวไทยพุทธบางกลุ่มคนบางส่วนยังเกิดปัญหาอยู่ในปัจจุบัน โดยไม่แยกแยะผิดชอบชั่วดี ขาดสติสัมปชัญญะ เกิดความประมาทในการดำเนินชีวิต

5.1.2 กรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท

ผลการวิจัยพบว่า กรรมนั้น กล่าวคือ การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา กระบวนการให้ผลของกรรมหรือผลที่เกิดจากการกระทำ กรรมและกฎแห่งกรรมจึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะเมื่อมีการกระทำคือกรรม ย่อมมีผลแห่งการกระทำด้วย ตามหลักกรรมหรือกฎแห่งกรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นสัจธรรมความจริง ซึ่งมีเพียงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียวที่ทรงค้นพบสัจธรรมตามความจริงแล้ว ทรงนำมาแสดงเปิดเผยให้แก่เวไนยสัตว์ กรรมจึงเป็นเรื่องที่ไม่มีผู้ใดสามารถตัด หรือแก้ไขได้ ตัวผู้กระทำเป็นผู้รับกรรมหรือผลแห่งกรรมนั้นโดยแท้ เห็นได้ว่ากรรมมีหลายชื่อหลายความหมาย กรรมบางอย่างมีหลาย ชื่อตามกาล หน้าที่ และความหนักเบา เหมือนบุคคลคนเดียวมีหลายชื่อตามหน้าที่และลักษณะงาน เช่น เป็นบิดาเป็นนักมวย ข้อนี้ฉันใดเรื่องกรรมก็เหมือนกัน สังเกตตัวอย่างการฆ่าบิดา จัดเป็นครุกรรม จัดเป็นทิฏฐธรรมเวทนียกรรม เพราะได้รับผลกรรมทันตาเห็น จัดเป็นอุปปัชชเวทนียกรรมเพราะชาติหน้าจะต้องไปตกนรกทุคติวินิบาต จัดเป็น อปราปรเวทนียกรรม เพราะชาติต่อ ๆ ไปกรรมนั้นยังให้ผลอยู่ ต้องเดือดร้อนเพราะกรรมนั้นอีกซ้ำ ๆ ซาก ๆ จัดเป็นอโหสิกรรม เพราะเมื่อได้รับผลกรรมจนเหมาะสมแก่กรรมแล้วหลายชาติ มีการทำความดี เพิ่มพูนคุณธรรมสูงสุด ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ แต่กรรมชนิดเดียวอาจให้ผลหลายครั้ง เพราะเป็น กรรมแรง ผู้ทำกรรมชั่ว ไม่พึงดีใจว่า ได้รับโทษทัณฑ์ในชาตินี้แล้วก็หมดเรื่องหมดเวรกรรมแล้ว กรรมที่ยังไม่ให้ผล อาจทำให้ผู้ทำกรรมเข้าใจว่า หมดกรรมแล้ว แต่แท้จริงยังไม่หมด กรรมนั้นซ่อนพลังความชั่วหรือความดีอยู่ได้ คือ กรรมสั่งสมอยู่ในจิตใจของตน เมื่อสั่งสมมาก ๆ เข้า ถึงเวลาก็ให้ผลเสียทีหนึ่ง ถ้าเป็นกรรมชั่ว วิบากชั่วที่มีอยู่ในสันดาน จะเป็นสิ่งบันดาลใจให้ บุคคลนั้น พูดคิดหรือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันนำพาให้เกิดผลร้ายเป็นภัยอันตรายแก่ผู้ทำกรรมนั้น ๆ

บางทีวิบากกรรมส่ง ความตายมาให้ ดังที่เรียกว่า ยมทูต ดลจิตใจให้ประสบวิบัติในรูปลักษณ์ต่าง ๆ โดยไม่รู้ตัว พระพุทธศาสนานอกจากจะสอนให้คนเชื่อเรื่องสังสารวัฏฏ์ เพราะเป็นความจริงตามธรรมชาติแล้ว ยังสอนเพื่อให้คนได้กลัวบาปกรรมด้วย เพราะตราบใดที่ยังเวียนตายเวียนเกิด ก็ต้องมีทุกข์อยู่ร่ำไป ส่วนจะทุกข์มากทุกข์น้อย ก็ขึ้นอยู่กับว่าจะไปเกิดในภพภูมิอะไร ถ้าไปเกิดในสวรรค์ก็มีความสุขมากกว่าความทุกข์ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์ก็จะมีทั้งสุขและทุกข์ แต่ถ้าไปเกิดในอบายภูมิ คือ สัตว์เดรัจฉาน อสุรกาย เปตร และสัตว์นรก ก็จะมีความทุกข์มากขึ้นเป็นลำดับไปจนถึงมีแต่ความทุกข์โดยสิ้นเชิงไม่มีความสุขเลย และความทุกข์ในนรก ก็จะทุกข์ขนาดหนักจนไม่อาจนำมา เปรียบกับความทุกข์ในโลกมนุษย์ได้ พระพุทธศาสนาจึงมุ่งสอนให้คนพ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิง ตราบใด ที่ยังเกิดอยู่ ตราบนั้นก็ยังคงมีความทุกข์อยู่ร่ำไป แม้ว่าอาจจะมีภพชาติใด ที่อาจไปเสวยสุขอย่างเดียวในสวรรค์ ไปเป็น พรหม มีอายุยาวนาน แต่ก็ไม่ใช่ของจีรัง เพราะว่ายังคงอยู่ในสังสารวัฏฏ์ สุดท้ายก็ต้องกลับมาเกิดใหม่ ซึ่งก็ไม่แน่ว่า จะได้ไปอยู่ในภพภูมิใด ตราบใดที่ยังปฏิบัติไม่ถึงขั้น พระอริยบุคคลก็ไม่มีเครื่องยืนยันแน่นอน ว่าจะพ้นจากอบายภูมิ ขึ้นกับกรรมของสัตว์นั้น ๆ ดังนั้น การที่จะพ้นทุกข์โดยสิ้นเชิงได้ คือจะต้องหลุดพ้นไปจากสังสารวัฏฏ์ ไม่ต้องมา เกิดอีก พระพุทธศาสนาสอนไว้ว่า กระดูกของคนคน เดียวที่เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏฏ์ ถ้ามีคนรวบรวมมากองไว้ไม่ให้สูญหายไป ก็จะมีขนาดใหญ่โตเท่าภูเขาเวปุลละ ทรงแสดงว่าการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏฏ์นั้นเป็นความทุกข์ บุคคลจะพ้นทุกข์ หยุดเวียนว่ายตายเกิดนั้นได้ ก็ต่อเมื่อเห็นอริยสัจ 4 เป็นโสดาบันขึ้นไป หากจะเวียนว่ายตายเกิดอีกก็ไม่เกิน 7 ชาติ 2) พระพุทธศาสนาจึงสอนเน้นเรื่องการปฏิบัติให้เข้าถึงภาวะที่เรียกว่า นิพพาน เป็นการปฏิบัติเพื่อละเหตุแห่งทุกข์ให้ได้ นั่นคือ เพื่อดับตัณหา 3 คือ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา เมื่อเหตุแห่งทุกข์ดับ คือตัณหาดับ ทุกข์ก็ถูกขจัดไป ภาวะที่ตัณหาดับ สิ้นไปนี้ เป็นภาวะที่เข้าถึงเมื่อกำจัดอวิชชา สำรอกตัณหาสิ้นแล้ว ไม่ติดข้อง หลุดพ้น สงบ ปลอด โปร่ง เป็นอิสระ คือ นิพพาน เมื่อสังสารวัฏฏ์ถูกทำลาย การเวียนตายเวียนเกิด จึงไม่มีอีกต่อไป และ 3) สาเหตุที่ทำให้เกิดกรรม มาจากกิเลสที่เป็นตัวการสำคัญคือ โลภะ โทสะ โมหะ หรือ ตัณหา ในอดีต ในอนาคตและในอนาคต เมื่อมีเหตุให้เกิดกรรม ย่อมต้องได้รับผลของกรรมตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งการให้ผลของกรรมนั้น จะเป็นอย่างไรขึ้นกับเหตุปัจจัยหลายอย่างเป็นเรื่องที่ซับซ้อน และเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาในหัวข้อต่อไป ดังนั้น เมื่อมีความเชื่อเรื่องกรรมแล้ว ไม่ว่ากรรมที่ทำนั้นจะไปเป็นกรรมดีหรือไม่ดีก็ตามย่อมให้ผลตามมาทั้งนั้น ถ้าทำกรรมดีย่อมส่งผลให้ไปเกิดในสุคติ โลก สวรรค์ แต่ถ้าทำกรรมชั่วย่อมส่งผลให้ไปเกิดในทุคติ วินิบาต นรก เป็นต้น เพราะทุกคนล้วนแต่มีกรรมเป็นของของตน ทำกรรมเช่นไร ย่อมได้รับผลกรรมเช่นนั้น หรือทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วนั่นเอง

5.1.3 ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

ผลการวิจัยพบว่า คนไทยในยุคปัจจุบันความเชื่อเรื่องกรรมตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท มีดังนี้ 1) ความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อการสร้างความศรัทธา อันเกิดจากสาเหตุในการหลงผิด หรือดำเนิน

ชีวิตที่ผิดจากทำนองคลองธรรม บิดเบือนหลักธรรมคคำสอนโดยไม่ยึดมั่นในหลักพระศาสนา ผิดศีลธรรม เพราะการหลงมั่วเมาจากกิเลสตัณหา ผลตามมาก็คือได้กระทำผิดอันเกิดจากการปฏิบัติตน ไม่มีความละอาย ผลกรรมย่อมเกดิกความเสื่อมเสียชื่อเสียง แล้วยังได้รับผลกรรมนั้น ๆ ที่กระทำอยู่ ซึ่งแนวทางแก้ไขก็ต้องยึดหมั่นในหลักศรัทธาเพื่อผลกระทำคือผลแห่งกรรมที่จะเกิดขึ้น โดยการรักษาศีล 5 ด้วยการสัมปัตตวิรัติ การเว้นสิ่งประจวบเฉพาะหน้า สมาทานวิรัติ การเว้นจากการสมาทานศีล และสมุจเฉทวิรัติ เว้นได้โดยเด็ดขาด ซึ่งความเชื่อเรื่องกรรมหรือการกระทำดังกล่าวนี้เป็นไปเพื่อสร้างความศรัทธาที่ถูกต้อง (ไม่ทำความชั่วทั้งปวง) ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท 2) ความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อมีศีลธรรม 1) หลักเมตตาธรรมที่ปรากฏเป็นคุณธรรม มี 3 ประการ คือ (1) การมีเมตตากายกรรม ได้แก่ การประพฤติสุจริตทางกาย (2) การมีเมตตาวจีกรรม ได้แก่ การประพฤติสุจริตทางวาจา (3) การมีเมตตามโนกรรม ได้แก่ การประพฤติสุจริตทางใจการประพฤติสุจริตธรรม ทั้ง 3 ประการนี้ เป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดเมตตาในจิตใจและถือว่าเป็นการสร้างระดับเมตตาบารมีให้สูงขึ้นไปตามลำดับ และ 2) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีกิจกรรมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อรู้และป้องกันปัญหาการทำแท้งที่จะเกิดขึ้น ซึ่งความเชื่อเรื่องกรรมหรือการกระทำดังกล่าวนี้ เป็นไปเพื่อความมีศีลธรรม (ทำความดีให้ถึงพร้อม) ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท 3) ความเชื่อเรื่องกรรม การมีสัมมาทิฏฐิ การนำหลักโยนิโสมนสิการมาปฏิบัติเป็นการคิดเพื่อพัฒนาปัญญาโดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ ด้วยตนเองตามลำดับขั้นตอนของการคิด หรือการคิดแบบโยนิโสมนสิการนั้นเป็นการคิดแบบถูกวิธี คิดอย่างมีเหตุผล คิดเร้ากุศล คิดอย่างมีระเบียบขั้นตอน พร้อมทั้งรู้จักวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง ซึ่งเป็นลักษณะการคิดของวิถีแห่งปัญญา เมื่อบุคคลมีปัญญาแล้วจะสามารถแยกแยะความถูกต้องไม่กระทำผิดในสังคมและสามารถมีปัญญาในความเชื่อถูกต้องในประเด็นของการกระทำดีหรือชั่วแล้วใช้ความคิดที่ถูกของชาวพุทธไทย ซึ่งความเชื่อเรื่องกรรมหรือการกระทำดังกล่าวนี้ เป็นไปเพื่อการมีสัมมาทิฐิ หรือความเห็นที่ถูกต้อง (ทำความดีให้ถึงพร้อม) ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท และ 4) ความเชื่อเรื่องกรรมในการดำเนินชีวิต การดำเนินชีวิตที่ดีงามต้องใช้หลักสติสัมปชัญญะในการแยกแยะความดี ความชั่วเกี่ยวกับการประกอบอาชีพที่สุจริตด้วยหลักการ ของสัมมาอาชีวะด้วยการเลี้ยงชีพชอบทางกาย ทางวาจาและทางใจ ก็คือการดำเนินชีวิตตามหลักกุศลกรรมบถนั่นเอง หรือเรียกอีก อย่างหนึ่ง การดำเนินชีวิตสุจริตทางกาย ทางวาจาและทางใจ ซึ่งความเชื่อเรื่องกรรมหรือการกระทำดังกล่าวนี้ เป็นไปเพื่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดดีงาม (ทำจิตให้ผ่องแผ่ว) ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทวาท โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน พบว่า คนไทยในยุคปัจจุบันมีสภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรม ดังนี้ 1) ความเชื่อเรื่องกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยการยอมรับและน้อมเอาหลักการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา เชื่อเรื่องกรรม บุญบาป ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ความเชื่อเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่อนรกสวรรค์ และความเชื่อเรื่องกฎธรรมชาติ 2) ความเชื่อเรื่องกรรมกับวิทยาคมของสังคมไทยนั้นยังอยู่คู่คนไทยที่ยังมีความนิยมและมีความเชื่อเกี่ยวกับอาคมต่าง ๆ เพื่อส่งผลดลบันดาลให้โชคให้ชัย และมีความเชื่อของอาคมหรือเครื่องรางของคลังต่าง ๆ นั้นสามารถปกป้องคุ้มครองให้แคล้วคลาดปลอดภัยได้ด้วย ที่สำคัญกระตุ้นให้ทำดีหรือชั่วได้ 3) ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เกิดจากความรู้สึกว่า ไม่ปลอดภัยจากอำนาจเหนือธรรมชาติ เมื่อเกิดเหตุการณ์ทางธรรมชาติที่ทาอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์ ที่สำคัญกระตุ้นให้ทำดีหรือชั่วได้ 4) ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับผีสางเทวดา ยังเป็นความเชื่อที่ยึดติดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หรือความเชื่อดั้งเดิม เชื่อว่าอำนาจของผีสางเทวดาจะช่วยคุ้มครอง ให้แคล้วคลาดปลอดภัย ดลบันดาลให้เกิดความสุขได้ ที่สำคัญกระตุ้นให้ทำดีหรือชั่วได้ และ 5) ความเชื่อเรื่องกรรมเกี่ยวกับโหราศาสตร์ได้รับอิทธิพลมาจากโหราศาสตร์อินเดียซึ่งสาขาหนึ่งที่พระพุทธเจ้าเคยเรียนเมื่อครั้งเป็นพระราชกุมาร โหราศาสตร์กับสังคมไทยนั้น แยกจากกันไม่ออกในสมัยโบราณ การดำเนินชีวิตของบุคคลหรือเหตุการณ์บ้านเมือง โหราศาสตร์จะนำมาใช้อย่างเข้มงวดกวดขัน โดยแสดงออกในรูปของพิธีกรรม ความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณี ตั้งแต่การเกิด การมีคู่ครอง การทำบุญอายุ เป็นต้น ซึ่งความเชื่อเรื่องกรรมดังกล่าวนี้จัดได้ว่า เป็นสภาพปัญหาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน

2. กรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า กรรมนั้น กล่าวคือ การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา กระบวนการให้ผลของกรรมหรือผลที่เกิดจากการกระทำ กรรมและกฎแห่งกรรมจึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะเมื่อมีการกระทำคือกรรม ย่อมมีผลแห่งการกระทำด้วยตามหลักกรรมหรือกฎแห่งกรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นสัจธรรมความจริง ซึ่งมีเพียงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียวที่ทรงค้นพบสัจธรรมตามความจริงแล้ว ทรงนำมาแสดงเปิดเผยให้แก่เวไนยสัตว์ กรรมจึงเป็นเรื่องที่ไม่มีผู้ใดสามารถตัด หรือแก้ไขได้ ตัวผู้กระทำเป็นผู้รับกรรมหรือผลแห่งกรรมนั้นโดยแท้ เห็นได้ว่ากรรมมีหลายชื่อหลายความหมาย กรรมบางอย่างมีหลาย ชื่อตามกาล หน้าที่ และความหนักเบา เหมือนบุคคลคนเดียวมีหลายชื่อตามหน้าที่และลักษณะงานเช่น เป็นบิดาเป็นนักมวย ข้อนี้ฉันใด เรื่องกรรมก็เหมือนกัน สังเกตตัวอย่างการฆ่าบิดา จัดเป็นครุกรรมจัดเป็นทิฏฐธรรมเวทนียกรรม เพราะได้รับผลกรรมทันตาเห็น จัดเป็นอุปปัชชเวทนียกรรมเพราะชาติหน้าจะต้องไปตกนรก

ทุคติวินิบาต จัดเป็นอปราปรเวทนียกรรม เพราะชาติต่อ ๆ ไปกรรมนั้นยังให้ผลอยู่ ต้องเดือดร้อนเพราะกรรมนั้นอีกซ้ำ ๆ ซาก ๆ จัดเป็นอโหสิกรรม เพราะเมื่อได้รับผลกรรมจนเหมาะสมแก่กรรมแล้วหลายชาติ มีการทำความดี เพิ่มพูนคุณธรรมสูงสุด ได้บรรลุเป็นพระอรหันตแต่กรรมชนิดเดียวอาจให้ผลหลายครั้ง เพราะเป็น กรรมแรง ผู้ทำกรรมชั่ว ไม่พึงดีใจว่า ได้รับโทษทัณฑ์ในชาตินี้แล้วก็หมดเรื่องหมดเวรกรรมแล้ว กรรมที่ยังไม่ให้ผล อาจทำให้ผู้ทำกรรมเข้าใจว่า หมดกรรมแล้ว แต่แท้จริงยังไม่หมด กรรมนั้นซ่อนพลังความชั่วหรือความดีอยู่ได้ คือ กรรมสั่งสมอยู่ ในจิตใจของตน เมื่อสั่งสมมาก ๆ เข้า ถึงเวลาก็ให้ผลเสียทีหนึ่ง ถ้าเป็นกรรมชั่ว วิบากชั่วที่มีอยู่ ในสันดาน จะเป็นสิ่งบันดาลใจให้ บุคคลนั้น พูดคิดหรือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันนำพาให้เกิดผลร้ายเป็นภัยอันตรายแก่ผู้ทำกรรมนั้น ๆ บางทีวิบากกรรมส่ง ความตายมาให้ ดังที่เรียกว่า ยมทูต ดลจิตใจให้ประสบวิบัติในรูปลักษณ์ต่าง ๆ โดยไม่รู้ตัว พระพุทธศาสนานอกจากจะสอนให้คนเชื่อเรื่องสังสารวัฏฏ์ เพราะเป็นความจริงตามธรรมชาติแล้ว ยังสอนเพื่อให้คนได้กลัวบาปกรรมด้วยเพราะตราบใดที่ยังเวียนตายเวียนเกิด ก็ต้องมีทุกข์อยู่ร่ำไป ส่วนจะทุกข์มากทุกข์น้อยก็ขึ้นอยู่กับว่า จะไปเกิดในภพภูมิอะไร ถ้าไปเกิด ในสวรรค์ก็มีความสุขมาก กว่าความทุกข์ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์ก็จะมีทั้งสุขและทุกข์ แต่ถ้าไปเกิด ในอบายภูมิ คือ สัตว์เดรัจฉาน อสุรกาย เปรต และสัตว์นรก ก็จะมีความทุกข์มากขึ้นเป็นลำดับไปจนถึงมีแต่ความทุกข์โดยสิ้นเชิงไม่มีความสุขเลย และความทุกข์ในนรก จะทุกข์ขนาดหนักจนไม่อาจนำมา เปรียบกับความทุกข์ในโลกมนุษย์ได้พระพุทธศาสนาจึงมุ่งสอนให้คนพ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิง ตราบใด ที่ยังเกิดอยู่ตราบนั้นก็ยังคงมีความทุกข์อยู่ร่ำไป แม้ว่าอาจจะมีภพชาติใด ที่อาจไปเสวยสุขอย่างเดียวในสวรรค์ไปเป็นพรหม มีอายุยาวนานแต่ก็ไม่ใช่ของจีรัง เพราะว่ายังคงอยู่ในสังสารวัฏฏ์ สุดท้าย ก็ต้องกลับมาเกิดใหม่ ซึ่งก็ไม่แน่ว่า จะได้ไปอยู่ในภพภูมิใด ตราบใดที่ยังปฏิบัติไม่ถึงขั้น พระอริยบุคคล ก็ไม่มีเครื่องยืนยันแน่นอนว่าจะพ้นจากอบายภูมิ ขึ้นกับกรรมของสัตว์นั้น ๆ ดังนั้น การที่จะพ้นทุกข์โดยสิ้นเชิงได้คือจะต้อง หลุดพ้นไปจากสังสารวัฏฏ์ ไม่ต้องมาเกิดอีก เมื่อมีความเชื่อเรื่องกรรมแล้ว ไม่ว่ากรรมที่ทำนั้นจะไปเป็นกรรมดีหรือไม่ดีก็ตามย่อมให้ผลตามมาทั้งนั้น

3. ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบัน ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทวาท พบว่าคนไทยในยุคปัจจุบันความเชื่อเรื่องกรรมตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทวาท มีดังนี้

ด้านความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อการสร้างความศรัทธา คนไทยในยุคปัจจุบันมีความเชื่อหรือความศรัทธาอันเกิดจากสาเหตุในการหลงผิด หรือดำเนินชีวิตที่ผิดจากทำนองคลองธรรม บิดเบือนหลักธรรมคำสอนโดยไม่ยึดมั่นในหลักพระศาสนา ผิดศีลธรรม เพราะการหลงมั่วเมาจากกิเลสตัณหา ผลตามมาก็คือได้กระทำผิดอันเกิดจากการปฏิบัติตน ไม่มีความละอาย ผลกรรมย่อมเกดิกความเสื่อมเสียชื่อเสียง แล้วยังได้รับผลกรรมนั้น ๆ ที่กระทำอยู่ ซึ่งแนวทางแก้ไขก็ต้องยึดหมั่นในหลักศรัทธาเพื่อผลกระทำคือผลแห่งกรรมที่จะเกิดขึ้น โดยการรักษาศีล 5 ด้วยการสัมปัตตวิรัติ การเว้นสิ่งประจวบเฉพาะหน้า สมาทานวิรัติ การเว้นจากการสมาทานศีล และสมุจเฉทวิรัติ เว้นได้

โดยเด็ดขาด ซึ่งความเชื่อเรื่องกรรมหรือการกระทำดังกล่าวนี้ เป็นไปเพื่อสร้างความศรัทธาที่ถูกต้อง (ไม่ทำความชั่วทั้งปวง) ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ศรัทธามีความสำคัญต่อศาสนาเป็นอย่างมาก เพราะโดยภาพรวมแล้วศาสนาทุกศาสนาสอนบุคคลให้ละความชั่วและประพฤติความดี โดยวิธีการสอนนั้นศาสนิกชนของศาสนานั้น ๆ ต้องมีความเชื่อเป็นพื้นฐาน หลังจากมีศรัทธาแล้วบุคคลจะให้ความสนใจและประพฤติตามกฎเกณฑ์และหลักธรรมของศาสนานั้น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ อันก่อให้เกิดเป็นประสิทธิผลทั้งแก่ตนเองและส่วนรวม ความปกติสุข ความสงบใจ ความรู้สึกสบายใจของคนเรานั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อ เพราะทำให้คนมีความหวัง มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสุขในการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน ตลอดจนกระทั่งความหวังของชีวิตในอนาคตและสัมปรายภพด้วย ดังนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่า ชีวิตของมนุษย์เรานี้มีความเชื่อเป็นเครื่องกำหนดทิศทาง และความเชื่อของมนุษย์นั้น ส่วนใหญ่ก็ผูกพันอยู่กับลัทธิและศาสนาเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ความเชื่อของมนุษย์นั้นมิได้ถูกจำกัดด้วยสิ่งภายนอก หากจะถูกจำกัดด้วยสติปัญญาของมนุษย์นั่นเอง การที่จะทำให้มนุษย์มองเห็นโลกแห่งชีวิตอย่างกว้างขวาง และมีความเชื่อมั่นในตนว่ามีความตกลงปลงใจเชื่อในสิ่งต่าง ๆ พร้อมทั้งเชื่อในศีลธรรม คุณธรรมทางศาสนาเพื่อจะได้ประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องแล้ว มีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องนำชีวิตเข้าศึกษาเพื่อความรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งนั้น ๆ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหนึ่งที่มีคนเป็นจำนวนมากเลื่อมใส มีความเชื่อและยอมตนที่จะประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของพระศาสดา และเรียกผู้ที่มีความเชื่อความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระศาสนานั้นว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าบ้าง พุทธศาสนิกชนบ้าง โดยเรียกรวมว่า พุทธบริษัท พระพุทธศาสนานั้นมุ่งสอนเพื่อให้คนมีความเชื่อนั่นเอง เพราะถ้าหากไม่มีคนเชื่อในพระพุทธศาสนาแล้ว พระพุทธศาสนาก็ไม่มีความเจริญสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น ความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ และน่าศึกษา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในทุกแง่ทุกมุมของหลักคำสอนเรื่องศรัทธา

ด้านความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อมีศีลธรรม คนไทยยุคปัจจุบันมีความเชื่อเรื่องกรรมเพื่อมีศีลธรรม โดยยึดหลักเมตตาธรรมเป็นการแผ่ความรัก และการเจริญความรักในสัตว์หลายทั้งปวงด้วยจิตเสมอกันในสัตว์ทั้งหลายในที่ทั้งปวง เป็นความรักที่เกิดจากจิตที่ปราศจากกิเลสก่อรูปเป็นรูปธรรมที่มุ่งหวังให้สรรพสัตว์ทั้งหลายมีความรัก ความปรารถนาดีต่อกันแสดงว่า เมตตาในพระพุทธศาสนานั้นเปรียบเสมือนน้ำบริสุทธิ์สำหรับชำระสิ่งสกปรก คือ ความโลภ ความหลง ความโกรธ เปรียบเสมือนน้ำที่ไหลไปตามแม่น้ำลำคลองชำระ สิ่งสกปรกทุกอย่างที่ไหลผ่านโดยไม่เลือก คือไม่เลือกว่าคนรวย คนจน เปรียบเสมือนสายฝนที่ตกโปรยปรายทำให้พื้นแผ่นดินเย็นชุ่มฉ่ำดับความร้อนโดยไม่เลือกสถานที่คือไม่เลือกว่าอยู่ใกล้ หรือไกลเปรียบเสมือน พระจันทร์ พระอาทิตย์ ที่ส่องแสงสว่างไปทั่วไม่มีเลือกขอบเขต เป็นต้น เพราะเมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลก

ด้านความเชื่อเรื่องกรรมการมีสัมมาทิฐิ คนไทยยุคปัจจุบันต้องมีหลักโยนิโสมนสิการเป็นหลักธรรมเกี่ยวกับระบบความคิดในหลักพุทธปรัชญเถรวาท โดยการคิดแบบไตร่ตรอง แยกแยะเพื่อใช้ความคิดในทางที่ถูกต้อง เพื่อเป็นการสกัดความคิดที่ผิดมิให้เกิดขึ้น ซึ่งได้มีความสอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าว่า “วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ก็คือการนำเอาโยนิโสมนสิการมาใช้ในทางปฏิบัติ หรือโยนิโสมนสิการที่เป็นภาคปฏิบัติการ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หรือเรียกสั้น ๆ ว่าวิธีโยนิโสมนสิการนี้ แม้จะมีหลายอย่าง หลายวิธี แต่เมื่อว่าโดยหลักการ ก็มี 2 แบบ คือ โยนิโสมนสิการที่มุ่งสกัดหรือกำจัดอวิชชาโดยตรง และโยนิโสมนสิการที่มุ่งเพื่อสกัดหรือบรรเทาตัณหา โยนิโสมนสิการที่มุ่งกำจัดอวิชชาโดยตรงนั้น ตามปกติเป็นแบบที่ต้องใช้ในการปฏิบัติธรรมจนถึงที่สุด เพราะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจตามเป็นจริง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการตรัสรู้ ส่วนโยนิโสมนสิการแบบสกัดหรือบรรเทาตัณหา มักใช้เป็นข้อปฏิบัติขั้นต้น ๆ ซึ่งมุ่งเตรียมพื้นฐานหรือพัฒนาตนเองในด้านคุณธรรมให้เป็นผู้พร้อมสำหรับการปฏิบัติขั้นสูงขึ้นไป เพราะเป็นเพียงขั้นเกลากิเลส แต่โยนิโสมนสิการหลายวิธีใช้ประโยชน์ได้ทั้งสองอย่าง คือทั้งกำจัดอวิชชา และบรรเทาตัณหาไปพร้อมกัน[1] ในส่วนผู้ดำเนินชีวิตในระดับโลกิยะทั่วไปวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตอยู่เสมอ เช่นความมีสติอยู่ตลอดเวลาไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตเมื่อประสบกับปัญหาต่าง ๆ มีความเข้าใจในปัญหาหรือความทุกข์ โดยกำหนดรู้ เข้าใจสาเหตุของปัญหา แล้วคิดหาวิธีปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหานั้น เพราะโยนิโสมนสิการเป็นองค์ธรรมที่คอยหล่อเลี้ยงสติ เช่นเมื่อบุคคลได้รับอารมณ์ต่าง ๆ เข้ามาทั้งที่ดี และไม่ดี ถ้ามีโยนิโสมนสิการพิจารณาหาเหตุผล ทำให้เข้าใจตามความเป็นจริง คิดหาทางแก้ไขได้ถูกต้อง หรือเรียกว่า ทำให้คนมีความคิด ในการแก้ปัญหานั้นเอง

ด้านความเชื่อเรื่องกรรมการดำเนินชีวิต การดำเนินชีวิตที่ดีงามของคนไทยยุคปัจจุบันต้องใช้หลักสติสัมปชัญญะ เพราะสติและสัมปชัญญะนับว่าเป็นหลักธรรมอันสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพราะว่ามนุษย์ทุกคนที่แสดงกริยาอาการใด ๆ ออกมาก็ตามจะเป็นทางกาย วาจา หรือใจก็ตาม การกระทำคำพูดหรือความคิดเหล่านั้น ถ้าได้เกิดพร้อมด้วยสติและสัมปชัญญะแล้ว ก็จะทำให้การกระทำ คำพูดและความคิดนั้น ๆ เป็นไปในทางดีงามก่อให้เกิดความเจริญ แต่ถ้าการกระทำคำพูดและความคิดเหล่านั้นไม่ประกอบด้วยสติและสัมปชัญญะแล้วก็จะเป็นไปในทางเสื่อม ทางประมาทก่อให้เกิดความเสียหายมากมายนานาประการ สติและสัมปชัญญะจึงเป็นธรรมที่มีคุณูปการอย่างมากต่อชีวิตของมนุษย์ทุก ๆ คน ไม่ว่าจะดำเนินกิจกรรมอันใดก็ตาม ตั้งแต่ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม พูด ทำ คิด ตลอดจนถึงกิจการงานต่าง ๆ ที่มนุษย์จะต้องจัดต้องทำ จะต้องมีสติและสัมปชัญญะคอยควบคุมอยู่ตลอดเวลาในกริยาอาการนั้น ๆ การงานและกิจกรรมเหล่านั้น จึงจะสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี สติและสัมปชัญญะ นับว่ามีความสำคัญต่อการระลึกรู้

---

[1]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 675 – 676.

ในการงานต่าง ๆ ทั้งในขณะคิด ขณะพูด และในขณะกระทำสิ่งใด ๆ ด้วยความระลึกรู้ในขณะนั้นว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ โดยมิให้ความคิด และการกระทำนั้น ๆ ตกอยู่ภายใต้ความประมาทมัวเมาและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติวิปัสสนา จำเป็นต้องมีสติและสัมปชัญญะคอยควบคุมอยู่ทุกขณะจิต ในขณะปัจจุบันอารมณ์ กรรม คือการกระทำที่เกิดขึ้นจากเจตนาที่มาจากใจที่ประกอบด้วยกุศลกรรม หรืออกุศลกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังเช่นในพระคาถาแรกและพระคาถาที่ 2 ในยมกวรรคที่ 1 ที่ทรงแสดงว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าบุคคลมีใจร้ายแล้ว พูดอยู่ก็ดี ทำอยู่ก็ดี ทุกข์ย่อมไปตามเขา เพราะเหตุนั้น ดุจล้อหมุนไปตามรอยเท้าโค ผู้นำแอกไปอยู่ ฉะนั้น” กรรมที่ผู้ทำกรรมก่อขึ้น ถ้าเป็นกุศลกรรม ก็จะส่งผลดีให้ แต่ถ้าเป็นอกุศลกรรมก็จะได้รับผลชั่วอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นกัน

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทวาท” มีข้อเสนอแนะไว้ ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สนับสนุนความรู้เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องกรรมให้ชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในชุมชน เช่น แหล่งเรียนรู้ ข้อมูลสารสนเทศ เป็นต้น

2) สนับสนุนประชาสัมพันธ์โดยเมื่อมีการประชุมหรืออบรมเยาวชนตามโรงเรียนพระสงฆ์สามเณรจะต้องนความรู้ไปถ่ายทอดเพื่อประชาสัมพันธ์ บรรยาย แสดงธรรม ให้ผู้ฟังสามารถนำไปปฏิบัติต่อได้

3) สนับสนุนเข้าสู่ความรู้เชิงวิชาการสัมมนา การใช้สอนแล้วนำสื่อการสอนในปัจจุบัน ที่ทันสมัยหรือใช้ศาสตร์สมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ในการบรรยายในสถานศึกษา เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย เป็นต้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติการ

1) ควรส่งเสริมจิตอาสาเพื่อออกมาถ่ายทอดความรู้เรื่องศรัทธาในพระพุทธศาสนาและเรื่องกรรม ปัญหาสภาพของสังคมเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการขยายผลสืบต่อไป

2) ควรส่งเสริมมีการปฏิบัติด้วยหลักศรัทธาในชุมชน พระสงฆ์จะต้องเป็นแบบอย่างในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันพระ หรือกิจกรรมเสริมในวันหยุด เป็นต้น

3) ควรส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้ทางศาสนาในประเด็น ศรัทธา กรรม และมีกิจกรรมที่สันทนาการของผู้มีความรู้ในทางสร้างสรรค์

5.3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาและสามารถเปรียบเทียบกับประเด็นของความเชื่อเรื่องกรรมกับแนวคิดอื่น ๆ เช่น แนวคิดของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู แนวคิดศาสนาพุทธแบบมหายาน

2) การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธ-ปรัชญาเถรวาทวาท แบบสอบถาม สัมภาษณ์บางพื้นที่โดยกำหนดพื้นที่วิจัย

3) การศึกษาความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยในยุคปัจจุบันตามหลักพุทธปรัชญาและนำการประยุกต์ใช้ในศาสตร์สมัยใหม่ปัจจุบันในสังคมไทย

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2525.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือ

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). *พิธีกรรมและประเพณี.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้. (2526). *ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม.* กรุงเทพฯ: กรุงสยามการพิมพ์.

กิ่งแก้ว อัตถากร. (2519). *คติชนวิทยา. เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 184*. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์กรมการ.

ขุนสรรพกิจโกศล. (2534). *ปริเฉทที่ 5 วิถีมุตตสังคหวิภาค.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คณะสหายธรรม. (2540). *กรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มูลนิธิอภิธรรมมหาธาตุวิทยาลัย.

จำลอง ดิษยวณิช. (2544). *จิตวิทยาของความดับทุกข์.* เชียงใหม่: กลางเวียงการพิมพ์.

จ.เปรียญ.(นามแฝง). (2525). *ประเพณีพิธีมงคลของไทย.* กรุงเทพฯ: ธรรมบรรณาคาร.

เฉลี่ยว เอี่ยมตระกูล. (2541). *ปรัชญาชีวิต* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์.

ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์. (2547). *ญาณวิทยา (ทฤษฎีความรู้).* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ฐิตวณฺโณ ภิกขุ. (2528). *ตายแล้วไปไหน.* กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ทัศนีย์ สุจีนะพงศ์. (2516). *การใช้ไสยศาสตร์ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธวัช ปุณโณทก. (2528). *ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์ กับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน, ในวัฒนธรรมพื้นบ้าน:คติ ความเชื่อ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

ธัมมวัฑโฒ ภิกขุ. (2542). *กรรมลิขิต* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: บริษัท เซเว่น พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด.

ธนิต อยู่โพธิ์. (2540). *อานิสงส์ศีล 5*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

ธ. ธรรมรักษ์และจิตตาวชิระ. (2555). *พระพุทธเจ้าสอนชนะใจคน.* กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.

นิยะดา เหล่าสุนทร. (2543). *ไตรภูมิพระร่วง การศึกษาที่มา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แม่คำผาง.

นีน่า วัน กอร์คอม. (2532). *พระอภิธรรมในชีวิตประจำวัน* (แปลโดยดวงเดือน บารมีธรรม). กรุงเทพฯ: มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา.

นที ลานโพธิ์. (2550). *เล่าเรื่องกรรม หลวงพ่อจรัญ ฐิตธมฺโม (พระธรรมสิงหบุราจารย์).* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เครือเถาว์.

บรรจบ บรรณรุจิ. (2538). *ปฏิจจสมุปบาท* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: พรบุญการพิมพ์.

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวัณโณ). (2541). *ข้อพิสูจน์เรื่องการเวียนว่ายตายเกิด* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โสมสาร.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือบริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.

_____. (2538). *พุทธธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2542). *พุทธวิธีในการสอน.* นนทบุรี: โอเอ็นจีการพิมพ์จำกัด.

_____. (2543). *พุทธธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2558). *พุทธธรรม.* กรุงเทพฯ: พัฒนาการ.

_____. (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2537). *กรรม นรก สวรรค์สาหรับคนรุ่นใหม่* (พิมพ์รวมเล่มครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

พุทธทาสภิกขุ (นามแฝง). (2537). *กฎแห่งกรรมตามหลักแห่งพระพุทธศาสนา.* กรุงเทพฯ: ธรรมสภา, มปป.

_____. (2529). *ไสยศาสตร์กับพุทธศาสตร์ โหราศาสตร์กับพระพุทธศาสนา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งแสงการพิมพ์.

_____. (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). *กรรมและการอยู่เหนือกรรม.* กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). *คำวัด.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง.

_____. (2548) *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ชุดคำวัด* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สถาบันบันลือธรรม.

พระปราโมทย์ ปราโมชฺโช. (2551). *วิถีแห่งความรู้แจ้ง.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ขุมทองอุตสาหกรรมและการพิมพ์.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2533). *พุทธศาสนากับปรัชญา.* กรุงเทพฯ: อมรินทร์พรินติ้งกรุ๊พ จำกัด.

พระเทพเวที (ประยุทธ ปยุตฺโต). (2513). *กรรมตามนัยแห่งพุทธธรรม.* กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊พ.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2546). *กรรมและการเวียนว่ายตายเกิด.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ระฆังทอง.

พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม). (2548). *กรรมฐานแก้กรรม สำหรับผู้นำ นักธุรกิจและนักบริหาร.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ กู๊ดมอร์นิ่ง.

พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). (2546). *กฎแห่งกรรม.* กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2541). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2549). *นรก-สวรรค์ สำหรับคนรุ่นใหม่.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 36). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

พระมหามังกร ปณฺญาวโร (เจือจันทร์). (2548). *เรียงร้อยถ้อยธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แว่นแก้ว.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *อานุภาพพระปริตร.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร). (2545). *กรรมทีปนี.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.

พระบริหารเทพธานี. (2514). *พงศาวดารไทยสมัยศรีอยุธยา ภาคแรก.* กรุงเทพฯ: บพิธ.

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก. (2510). *รามเกียรติ์.* กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาคาร.

พระไพศาล วิสาโล. (2553). *แกะรอยกรรม สู่รอยธรรม.* กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊คส์.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโณ). (2539). *ธรรมปริทรรศน์ 2* (อธิบายธรรมวิภาค ปริเฉทที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). (2536). *การสั่งสมบุญ ด้วยการรักษาศีล.* กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญสุทธิสารการพิมพ์.

พุทธมามิกา (นามแฝง). (2544). *กรรมและผลแห่งกรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.

พัฒน์ เพ็งผลา. (2535). *ประวัติวรรณคดีบาลี.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ภิกขุ ปัญญานันทมุนี. (2505). *ท่านเป็นชาวพุทธหรือ? ชาวพุทธควรเชื่ออย่างไร.* ธนบุรี: โรงพิมพ์บรรหาร.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2540). *วิสุทธิมรรคแปล ภาค 3 ตอนจบ* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

มานพ นักการเรียน. (2554). *พระพุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหากัจจายนเถระ รจนา. (2550). *เนตติปกรณ์* (พระธัมมานันทมหาเถระ อัครมหาบัณฑิต ตรวจชำระพระคันธสาราภิวงศ์แปลและอธิบาย (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ไทยรายวันการพิมพ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2540). *มิลินฺทปญฺหา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วิญญาณ.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

วศิน อินทสระ. (2540). *หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

_____. (2521). *สาระสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณาคาร.

_____. (2546). *หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด.* กรุงเทพฯ: เรือนธรรม.

_____. (2549). *พุทธจริยศาสตร์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมดา.

สมภาร พรหมทา. (2546). *มนุษย์กับศาสนา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศยาม.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส. (2537). *ปฐมสมโพธิ (ภาษาบาลี) ฉบับคัดลอกจากคัมภีร์ใบลานอักษรขอม.* กรุงเทพฯ: คณะสงฆ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามวรมหาวิหาร.

สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก. (2544). *กรรมและความเข้าใจเรื่องกรรม.* กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (พิมพ์ ธมฺมธโร). (ม.ป.ป). *อานุภาพแห่งกรรม.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2550). *อำนาจอันยิ่งใหญ่แห่งกรรม.* กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองวิริยะพัฒนา.

สมเด็จพระญาณสังวร. (2538). *ความจริงที่ต้องเข้าใจ.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ปหาณี ฐิติวัฒนา. (2526). *ศาสนาและความเชื่อในกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2548). *ความรู้เรื่องบทสวดมนต์.* กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

_____. (2541). *คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุภาพรรณ ณ บางช้าง. (2535). *ขนบธรรมเนียมประเพณี : ความเชื่อและแนวทางการปฏิบัติในสมัยสุโขทัยถึงสมัยอยุธยาตอนกลาง.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุเชาว์ พลอยชุม. (2541). *พระเกียรติคุณสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส (พระองค์เจ้ามนุษย์นาคมานพ) วัดบวรนิเวศวิหาร.* กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุจิตรา อ่อนค้อม. (2546). *การสร้างสันติภาพโลกแบบยั่งยืน.* กรุงเทพฯ: หจก. หอรัตนชัยการพิมพ์.

สุวิทย์ อึ้งประพันธ์. (2537). *กฎหมายการทำแท้ง : ข้อโต้แย้งยังไม่ยุติ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เจนเดอร์เพรส.

สุพัตรา สุภาพ. (2525). *ปัญหาสังคม.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

_____. (2535). *ปัญหาสังคม.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สนิท ศรีสำแดง. (2544). *ปรัชญาเถรวาท.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมภาร พรมทา. (2541). *พุทธปรัชญากับปัญหาจริยศาสตร์.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แสง จันทร์งาม. (2512). *พุทธศาสนาวิทยา.* กรุงเทพฯ: บรรณาคาร.

สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า. *ความรู้เกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์.* ม.ป.ท., ม.ป.ป.

องค์กรเครือข่ายงดเหล้า. (2547) *ความรู้เกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์.* กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

อำไพ จารุวัชรพาณิชกุล. (2554). *ความรู้เบื้องต้นการพยาบาลและผดุงครรภ์เล่ม 1 (ระยะตั้งครรภ์)* (พิมพ์ครั้งที่ 1). เชียงใหม่: ครองช่างพริ้นติ้งจำกัด.

2) ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์และ/หรือสารนิพนธ์

ดวงกมล พึ่งประเสริฐ. (2534). *ผลของการให้คำปรึกษาของพยาบาลต่อระดับความวิตกกังวลและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของผู้ป่วยทำแท้งผิดกฎหมาย*. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.

นางกัณห์ทิพย์ ชลวิสุทธิ์. (2546). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์พระอภิธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นางนัฏกร อาชะวะบูล. (2554). *ศึกษาหลักกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ปรากฏในละครโทรทัศน์: เฉพาะกรณีเรื่องเจ้ากรรมนายเวร.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นางสาวสุจริต พรศิริประสาท. (2551). *การศึกษาวิเคราะห์กฎแห่งกรรมศึกษาเฉพาะงานเขียนของ ท. เลียงพิบูลย์.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูศรีปริยัติวิกรม (วัชรพงษ์ ทินฺนาโภ). (2546). *ศึกษาเทคนิคและรูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสิงหบุราจารย์ (จรัญ ธิตธมฺโม) วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธานี เขมธมฺโม (จำปา). (2550). *ศึกษาสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา*. ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาประศักดิ์ อคฺคปญฺโญ (ชั่งแสง). (2541). *ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์กับกฎแห่งกรรมของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาพิเชษฐ์ ธีรวโส (ดอกรัก). (2534). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องกรรมและสังสารวัฏในพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนไทยในปัจจุบัน.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาไพฑูรย์ สุทฺธวิธุโร. (2536). *การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องบาปในพระพุทธศาสนาเถรวาท.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหารบ ธมฺมธโร. (2546). *มโนทัศน์เกี่ยวกับความตายในพระพุทธศาสนา.* วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหารังสรรค์ ธมฺมรโส (แสงสีสม). (2551). *ความสัมพันธ์ของกรรมและการเกิดใหม่ที่มีอิทธิพลต่อการระลึกชาติ.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมคิด ธีรธมฺโม (ทานะจิตต์). (2552). *การศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาเชน.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมชัย สิริวฑฺฒโน (ศรีนอก). (2537). *หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงลูกทุ่งไทย.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมพงษ์ สุขุมาโล (สิงห์สุพรรณ). (2538). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสังสารวัฏในพุทธศาสนาเถรวาท.* วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.

พระมหาสำรวย ญาณสังวโร (พินดอน). 2549 *การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ 5 ที่มีต่อสังคมไทย*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาหมวด สุกฺกธมฺโม. (2547). *ศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องความเคารพในพุทธศาสนา.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสรณ์ ปชฺชลิโต (โททอง). (2552). *ทัศนคติเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาดารานักแสดงและนักร้องสถานีวิทยุโทรทัศน์ทีวีสีช่อง 3.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอุทัย จิรธมฺโม (เอกสะพัง). (2543). *ทัศนะเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทและปัญหาเรื่องกรรมในสังคมชาวพุทธไทยในปัจจุบัน.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พีรภัทร์ ศรีตุลา. (2555). *เทวดารักษาทิศในอาธิไท้โพธิ์บาทว์.* วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิชัย โปษยะจินดา และคณะ. (2544). *สุราในสังคมไทย: ผลการศึกษาโครงการศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพื่อหามาตรการทางเลือกป้องกันแก้ไข.* กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยยาเสพติดสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิษณุสรรค์ ศรีแก่นจันทร์. (2547). *การถ่ายทอดวิถีพุทธปฏิบัติต่อวัยรุ่น.* วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

อัมพร หุตะสิทธิ์. (2546). *กรรม 12 และการให้ผล.* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, โครงการบัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันราชภัฏธนบุรี.

Nyanatiloka. (1980). *Buddhist Dictionary Manual of Buddhist Terms and Doctrines*. Kandy : Buddhist Publication Society.

Williams, R.P. (1995). *Family dynamics of pregnancy*. In I.M. Bobak, D.L., D.L. Lowdermilk & M.D. Jensen. (Eds.),Maternity nursing,St. Louis : Mosby.

3. สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง

3.1) บทความในวารสาร

เยาวนิจ สุนนานนท์. (2524). กฎหมายทำแท้ง. *รัฐสภาสาร, 28*(8), 74.

อดิศักดิ์ ทองบุญ. (2547). ความเชื่อเรื่องทรงเจ้าเข้าผี. *พุทธจักร, 48*(11), 143.

อุทิศ เชาวลิต. (2545). เพื่อความแตกต่าง. *วารสาร พ.ส.ล., 34*(232), 31-32.

4) เอกสารสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

ด่วน จับ ‘แอม’ อดีตเมียรองผกก. วางไซยาไนด์ในอาหารฆ่า น้องก้อย หวังลักทรัพย์ จับได้คาศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะ กทม. นำตัวไปสอบปากคำ. (2566). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา https://www.khaosod.co.th/breaking- news/news. [24 เมษายน 2566].

นงพงา ลิ้มสุวรรณ. สาเหตุของพฤติกรรมรุนแรง. (2566). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.rcpsycht.org/cap/detail_article.php?news. [20 เมษายน 2566].

บุญมี เมธางกูร. ชีวิตภายหลังความตาย. (2564). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.dharmagateway.com/ubasok/Boonmee. [15 กันยายน 2564].

ปคม.จับเจ๊กุ๊กกี๊ก ค้ากามเด็ก เปิดร้านอาหารบังหน้า ผกก.เมืองบุรีรัมย์ แจงยิบ. (2566). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.thairath.co.th/news/crime. [26 เมษายน 2566].

พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร ป.ธ. 9). เทวภูมิ. (2565). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.dharmagateway. com/monk/preach/lp-vilas/lp-vilas-01-06.htm. [20 เมษายน 2565].

ภูธรภาค 6 จับขบวนการอาวุธสงครามข้ามชาติเตรียมส่ง อูซี่-อาก้า ขายเมียนมา. (2566). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.thairath.co.th/news/crime. [26 เมษายน 2566].

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. ปัญหาการทำแท้งและค้าประเวณีในประเทศไทย. (2566). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://law.mfu.ac.th/law-news/law-detail/detail/News/5582. 26 เมษายน 2566.

รวบ 2 โจรจยย. ก่อเหตุชิงทรัพย์ 2 คดี มีหมายจับหลายพื้นที่. (2566). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/2615156. [24 เมษายน 2566].

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). แอลกอฮอล์ทำร้ายตัวเองและสังคม. (2566). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http:www.thaihealth.or.th/cms/detail.php.htmiv. [26 เมษายน 2566].

“สุรา” หนึ่งในปัจจัยกระตุ้นสำคัญที่ทำให้เกิดการล่วงละเมิดทางเพศ. (2566). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา https://alcoholstudy.in.th/index.php?ct=news&proc=main&id=16. [26 เมษายน 2566].

สาวท้องแก่วิ่งราวทอง 8 บาท แต่ไม่รอด เผยเจ้าของร้านเป็นแชมป์วิ่งเก่า. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา https://www.thairath.co.th/news/local/2685843. [24 เมษายน 2566].

สระบุรีขยายผลจับรถลอบขนยาบ้าเครือข่าย "บังโจ" ยึดของกลางเกือบ 8 ล้านเม็ด. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา https://www.thairath.co.th/news/crime. [26 เมษายน 2566].

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สกุล : พระปรเมษฐ์ กิตฺติคุโณ (คำหงษา)

วัน เดือน ปีเกิด : 7 กรกฎาคม 2529

ชาติภูมิ : เลขที่ 246 หมู่ที่ 9 ตำบลกลาง อำเภอเสลภูมิ
จังหวัดร้อยเอ็ด 45120

ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดศรีทองนพคุณ ตำบลกลาง อำเภอเสลภูมิ
จังหวัดร้อยเอ็ด 45120

การศึกษา : นักธรรมเอก
พ.ศ. 2564 ปริญญาตรี ศาสนศาสตรบัณฑิต (ศน.บ.)
สาขาวิชา ปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด